

# **ЗДРАВОТО СЕМЕЙСТВО**

от Чарлз Р. Суиндъл

превод от английски: Димитър Працинков  
1999 год

## Информация за Чарлз Суиндъл



Роден е през 1934, американски евангелски християнски пастор, автор, преподавател и проповедник по радиото. Основател е на служението „Прозрение за живот,“ в Тексас. Служил е като пастор в продължение на 30 години на различни места в САЩ. От 1998 е старши пастор в църквата [Stonebriar Community Church](#), Фриско, Тексас. Проповедите му по радиото се предават от повече от 2000 радиостанции по света на 15 езика. Автор е на повече от 50 книги и на много ръководства за изучаване на Библията. През 1994-1998 е бил Президент на Семинарията в Далас, а сега е неин ректор. Считан е за един от 25-те най-влиятелни пастори в САЩ през последните 50 години.

### Съдържание

	Стр.
Глава 1	Заплашена разновидност
	3
Глава 2	Образец на мъжко лидерство
	8
Глава 3	Позитивно подкрепящ партньор
	17
Глава 4	Бебето ви има наклонности
	24
Глава 5	Формиране на волята с мъдрост
	33
Глава 6	Повишаване на самочувствието
	42
Глава 7	Предизвикателните години на юношеството
	50
Глава 8	Да се веселим в семейството си
	60
Глава 9	Предупреждение към незаангажираните
	68
Глава 10	Противопоставяне на неприятното
	76
Глава 11	Среща с непредвидимото
	83
Глава 12	Понасяне на непоносимото
	92
Глава 13	Приемане на необичайното
	100
Глава 14	Приемане на онова, което не може да се откаже
	110
Списък на преведените от мен книги или подбрани мисли на велики хора, които мога да ви изпратя безплатно по електронната поща в PDF формат	
	119

## Глава 1

### Заплашено от изчезване

Независимо от песимистичните заглавия, обявяващи, че здравето семейство е застрашено от изчезване в Америка, аз отказвам да въздъхна уморено и да се предам. Кой казва, че “застрашен” означава “обречен”? Убеден съм, че след като сме достатъчно умни и способни да се погрижим за запазване на бизона, на крякащия жерав и на гърбатия кит, ние можем да запазим и семейството. Мнозина трябва да положат усилия за това. Проучването ми потвърждава две неща

(1) днес едно цялостно и щастливо семейство е толкова здраво, колкото е било и преди 50 години и може би още по-здраво;

(2) добрият семеен живот не се получава случайно, а е резултат от съзнателни усилия, решителност и практика. В същност, има много здрави и щастливи семейства, но за тях не се пише на първите страници във вестниците. Нещо повече, не са правени сериозни проучвания на здравите и щастливи семейства. Повечето институции фокусират вниманието си върху семействата, които са разрушавани от вътрешни борби.

Проф. Ник Стинет е едно изключение и преди години започна изпълнението на един проект за изучаване на здравите семейства. Неговото проучване обхваща семейства на белокожи и на цветнокожи, здрави етнически семейства, както и семейства с един родител. Заедно с асистентите си той проучил и разпитал здрави семейства от Южна Америка, Швейцария, Австрия, Германия, Южна Африка и от САЩ. Семействата са приемани за здрави по един единствен признак – дали те се самооценяват като много щастливи в брака и дали са много доволни от отношенията родители-деца. Трябва да подчертая, че са били проучвани не само християнски семейства.

#### Какво прави едно семейство да бъде здраво?

На проучваните семейства са били задавани всевъзможни въпроси, като например “Как се справяте с конфликтите помежду си?”, “Водите ли борба за надмощие?” и “Как разговаряте помежду си?”. Изследователите задавали въпроси, които обхващали цялата гама човешки отношения във всяко семейство. С каква цел? Много просто - за да открият причината едно семейство да бъде здраво. След като анализирахме резултатите от това изследване, обхванало около 3 000 семейства, ние открихме 6 основни признака на здравите семейства. Членовете на здравето семейство:

- са много привързани към семейството,
- прекарват времето си заедно,
- имат добри семейни отношения,
- изразяват високата си оценка един за друг,
- духовно са обвързани помежду си,
- са в състояние да разрешават кризисни ситуации помежду си.

Погледнете отново този списък. В него има достатъчно за написването на цяла книга! Когато за пръв път видях тези резултати, аз не само ги използвах в проповедите си, а освен това ги закачих на стената у дома си. Те се превърнаха в тема на продължителни обсъждания в семейство ни. Препоръчвам ви и вие да се опитате да направите същото във вашето семейство.

#### От къде произтича здравината на семейството?

За да стигнем до същността на проблема, ние трябва да издухаме прахта от най-надеждната и древна книга, в която се говори за семейството. Става дума за книгата Битие, защото за семейството се споменава в едни от началните стихове на Библията. Веднага след като Господ Бог създал първия мъж и първата жена, Той ги благословил и им говорил. Всъщност, в тази част на Писанията се среща първата заповед на Бога. Интересното е, че тя се отнася за семейството: “*Плодете се и се размножавайте, изпълнете земята...*” (Бит. 1:28).

Не е нужно човек да притежава научна степен от Харвардския университет, за да разбере колко сме се отдалечили от този първоначален план за живот. Нашето поколение е променило из основи цялата представа за това, че семейството трябва да бъде плодовито и да се умножава. Представата ни за семейство се заключава във формулата “Ако само един работи в семейството -

няма деца.” А ако наистина искате да сте в крак с модата, трябва да следвате правилото “И двамата в семейството да работят - пак няма деца”. Доходът може да се променя, но не това е проблемът. Ако искате да направите бърза и успешна кариера, забравете за идеята да имате деца. От икономична или социална гледна точка това може да е логично, но от гледна точка на Бога е неприемливо!

В последните стихове от Битие 2, увеличителната лупа на Библията отново ни показва как Бог е планирал семейството: “*Затова ще остави човек баща си и майка си и ще се привърже към жена си и те ще бъдат една плът. А и двамата, човекът и жена му, бяха голи и не се срамуваха*” (Бит. 2:24-25). Вгледайте се внимателно. Вплетени в тъканта на тези две изречения има 4 вечни правила, които придават здравина на брака и семейството.

- Отделяне: “ще остави човек баща си и майка си”.
- Постоянство: “ще се привърже към жена си”.
- Обединение: “ще бъдат една плът”.
- Близост: “човекът и жена му бяха голи и не се срамуваха”.

От най-ранно време Бог е бил толкова загрижен за семейството, че ни е оставил основните правила, които създават трайно и здраво семейство. Спрете и се замислете. Преди да каже нещо за работата или за каквото и да е, свързано с официалната власт, църквата, училището, правосъдието, расите, за грижите за нашето здраве, Бог ни дава най-важните указания за здравето и щастието на дома и на семейството. За Него това е от най-висок приоритет. И Той не забравя това, когато започва изпълнението на проекта си.

#### **Как може да се поддържа здравината на семейството?**

Години по-късно, след като от дълго време дал живот на евреите, които е трябвало да носят името Му по един уникален начин, Бог им напомнил колко важно е да поддържат семействата си здрави. Имам предвид този кратък период от време, точно преди евреите да завладеят Обещаната земя и да се заселят в нея. Събитията са описани във Втор.6. Това наистина е една семейна сцена. Десетки хиляди съпрузи, съпруги и деца се намирали на границата на вражеската територия. Преди тези семейства да се заселят в Ханаанската земя, тя е трябвало да бъде завладяна от местното население. След това те щели да се установят и да заживеят нормален живот.

И точно това най-много е безпокояло Бога. След като се установят, ако не бъдат внимателни, имало опасност те да станат меки, податливи на изкушенията, разглезени и безразлични към задълженията си. С цел успехът им да бъде траен, те трябвало да поддържат солидарност в семействата си. Как? Моисей описва това във Второзаконие 6. “*А ето заповедите, повеленията и съдбите, които Господ вашият Бог заповяда да ви науча, за да ги вършите в земята, към която преминавате, за да я притежавате, за да се боите от Господа твоя Бог, да пазиш всичките Му повеления и заповедите Му, които ти заповядвам, ти, синът ти, и внукът ти през всичките дни на живота си, за да ти се продължат дните. Чуй, прочее, Израилю, и внимавай да ги вършиш, за да ти бъде добре, и да се размножите много в земята, гдето текат мляко и мед, според както Господ, Бог на бащите ви, ти е обещал*” (Втор. 6:1-3). Дали Бог все още се интересува от семейството? Преценете сами. Той иска бащите, синовете и внуците да живеят разумно, да се множат и да се радват на подареното им благополучие. И Бог все още иска това. Имайки всичко това предвид, Моисей казва: “*Слушай, Израилю! Йехова нашият Бог е един Господ!*” (Втор. 6:4) Ако сте евреин, тези думи трябва да ви звучат познато. Евреите наричат този стих SHEMA, на името на първата дума, която означава “Слушай”.

Казаното в този стих е основата на юдейската вяра. Смисълът на казаното е, че Господ (Йехова) е един и няма друг като него. Само Той е Бог. Поради това израилтяните са можели да живеят в сигурност, нещо, което не може да се каже за техните съседи, които са вярвали в много богове. Считало се, че “боговете” на древните източни народи рядко работят координирано помежду си. Всеки бог бил независим, с променлив и капризен характер. Поради това варваринът никога не можел да бъде сигурен, че неговата преданост и вяроност към един бог ще го предпази от гнева на някой друг бог. Тъй като юдеите вярвали само в един Бог, те не живеели в подобно несигурно състояние, тъй като имали отношения само с Него, а Той се отнасял към тях в съответствие с постоянни стандарти за праведност, които им разкривал своевременно.

Моисей дава на хората си 4 правила, за да бъдат здрави и трайни семействата им. Помнете, че на тях им предстояло скоро да завладеят една култура, в която нямало място за живия Бог от небесата, за Самия Създател. Тези 4 правила са толкова резултатни в наши дни, колкото са били по времето на Моисей. Ние ще имаме здраво семейство, ако заедно с всички членове на семейството си ги припомним редовно. Отворете Библията си и си подчертайте четири думи от

Втор. 6 - “слушай” (ст.4); “възлюби” (ст.5); “учи” (ст.7) и “боиш” (ст.13). Тези думи формират основата на четирите правила, които запазва здравината на едно семейство.

#### **Постоянно слушай истината**

Погледнете отново към ШЕМА. “Слушай, Израилю! Йехова нашият Бог е един Господ” (Втор. 6:4)! Вижте кое формира основата на еврейската вяра. Две основни истини: (1) за разлика от останалите богове, Йехова е уникален, Той е един единствен; (2) Той е всичко. В Него се заключава цялата същност и хармония. На древните евреи е било наредено редовно да слушат тази истина и като израз на тяхната вяра е трябвало да я повтарят. Здравите семейства се основават върху някои непоклатими правила и това е най-важният факт. В разширен вид той гласи: “Господ е нашия Бог. Ние признаваме Неговото присъствие, Неговата несравнимост, Неговото място, Неговото право да владее над нас. Ние искаме да изпълним волята Му и се стремим да вървим в Неговия път.”

С жена ми Синтия сме казвали на децата си тези думи още от най-ранните им години. Когато изживявахме трудни времена и бъдещето ни се струваше несигурно, ние повтаряхме тези и подобни на тях признания, потвърждавайки увереността си в нашия Бог и решимостта си да Му вярваме. Отново и отново ние трябва да подчертаваме Неговата надеждност. “Господ е нашия Бог, деца. Ние сме длъжни да вярваме безрезервно в Него. Няма нищо по-надеждно от Него. Неговата воля е безпогрешна. Всичко, което се случва, е част от Неговия план за живота ни.” Семейства, които постоянно слушат тази истина, не се движат безцелно. Те са сплотени, а това е съществено за оцеляване във времена като сегашните.

#### **Обичайте Бога горещо**

“И да възлюбиш Господа твоя Бог с цялото си сърце, с цялата си душа и с всичката си сила. Тия думи, които ти заповядвам днес, нека бъдат в сърцето ти” (Втор. 6:5-6). Предлагам ви да прочетете тези стихове още веднъж, този път по-бавно. Знаете ли какво се появява в съзнанието ми, докато се замислям над казаното в тях. “Всичко...всичко...всичко.” Това повторение подчертава всеобхватността. Любовта на родителите към Бога е всеобхватна, а не частична; не подлежаща на съмнение и не е случайна. В това има огън и непобедима увереност. Любовта ни към Бога трябва да бъде пълна и цялостна. Невъзможно е да предам на детето си един принцип, в който аз лично не съм убеден и не го спазвам без изключения. Невъзможно е да убедя детето си в ценностите на честността, например, ако аз самият не съм честен. За мен е невъзможно да предам на детето си забраната да избягва употребата на цинични и груби изрази, ако аз самият ги употребявам по навик. Не е възможно детето да разбере колко важно е да се грижи и да бъде състрадателен към другите, ако родителите му се отнасят арогантно и пренебрежително към тях. Любовта ни към Бога трябва да бъде всеобхватна. Тя трябва да бъде в сърцето ни, а не да представлява някаква хубаво звучаща религиозна идея, която намира място в съзнанието ви. Все още си спомням интересната биография на Джеймс Тейлър, който е бил мисионер в Китай. Книгата е написана от сина му Хауард Тейлър, чиито представи за важността на Бога и първоначалната му убеденост са били формирани, докато наблюдавал силната вяра на баща си. Същото е станало и с Кори тен Буум. Тъкмо от баща си тя е получила своите първи и най-дълбоки представи за Бог и че си заслужава да Му вярва. Истината се предава по-трайно от живота, а не от устните на родителя. Демонстрирането на истината далеч надвишава ефективността на проповядването ѝ пред младите хора. Но има и място за истинско учение. Следващото правило подчертава важността на обучението.

#### **Обучавай упорито младите**

“И на тях да учиш прилежно чадата си, и за тях да говориш, когато седиш в дома си, когато ходиш по пътя, когато лягаш и когато ставаши. Да ги връзваш за знак на ръката си, и да бъдат като надчелия между очите ти. И да ги написваш на стълбовете на вратите на къщата си и на портите си” (Втор. 6:7-9). Не за пръв път на евреите се разпорежда подобно нещо: “Само внимавай на себе си и пази добре душата си, да не би да забравиш делата, които очите ти са видели, и да не би да се изгубят от сърцето ти, през всичките дни на живота ти; но предавай ги на чадата си и на внуците си” (Втор. 4:9). Възпитанието на децата и религиозното им обучение е било отговорност на дома, а не на някаква институция или на комбинираните усилия на група професионалисти. И обучението е трябвало да бъде целенасочено. Коренът на оригиналната еврейска дума, преведена като “учиш” във Втор.6:7 предава идеята за повторение, за постоянно повтаряне, както и даване на пример за лична вяра в Бога. Напоследък преосмислям начина, по който изучаваме Християнството. И вие и аз сме виждали християни, които са научили огромно количество факти от Библията, но са престанали

да вярват в Бога. Те притежават познания за теологията, но по някакъв начин не са успели да възприемат автентичността на вярата. Може би онова, което са пропуснали да научат е прилежанието: ”да учиш прилежно чадата си.” Думата ”прилежно” е наречие, но на еврейски коренът на думата означава ”да обуча много добре”. Следователно, буквалният превод на този стих ще изглежда така: ”да обучиш чедата си много добре.” Това е строга заповед. Тя не предполага пасивност от страна на родителите, а изисква от тях постоянно участие в процеса на обучението и във възпитанието на децата във вяра към Бога и всичко това трябва да става в рамките на семейството. Той иска в семейството да има съзнателно предаване на истината за Бога от по-старите към по-младите. Родителите-християни правят несъзнателна грешка, когато считат, че децата им автоматично наследяват стремежа им към Бога. Тъкмо обратното - единственото нещо, което децата автоматично загърбват, са духовните неща. Никога не забравяйте, че когато живеете на територията на врага, той лесно може да ви измами. Ако наистина искаме да вземем едно сърце, да го отведем при Бога и да възпитаем в него вътрешен стремеж, необходимо е да се осъществи онзи процес на обучение, който е описан по следния начин: ”Обучавай прилежно децата си когато говориш с тях, когато седиш у дома си, когато вървиш по пътя, когато лягаш и когато ставаш.” Евреите са имали специална дума за правене на официално обявление, както и за преподаване на урок. Тя не е използвана в този случай. Използувана е дума, която означава просто ”говоря, разговарям”. Това е изключително интересно и показателно. Ние трябва да говорим за духовните неща така, както говорим за всичко останало у дома си. Вие си говорите какво ще правите през следващата седмица, а не произнасяте лекция за това. Вие не правите официално съобщение, вие просто си говорите за това. Вие си говорите за напрежението, което сте изживели поради някаква причина или какво ще ядете на вечеря. Можете да си говорите за това, какво планирате да гледате тази вечер по телевизията. Вие не преподавате, а просто си говорите. Има един лек начин на водене на разговора. Същата дума е използвана и във Втор.6. Това ще направи вашето християнство автентично. Това не е стилът на неделната служба в църквата! Това е ежедневието стил от другите дни от седмицата, този постоянен кръговрат на живота. Така по естествен начин християнството се смесва с обичайния разговор и начина на живот в семейството.

Знаете ли кое ни помага в нашия дом? Да мислим за мястото където живеем като за тренировъчен лагер, а не като за изложбена зала. Домът е лабораторията, където се правят експерименти. Това е мястото, където животът получава очертанията си. Това е мястото, където едно дете има свободата да мисли, да говори и да опитва идеите. На тази сцена Бог се чувства много комфортно в целия разговор. На което и място да се спомене името Му, винаги е подходящо. Това е автентично. Това е неподправения стил. *”...и за тях да говориш, когато седиш в дома си, когато ходиш по пътя, когато лягаш и когато ставаш”* (ст.7). Не е ли лесно това? Да, предполага се, че това е лесно за изпълнение! Християнството е създадено за ежедневието живот. Обществото го е превърнало в ”Неделна религия”. Но вярното на живота християнство е създадено да подхожда както за следобед в четвъртък, така и на неделната вечер. Не си обличайте празничните дрехи. Не е необходимо да носите шапка. Не трябва да си слагате сако и вратовръзка. Благодаря на Бога, че не трябва да се обличаме специално, за да говорим за Бога. Това е подходящо да се прави както преди, така и след ядене, както и преди лягане. Това е, което прави обучението в къщи толкова автентично. Понякога това е трудно да се направи. Мога да си спомня една особено неспокойна сутрин преди няколко години. Не е необходимо да описвам подробностите, това просто се случи. По-късно същия ден се почувствах малко виновен за случилото се, докато се упражнявахме в стрелба с най-малкият ни син. Това беше много приятен момент и за двамата ни, защото можехме да си почиваме и да се наслаждаваме искрено, че сме заедно. И така аз казах: ”Чък, аз бях малко нервен тази сутрин”. ”Аха”, промърмори той докато се подготвяше за следващия си изстрел. След малко аз казах: ”Разбирам, че понякога не е добре човек да бъде край мене.” ”Аха”, отговори той, като за нещастие потвърди това, което казах. ”Аз... искам да знаеш, че... се чувствам неудобно заради това,” продължих аз. ”Но ти знаеш, сине, че има моменти, когато изпадам в подобно състояние.” Той замълча ”Да, да, има такива моменти, тате. Има моменти, когато изпадаш в такова състояние.” А след това каза нещо, което направо ме срази ”Разбираш ли, тате,” добави той, ”Бог те използва да учиш всички от семейството ни на търпение!” Оох!

Сигурно не съм първият, който посочва, че обучението трябва да обхване всяка сфера от живота (забележете в ст.7-9: ”когато...когато...когато”). Независимо дали почивате или работите, дали преднамерено давате напътствия или правите случайни аналогии, ловите риба, ходите на

лов, карате кола или гледате телевизия, истината трябва да се предаде в живота на нашите деца и внуци. Дали си заслужава да се прави това? Нека да позволим на Соломон, на този мъдър човек, да отговори на този въпрос: *“Сине мой, пази заповедите на баща си, и не отстъпвай от наставленията на майка си. Вържи ги за винаги за сърцето си. Увий ги около шията си. Когато ходиш наставлението ще те води, когато спиш, ще те пази; когато се събудиш, ще разговаря с тебе. Защото заповедта им е светилник и наставлението им е светлина, и поучителните им изобличения са път към живот”* (Притчи 6:20-23).

Бог обещава, че по-късно порасналите ни деца ще бъдат в състояние да използват това, което са научили. Те ще имат указания, когато вървят, ще бъдат пазени, докато спят, ще бъдат окуражавани, когато се събудят. Такива са дивидентите от инвестицията на родителите. Защо да бъдем толкова последователни? Коя е голямата ни цел? Във Втор.6 откриваме един извънредно важен отговор: *“Господ ни заповядва да вършим всички тези повеления и да се боим от Господа нашия Бог, за да ни бъде всякога добре, и за да пази Той живота ни...”* (Втор. 6:24). Обичам начина по който е казано: *“да ни бъде всякога добре и да пази Той живота ни”*. Господ никога не иска от родителите да направят нещо, което ще има негативни последици за дома. Това, което иска Той, няма да отслаби детето, а ще му помогне непременно да оцелее. Здравите семейства оцеляват от поколение към поколение, защото се обучават прилежно и упорито. И помнете, обучението се влита много естествено и удобно в тъканта на ежедневието. Истинската религия не е нещо, което трябва насилно да влезе в живота ни. Тя просто трябва свободно да протича през него.

Харесва ми начина, по който Чарли Шед описва това в едно от оригиналните му обещания, отправени към малкият му син Питър: *“Надявам се, че ще бъда в състояние да направя религията нещо естествено за тебе. Тя е естествена. Мисля си, че това отношение с Бога е единственото нещо, което е 100% естествено. Ние ще се молим заедно, докато за теб стане лесно да поставяш ръцете си на долния перваз на прозореца към небето и да се вгледаш в лицето на Бога. Преди да те поставя обратно в люлката ти, искам да ти кажа нещо, казано от брат ти Филип. Заедно с него пътувахме с кола. Беше вечер и бензинът ни свърши. Пеша отидохме до една ферма, където ни дадоха малко бензин и ние се връщаме обратно към колата. Аз носех тубата с бензин, а Филип беше само на 4 години. Той тичаше наоколо, хвърляше камъни по телефонните стълбове, късаше цветя и тогава, изведнъж се свечери и притъмня. Понякога в полето нощта идва внезапно. Филип дойде до мен, постави малката си ръчичка в моята и каза: “Тате, хвани ме за ръка, иначе мога да се изгубя.” Питър, от сърцето на вселената към тебе е протегната една ръка. Ако поставиш ръката си в ръката на Бога и тръгнеш с Него, ти никога, никога няма да се загубиш.”*

### **Страхувай се много от Бога**

*“А когато Господ твоя Бог те въведе в земята, за която се е клел на бащите ти, на Авраама, Исаака и Якова, да ти даде големи и хубави градове, които ти не си съградил, и къщи пълни с всякакви блага, които не си напълнил, и изкопани кладенци, които не си изкопал, лозя и маслини, които не си насадил,- като ядеш и се наситиш, внимавай на себе си да не забравиш Господа, Който те изведе из Египетската земя, из дома на робството. От Господа твоя Бог да се боиш, Нему да служиш, и в Неговото име да се кълнеш. Да не следвате други богове, от боговете на племената, които са около вас, (защото Господ, твоя Бог всред тебе, е Бог ревнив), за да не пламне гневът на Господа твоя Бог против тебе и те изстреби от лицето на земята”* (Втор. 6:10-15). Отново ви припомням, че Бог си търси онова, което е Негово. Той е загрижен за нашето добруване. След като ни дава, дава и дава толкова много неща, Той ни предупреждава да не Го забравим. Колко е лесно, когато човек е благословен, да бъде обхванат от един неблагодарен и арогантен дух. Разглеждането поставя началото на една ерозия, която се превръща в незаинтересованост, а тя от своя страна незабавно се трансформира в независимост. *“Кой повече се нуждае от Бога?”* Това е подход, който често се среща сред самодоволните хора. Как можем да се предпазим и с нас да не стане така? *“От Господа твоя Бог да се боиш, Нему да служиш, и в Неговото име да се кълнеш.”*

Чудно нещо се получава, когато членовете на семейството поддържат един искрен страх от Бога. Самопородилата се гордост и самонадеяност продължава да намалява, докато страхът от Бога се увеличава. Не го разбирайте погрешно. Когато казвам “страх от Бога”, аз нямам предвид такъв страх, при който човек се чувства скован и притеснен от Божието присъствие. Правилният вид страх е уважение към Неговото свято име, един респект заради всемогъщата Му воля, издигането Му на най-високия пиедестал. Това е постоянното осъзнаване, че Бог е Всевишен, Свет Господ. Това означава да се помни, че Той никога не обръква нещата и прави това, което

казва. Ние Го уважаваме твърде много, за да пренебрегваме Неговите пътища или да не се подчиняваме на волята Му. Каква спокойна гаранция, каква тиха увереност дава това на семейството! И колкото по-дълго се прилага този подход, толкова повече Бог го възнаграждава, като удължава сянката на стабилността. Все едно, че Той изгражда около семейството ни една черупка, чрез която ни предпазва. Може би тъкмо това има предвид Той, когато дава следната заповед на евреите: *“Да не следвате други богове, от боговете на племената, които са около вас”* (Втор. 6:14). Ние в буквалният смисъл сме обкръжени от богове. Те може да не са така очевидни като направените от дърво, камъни или метал, но независимо от това те са около нас. Нека да не си мислим, че понеже обкръжаващите ни богове са невидими, те не са важни. Ще спомена само няколко от тях. Днешните семейства са принудени да се срещат с боговете на материализма, на парите, на чувствеността, на неморалността, на удоволствията. И ние не трябва да забравяме боговете на славата, на известността, на популярността, на властта, боговете на наркотици и на алкохола, които разрушават разума и са винаги около нас, а да не забравим и боговете на интелектуализма, на хуманизма, на фалшивите философии и на създадените от човека религии. Колко опасно е това - всички тези неща са наши врагове! Здравите семейства остават такива, защото те винаги са наясно, че *“Името Господно е яка кула; праведният прибягва в нея и поставен е на високо”* (Пр. 18:10).

### **Завръщане при мъдростта**

Няма училища, където семействата да се научат как да бъдат здрави. Нещата не стават по този начин. Семействата стават по-здрави не защото посещават училище и научават правилата, а защото родителите плащат цената да бъдат различни, защото включват библейската истина в ежедневието си живот, разглеждат отношенията си в светлината на мъдростта, на разбирането и на познанието. Спомняте ли си този ключов стих от Библията, който ни връща обратно към основните правила: *“С мъдрост се гради къща и с разум се утвърждава, и чрез знание стаите се напълват с всякакви скъпоценни и приятни богатства”* (Пр. 24:3-4). Да имаш място, което е построено, утвърдено и изпълнено с такива солидни материали не е нещо, което става просто така, случайно. То е резултат от решимост и посветеност на цялото семейство, а и двете неща са толкова рядко срещани. Не е чудно, че здравите семейства са застрашени от изчезване. Честно казано, те винаги ще бъдат в това състояние.

## **Глава 2**

### **Образец на мъжко лидерство**

Промените настъпват, когато ние бъдем въввлечени, когато се подчиним и затанцуваме в такт с музиката. Моята цел не е да напиша няколко хубави глави, посветени на семейния живот, надявайки се, че всеки който ги прочете ще се усмихне сладко, ще помечтае малко и след това ще продължи да си живее както е живял до тогава. Времена като нашите се нуждаят от честни признания, точни оценки и трудни решения. Това означава, че не можем просто да се плъзгаме по повърхността, наслаждавайки се на декорите. Ако се надяваме да изградим здраво семейство, трябва да проникнем под лустрото на фантазията и мечтите. Когато говорим за здравината на семейството, ролята на родителя е логичното място, от където трябва да започнем. За да бъдем още по-конкретни, става дума за ролята на бащата. Когато си мисля за тази роля, аз си представям образа на мъж, който дава на семейството онова лидерство и сигурност, което то трябва да притежава, за да оцелее. В мен веднага се надига тревога, като виждам какво става наоколо: бащите са прекомерно заети и пасивни. Обезпокоен съм и от нарастващият брой мъже, които считат, че за тях мъжествеността не е важна.

#### **Изчезващата мъжественост**

Спомняте ли си кога мъжете са били мъже? Спомняте ли си кога за последен път сте видели образец на мъжественост? Спомняте ли си, кога мъжете са знаели какво представляват, кога са харесвали това, което са и не са искали да бъдат нещо друго? Спомняте ли си кога мъжете са се боксирали, борели и са се хвалели каква тежест могат да повдигнат? Спомняте ли си кога мъжете са носели грим, обеци и бикини? Спомняте ли си кога мъжете, които са искали да влязат в контакт и да вземат инициативата за една сърдечна връзка, са правели обещания за вярност за цял живот, които са се отнасяли към жената като към дама и



са били образец на мъжественост, излъчвайки безопасност и стабилност? Нямам предвид герой от типа на Рамбо, който страда от прекалена агресивност, който търси повод да се бие, разхожда се предизвикателно, никога не се извинява и гледа другите втренчено и нахално в очите. Такива мъже може да са в състояние да унищожат половината от Северен Виетнам с едната си ръка, но са неприятни съседи, ужасни партньори в бизнеса и брутални съпрузи и бащи. Да си мъж не означава, че трябва да живееш като пантера, готова за нападение. Същевременно, аз не говоря за мъже, които седят отпуснато на стола, ругаят и говорят неприлични изрази по адрес на другите и си мислят, че светът се върти около тях. Откога догматизмът, предразсъдъците и егоизма се отъждествяват с мъжествеността? Такъв тип мъже живеят в измислен свят, като си представят, че те контролират положението. Всъщност в такъв мъж се крие едно уплашено дете и той е обект на сатирични насмешки между приятелите и членовете на семейството си. Истинската мъжественост изисква дисциплина на характера, силна воля за постигане на набелязаната цел и смелост да се отстоява взетото решение. Но бруталност? Вулгарност? Липса на любезност? Едва ли. Истинските мъже не се страхуват да показват чувствата си, да прегръщат децата си, да плачат, когато са тъжни, да си признават, когато грешат и да молят за помощ, когато се нуждаят от това. Наранимостта и липсата на вътрешна противоречивост по прекрасен начин подхождат на зрялата мъжественост. Загрижен съм за изчезващата мъжественост, която беше толкова разпространена в миналото. Имам предвид отличаващите се от другите честни до крайност мъже, които са решителни и сърцати, които знаят накъде вървят и са достатъчно уверени в себе си и в своя Бог, че ще достигнат целта си. Те не се страхуват да поемат водачеството, да се изправят с цял ръст и да отстояват твърдо принципите си, даже когато това не е леко. Такива качества не само внушават уважение в жените, те предизвикват здравословно възхищение в младите хора и момчетата, които изпитват глад за герои. Ние имаме нужда от по-малко безгръбначни мъже, които никога не са се отделяли от полата на майка си. Ние се нуждаем от мъже с повече здрава мисъл, които работят упорито и говорят откровено, които въпреки че са нежни, разумни и обичащи, не се нуждаят от разрешение, за да поемат отговорността. Убеден съм, че повечето самотни жени биха желали да имат такива мъже, които да прекарват времето си тях, а болшинството съпруги бленуват да имат подобни съпрузи, с които да изживеят остатъка от живота си. Децата специално мечтаят да имат подобни бащи. През последните няколко десетилетия сме свидетели на унищожаване на мъжествеността. Резултатите са добре представени в изкуството, в средствата за масово осведомяване, в света на модата и в средите на онези, които се превърнаха в герои за младите хора. Аз разбирам, че има изключения, но тъкмо в това е проблемът, че това са изключения. Сега по сцените на рокконцертите в цяла Америка се разхождат двуполови същества. Плакати на знаменити мъже в цял ръст украсяват стените на хиляди детски стаи. Много от изпълнителите даже не претендират, че са мъже. Ролята на пола е преднамерено обърквана. Мъже, претендиращи че са жени, пълнят с мъжка публика концертните зали по цял свят. Преди години списанието “Пийпл” помести разговор между един лекар и 7-годишния му племенник. Лекарят попитал момчето: “Според тебе Майкъл Джексън мъж ли е или жена?” Момчето се замислило за момент, а след това отговорило: “И двете.” Ако не смятате, че сега е достатъчно хладно, за да се завият и двата пола в един пакет, вие очевидно не сте влизали в магазините, където се продават произведенията на шикозните дизайнери. Имам предвид “Кой какво е?” Това ми напомня за една книга, в която се обяснява какво означава да си мъж. Авторът Уелдън Харденбурук говори за една серия от дамско бельо, произведени от Калвин Клейн. Бельото приличало на нещо средно между мъжки слипове и шорти за хокей. То било изработено не от сатен или найлон, а от 100% памук, предлагало се в 6 модела като панталонки, 8 модела бельо, произведени в 25 цвята. Дали си съмнявате как ще се продава тази стока? Не се шегувайте. Очаквало се продажбите на този вид бельо да достигне до 70 мил. долара за първите 14 месеца. Бисексуалното обикновено се ограничава до няколко модни салони и няколко бижутерни магазини, но сега е близо до нас във вид на бельо. Не се подлъгвайте, смесването на половете не е преходна приумица на преситеното ни общество. То е тук, при това нито е срамежливо, нито се прикрива. В книгата си “Третата вълна” Тофлер пише: “Системата, която поддържа индустриалната цивилизация е в криза. Ние виждаме това най-драматично в борбата за промяна на ролята на половете. В женското движение, в исканията за узаконяване на хомосексуализма, в разпространението на бисексуалния стил на обличане, ние виждаме постоянно опетняване на традиционните очаквания за половете.”

Тофлер улучва право в целта, но е твърде мек. Различията между мъжът и жената не са просто “традиционни очаквания”, това е библейско указание (“*мъж и жена ги създаде*” Бит. 1:27). И не системата поддържа индустриалната цивилизация. Това е основният блок, върху който лежи всяка здрава цивилизация. Когато ролите бъдат достатъчно объркани и омърсени, объркването и хаосът заместват благоприличието и порядъка. Когато изнежени и женствени мъже започнат да наводняват природата, дълготърпението на Бога достига до своя предел, произнасяйки най-жестокото възможно наказание, както се е случило със Содом и Гомор. Рим.1:24-27 все още е в Библията, нали? Най-лошото е, че благодарение на нарастващия брой на мъжете, които малко се вълнуват от това, дали се придържат към определения от Бога образ на мъжа, семейството изпада в объркване. Ролята на лидер се поема от жената и децата по разбираеми причини променят ролите на половете и така по трагичен начин подновяват неестествената тенденция.

#### **Образ, който заслужава да бъде изследван**

Скрит в 1 Сол. откриваме един от онези библейски описателни портрети, които никога не може да подобри. Предполагам, че първоначалната идея на автора не е била да описва ролята на бащата в семейството, но за нас е добре да прилагаме онова, което е написано от Павел. Прочетете бавно и внимателно следващия откъс. Аз искам да го използвам като основа за някои предложения относно това, как ние мъжете можем да станем такива бащи, които съпругите ценят и от които децата се възхищават. *“Но сме били нежни посред вас, както кърмачка, когато се грижи за чадата си. Така, както имахме гореща любов към вас, беше ни драго да ви предадем не само Божието благовестие, но и своите души, защото ни бяхте станали мили. Затова вие, братя, помнете нашия труд и усилие, как работещи денем и нощем, за да не бъдем в тежест на ни един от вас, проповядвахме ви Божието благовестие. Вие сте свидетели, и Бог, как свето, праведно и безукорно се отнасяхме към вас, вярващите, като знаете как увещавахме и утешавахме всеки един от вас, като баща чадата си, и ви заръчахме да се обхождате достойно за Бога, Който ви призовава в Своето царство и слава”* (1 Сол. 2:7-12). В началото и в края на този откъс може да се види едно различие. В началото Павел казва, че е бил нежен “*както кърмачка*”, след това описва как е убеждавал, окуражавал и умолявал като “баща”. Когато за видях това различие ми се стори, че тук има някои намеци за дома, тъй като се споменават и майката, и бащата. В този портрет аз откривам не по-малко от 5 чудесни черти на бащата.

#### **Гореща любов**

*“...като имахме гореща любов към вас...”* (ст.8). Павел е можел да използва поне 5-6 други гръцки думи, изразяващи любов, вместо тази която е използвал, които са били широко използвани от хората по онова време. Обаче той е избрал една дума, която не се среща на друго място в Новия Завет. В едно обширно изследване на думите, използвани в Новия Завет се казва, че думата преведена като “любов” означава “да се чувстваш привлечен към нещо или към някой”. В тази дума има вложено силно напрежение. Един известен учен казва, че това е дума, изразяваща ласка, нежност и привързаност, отнасяща се за отношения към бебета и предава едновременно представата за мъжественост и нежност. Това е един образ на баща, който държи и се отнася нежно към детето си, изпитвайки силна любов към това малко същество. Докато пиша тези думи, аз си спомням (както може би и мнозина от вас, които сте бащи), първия път, когато поех в ръцете си нашето първо дете. Това беше едно къдрокосо малко момченце, което нарекохме Къртис. Това беше през септември 1961. Спомням си как го държах внимателно, страхувайки се да не го нараня или да не го изпусна. Много се страхувах, че по някакъв начин може да падне от ръцете ми. Веднага забелязах, че не може да държи главата си изправена и тя постоянно клопваше надолу. Аз му казвах: “Изправи си главата, Кърт!” и “Дръж се здраво, момче!” Но това въобще не помагаше. Разбирате ли, никога порано не бях държал в ръцете си толкова малко и беззащитно бебе. Чудно е, че майките имат вродената способност да знаят как да правят правилно нещата, свързани с отглеждането на децата. Въпреки че жена ми Синтия никога преди това не беше имала деца, тя очевидно знаеше какво да прави. Майките знаят, а бащите - не! А какво правим ние? Ние държим бебетата много внимателно, много нежно...поне в началото. За нещастие, повечето от нежната ни любов загасва бързо, ако не сме внимателни. С течение на времето работата ни се увеличава, налягането нараства, изискванията и спешността на проблемите ограбват повечето от времето и енергията ни. Междувременно децата ни растат, те вече не са малки и не можем да ги държим на ръце. Още преди да осъзнаем това, синът ни е израсъл до нашата височина,

че даже и по-високо. В същност, ние разбираме, че ръцете ни вече не са в състояние да обхванат широките му рамене. Но не се самозалъгвайте. Тази силна любов все още му е необходима! Бих добавил, тя е особено необходима от страна на бащата. Не искам да кажа, че ние просто изпитваме любов, важното е да я демонстрираме. Това е особено необходимо, когато децата ни разперят крила и започнат да късат връзките с родителите си. Такива опити за независимост изискват голяма мъдрост от страна на родителите.

Сещам се за Блудния син. Това е историята на едно момче, което пораства до възрастта, когато казва: “Искам да си получа наследството. Тате, дай ми каквото ми се полага, защото те напускам.” Което и става. Може би това е било доста бурно и прибързано заминаване. Младият човек напуска родния си дом и живее независимо за известно време. През този период той не поддържа контакт със семейството си, не пише и не се опитва да се обажда у дома. Никой не знае колко дълго е живял така. Тъй като времената били трудни, младия мъж затъвал все повече и повече. Той се почувствал унизен, пропаднал и нещастен. Най-накрая, когато стигнал до самото дъно, той се осъзнал и си казал: *“Колко наемници на баща ми имат излишък от хляб, а пък аз умирам от глад! Ще стана да ида при баща си...”* (Лука 15:17-18). Между другото, той нито веднъж не си помислил, че баща му няма да му разреши да се върне в къщи. Не е ли интересно това? Нашите деца ни познават. Обикновено те са в състояние да предскажат какъв ще бъде отговорът ни. *“Ще стана да ида при баща си и ще му река: Тате, съгреших против небето и пред тебе; не съм вече достоен да се наричам твой син; направи ме като един от наемниците си”* (ст. 18-19). На мен ми звучи, като че ли той се упражнява какво да каже на баща си. В този момент младият човек усеща белезите на всички ужасни спомени. Под въздействие на обхваналото го чувство за вина, той се опитва да си представи как се завръща, как чука на входната врата на бащиния си дом и как се среща с баща си, който има всички основания да се чувства унизен от постъпките на сина си. Поради това синът има намерение да му каже искрено: “Аз не заслужавам да бъда наричан твой син.” Той очаква баща му да бъде разгневен. Но когато се връща в къщи, посрещането му е коренно противоположно. Връщането на момчето е една от най-възбуждащите сцени, която човек може да си представи! Никога не мога да разказвам тази история, без да изпитвам склонност да се разплача и да преглъщам сълзите си. *“И стана и дойде при баща си. А когато бе още далеч, видя го баща му, смили се, и като се завтече, хвърли се на врата му и го целуваше”* (ст.20). Ето това е, което аз наричам демонстрация на нежна любов. Няма задръжки, няма въпроси, няма изпитателен период, само състрадание. В същност, ако прочетете тази история до края, даже е имало празник! Ние ще се запознаем по-подробно с тази история в глава 10. На онези, които са бащи, искам да подчертая колко важно е ние да демонстрираме нашата любов. Ние можем да правим това по два начина. Първо, като потвърждаваме, че това са наши деца. Второ, като ценим това, което правят децата ни. Обаче тази двойна гаранция задължително не трябва да се дава само с думи. Любовете, общуването без думи чрез близост, докосването и даже целуването, са едни от най-важните неща, които споделяме помежду си. Някои млади жени търсят неморални сексуални връзки, защото едва ли могат да си спомнят кога баща им ги е докосвал за последен път. Бащи, които не демонстрират любовта си, които даже не желаят да я демонстрират, могат да станат причина за безпорядъчните сексуални връзки на дъщерите си. Това ме принуждава да напиша с голяма молба: бащи, не слържайте любовта си! Демонстрирайте любовта и привързаността си към синовете и дъщерите си и не спирайте, когато пораснат. Те жадуват за вашето възхищение и високата ви оценка и ще ви обичат заради това. Нещо още по-важно, те ще последват вашия пример, когато Бог ги дари със собствено семейство. Между 1961 и 1970 Бог дари мен и жена ми с 4 деца. Като родители ние открихме, че ни сплотява откритото демонстриране на любовта помежду ни. Интересното е, че онова, което демонстрираме към децата, те започват да го демонстрират един към друг. Инвестирането във “фонд любов” през годините на тяхното израстване даде чудесни резултати.

### Прозрачен живот

Следващото, за което четем, е за да се отдадем самите ние, целия си живот. *“Така, като имахме гореща любов към вас, беше ни драго да ви предадем не само Божието благовестие, но и своите души, защото ни бяхте станали мили”* (1 Сол. 2:8). Това се казва прозрачен живот! Бащи, забележете думите *“не само Божието благовестие, но и своите души”*. Може да се запитате: Не е ли важно Божието благовестие? Абсолютно. Но когато става въпрос до

християнското семейство, достатъчно ли е само да разпространяваме Божието благовестие? Абсолютно не! Необходимо е децата да чуят за Евангелието. Но ако те трябва да познаят Спасителя, който ти, тате, обичаш, те имат нужда ти да им разкажеш за Него. Нямам голяма радост от спомена за това, че четирите ни деца от най-ранна възраст чуха благовестието за Исус Христос от устата на баща си. Те научиха, че Бог ги обича чрез Собствения Си Син и им изпрати Спасител, че Той умря заради тях, като заплати наказанието за техните грехове, че ако като деца просто вярват в Спасителя, поради вярата си в Неговата смърт и възкресение, те ще получат дара на вечния живот. Те чува и всяко от тях отговори. Това се нарича споделяне на Евангелието. Колко ужасно важно е да се споделя Евангелието! Но когато става въпрос до отглеждането на деца, важно е и да споделяме живота си с децата си. Думата “споделям” съдържа в себе си идеята за личен принос, за пълно споделяне на всичко, което притежаваме. Какво се включва тук? Мисля за няколко неща, които могат да бъдат “споделени”. Децата ни искат да научат от нас правилната скала на ценностите. За тях е интересно, че ние сме способни да бъдем сами, без да се боим. Те искат да знаят каква е рецептата за такава сигурност, не точно това, което правим, а как го правим. Те искат да знаят как да ръководят финансите си. Освен това, те се нуждаят от вашето одобрение, от увереността, че вие ги цените. Освен това ще добавя едно добро чувство за хумор, един позитивен, заразителен подход към живота. Малко са спомените, които са по-приятни от спомените за един баща, който се смее и се шегува със семейството си. А какво да кажем за липсата на грижи и напрежение? Или когато грижите дойдат, да си признаваме проблемите, срещу които се изправяме. Те ще разберат. Всъщност, вие ще бъдете удивени. Вие ще повишите с няколко единици оценката си в техните очи, когато те видят, че сте под напрежение и наблюдават желанието ви да говорите за това. Децата ни се учат както от успехите ни, така и от провалите ни. Всичко това са части от прозрачния начин на живот. Малко са по-възбуждащите случаи от това над вас да се надвеси някое от децата ви и да ви каже, че ви обича, че ви разбира и че се тревожи за вас. Децата изпитват голяма сигурност, когато ние сме отворени и беззащитни към тях. За щастие, моите деца научават от прозрачния живот, че баща им има своите нужди. Понякога аз имам нужда да ми бъде простено, поради което аз съм длъжен да призная грешката си. Тогава и само тогава аз ставам реален! Не се страхувайте, че прозрачността ще накара едно дете да загуби уважението си към вас. Преди няколко години в кабинета ми влезе един разбираемо горд баща. Неговата дъщеря беше написала писмо, което беше спечелило награда в един училищен конкурс. Писмото беше посветено на баща ѝ. Между другото, тя пише: “Баща ми не винаги е “Таткото” за нас. Ние, братята ми и сестра ми, както и мама, го наричаме “Тате”, когато бяхме малки. Той беше в състояние да сгъва безупречно прясно изпраното бельо в неделната вечер и едновременно с това да се боричка с нас на килима в дневната стая, сграбчвайки всяка малка ръчичка, която се опиташе да го ошипе по ребрата. Разбира се, ние рядко печелехме. По някакъв чуден начин нашето “Тате” успяваше да убие въображаемото чудовище и да освободи любимите си 4 деца. Понякога имаше и сериозни моменти. Ние знаехме за тях. Той можеше да напердаши всяко от деца си, а ние се просълзявахме не от физическата болка, а защото ни болеше, когато си помислехме, че сме му причинили болка, когато сме го принудили да ни бие. Връщайки се в спомените си, аз разбирам че родителите ми, с обединени усилия, са свършили една изключително добра работа, докато са ни отгледали. Високи морални ценности, приоритет на духовните неща, висше образование, всичко това ни беше внушавано, че е важно. Моят татко ни беше внушил чувство да вярваме. Той винаги беше на разположение, особено при спешни случаи. Той прави това, което мисли, че е добре за нас, даже когато ние може и да не сме съгласни. Татко ми е образец за най-добър пример за бащинство.” Виж ти! Няма спор, че баща ѝ е споделял с децата си живота си, а не само Евангелието. Силна любов и прозрачен живот - две качества на бащата, от които семейството се нуждае.

### **Неегоистично усърдие**

Работохолиците особено ще оценят този стих: *“Затова вие, братя, помнете нашия труд и усилие, как работещи денем и нощем, за да не бъдем в тежест на ни един от вас, проповядвахме ви Божието благовестие”* (ст.9). Концентрирайте вниманието си върху следните думи: *”как работещи денем и нощем, за да не бъдем в тежест на ни един от вас”*. Това е една ясна и разбираема картина на упорита работа, на отговорно усърдие. Много от вас, които ще прочетат тази страница, не могат да си спомнят баща си с нещо друго, освен с това, че е работлив човек. Но преди да си съставите този въображаем образ, замислете се за

малко, за да сравните това с един безотговорен, мързелив баща. Онези от нас, които са били достатъчно щастливи да имат баща, който да им даде пример на упорита работа, имат достатъчно основание, за да му бъдат благодарни. Понякога бащите попадат под ударите и порицанията на проповедници и автори, които отричат положителната роля на упорития труд. Въпреки, че понякога може да се стигне до прекомерно големи крайности, много от семействата, чийто бащи работят усърдно, трябва да им благодарят заради това, че са оцелели. Поради това се обръщам към вас бащи, които сте пример за упорита работа, за да ви окуража да продължавате по същия начин, но да не се задоволявате само с това. Помогнете на детето си да открие какво означава да си упорит и отдаден на работата си. Помогнете му да разбере кое ви мотивира, кое ви кара да вършите работата си качествено и винаги да се стремите да я свършите до край. От упоритата работа могат да се извлекат много поуки. Щастливи са семействата, които имат примера за упорита работа в лицето на мъжа в къщи. Още по-щастливи са семействата, които поддържат правилното отношение на околните към неговата упорита работа.

Когато проповедникът на Американския Сенат Ричард Халверсън написал книгата си “Перспектива”, той я посветил “на обикновените християни, които с тих героизъм, подложени на непрестанни светски затруднения, водят икономическа битка като слуги на живия Бог.” Присъединявам се към написаното от д-р Халверсън с цялото си сърце. Такива мъже заслужават адмирации и похвала. Обръщам се към всички от вас, чиито бащи са се отличили като упорити работници и ви призовавам да им кажете: “Благодаря ти. Благодарение на дългогодишният ти упорит труд ние сега можем да притежаваме това, което имаме. Може би ти не си ни дал всичко от себе си, или може би ние не те познаваме така добре, както би ни се искало да те познаваме, но колко големи са резултатите от труда ти. Ти ни научи да ценим това да сме отговорни. Благодарим ти, тате!” Лесно е да позволите на нещата, които купувате за семейството си, да заместят необходимостта да му се отдадете цялостно. В нашето преуспяващо общество е толкова лесно да се даде на едно дете твърде много и то твърде рано! Може би и на вас ще помогне простото правило, което научих. Детето ви няма напълно да оцени един подарък, ако не знае с цената на какъв труд и усилия е осигурен. То няма да оцени стойността на този подарък и да му се радва достатъчно, ако го получи без никакво усилие. Поради това помогнете на детето си да се научи да работи упорито. Има моменти, когато ще трябва да се самоограничите и да оставите детето си да се справи само с неизбежните трудности в работата си. Малко момченце седи край кухненската маса и се опитва да нарисова едно конче. Ако някога сте се опитвали да нарисувате кон, вие знаете, че това не е лесна работа. За да бъдат нещата още по-трудни, край него седи баща му, който притежава дарбата да рисува. Той хапе устните си, докато наблюдава как синът му се мъчи да нарисова краката, да постави ушите на подходящо място и да направи всичко да изглежда пропорционално. Детето изразходвало почти цялата гума, докато поправяло рисунката си. Най-накрая бащата не можал повече да се въздържи. Загубил търпението си, той грабнал листа хартия и нарисувал едно красиво конче, тичащо в пълен галоп. Той му поставил светлосенки, даже добавил няколко разлистени дървета в далечината, а след това бутнал рисунката към детето и казал: “Ето, сине, това е твоето конче.” Детето погледнало рисунката, намръщило се и унило казало: “Но тате, аз си искам кончето, което аз нарисувах.” Въпреки всички правилни съображения усърдните бащи желаят разточително да отрупват децата си с толкова много неща, че те да станат разглезени, незадоволяващи се и безотговорни. Необходимо е винаги да се стремим да спазваме някакъв баланс.

#### **Духовна автентичност (непрестореност, липса на лицемерие)**

*“Затова вие, братя, помнете нашия труд и усилие, как работещи денем и нощем, за да не бъдем в тежест на ни един от вас, проповядвахме ви Божието благовестие. Вие сте свидетели, и Бог, как свето, праведно и безукорно се обхождахме към вас, вярващите”* (ст. 9-10). Обърнете внимание на думите “проповядвахме” и “обхождахме”. Подобно на монета, животът се нуждае от тези две неща, за да бъде оценен като автентичен. Когато става дума за задълженията на един баща, малко са нещата, които са по-важни от автентичността. Колкото и да ми е трудно да напиша следващия откъс, аз съм длъжен да го направя. Колко малко са семействата, в които бащата е истинският духовен лидер! Обикновено това е майката. Мъже, не е ли време за промяна на положението? Обнадеждаващо е, когато бащата е този, който определя темпото, който поема отговорността да води и който повече от всеки друг в семейството “жадува за повече праведност.” Тук не говорим за това много да се говори, а малко

да се прави, тъкмо обратното, искам да кажа, че животът трябва да се живее в красива хармония, където Христос наистина изживява живота Си в мъжа в къщи, където жената и децата се учат от примера на мъжа на това, какво означава истински да се обича Бога. С жена ми сме много близки приятели с едно семейство, което живее в друг щат. В това семейство има 4 дъщери, разликата в годините им е много малка и живеят много задръжно помежду си. Те са завършили една и съща гимназия, даже един и същ университет. И четирите са щастливо оженени. Всички дъщери никога няма да забравят примера на истинско християнство, което са наблюдавали в живота на баща си. Няма съмнение, че ако попитате която и да е от тях, тя ще ви каже, че баща им е определял темпото и духовността в дома им. За да ви дам някаква представа за това водачество, ще цитирам от едно писмо, което той им писал, докато те се учили в гимназията: “Скъпи мои момичета, Изпращам ви тази статия, за да я прочетете. Тя е е една от най-хубавите, които съм чел по отношение изясняване нуждата от добри семейни взаимоотношения. Надявам се, че нейното прочитане няма да ви се стори загубено време, че ще я обмислите внимателно и ще я запазите, за да ви е от полза в бъдещето.” А сега обърнете внимание на съвета, който им дава. Вижте колко неприкрито и при това грациозно той заема лидерската позиция: “Момичета, мъжете за които ще се омъжите трябва да подхождат на образа на съпруга, описан в тази статия. Не знам нищо за духовните пристрастия на автора, но той използва библейските принципи, когато описва семейните отношения. Сърцето ви може да ви подведе, докато си търсите съпруг. Около вас има толкова много романтични мехурчета, които ви атакуват от всички посоки, че е лесно да започнете да се молите за някаква светска версия на съпруг и щастие. Убеден съм, че всяка от вас ще позволи на Бог да ѝ избере съпруг. Той ще подбере мъж, който отговаря на духовните изисквания за глава на дома. С обич към всяка една от вас. Татко “ Това наричам духовна автентичност. Не е ли чудно това, мъже? Ние гледаме, как дъщерите ни растат, започват да ходят на срещи, как се приближават по-близо и по-близо към вземането на второто по значимост решение в живота си - създаването на семейство, но може би смятаме, че нямаме никакво участие в тази работа. Ние проявяваме склонност да се отдръпваме и да оставаме на жена ни да дава всички съвети, докато всъщност момичето се омъжва за същество като нас - за мъж. И тъй като не знае как да ни помоли за съвет, дъщерята обикновено очаква ние да вземем инициативата. Тя се стреми да има поведение, което се отличава с благочестивост, честност и благородство. Толкова е лесно да се позволи на вечните стойности да се изплъзнат незабелязани, нали? Ние можем да постъпим по същия начин и със синовете си. Мислих си за това, докато четях “Изповеди” на Августин, адресирани към баща му: “Всеки трябва да възхвали баща ми, който независимо от ограничените си възможности беше готов да даде на сина си всичко необходимо, за да пътува с цел да се учи. Някои мъже от родния ми град, далеч по-богати от баща ми, не си създаваха такива затруднения заради децата си. Независимо от това, баща ми не се интересуваше въобще как аз израствам пред очите ти, Боже, дали съм целомъдрен или не. Той се грижеше единствено да имам плодоносен език, а оставяше сърцето ми празно за плодовете ти, Господи, въпреки че ти си единственият Господар, верен и добър.”

#### **Положително влияние**

*“Като знаете как увещавахме и утешавахме всеки един от вас, като баща чадата си, и ви заръчвахме да се обхождате достойно за Бога, Който ви призова в Своето царство и слава”* (ст.11-12). Тук Павел говори за мисионерството си в Солун, където е окуражавал активно вярващите “като баща”. Не е ли интересно това? Когато апостолът е търсел примера на някой, който оказва положително влияние, той си спомнил за “бащата”. Вие бихте ли си помислили, че бащата най-добре изпълнява тази роля? Например, дали баща ви отговаря на тези изисквания? Според моите наблюдения, бащите от нашата генерация изглежда са изгубили представа, че трябва да оказват положително влияние на децата си. Ние повече се фокусираме върху негативното, върху лошото, вместо да обръщаме по-голямо внимание на позитивното. Това твърдение се потвърждава от една доста обезпокоителна статистика. След едно обширно проучване било установено, че на едно позитивно изречение, произнасяно в домовете ни се падат 10 негативни - 10:1! Нека отново да цитирам един откъс от книга на Чарли Шед, в който се говори за едно обещание, което той дава на сина си Питър: “Обещавам ти, че никога няма да ти отговарям с “Не”, ако е възможно да ти отговоря с “Да”. Ние често наблюдаваме това. Бебетата, които израстват в позитивна среда развиват в себе си много по-добри лични качества в сравнение с онези, които постоянно чуват “Не”, “Престани”, “Не прави това”. Нека да ви обясня какво имам предвид. Става дума за вързоп мръсно тънко

въженце за връзване. Когато се преместихме от Небраска в Оклахома, ние го взехме със себе си. Аз го използвах да връзвам пакети и най-различни неща. Струваше около 1 долар, но аз казах на сина си: “Филип, виждаш ли това въженце, не трябва да го пипаш!” Но въженцето оказваше странно притегателно въздействие върху Филип и той започна да го използва по всяко време. Аз многократно му казвах: “Не прави това”, “Не” или “Не можеш да направиш това”, но всичко беше напразно. Това продължи 6 - 8 месеца. Тогава един ден аз се прибрах в къщи уморен и видях, че цялото пространство на гаража беше омотано като огромна паяжина от това въженце - то се простираше надлъж и нашир, от пода до тавана, кръстосано по най-странен начин. Аз трябваше да го разрязвам, за да мога да вкарам колата в гаража и се почувствах предизвикан! Скърцах със зъби, докато си проправях пътя през тази плетеница. Внезапно, докато бях по средата на бъркотията, нещо ми проблесна в главата. Запитах се: “Защо държиш на това мръсно въженце? Какво ще стане, ако позволиш на Филип да го използва?” Докато вечеряхме, аз казах на Филип: “Ще кажеш ли нещо за въженцето?” Той сведе глава и промърмори “Да, тате”. Тогава му казах: “Филип, промених решението си. Ти можеш да използваш това мръсно въженце за каквото си искаш. Нещо повече, можеш да използваш всичките ми инструменти в гаража, които до сега не ти позволявах да пипаш. Аз мога да си купя нови инструменти, но не мога да си купя нови момчета.” Лицето му се озари от невероятна усмивка и той ми каза “Благодаря, тате!” И Питър, можеш ли да се досетиш какво стана? Той повече не се докосна до това въженце.” Не е ли учудващо как реагират децата? Ние им крещим “Престани”, “Спри”, “Не прави това”, но те го правят. Най-накрая ние се научаваме да се отпусваме и да отговаряме: “Добре, продължавай, направи го!” и виж ти, изведнъж детето губи интерес към това нещо. Бащи, кога ще се научим? Колко време ни е необходимо? През всеки ден от живота си ние оставяме спомен в паметта на децата си. Като помня това, аз откривам, че съм по-склонен да работя върху качества, които ще изградят трайни отношения между мен и децата ми. Естествено, има моменти когато избухвам и семейството трябва да ми прощава. Но когато се фокусирам върху качества, за които говорих в тази глава, аз съм мотивиран да стана такъв баща, какъвто Бог иска да бъде.

#### **Поглеждайки в миналото, поглеждайки в бъдещето. Молба**

Когато се върнете в спомените си и застанете пред сянката на баща си, коя е единствената дума, с която можете да го опишете? Когато си спомняте за него, как го наричате? Споменете си... “Ако той е богат и известен и вие заставате благоговейно пред него, наречете го “Отче”. Ако седи по риза и тиранти по време на игра с топка и на пикник, наречете го “Бащата”. Ако бута бебешка количка и носи нежно пеленачето, наречете го “Татко”. Ако, обаче, той ви е близък приятел когато сте добър и е твърде мъдър да ви позволи да дръпнете одеялото върху очите му, за да не ви вижда, когато не сте добър, ако сте сигурен, че никой от приятелите ви няма толкова прекрасен баща, наречете го “Тате”. Сега е ваш ред. Как вие наричате бащите си? Или ако баща ви е прославен човек, как го наричате? Много от моите познати биха отговорили без запъване “Отсъстващ”. Колкото и да се опитвам да смекча ударите и да говоря в защита на бащите, налице е нарастващ брой хора, които отказват повече да бъдат пренебрегвани. На тях им липсват бащите им! Те не искат заместители, нещо, с което да си играят, кола при завършване на гимназията, собствена стая, пари за обучение или за прекарване на медения месец на Хавайските острови. Не! Това, което искат е присъствието и влиянието на бащата. Не е реалистично да се очаква, че това присъствие може да бъде постоянно, но трябва да се стремим да бъдем с децата си поне от време на време, да разговаряме с тях, да ги слушаме, да се смеем с тях, те да се учат от баща си, да израстват покрай мъжа, който е обичал достатъчно майка им, за да им даде живот. Те питат къде е сега баща им. Аз чувам все повече самота и горчивина в техните гласове. Повече “Аз желая” отколкото “Аз мразя”. По някакъв начин има един стремеж към тези силни ръце и този познат глас. Певецът Бари Манилоу пее в една от песните си:

“Ние вървахме по брега на морето, само баща ми и аз;  
кучето си играеше около нас на пясъка.

Студеният зимен вятър пронизваше въздуха, прониквайки навсякъде,  
с прошарена коса не каза ли той: “Хвани се за ръката ми”?

Аз казах, че да се обича е по-лесно, когато не сме близо един до друг;  
ние седяхме и гледахме към една далечна светлина.

Ние сме два кораба, които се разминават в нощта,

и двамата се усмихваме и казваме, че всичко е много добре.

Ние сме все още тук - просто не можем да се видим подобно на корабите, които се разминават в нощта.  
На хоризонта се вижда лодка,  
друга се движи далеч зад нея.

Изглежда, че ти и аз сме като странници,  
намиращи се на голямо разстояние един от друг и се носехме във времето.  
Той каза, че сега е по-трудно, че сега сме далеч един от друг,  
ние четем за тебе само когато ни пишеш.

Ние сме два кораба, които се разминават в нощта...”

Тате, дали е възможно да си толкова увлечен в работата си или в някакъв чужд на дома проект или в някакво хоби, което изсмуква времето и енергията ти, които дължиш на семейството си? Аз те разбирам, наистина те разбирам. Може би ти е трудно да се приближиш и да станеш нараним - даже за децата си. Ти наистина можеш да предпочиташ те да те наричат “Отец”, вместо “Татко” или “Тате”. Повтарям, че не мога да те виня за това, което представляваш. Ти не можеш да бъдеш различен от това, което си, нито пък трябва да се опитваш да се преструваш. Но сигурно между далечния патриарх и таткото, който лесно е напуснал дома си има обща територия, място, където да се срещнат, да се чуят, да се усетят, да се погрижат един за друг, да се докоснат. Да, аз ви моля. Колко лесно е човек да бъде смачкан от една система, която започна с Индустриалната Революция. Масовата миграция доведе хора от тихите, изпълнени с човечност села в големите градове, в големите фабрики и ги принуди да живеят в тесни квартири. Бащите напускат домовете си рано сутрин и се прибират късно вечерта. Към средата на този век даже дявоците, по-рано уважаваните мъдреци на дома, започнаха да бъдат изпращани да доживяват дните си в домове за стари хора. Незабелязано бащите се превърнаха в сенки в тъмните стаи, напускащи дома преди зората и завръщащи се късно вечерта. Вместо да предизвиква бащите да се отдават на семейството си цялостно, системата ги окуражава да му дават онова, което могат да купят с порасналата си заплата: по-добро образование, членство в елитен клуб, подаръци, прекрасен дом, още една кола, персонален телевизор за всеки член от семейството, кредитни карти и компютри и т.н. Но какво да кажем за самия баща и за безценните уроци, които могат да се научат само от неговото присъствие, за това здравословно мъжко влияние, за това специално усещане, характерно само при общуване между по-стар и по-млад? Това се губи при замяната. Противопоставянето е спечелило една трагична победа, която никоя църква, никоо училище, никакъв треньор, никаква група за терапия биха могли да преодолеят напълно. На сцената се появи Липсващият Баща. Време е да поемем по друг път. Хайде, бащи, нека да въстанем! Нека да откажем да възприемаме указанията на системата. Нека да започнем да казваме “не” на повече и повече неща, отвличащи ни все по-далеч от скъпите ни деца, които имат такава голяма нужда от нас. Нека да не забравяме, че най-големият земен дар, който можем да им дадем са нашето присъствие и влияние, докато сме живи и чудните спомени за нашия живот, след като умрем. Но вие не сте безгрешен? Какво ново има в това? Не знаете какво точно да направите, за да промените живота си? Добре дошли в клуба! Често се използва шаблонното извинение “Животът не е точна наука.” С което хората казват: “Ти не си герой, така че не се старай толкова много.” Вашето семейство не очаква изключителни постижения или свръхчовешки план. То се нуждае просто от вас, такъв какъвто сте, вашата усмивка, вашето потвърждение, вашето благородство, вашата подкрепа, вашето водачество, вашето участие - от Вас!

Хайде, бащи! Нека да започнем преди всичко, което децата ни ще запомнят за нас да е само смътната сянка в дъното на паметта им за два кораба, които веднъж са се разминали през нощта.

### Глава 3

## Позитивно подкрепящ партньор



Няма по-влиятелна или могъща роля на земята от ролята на майката. Колкото и да са известни политическите, военните, научните или религиозните личности, те не могат да се сравняват с влиянието, оказвано от майките. Техните думи никога не са напълно забравени, техните докосвания остават неувяхващо впечатление, а споменът за майката остава за цял живот. Питам ви, кой друг може да окаже по-голямо влияние от майката? Ако сте били благословени с добра майка, вие ще се радвате на изгодата от това до края на дните си. Ако за нещастие майка ви е била небрежна към нуждите ви и не е подкрепяла баща ви, много от това, което ви кара да страдате, не може да бъде забравено. За добро или лошо, оставеният от майката печат е постоянен. Абрахам Линкълн е писал: “Не може да се счита, че един човек е беден, ако майка му е била праведна.” Вместо да се придържаме към негативното и да подчертаваме колко много са се отдалечили майките от предназначението си да дават образ на бъдещето на нашата страна, аз искам да ви отправя едно позитивно предизвикателство. Дами, сега е вашият час, вашата възможност да полетите! За вас едно хармонично майчинско партньорство и здраво, неегоистично посвещаване на майчинството може да не е важно, но помислете си колко значимо е това предизвикателство и колко много заслужава то вашето усилие! Независимо от това, което може би сте чули, тази роля е най-достойната, най-влиятелната и най-възнаграждащата от всичко останало на този свят. Не съм изненадан, че обществото ни подценява ролята на майчинството. Кажете ми кога едно общество се е стремяло към високи идеали? Ролята на домакинята се пренебрегва и осмива от дълго време. Жените, които намират призванието си в това да подкрепят съпрузите си и да бъдат окуражителни майки на децата си често стават обект на присмех и на обиден хумор. Много майки позволяват на отрицателната пропаганда да стига до тях и започват да се чувстват лишени от илюзиите си. Някои отиват толкова далеч, че считат за изгубено времето, което са посветили на отглеждане на децата си. Може би сте чули за допитването, в което се задавал следният въпрос: “Ако трябваше да го направите повторно, бихте ли създали семейство?” Доколкото си спомням, някъде около 70% от отговорилите казали “Не”. Да не забравяме, че това е процента на отговорилите, което в никакъв случай не дава представа за мнението на всички, които носят отговорностите и удоволствията на майчинството.

### **Връщане към Библията**

До тук с популярните мнения и със социалните тенденции. Намирам много повече полза и мотивация във вечните съвети на Бога. В случая искам да ви предложа два откъса от Библията, които ни предоставят обилна храна за размисъл: Пр. 24 и 2Тим.1. Ние вече разгледахме Пр. 24:3-4, но си заслужава да направим повторно изследване от друга гледна точка. В тези два стиха се говори за изграждането, установяването и укрепването на дома. Тук не трябва да се имат предвид в буквалния смисъл работата с чука и гвоздеите, зидането и измазването на дома. Нито пък съчетаването на цветовете на килимите и пердетата с цветовете на стените и останалото обзавеждане на стаите. Не става въпрос за такива дейности. Инструментите, за които говори Соломон, са човешките отношения, които са далеч по-ценни. *“С мъдрост се гради къща и с разум се утвърждава, и чрез знание стаите се напълват с всякакви скъпоценни и приятни богатства”*. Всеки път, когато чета тези думи, аз съм впечатляван отново от тяхната красота. Соломон казва, че домовете се строят с три основни инструмента: мъдрост, разбиране и познание. Мъдростта е способността да виждаме с проникателност, да гледаме на живота откъм гледната точка на Бога. Разбирането е способността да се отговаря с познаване на проблема. Познанието е рядкото качество да се учим възприемчиво, да правим открития и да израстваме. В една друга моя книга, посветена на брака, аз парафразирам тези два стиха от Пр.24 по следния начин: “С помощта на мъдростта - на това умение да се вижда проникателно, като при това се запазва широк и точен поглед към живота - един дом се преустроява, така че онези, които живеят в него не само да съществуват, а да процъфтяват и да използват пълния си потенциал. С помощта на разбирането - на тази способност да се отговаря с познаване на проблема, с увереност за състоянието на нещата, което се изразява в пълноценен отговор, а не в повърхностна реакция - човек въвежда ред и правилни отношения в брака и в дома си. С помощта на познанието - на желанието да се учи с възприемане, с опознаване на фактите и с попиване на тяхната значимост, така че невежеството да бъде победено и да се търси истината - човек прави така, че животът на всеки член от семейството да прелива от богатства, които никога не могат да бъдат унищожени, като спомени, положително отношение, взаимно уважение и дълбочина на

характера.” Сега разбирате защо отдавам толкова голямо значение на мъдростта, на разбирането и на познанието. Майки, Бог може да ви даде и трите неща. Всъщност, вие имате 9-месечно изпреварване пред бащата на детето! В това 40-седмично изпреварване, което вие имате пред нас, бащите, има нещо, което ви дава перспектива, едно познаване в дълбочина, което мъжете нямат. Вие чувствате детето и го познавате преди ние, бащите, даже да сме имали шанса да го усетим и да го познаем. Отговорността се стоварва върху нас едва когато видим малкото бебе за пръв път, докато вие сте я усетили месеци преди това. Когато бебето дойде, когато започнете да го люлеете на ръце, вие вече получавате началото на мъдростта, разбирането и познанието. По инстинкт вие можете да усещате нуждите на детето. Вие разбирате и знаете как да отговаряте правилно на неговия плач, на неговите погледи и на всички останали неопишуеми знаци на детето. Бог ви е дал този вътрешен резервоар от познание, за да ви помогне да инвестирате следващите си 15, 20 или повече години в детето. По-точно казано, до края на живота ви! И какви са изгодите от вашата инвестиция? Домът се установява, укрепва и се изпълва със “скъпоценни и благоприятни богатства.” Можете ли да си представите какво представляват тези “богатства”? Ще спомена само три от тях: чертите на характера, незабравими спомени и продължителни и дълбоки отношения. Тези и други прекрасни богатства украсяват дома, в който майката е инвестирала себе си. Каква великолепна възможност да се даде образец за истинност! Слушах четирима учени, които спореха относно превода в различните издания на Библията. Единият каза, че предпочита изданието на крал Джеймс, защото в него е използван красив и разбираем стар английски език. Другият каза, че предпочита стандартно американското издание заради неговата букввалност, за начинът, по който то кара читателя да чете откъсите един след друг с увереността, че преводът точно съответствува на смисъла, вложен в оригиналния текст. Третият учен предпочиташе изданието на Мофат заради неговите спокойни, проникателни думи, заради обратите на фразите, които задържат вниманието на читателя. От своя страна четвъртият учен каза: “Лично аз предпочитам превода на майка ми.” Когато другите го погледнаха учудено, той отговори: “Да, тя преведе Библията. Тя преведе всяка страница от Библията в живота си. Това е най-убедителният превод, който някога съм видял.” Имало е един друг човек, който е видял превода на Библията, изживян пред очите му. Това е бил Тимоти. Ние не знаем много за майката на Тимоти. Знаем много за Тимоти и за Павел, неговия по-възрастен приятел и учител. Тези двама мъже са били толкова близки, че Павел му писал малко преди смъртта си. Поради християнското му свидетелство във враждебния свят, Павел бил хвърлен в затвора и предстояло скоро да бъде убит. Малко преди да бъде обезглавен, той написал писмо на Тимоти, което е изпълнено със спомени от миналото. Второто послание до Тимоти е пропито от носталгия. Човек не може да го прочете правилно, без сам да се постави на мястото на Павел в римския затвор и да усети какво означава да изживяваш последните дни от живота си. Павел е бил стар. Животът му свършвал. В подобни моменти, когато животът му свършва и смъртта е неизбежна, човек се потапя в спомените си. Докато си мисли за приятелството им, Павел си спомня някои приятни срещи с Тимоти: *“Благодаря Богу, Комуто още от прародителите си служи с чиста съвест, като непрестанно те споменавам в молитвите си”* (2Тим.1:3). Това прави човек, когато е самотен и животът му привършва. Човек благодари на Бога и прави преглед на спомените си. Човек се моли много, като даже си спомня сълзите от миналото: *“и като си спомням сълзите ти, копнея нощем и денем да те видя, за да се изпълня с радост”* (ст.4).

### **Приносът на майката**

В този и в следващите стихове откривам пет неща, които майката дарява на дома си. Първото нещо, което Павел си спомня за приятеля си Тимоти, са неговите сълзи. Тимоти е трябвало да благодари на майка си за това!

### **Ясно различима нежност**

Бащи, нека погледнем истината в очите. Мнозина се научават на милост от съпругите си. По същият начин момчетата и момичетата се научават на милост от майките си. Не е ли забележително, че ако имаме възможност да кажем какво сме научили от всеки от родителите си, повечето от нас биха казали, че са се научили на нежност от майките си и на упоритост и прилежание от бащите си. От бащите си ние научаваме стойността на парите, необходимостта да работим упорито, значението на честността, важността даже когато си останал сам да

защитавах онова, в което вярвах, независимо че всичко около нас може да ни се противопоставя. Но на нежност ние се научаваме от майка си. Преди няколко години в нашето семейство се случи нещо, което ми напомни за това колко важно е да имаш нежна майка. С жена ми бяхме отишли на църковно събиране в една петъчна вечер. Имаше много посетители, но веднага след молитвата, когато предстоеше да започнем да вечеряме, някой дойде и каза на жена ми, че двете ни по-малки деца са на вратата и искат да я видят. Жена ми отиде и веднага се върна със сериозно изражение на лицето. Тя взе чантата си и се подготви да излезе, за да се върне по спешност вкъщи. Без да знам подробностите, аз казах: “Скъпа, защо не ми позволиш аз да отида вместо тебе, а ти да се повеселиш на тази среща. Ти си винаги тази, която се жертва, която става посред нощ, винаги даваш нещо от себе си. Дай ми възможност и аз да направя нещо. Моля те, седни, а аз ще отида вместо тебе.” След известно колебание за да успокои майчиното си сърце, Синтия седна. Аз излязох, без да знам какво се беше случило. На вратата срещнах две облени в сълзи деца, с малки червени петна по дрехите си. След като натоваших велосипедите им в колата, чух какво беше станало. Деветгодишният ни син Чък много искаше да има малко канарче. Ние обсъдихме това, като добър баща аз проверих колко струва и му казах, че той трябва да ни помогне, за да спечелим парите за тази покупка. Той работи с нас и когато преценихме, че сме спечелили необходимата сума, ние му купихме канарчето в една клетка. Той много го обичаше и го нарече Туит. Говореше си с него и го хранеше редовно. Като отплата Туит цвърчеше и пееше и спечели любовта на цялото семейство. Присъствието му допринасяше за ведрата атмосфера в дома ни.

С цел да осигури на птичката нови места за кацане, през последните няколко дни Чък беше поставил няколко допълнителни телени жици в клетката, но Синтия му каза да ги махне, защото канарчето се нуждаеше от повече простор. Когато ние отидохме на срещата, Чък решил да среже жиците с една ножица. Докато правел това, малката птичка летяла много близо до ножицата и за своя голяма изненада Чък ѝ отрязал един пръст. Канарчето започнало да кърви, но нито Чък, нито брат му знаели какво да направят. Изпаднал в отчаяние, Чък се опитал да успокои изплашеното птиче, като се опитвал да го хване и го полюлее, мислейки си, че това ще му помогне да оживее. Внезапно птичето излетяло от клетката и започнало да лети подплашено в банята, но след една минута задишало тежко, паднало на пода и умряло. Двете ни деца не можели да повярват на очите си. Ужасени и самотни, те просто не знаели какво да направят. Стените на банята била осеяна със ситни капчици кръв, но най-лошото било, че любимото им малко птиченце било умряло. Когато се върнах в къщи заедно с тях, аз взех малкото канарче, завих го в тоалетна хартия и ние отидохме в задния двор. Намерих лопата и изкопахме една дълбока дупка. С насълзени очи положихме птичето в нея и я затрупахме с пръст. Без да продума, Чък се отдели от нас, намери една пръчка на земята, счупи я на две и направи малък кръст с подръчни средства. След това взе лист хартия и написа: “Любимата птичка на Чък.” С голяма нежност той взе кръста и подписа и ги постави на гроба на канарчето. И тримата коленичихме, хванати за ръце, помолихме се и разбира се, поплакахме. Животът е странно нещо. Църковната среща заедно с цялата ѝ значимост, проповедническата ми дейност и всичко, свързано с нея, избледнях и отстъпиха на заден план, когато две малки деца и баща им тъгуваха непресторено и без задръжки. Разбирате ли, човек не може да се справи с тъгата, докато не я изрази напълно.

Разказвам за този случай, не за да ви покажа какъв герой съм бил, а за да ви покажа какво е научило цялото ми семейство от жена ми Синтия. По-късно същата вечер ми се стори, че семейството ни е получило повечето от нежността си от майката в нашия дом. Тя е, която много повече от мене учи децата да бъдат открити, грижовни и пълни със състрадание. Да тъгуват, когато изгубят нещо или някой, който им е скъп, да не задържа емоциите си, а да им позволява свободно да се изявяват, тя придаде едно ново измерение на нашия дом.

Малкият инцидент с канарчето ми показва какво влияние има тя върху всички ни, особено върху стария татко. Майки, това е един от най-големите ви приноси към семейството. Не губете нежността си! Ако се подчините на феминистките призови на днешния ден, вие ще станете мъжествени и войнствени, груби, агресивни и ще загубите същността си! Тези малки ръчички, които продължават да се протягат нагоре, търсеци майчина нежност, които не са успели да получат по някаква причина, те ще продължават да се обръщат към вас. Тимоти е намерил нежност у дома си и това е първото нещо, което Павел си спомня за него. Той е бил достатъчно мъж, за да си позволи да заплаче. Но това не е всичко. Павел добавя: *“Понеже ми е напомнено за твоята нелицемерна вяра, която първо се намираще в баба ти Лоуда и в*

майка ти Евникия, а както съм уверен и в тебе” (2Тим.1:5). Павел е знаел какво е наследството на Тимоти, познавал е баба му Лоида и майка му Евникия. Той е разбрал, че онова, което е характерно за баба му и за майка му, е характерно и за Тимоти. Това е пътят, по който се предава искрената вяра.

### **Нелицемерна духовност**

Вие ще харесате думата искрена. Ако аз трябваше да превода гръцката дума *anhypocritos*, аз бих я превел като “нелицемерна”. “Като си мисля за тебе”, казва Павел, “аз си мисля за един човек, който е нелицемерен в християнския си живот. Ти си получил това от майка си, а тя - от нейната майка.” Нищо не се споменава за дядо му, нито пък даже за баща му. Споменава се само за майка му и баба му. Често това е пътят, по който човек получава искрената си вяра в Бога. Чуйте това, майки! Моля ви внимателно да прочетете това, което ви казвам. Църквата, християнското училище и кръгът от християнски приятели могат научат детето ви на фактите за Христовото учение, но те не могат да трансформират истината в християнски живот. Не е това начинът това да се превърне в реалност. Истината не може да се претвори в реален живот, без децата ви да я видят изявена във вашия живот. Децата събират фактите. Те ги научават от книгите, виждат ги отпечатани на страниците. Но те гледат към вас, за да видят пример на нелицемерна вяра. Повярвайте ми, ние можем да им дадем думите, които трябва да казват, ние можем да им предадем християнското учение, но те няма да бъдат наистина готови за реалността, докато не видят реалността на тези истини в собствения си дом. От много години семейството ни посещава християнския конгресен център в Санта Крус, Калифорния. Там научих една история от един приятел, който работи с младежите в един лагер, разположен в прекрасна гориста местност. Той беше работил с група от 12-14 годишни деца, които били отгледани в църковен интернат. Всъщност в групата участвали деца от няколко интернати и повечето от децата били отгледани в интернат от най-малка възраст. Освен това, много от тях посещавали частни християнски училища. Те знаели всички църковни песни, общоизвестните църковни клишета и всички религиозни думи. Приятелят ми, който имал задачата да бъде техен лидер, решил да пробие този тънък повърхностен слой и да добави малко реалност към първите им впечатления от съвместния им живот в лагера. Поради това решил да им зададе чисто практични и житейски въпроси. Започнал с предложението да се освободят от задръжките си и да се опознаят по-добре помежду си, както и че ще им зададе няколко въпроса, на които те ще трябва да отговорят. Попитал: “Какво е това малко и сиво нещо, което има четири крака, катери се по дърветата, има голяма и пухеста опашка и се запасява с орехи за зимата?” Никой не казал даже една дума. Настъпило гробно мълчание. Няколко от децата се замислили намръщено, погледнали се един друг, но никой не отговорил. Приятелят ми повторил въпроса си. Отново никой не отговорил. Най-накрая едно храбро момиченце вдигнало ръка и с най-сериозен вид отговорило: “Мисля си, че това е катеричка, но ще трябва да се допитам до Исус Христос.” Не вярвам, че вярата ви е толкова наранима, за да не можете да усетите за какво става въпрос. Когато чух тази история, аз се почувствах сразен! Можете ли да повярвате в нереалността на тази детска вяра? Не е ли невероятно, че това толкова пълно с религиозни думи и стандартни църковни изрази момиченце се страхуваше да влезе в реалния свят и да нарече катеричката с името ѝ! Майки, един от най-важните приноси към семейството е реализмът. Нека да се знае истината. Говорете истината. Давайте пример за истината. Награждавайте честните постъпки. Правете това с леко и весело сърце. Бъдете оптимистка! Убедете се, че децата ви разбират, че задаването на въпроси е напълно нормално нещо, защото когато достигнат възрастта да отидат в гимназията и университета, те ще знаят какво ще ги очаква. При срещата им с реалния живот вярата им няма да им причинява дълбоки вътрешни наранявания. Освен за нежността и за нелицемерната духовност, в 2Тим.1:6-7а се говори за още едно качество: “*По тая причина ти напомням да разпалваш дарбата от Бога, която имаш чрез полагането на моите ръце. Защото Бог ни е дал дух не на страх, а на сила...*”

### **Вътрешна сила**

Не си мислете, че в случая скромността е положително качество, защото това съвсем не е така. В случая скромността и притеснителността са израз на несигурност и на комплекс на непълноценност. Майки, след като веднъж сте станали реални и след като реалността на живота започне да протича през вас, удивително е как детето ви ще усети сигурността и

увереността ви и ще започне да ви подражава. Изглежда, че когато Тимоти е достигнал 35-40 годишна възраст и е започнал мисионерската си работа в Ефес, той е правил това с увереност, без страх, без скромност и без чувство за малоценност. Предполагам, че и тези качества той е научил от майка си. Кой би могъл да измери резултатите от майчиното влияние? *“Ранчото Лейзи се състои от 260 кв. мили нискорастящи храсти и е разположено на границата на щатите Ню Мексико и Аризона. То е притежание на семейство Дей от 1881 година. Когато Хари и Ади се готвеха за раждането на първото им дете, те изминаха 200 мили до Ел Пасо, за да бъде родено. Ади роди Сандра и я отведе в къщи, където животът беше труден. Малката кирпичена къщичка с 4 стаи нямаше водопровод и електричество. Наблизо нямаше училище. Човек би си помислил, че в такива ограничени условия интелектуалното развитие на детето ще бъде незадоволително. Но Хари и Ади били мечтатели, които не си позволявали да бъдат ограничени от околните обстоятелства. Поради смъртта на баща си, Хари бил принуден да се грижи за ранчото, вместо да се учи в Станфордския университет, но той никога не загубил надеждата, че дъщеря му един ден ще се учи там. Ади продължила да се абонира за вестници и списания като “Вог” и “Нюйоркър”. Когато Сандра станала 4-годишна, майка ѝ започнала да я образова в къщи, използвайки един метод за домашно обучение, а по-късно била записана в училище-интернат. Братът на Сандра разказва, че едно лято заедно с родителите си обиколили всички щатски столици западно от Мисисипи, търсейки университет за децата си. Той казва, че те се изкачвали до последния етаж на всяка сграда и се прибрали в къщи напълно изтощени. Сандра постъпила в Стратфорд, след това изучавала право, а най-накрая станала първата жена в САЩ, която станала член на Върховния Съд. В деня, когато полагаля клетва, цялото семейство било сред присъстващите. По време на церемонията брат ѝ наблюдавал внимателно как тя облякла съдийската тога и заела мястото си между съдиите. “Тя се огледа, видя семейството си и впери очи право в нас!” каза брат ѝ. “Тогава всички заплакахме.” Кое е накарало жена като Сандра да отиде толкова далеч? Разбира се, интелигентността, както и голямото ѝ желание. Но много от това тя дължи на малката селска жена, която седяла в кирпичената си къщурка през нощта и дълги часове четяла на децата си, както и на двамата си родители, които изкачвали стълбите на щатските университети и владели децата след себе си.” След като говорихме за майчината нежност, нелицемерна духовност и вътрешна сила, ние сме длъжни да поговорим и за любовта.*

### **Неегоистична любов**

*“Защото Бог ни е дал дух не на страх, а на сила, любов и себевладеене”* (ст.7) Любовта, за която се говори тук, означава да се търси най-доброто за другия човек. Това е неегоистична любов, която понякога ни наранява, която ни изморява, която означава да се самоконтролираме. Това е любов, когато човек трябва да изпълнява ежедневните си задължения: пране, готвене, чистене, планиране на бъдещето, даже отдаването на големи мечти. Любов, когато това означава да се грижите за детето си, което не сте планирали да раждате по същия начин, както се грижите и за другите си деца, които са се появили на този свят в съответствие с вашите планове. Преди няколко години поздравих четири майки, които бяха дошли на църковното събиране, посветено на Денят на майката. Две от тях ми отговориха. Другите две бяха твърде уморени и раздразнени, за да се интересуват от това, което някой може да им каже. Напълно ги разбирах. Те изглеждаха толкова малки, косите им не бяха добре направени, поне не изглеждаха така, както биха искали да изглеждат. Едната от тях държеше бебе в ръцете си, а за полата на другата се държеше едно момченце. Помислих си: “Дано Господ даде на тези велики жени сили и много любов.” Има моменти, когато майчинското чувство е толкова уморено! Това ми напомня за една честитка по случай деня на майката, която видях наскоро. Заедно с децата търсехме някаква картичка, която да подарим на майка им. Намерихме една, която наистина беше толкова хубава, толкова подходяща! Тя представляваше голяма картичка, изписана с дребен детски почерк на първокласник. На челната страна имаше едно малко момченце, обуто в изцапани гуменки, които естествено не бяха завързани. Козирката на шапката му беше изкривена на една страна, дънките му бяха скъсани и то очевидно беше изпотено от неспирна игра. Детето се държеше за дръжката на вратата на една малка кола. Около него бяха разпилени играчки. Това беше типично шест годишно момче. На челната страница пишеше: “Мамо, спомням си късата молитва, която казваше заради мен всеки ден.” От вътрешната страна пишеше: “Господ да ти е на помощ, ако

отново направиш това!” Изсмях се на глас, когато го прочетох.

Понякога майката е толкова раздражена, че просто не може да намери начин да изрази това, което иска да каже по друг начин. Нека да ви кажа кога вашата любов става видима. Вашата любов става видима, когато слушате, когато ви боли и когато чувате онова, което не казваме. Любовта ви става видима, когато се смеете, независимо че сте под напрежение, въпреки че това не изглежда подходящо. Това са двата начина, чрез които ни казвате, че наистина ни обичате - вашето чувство за хумор и вашата интуиция. В книгата си “За смъртта и умирането” Елизабет Кублер-Рос разказва за едно младо момиче, което е болно и живее в кислородна палатка. Тя е пред умиране. Медицинските сестри и посетителите очакват смъртта й ден след ден. Тъй като не е капризен пациент, тя страда тихо през целия ден. Най-накрая, идва една много безпокойна нощ за целия персонал в болницата. Една изморена, но все още способна да възприема медицинска сестра, която също била майка, се пресегнала над леглото на момичето и загасило лампата. Тогава чула момичето да казва спокойно отвътре от палатката: “Какво ли ще се случи, ако внезапно болницата бъде обхваната от пожар?” В първият момент преуморената жена не разбрала какво всъщност я питат и казала: “Не се безпокой, всичко ще бъде наред, скъпо дете. Ние ще се погрижим за тебе.” Но преди да стигне до вратата, на път да излезе от стаята, тя внезапно разбрала. Обхваната от любов, медицинската сестра се върнала, разтворила ципа на палатката и бръкнала вътре. Обгръщайки с ръцете си слабичкото и изплашено момиченце, жената го прегърнала и прошепнала в ухото му: “Това помага ли ти?” Няма майка, която да не разбере реакцията на медицинската сестра. Тъкмо в такива моменти вие демонстрирате по най-убедителен начин любовта си, когато откриете едно дете в нужда, спонтанно се протягате, прегръщате го и казвате: “Това помага ли ти?” Това е мъдрост в действие. Има моменти, когато едно дете не знае от какво има нужда. Тогава вашата любов дава необходимото просветление. Бог нарича такъв отговор “разбиране.” Бог ви е дал шесто чувство. Вие знаете кога някой е изплашен, но не знае как да изрази това. В отговор на това състояние вашата неогоистична любов ви мотивира да правите правилни неща. Когато ги правите, вие разкривате даденото ви от Бога “познание”. Когато всички споменати досега характеристики се преплитат помежду си, се получава прекрасният гоблен на любовта. Но майки, аз бих желал да добавя още едно качество.

### Себевладеене

Вижте отново ст. 7: “*Защото Бог ни е дал дух не на страх, а на сила, любов и себевладеене.*” Правилно постъпват онези майки, които поставят разумни ограничения и казват на децата си: “Ето това трябва да се прави така.” Има един съществен елемент на дисциплиниран самоконтрол, който придружава ролята на майката и това придава необходимия баланс към любовта и нежността. Толкова е трудно човек да бъде упорит, но въпреки това любовта има нужда от уравнивяването, което ѝ придава дисциплината. “Д-р Стенли Купърсмит, доцент по психология в Калифорнийския университет проучил 1 738 нормални момчета от средната класа и техните семейства. Проучването обхващало периода от детството до младежката им възраст. След като установил, че тези момчета имат високо самочувствие, той сравнил семействата им и детството им с децата, които имали понижено самочувствие. Установил три важни характеристики, които ги различават: (1) Децата с високо самочувствие били определено по-обичани и по-ценени вкъщи от децата с понижено самочувствие. Родителската любов към тях била дълбока и нелицемерна, а не само празни думи. Децата знаели, че са обект на гордост и интерес, което повишавало собственото им самочувствие. (2) Децата с високо самочувствие идвали от домове, където родителите са по-стриктни и по-дисциплинирани. За разлика от тях родителите на децата с понижено самочувствие изграждали в тях изразено чувство на несигурност и зависимост от разрешението на родителите си. Техните деца имали склонност да мислят, че правилата не са подкрепени от дисциплина, защото никой не се грижел достатъчно, за да я поддържа. “*Но ако сте без наказание, на което всички са били определени да участвуват, тогава сте незаконно родени, а не синове*” (Евр. 12:8). Нещо повече, най-преуспяващите и независими млади хора произлизат от домове, в които се придържат към най-стриктна отчетност и отговорност. И както може да се предполага, семейните връзки остават най-здрави - това не са домове, където царува нерешителност и слабост, това са домове, в които дисциплината и самоконтролът е начин и стил на живот. (3) Домовете на децата с високо самочувствие се характеризират с демократичност и откритост. След като веднъж бъдат определени правилата за поведение,

налице е свобода за изява и развитие на личните качества. Момчетата могат да се изявяват без страх от глупава и потискаща атмосфера и се отличават с увереността си, че са харесвани от близките си и че са в емоционална безопасност.”

#### Себевладеенето дава богати плодове

Майки, независимо дали ще повярвате или не, вие сте част от отговора - по-голямата част от отговора - за възпитанието на деца, които могат да се самоконтролират. Никога, повтарям НИКОГА не се продавайте евтино. Кой не би се съгласил с думите на Дороти Нолте:

“Ако едно дете живее в обстановка на критицизъм, то се научава да обвинява.  
Ако едно дете живее във враждебна среда, то се научава да се бие.  
Ако едно дете живее в абсурдна и глупава среда, то се научава да се притеснява.  
Ако едно дете живее в срамна среда, то се научава да се чувства виновно.  
Ако едно дете живее в толерантна среда, то се научава да бъде спокойно.  
Ако едно дете живее в окуражаваща среда, то се научава на увереност.  
Ако едно дете живее в среда, където е ценено, то се научава да цени другите.  
Ако едно дете живее в справедлива среда, то се научава на правдивост.  
Ако едно дете живее в безопасност, то се научава да вярва.  
Ако едно дете живее в среда, където го одобряват, то се научава да харесва себе си.  
Ако едно дете живее в среда на приемане и приятелство, то се научава да намира любов в света.”

#### Пет пъти “Ура” за майчинството

Какви са изискванията към майчинството? Ясно различима нежност, нелицемерна духовност, вътрешна сила, неогоистична любов и себевладеене. Хубав списък, нали? Повече, отколкото може би очакваме. Това обяснява защо Ерма Бомбек казва, че майчинството изисква 180 движещи се части, 3 чифта ръце и 3 чифта очи, а от себе си мога да добавя и Божията милост. Ако се окаже, че вие сте майка, пред вас е един мъж, който приветствува всяко ваше усилие. Пет пъти “Ура” за всичко, което правите! Тъй като признанието е добро за душата, може би аз ще завърша тази глава с признанието, че много от нас, които са синове и бащи, са виновни за едно преднамерено поведение. Твърде често ние ви приемаме като даденост, като ви даваме много малко доверие за товара, който носите и за безкрайните отговорности, с които живеете. Ние ви дължим толкова много! Джими Дийн, известен естраден певец, издаде един албум с песни в края на 70-те години. Една от песните в този албум е уникална, защото Джими Дийн не я пее, а говори. Тя се нарича “Задължен съм ти.” Певецът се намира в носталгичен период от живота си. Докато се ровел в портфейла си, той случайно попаднал на доста неща, които му напомняли какво дължи на майка си и ги изброява едно по едно, като през цялото време говори с разтреперан глас, все едно че плаче. Вземайки назаем тази идея, аз искам да направя друг списък на неща, които дължим на майка си и това се отнася за всички майки, защото ние всички сме им толкова задължени. Нека да спираме след прочитането на всяко нещо и да се замисляме над безценната стойност на онази, която направи живота ви възможен - вашата майка.

Скъпа мамо,  
Докато вървя през музея на спомените си,  
Аз съм ти задължен заради времето, което денем и нощем си посветила на мен.  
Аз съм ти задължен заради примера, който е неизменен и заслужаващ доверие.  
Аз съм ти задължен заради твоята подкрепа, която ме стимулира и мотивира.  
Аз съм ти задължен заради твоя искрящ хумор.  
Аз съм ти задължен заради твоите мъдри и спокойни съвети.  
Аз съм ти задължен заради твоята неподправена и мила покорност.  
Аз съм ти задължен заради твоето усмихнато и топло гостоприемство.  
Аз съм ти задължен заради твоето проникателно и честно разбиране.  
Аз съм ти задължен заради твоята търпелива и изпълнена с радост приспособимост.

Аз съм ти задължен заради твоите многобройни жертви, които бързо се забравят.  
Аз съм ти задължен заради твоята твърда и непоколебима вяра.  
Аз съм ти задължен заради твоята непрестанна и изпълнена с разбиране надежда.  
Аз съм ти задължен заради твоята жертвоготовна и дълбока любов.

Мога ли да завърша тази глава така, както я започнах? Няма по-влиятелна и мощна роля на земята от ролята на майката. Вярвайте в това, скъпа госпожо! Никога не се съмнявайте в стойността на своето призвание. Без вашето положително съдействие семейството просто не може да съществува.

## Глава 4

### Бебето ви има наклонности

Марк Твен има една много удобна философия за това как да се отглеждат деца: “Нещата се развиват доста добре, докато детето ви достигне до 13-годишна възраст. Това е времето, когато трябва да го напъхате в един варел, да го затворите плътно и здраво вътре и да го храните през една тясна дупка. Когато детето достигне до 16-годишна възраст, запушете дупката.” Колкото и да харесвам написаното от този писател, не ми звучи той да е имал големи познания по отглеждането на деца. След като съм отгледал четири жизнени деца през юношеските им години, аз съм готов да се противопоставя на всеки, който си мисли, че би могъл да напъха едно 13-годишно дете във варел, да не говоря за възможността то да бъде хранено през една дупка. Същество, което може да изяде за 10-тина минути цялото съдържание на един хладилник, пълен с храна, не би могло да издържи да бъде хранено през една дупка. Нещо повече, нещата не вървят достатъчно гладко и преди 13-годишна възраст. Нека да говорим сериозно! Тези години могат да се окажат най-тежкия, объркан и - бих се осмелил да кажа - най-подлудяващ период от съществуването на семейството. Една майка описва детето си като човек с реактивен двигател, носещ се на пределна скорост през цялото си работно време. Да се опитате да го накарате да застане неподвижен е равносилно на задачата да зашиете копче на сварено яйце. Това е смешно твърдение. Обаче не на всички родители им е до смях, когато си спомнят за тези дни. Писателката Ана Ландерс цитира писмото на една болезнено откровена майка от Ню Йорк, озаглавявайки го “Една тъжна история”: “Преживяла съм 70 години и знам какво говоря, защото съм отгледала 5 деца. Заслужаваше ли си? Не. Годините на детството бяха трудни: болести, неподчинение, липса на мотивация, което в наши дни наричаме липса на желание или мързел. Едно от децата беше психически болно и периодично влизаше и излизаше от психиатрията. Друго стана хомосексуалист. Други две сега живеят в комуни и ние не знаем нищо за тях. Друго се побърка с помощта на един религиозен лидер, който е мошеник и мястото му е в затвора. Нито едно от децата ни не ни дари с някакво удоволствие. Бог ни е свидетел, че ние направихме всичко, на което сме способни, но претърпахме провал като родители, а децата ни се провалиха като хора.” Докато си седях късно вечерта вкъщи, аз се опитах да си представя какво ли е представлявал животът в дома на това семейство. Трудно е да се повярва в заключението на тази жена: “Нито едно от децата ни не ни дари с някакво удоволствие.” Не само някои родители са лишени от задоволство, подобно е положението и с някои деца. Колко са децата, които са убити, преди да навършат 5-годишна възраст? А насилието над децата? А какво да кажем за нещастните случаи с участието на деца? За детската смъртност? За левкемията? Две трети от насилието над деца се извършва над деца по-малки от 4 години, а една трета от тези случаи - над деца, които са на възраст 6 месеца или по-малко. И това е само за случаите, които са станали известни. Очевидно е, че отглеждането на деца е нещо високотелно, трудно, обезкуражаващо и в някои случаи - объркващо занимание. Но то съвсем не е невъзможно и си заслужава всяко усилие и жертва! Не позволявайте на никой да ви убеждава, че пред вас има по-важни задачи или лични проекти, които са от по-голям приоритет. Когато двамата с жена ми се връщаме обратно в спомените си и оценяваме кое е най-важното от живота ни, нищо не може да се сравни с радостите, свързани с отглеждането на децата ни и с плодовете, на които сега се наслаждаваме. Дали това беше лесно, безконфликтно и постоянно възнаграждаващо ни задължение? Разбира се, че не. Дали то изискваше гъвкавост, достъпност, себеподдаване, жертви и съвместни усилия? Досетете се сами. И все още е така. Но, повярвайте ми, когато си мислим за други неща, към които сме се стремели, никой от нас не се и опитва да направи сравнение с отглеждането на децата. Едва ли е минавал ден, без единият от нас или двамата да не благодарим на Бога за семейството, което ни даде възможност да създадем и да се наслаждаваме. А когато държите в ръцете си внуците и им се радвате, по-добре не ми позволявайте да започвам да обяснявам!

Най-основното нещо, с което трябва да се започне

Много хора, с които се срещам, не споделят вълненията ми относно семейството. Понякога те питат: “Защо се получава така? Как е възможно отглеждането на деца да е толкова трудно? С какво



трябва да се започне?” С риск да звучи елементарно, аз твърдя, че има нещо, с което трябва да се започне. Когато става дума за отглеждането на деца, до създаването на здрав дом, където могат да процъфтяват щастието и хармонията, има едно основно нещо, с което трябва да се започне - с опознаването на детето ви. Това е най-голямото познание, единствената най-полезна тайна, която бих могъл да ви предам по отношение отглеждането на децата. Не си мислете, че просто защото сте заченали, износили и родили любимото си дете, вие автоматично го познавате. Нито пък казвайте, че го познавате, защото живеете в един дом с него. Длъжен съм категорично да кажа, че вие не го познавате. Опознаването на детето изисква време, внимателни наблюдения, упорито проучване, молитви, концентрация, помощ от небето и разбира се - мъдрост. Забелязвате ли, че аз не включих в този списък висока интелигентност или някаква степен на образование. Двете най-важни съставки са желанието и времето. Ако наистина искате да научите и ако наистина сте готови да отделите време за това, Бог ще възнагради усилията ви. Той ще ви даде възможност да опознаете детето си. Основите, дадени в Библията, ни връщат към думите на Соломон за мъдростта: *“Възпитавай детето отрано в подходящия за него път, и не ще се отклони от него, дори когато остарее”* (Пр. 22:6). Каква чудесна, мъдра мисъл! И при това колко погрешно се разбира и колко погрешно се обяснява! Общоприетото разбиране на този стих се изразява в следното: Бъди уверен, че детето ти ходи на неделно училище и че посещава църквата от най-ранна възраст. Учи го на много цитати от Библията и на църковни песни. Убеди се, че знае Десетте Божии заповеди, няколко молитви, които трябва да се използват на трапезата, при лягане и ставане от сън и в спешни случаи. Ако е възможно, изпрати го в християнско училище, старай се да посещава християнски лагери всяко лято и подсилвай правилата и заповедите си с непрекословна стриктност. Защото, в края на краищата, детето расте и може да се разбунтува. Сигурно е, че той ще има неконтролируеми прояви. Но когато пубертетът му свърши, когато стане достатъчно улегнал и косата му посивее, той най-накрая ще се върне обратно при Бога. Можете да бъдете сигурни в това! Не знам как вие отговаряте на това общоприето схващане, но за мен то е ужасно неприемливо. Забравете го! Кой има нужда от него? Кой наистина се интересува дали улегналият ви син най-накрая ще осъзнае грешките си, да кажем, към 60-70 годишна възраст? Голяма работа! Нещо повече, цялата тази философия съвсем не е вярна. И вие и аз не познаваме непокорно дете, което да е било успешно принудено да приеме ограничен и доминиран от родителите си, подчертано религиозен стил на живот през детството си. А когато такова дете най-накрая се освободи от домашната опека, поведението му съвсем не е за харесване. То направо става неконтролируемо и трудно се връща към нормален живот. Всъщност, такива деца никога не се връщат при Бога, даже когато са достатъчно пораснали. Аз познавам подобни хора, които до края на живота си бягат далеч от Бога. Най-лошото от всичко е, че подобно интерпретиране на казаното в този стих от Притчи не издържа на един сериозен критичен анализ. От много години се занимавам с разгадаване на неговото значение, което ми позволява да пиша с известна увереност, че това тълкувание е неправилно.

Готов съм да предложа ново обяснение на този древен стих от Библията. Само ви моля да слушате с внимание, защото може да чуete някои нови за вас тълкувания. Моля ви да ме слушате, без да се отвличате. Даже ако това, което казвам, се различава от онова, на което сте научени или в което сте вярвали през целия си живот, моля да ме слушате и да мислите над онова, което казвам. Може да се окаже, че това което предстои да чуete, е тъкмо онова познание, от което се нуждаете, за да започнете процеса на опознаване на детето си. Позволете ми да направя “дисекция” на отделните части на стиха Пр. 22:6. Ще започнем с *“Възпитавай детето си...”*, което заслужава задълбочено проучване. Еврейската дума, използвана за “възпитавай” произлиза от дума, използвана за небцето на устата. По времето на Соломон тази дума е използвана в два случая. Основният е да се опише въжето, което се поставя в устата на коня и чрез което той се управлява от ездача, т.е. “юзда.” По този начин се подчинява дивият дух на неподчинението на животното. Освен това чрез тази дума се описва действието на еврейската акушерка, която след като помогнала на родилката при раждането, поемала новороденото в ръцете си и потапяла показалеца си в съд с гроздов сок или финиково олио. След това тя бъркала с този пръст в устатата на детето и масажирала венците, небцето и езика на бебето, като по този начин стимулирала смукателния му рефлекс. Считало се, че това имало и дезинфекциращ ефект. В резултат на тази процедура, думата предава идеята на култивиране в детето на чувство в устата, на почистване и създаване на чувство за жажда. А сега да продължим с друга част от стиха: *“Възпитавай детето отрано в подходящия за него път”*. Когато родителите гледат към този стих, те си мислят: “Аз знам пътя, по който трябва да върви детето ми. В края на краищата, аз съм негов родител. Знаем какво е добре за него, защото съм по-стар и по-зрял. И тъй като знам по кой път трябва да върви детето ми, аз ще се постарая то да върви по моя път!” За ваша изненада трябва да ви кажа, че значението на този стих е съвсем друго. **Всъщност, неговото значение е точно обратното!** Сега ви

предлагам нещо, което може да отвори очите ви. Родители, едно дете, което е правилно възпитано, е възпитано да върви по собствения си път, а не по вашия път. Ние можем да знаем много добре правилния път. Но този стих не се отнася за най-важната цел детето да си създаде правилни взаимоотношения с Бога и така да си осигури щастливо и преуспяващо бъдеще. Този стих се отнася до формирането на детето, на неговите уникални черти и характеристики, които Библията нарича “подходящ за него път.” В този случай използваната еврейска дума е *dereck*, която се използва и в Пр. 30:18-19: “*Три неща има, които са непостижими за мене, дори четири, които не разбирам: следите на орел по въздуха, следите на змия върху канара, следите на кораб сред морето и следите на мъж при девица.*” Забележете, че думата “следите”, пътят, се споменава четири пъти в тези стихове. Например, орелът не лети 5 км в северна посока, а след това спира и завива надясно. Начинът му на летене е много по-координиран и красив. Орелът има уникален стил на летене. Той се рее в небето по специфичен само за него начин. Ако някога сте виждали как лети орел, вие разбирате какво искам да кажа. Аз бях заинтригуван от израза “следите на орел по въздуха.” Колкото и отвратително може да се стори на някои хора, по подобен начин ние сме заинтригувани от присъствието на змия върху една скала. Нищо не може да се сравни с плъзгащите и тихи движения на една змия. Ако сте се возили на кораб в открито море, тогава вие сте усетили романтичните отношения между кораба и морето - това е някакво тайнство! От друга страна, ако сте се возили в малка лодка, докато край нея преминава някой огромен кораб, вие сте изпитали чувството за доминиращото и зашеметяващо присъствие на този кораб в морето. Сигурно е, че не съществува пътеводител за пътя, по който един мъж върви към една девойка. Тези взаимоотношения са съвършено неповторими и зависят от мъжът и девойката. Няма книга с правила, които трябва да се спазват. Липсва строго определена технология. Тъкмо поради това близостта и отношенията между влюбените са толкова вълнуващи!

Така е и с децата. Няма точни правила за тяхното отглеждане и възпитание. Поради това Соломон пише “Възпитавай детето да се придържа към собствения си образ, към собствените си характеристики, да върви по собствения си път.” Мъдри са родителите, които повярват в този съвет и приспособяват възпитанието си към него. През голяма част от живота си някои родители си мислят, че децата са родени и представляват мека глинена топка, която те могат да оформят, като ги бутат, заглаждат, разтягат, пробождат, усукват, въргалат, пресоват и да остават различни отпечатъци върху тях. След това те поставят готовото произведение в пещта, печат го, докато се уверят, че сместа е станала достатъчно твърда и здрава, и след това пускат децата да вървят по пътя си. **Погрешно!** Децата идват при нас от утробата на майката с вродена система от характеристики. Всъщност, аз мисля, че за това най-добре трябва да се използва думата “наклонности.” Поуката на Соломон е ясна: Детето не представлява неформена глинена топка. Всяко дете има своите наклонности, включително вашето. Мъдри са родителите, които изучават наклонностите на децата си и ги възпитават в съответствие с тях.

Нека да видим случая с първото родено на земята бебе, съгласно записаното в Библията. Спомняте ли си как се казваше то? Каин. Той беше роден в семейството на нашите праотци Адам и Ева. След това на тях им се родил втори син, наречен Авел. Приличали ли са си Каин и Авел? Съвсем не. Всъщност, Бог е харесвал Авел, чието сърце е било чувствително към Бога, чийто дух е желал да се приспособи към Божия път. От своя страна Каин е бил своенравен, упорито решен да върви по собствения си път. Двете момчета, родени от една утроба, са били противоположни едно на друго. Ако това ви се струва нагласено, нека да направим нещо по-трудно и да погледнем към една двойка близнаци. Имам предвид двамата сина на Исаак и Ребека. Първородният син се казвал Исав (Космат). Братът му нарекли Яков (Измамник). Мислите ли си, че тези момчета са си приличали? Вие се усмихвате. Двете деца не биха могли да бъдат по-различни помежду си. Исав бил силен, здрав и мускулест. Той бил ловец и бил силно окосмен. Обичал да броди в полето и да се връща с улов в къщи. Баща му го обичал много! А какво да кажем за Яков? Той се въртял в кухнята край майка си, обичал повече да готви, отколкото да ловува. За Исав всичко било или бяло, или черно. Но Яков бил различен. Той даже успял да изтъргува от брат си правото му на първороден син. Между другото, докато Исав бил любимец на баща си Исаак, Яков бил любимец на майка си Ребека. Колко често се получава така! Когато имате дете, което прилича на вас, то много лесно става ваш любимец. Без да се разберете това, то се превръща в обекта, с който свързвате живота си; на него посвещавате повечето от времето си, което само още повече усложнява конфликта.

А как е при вашите деца? Можете ли да си представите колко са различни помежду си? А какво си мислите за семейството, в което сте се родили и където сте възпитани? Вие не приличате много на братята и сестрите си, нали? Дълбоко в себе си вие знаехте това, но родителите ви не се съобразяваха с този факт, нали? Тогава вие започнахте да се бунтувате, нали? Защо? Най-вероятно защото сте

усещали, че родителите ви не разбират какво представлявате. Едва ли е необходимо да ви припомням, че някои деца са силни и волеви, докато други са слаби и лесно се поддават на влияние. Някои са творчески и мечтателни личности, други са по-практични и конкретни. Някои са уверени в себе си, а други са несигурни, очевидно неспособни да се справят сами с проблемите. Някои са упорити и агресивни, други са общителни и готови да се приспособяват. Някои притежават естествен хумор и всичко им се отдава лесно и без усилие. В повечето семейства има поне един радостен оптимист. Освен това има деца, които са меланхолични и песимисти. Едно от нашите деца винаги се будеше с приветливо и весело настроение, радостно и възбудено се разхождаше с изцапани пелени почти цял час, без да се разбере, че трябва да го измием. Знам за други бебета, които се дразнят от най-малкото нещо и остават ядосани за дълго време. Защо? Защото всяко бебе е различно! Помнете, ние сме длъжни да възпитаваме детето *“в подходящия за него път”*. Глупавите, прекомерно ангажирани и неразумни родители имат склонност да правят две големи грешки: (1) Ние сме склонни да отглеждаме децата си по начина, по който ние сме били отглеждани. Бащите обикновено допускат тази грешка. *“Аз съм възпитан по този начин и това е начинът, по който аз ще отгледам децата си!”* (2) Ние сме склонни да сравняваме децата помежду им. Нали е така? Един пример за това са различните видове характеристики. Брат ми имаше най-отчайващата характеристика, която човек би желал да прочете. Но моята беше различна. В моята имаше различия. Аз имах различни оценки - добри и лоши. Но независимо от това оценките ми бяха подобни на оценките на младия Айнщайн. Мисля, че разбирате какво искам да кажа. *(Коментар: Когато Айнщайн бил ученик в първите класове на гимназията, той бил толкова лош ученик, че директорът на гимназията му каза, че от него „нищо няма да излезе.“ Д.Пр.)* Всяко дете се ражда с вродени наклонности. След това в стиха се казва: *“и не ще се отклони от него, дори когато остарее.”* Знаете ли какво е значението на “остарее”? Това означава: *“когато са достатъчно възрастни да си изкарват хляба.”* С други думи, когато децата достигнат до житейска зрелост, ако родителите са опознали вродените им наклонности и са ги възпитали в съответствие с тези наклонности, порасналите деца няма да се отклонят от пътя на подчинението. Мога да нарека това обещание, което си заслужава да се помни! Харесвам начинът, по който този стих е преведен в едно съвременно издание на Библията: “Възпитавай детето в съответствие с вродените му наклонности; даже когато порасне, то няма да се отклони от това.”

Кратко лично въведение

Една от първите ми книги се нарича “Вие и вашето дете”. В нея аз излагам някои от принципите с по-големи подробности, отколкото имам възможност да го направя тук. Ако искате да се запознаете по-подробно с цялата идея за възпитанието на децата си съобразно тази уникална концепция, вие бихте могли да използвате тази книга като наръчник. Споменах това, защото изминаха повече от 20 години откакто тази книга беше отпечатана за пръв път. Тогава нашите четири деца бяха малки. Принципите, изложени в книгата бяха в неразвита форма, когато аз и жена ми ги приложихме при възпитанието на децата си. Сега децата ни са пораснали, три вече имат собствени семейства, а четвъртият продължава образованието си. И четирите вече не са малки деца. Ние сме имали възможност да оценим дали предлаганите от мен идеи заслужават да им се вярва. Толкова съм благодарен да ви кажа, че те се потвърждават от практиката. Сега, когато имаме богата възможност да берем плодовете на тяхното приложение, за мен е голяма радост и облекчение да ви кажа, че истината на Божия съвет се отплати. Принципите се отплащат ... поне засега! Семейството ни, въпреки че е съставено от независими, самостоятелно мислещи хора, все още е сплотено. Всички допускате грешки и се учим и израстваме. Но добрата новина е, че ние все още се радваме, все още разговаряме открито и сме привързани помежду си. Цялата слава се полага на Бога. Докато се радваме един на друг, всички знаем, че причината за това е, че Бог е Единственият, Който ни дари с принципите, които разчупиха шаблона на традиционното възпитание на децата. Ако родителите ме запитат: “Кой е най-големият дар, който можем да дадем на децата си?”, веднага бих отговорил: “Чувствителния дух.” Този дух е голяма рядкост между заетите родители, които живеят под напрежението на един претоварен график и постоянно воюват с тиранията на спешността. Независимо от това, съветът ми е да отделяте необходимото време за детето, за да установите какви са вродените му наклонности. Помогнете му то само да се опознае. Обсъждайте тези неща с детето си. Помогнете му то само да се опознае, за да се научи да се обича и да се приема такова каквото е. После, когато влезе в обществото, което може да се опита да го формира по друг начин, то ще остане вярно на себе си, в безопасност в собствения си път със своя Бог. Започнах да разбирам, че такива пораснали хора се описват най-добре със следните думи: те знаят кои са... те се харесват такива, каквито са ... те са такива, каквито са. Те са непосредствени. През всичките години на отглеждането на децата ни аз и жена ми Синтия полагахме усилия, за да открием какви са дадените им от Бога наклонности и да действаме в

съответствие с това, което сме открили. Това беше както приятно, така и неприятно, тук влизаха нещата, които трябваше да се променят, както и неща, които трябваше да се облагородяват. Пр. 20:11-13 ни казва, че ние трябва да наблюдаваме детето си: *“Даже и детето се изявява чрез постъпките си - дали делата му са чисти и прави. Слушащото ухо и гледащото око, Господ е направил и двете. Не обичай спането, на не би да обеднееш! Отвори очите си и ще се наситиш с хляб.”* Не спете, родители! С други думи, не повдигайте пасивно рамене и се надявайте за най-доброто. Бъдете активни. Отворете си очите, отпушете си ушите. Наблюдавайте децата си в действие, изучавайте наклонностите им, способностите им, характера им, доброто и лошото в тях и след това приспособете възпитанието си в съответствие с това, което сте открили в тях. Когато откриете здрави, хубави черти и способности, облагородявайте ги, обсъждайте ги с детето и ги утвърждавайте. Когато видите в него лоши и неразумни черти, постъпвайте твърдо, когато се противопоставяте на тези разрушителни наклонности.

Мога да чуя как някои бащи си казват: “Почакай малко, Чък. На мен не ми беше оказвано такова специално внимание, но независимо от това аз се оказах доста добър човек. Искам да кажа, че съм склонен да оставя децата да се развиват без моя намеса и вярвам, че всичко ще бъде много добре.” В такъв случай, приятелю, аз имам друга поговорка за тебе. Ако твоята философия е да лежим по гръб и да се оставим всичко на случайността, чуй какво казва следващият стих: *“Тоягата и изобличението дават мъдрост, а пренебрегнатото дете засрамва майка си”* (Пр. 29:15). В едно по-съвременно издание на Библията този стих завършва така: *“Но едно дете, оставено само, носи срам.”* Оставено само в стаята си? Не. Оставено само на спортната площадка в училището? Не. Оставено само да се грижи за себе си в колежа? Не, не това се има предвид. **Смисълът е: “оставено в състоянието, в което е родено.”** Оставено недокоснато. Оставено без възпитание. Оставено без авторитетна личност, която то да уважава. Оставено без утвърждаване и посочване на посоката, в която да върви. Пренебрегнато. Изоставено. **Ако се придържахме към политиката на скръстените ръце и оставим децата ни сами да намерят собствения си път през джунглата на детството и юношеството, Божието Слово казва пределно ясно, че те ще ни посрамят.** Когато двамата с жена ми си спомняме миналото, ние разбираме, че Бог е възнаградил усилията ни, въпреки че някои от тях понякога не са били последователни, като ни е дал възможност да бъдем привързани към децата си, докато те станаха зрели хора. Ние държим очите си отворени и не искаме да отклоняваме вниманието си от тях. Толкова е приятно да напишеш години по-късно, че тези усилия са дали изобилен плод! Изпитанията на времето ни дадоха увереност в нашите идеи и поради това съм още по-развълнуван от възможността да ги споделя с вас. Когато намерите нещо, което е полезно, вие желаете да го споделите с другите хора.

#### Един прост анализ на наклонностите

Без съмнение вие питате: “Но какво да наблюдавам? Кой са нещата, за които очите ми трябва да са отворени, за да ги разбере или ушите ми трябва да са нащрек, за да ги чуя?” С риск да изглежда твърде опростено, аз ще кажа, че има два вида наклонности: към доброто и към злото.

#### Добрите наклонности

Пс. 139 по-добре от всяка друга част от Библията описва наклонностите към доброто. Той започва така: *“Господи, опитал си ме и познал си ме. Ти познаваш сядането ми и ставането ми. Разбираш помислите ми отдалеч”* (ст.1-2). Ето на това се казва да познаваш детето си! Бог знае даже мислите на децата си. Преди даже да знам за някоя моя мисъл, Бог вече я знае и я е анализирил. Нали това е даже малко обезпокоително? Преди още да съм помислил за нещо, Бог го е възприел и го е изучил. Той знае, защо това нещо се намира в главата ми, както и какво ще направя с него. Но това не е всичко. Освен това Бог ни наблюдава. *“Издирваш ходенето ми и лягането ми и знаеш всичките ми пътища”* (ст.3). Някой беше казал, че тайният грях на земята е всеизвестен скандал на небето. Тайният живот на земята съвсем не е таен - той е отворена книга в небесата. Тъй като за Бога няма тайни, можем да бъдем сигурни, че това знание е започнало даже преди да сме съществували. Това ни отвежда до казаното в ст. 13 на този велик псалм. Нека да ви напомня, че ви предстои да влезете в едно тайно място, където човешко око не е надниквало. Това е утробата на майката, мястото, където се намира бебето през първите 9 месеца. Предстои ни да надникнем в специалната камера, създадена от Бога. Докато посещаваме това място, където някога сме били, ние ще открием някои неща за добрите наклонности, които Бог залага в нас, докато сме още в етапа на зародиша: *“Защото Ти си образувал чреслата ми, обвил си ме в утробата на майка ми”* (ст.13). Тук личното местоимение “Ти” се отнася за Бога. **Аз не съм създаден от майката Природа.** Мене не ме е оформила съдбата. Нито пък съм създаден благодарение на биологична комбинация между баща ми и майка ми по време на един полов акт. **Нито пък съм заченат благодарение на слепия шанс.** Ти, Боже си ме създал, а не някой

друг! Детето ви трябва да знае това, особено детето ви, което иска да научи как е било създадено. Няма изключения. Бог носи пълната отговорност и Той съвсем не се срамува от способностите си. “Боже, Ти си ме създал.”

Псалмът продължава и казва, че Онзи, Който ме е създал, е направил вътрешностите ми. Бог е влязъл в живота ми, когато съм бил малък ембрион и е започнал да оформя вътрешностите ми. Той е моят Създател, докато аз съм бил в утробата на майка си. Колкото и да е изненадващо, тук за вътрешности е използвана една еврейска дума, която означава “бъбреци.” Не е било необичайно по онова време евреите да използват името на един важен вътрешен орган, като бъбреци, черен дроб, бял дроб, мозък, гръбнак и даже забележителната течност, която се намира в гръбначния стълб. Нещо повече, Боже, Ти си ми дал моята личност, моя темперамент. Ти започна да правиш тези части от тялото ми, които са жизненоважни. Между другото, който поставят под въпрос дали едно неродено бебе е наистина живо, трябва само да прочетат този псалм. Втората част на ст. 13 представлява един връх в еврейската поезия: “Обвил си ме в утробата на майка ми.” Обвил. Оригиналната еврейска дума означава “да вплета заедно, за да се получи нещо неразривно, както се преплитат гъсталаци.” Това е подобно на преплитането на лозовата пръчка. Бог започва да обвива този орган с другия орган, тези артерии с онези вени и жизнени органи - бъбреци, черен дроб, бял дроб, сърце и мозък. “Всичко това е създадено по начина, по който Ти си го замислил, Боже, Ти си ги преплел като гъсталак помежду им. Девет месечната работа на Бога включва онова, което харесвам и онова, което не харесвам, личните ми особености и перспективите ми в живота. Парафразирано, това може да се каже по следния начин: “Защото сам Бог и никой друг е създал жизнените ми органи. Ти беше Този, който обвини заедно помежду им тези неща, от които съм създаден в утробата на майка ми.” Не сме изненадани, че отговорът на Давид в стих 14 е такъв изблик на възхвала към Бога. Певецът поглежда нагоре и казва: “*Ще те славя, защото страшно и чудно съм направен; чудни са Твоите дела и душата ми знае това.*” Когато изучавам тялото си и разбирам как съм създаден, аз се присъединявам към псалмиста във възхвалите и благодарността към Бога, моя Създател.

В стих 15 Давид продължава да описва изкусната работа на Бога: “*Костникът ми не се укри от Тебе...*” “Костникът” означава “костната система”, т.е. “скелета”. В този стих Бог потвърждава, че има пръст в създаването на вътрешната структура на всяко бебе, на неговия ръст, на неговата форма, чак до размера на костите му. Преди да сте пренебрегнали важността на тази подробност, аз си мисля за влиянието, което може да има върху детето ви познанието, че Бог поема пълната отговорност за неговия ръст. Например, ако имате 12-годишно момиче, което е високо 1,88, какво ще кажете за такова момиче? Дъщеря ви трябва да знае, че нейният ръст е от Бога. Тя е оформена така, както Бог е пожелал да я направи. Замислете се над това! Бог прекарва 9 месеца в изпълнение на Своя план да ни даде нашия ръст, нашата форма, нашето лице! А някои прекарват целия си живот, като се отказват от уникалната си самоличност и се опитват да я променят. Псалмът продължава: “*Костникът ми не се укри от Тебе, когато в тайна се работех, и в дълбочините на земята ми се даваше разнообразната ми форма.*” (ст. 15). “Разнообразната ми форма” означава “разнообразие”. Това е божествена картина на многоцветните органи, мускули, кости и кръв на човешкото тяло - даже на самоличността. Това е подобно на многоцветен гоблен. Бог е преплел личността ми с тялото ми и ме е направил такъв, какъвто е искал да съм, различен от всеки друг човек на земята, включително моята самоличност, умствените ми способности, темперамента ми, ръста ми, интересите ми и моята форма. И Той е направил това преди ние да сме се родили. Още ли има някой, който да защитава правото на жените да абортират!?

С други думи казано, това означава: “Моят скелет, моите кости, това, което определя външния ми вид, не е било скрито от Тебе, Боже, когато бях заченат в безопасно място в майчината ми утроба, когато вените ми, артериите ми, даже моята самоличност са били преплетени помежду си и по един чуден начин са бродирани като прекрасен гоблен.” Следващият път, когато вземете в ръцете си малкото си бебе или внуче, погледнете в лицето на това чудотворно създание и кажете: “Ти си създаден по един страхотен и чуден начин”. Няма да е погрешно да повтаряте това изречение през детството му. Децата трябва да знаят колко много ги цени Бог - и ние. Нищо не им дава по-голяма сигурност, отколкото силното им самочувствие. Заети родители, чуйте добре какво ще ви кажа, особено онези от вас, които имат навика да бъдат нетърпеливи, които винаги бързат, които считат че училището, църквата или някой учител ще направи онова, за което те нямат време. Детето ви е създадено по един уникален начин и е различно от всеки друг човек на земята. Не ме интересува, ако в дома ви има 4 близнаци, всички те се нуждаят от вашата помощ, за да бъдат убедени, че са уникални личности, че всеки от тях е различен и притежава свои собствени качества. Децата се появяват на този свят със силното желание да бъдат опознати, да се приемат такива, каквито са и да бъдат такива,

каквито са. Поради това, когато бъдат въввлечени в бързия ритъм на живота си, те ще бъдат в състояние да останат твърди, а няма да бъдат зависими от влиянието на приятелите си и да възприемат техните стандарти на поведение. Те няма да имат голяма нужда да бъдат възприемани от групата, в която се движат. Разбирате ли, че това е най-важната задача на родителя. Това е причината, поради която вие трябва да сте достъпни за детето си. Псалмистът казва: *“Твоите очи видяха необразуваното ми вещество; и в твоята книга бяха записани всичките ми определени дни, докато не съществуваше ни един от тях”* (Пс. 139:16). Бог има план, който се изпълнява под безпогрешното му ръководство. Мъдър е родителят, който се включи в изпълнението на този план. Това изисква молитви, това изисква време, прекарвано с Бога, това изисква концентрация, това изисква размисъл, това изисква наблюдение, това изисква грижи от наша страна и това изисква да разговаряме с детето си. Освен това трябва да наблюдаваме реакциите на детето и да им реагираме по подходящ начин. Ето няколко начина, по които може да се извърши това. Веднага след раждането вие ще забележите някои характерни черти в детето си. Някои деца по рождение са много предпазливи. Други са много по-безгрижни, влияят се от случайността и са доста разхвърляни. Едно дете е тихо и склонно към размисъл, докато друго е шумно и буйно като щурмови танк! Едно дете е практично, притежава усет към механиката, друго има склонност към музиката или изкуствата. Всичко това трябва да бъде забелязано, да се обсъжда с детето и да се развива и култивира онова, което е полезно за него.

Жена ми си спомня, че майка ѝ е била в състояние да оцени, че жена ми има склонност към музиката, още докато тя е била пеленаче. Ако в стаята се чувала музика или песен, малкото краченце или ръчичката на Синтия потупвали в такт с музиката. Родителите ѝ забелязали това и я окуражавали да развива тази добра наклонност. Родители, ние сме длъжни да подпомагаме добрите наклонности, когато ги забележим да се появяват в децата ни. Длъжни сме да обсъждаме с децата наблюденията си за тези наклонности. Когато детето порасне достатъчно за да разбира, говорете с него за наклонностите, които сте забелязали в него. Както вече казах, някои деца имат талант за творчество, артистизъм и разхвърляност. Безпорядъкът е неразделна част от артистичните наклонности. Аз не знаех, че имам творчески талант, докато не стигнах до гимназиална възраст. Причината за това сега ми е доста ясна. Едно от основните правила в нашето семейство беше: “При никакви обстоятелства да не се създава безпорядък.” Проблемът е, че не може едновременно да си творческа личност и всичко да ти е подредено. Ако си творец, трябва да се примириш с безпорядъка. Един прекалено придиричлив и невротизиран родител, който не може да приеме, че нещо не е на мястото си, е в състояние да доведе до отчаяние едно надарено с творчески талант дете. Детето ще разбере за таланта си много по-късно, както разбрах и аз с помощта на моя учител от гимназията, който откри в мене писателски талант, с който не знаех да съм надарен. Но родители, обратната страна на такава твърде взискателна дисциплина е, че вие се лишавате от цялата прелест на отглеждането на децата. Някои деца имат наклонност да танцуват. Други - да свирят на цигулка, трети - да свирят на тромпет, четвърти - да рисуват, пети - да дриблират с топката през цялото игрище, шести - да скачат като луди и да забиват топката в баскетболния кош. Но не се опитвайте да превърнете един футболист в балетист или обратното. Можете ли да си представите такъв известен балетист като Баришников да играе като централен нападател на “Чикаго Бъърс”? Нека да говорим сериозно. Следователно, какво научихме за това, какво да правим с добрите наклонности? Да им съдействаме да се развиват и усъвършенствуват! Наблюдавайте с какви таланти е надарил Бог детето ви, култивирайте в него тези умения и способности, наблюдавайте ги как разцъфтяват и дават плод. И най-накрая - едно предупреждение: Не се опитвайте да принуждавате детето си да изпълни това, което вие не сте успели да постигнете в живота си. Внимавайте, бащи, които не сте успели да станете професионални футболисти. Синът ви може даже да не харесва футбола. Същото се отнася и за майките, които принуждават дъщерите си да осъществят собствените им неосъществени мечти. Добрите наклонности се проявяват по естествен начин и трябва да ги наблюдаваме, да им се радваме, да ги култивираме, но не и да ги насилваме. Мъдри са родителите, които обучават децата си в съответствие с качествата, с които Бог ги е надарил.

#### **Лошите наклонности**

Тъй като предпочитам добрите вести пред лошите, ще ми се да можех да спра до тук с описанието на наклонностите. Но това няма да бъде честно. Необходимо е да се занимаем с обратната страна от характера на всяко дете. Защото всяко дете се ражда както с добри, така и с лоши наклонности. Псалм 51 ясно обяснява това. Повярвайте ми, това се отнася за това скъпоценно, удивително красиво, любящо, приятно, меко и сладко дете или внуче, което току-що се е появило в семейството ви. Това, което казва псалмиста, трябва да се чуе както от родителите, така и от бабите и дядовците, но имам предвид не само да се чуе, а и да се разбере: *“Ето, родих се в нечестие, и в грях ме зачена майка ми”* (Пс. 51:5). “Родих се в нечестие” означава “роден с греховна природа.”

Парафразирано, казаното в този стих звучи така: “Ето, родих се с греховни наклонности и майка ми в грях ме зачена.” Това не означава, че самият акт на зачеването е погрешен или греховен. Това означава, че от момента на зачеването от родителя в природата на детето преминава една природа, която е склонна към грехове, една природа която е греховна до мозъка на костите си. Не може да се отрече горчивата истина, че децата се раждат духовно мъртви. Те може да са сладки, да предизвикват възхищение, да са невинни при раждането си, но скоро след това демонстрират греховната си природа. Малко по-нататък в Пс. 58:2-5 се казва: *“Не! В сърцето си вие вършите неправди, размервате насилието на ръцете си по земята. Още от раждането си нечестивите се отстраняват; заблуждават, говорейки лъжи, щом се родят, ядът им е като змийска отрова; Приличат на глухия аспид, който затиква ушите си и не ще да чуе гласовете на омайвачите, колкото и изкусно да омайват.”*

Не е ли много нагледно това описание? Вашето малко бебе е като кобра, която изпълзва от кошницата, когато чуе музиката на змиеукротителя, само че тази кобра се появява с пръсти, напъхани в ушите си с намерението да върви натам, накъдето ѝ се иска да отиде. А когато тя ви захапе, наистина от зъбите ѝ потича отрова. Това е положението с детето ви. Може би имате нужда от още убеждаване? Само се спрете и си помислете: детето ви не трябва да бъде учено да прави нещо лошо. Това е вградено в природата му. Това се нарича: “Природата на Адам” или всеобщата греховност на човечеството. За да го кажа пределно ясно, това представлява наклонността на детето ви към лошото. Независимо от това, което казах за добрите наклонности и усилията, които трябва да се полагат за култивирането им, за да се появи доброто на повърхността, уверявам ви, че детето ви има склонности и към лошите неща. Вие сте длъжни да се кооперирате с добрите наклонности, но същевременно трябва да се противопоставяте на лошите наклонности. Ако пренебрегнете да се справите с лошите наклонности, вие ще направите много сериозна грешка. Аз не съм сам, когато ви отправям това предупреждение. Д-р Алберт Сийгъл пише: “Когато става въпрос за отглеждането на деца, всяко общество е само на 20 години разстояние от варварството. Ние разполагаме само с 20 години, за да изпълним задачата за възпитаването на всяко дете, което се ражда ежегодно в обществото ни. Децата не знаят нищо за нашия език, за нашата култура, религия, за ценностната ни система, за общоприетите ни образци на междуличностни отношения. Детето е напълно в неведение за комунизма, фашизма, демокрацията, за гражданските свободи, за правата на малцинството в сравнение с привилегиите на мнозинството, за уважението, за приличието и вежливостта, за честността, за обичаите, за общите договорености, за нравите. За да оцелее цивилизацията, варварството във всеки човек трябва да бъде дресирано.” Преди години Комисията по Криминалните престъпления в щата Минесота отправи следното предупреждение, което звучи подобно на казаното от д-р Сийгъл: “Всяко бебе се появява на този свят като малък дивак. То е напълно егоистично и концентрирано само в себе си. То иска това което му харесва, в момента в който му хареса: неговото шише, вниманието на майка си, играчката на някое друго бебе, часовника на чичо си. Откажете ли да му ги дадете - то бива обхващано от такава ярост и агресивност, която би била убийствена, ако не беше толкова безпомощно. Това означава, че всички деца, а не само някои деца, се раждат престъпници. Ако им се разреши да продължат да живеят в този концентриран в себе си свят от детството, ако се даде свобода на импулсивните им постъпки, всяко дете би се превърнало в престъпник, крадец, убиец, или насилник.” Когато чувате тези думи и си мислите, че любимото ви дете е изключение от това правило, вие правите голяма грешка. Всяко дете потенциално може да се превърне в обект за изследване на враждебността, на отчаянието, в пример за слабост. Вместо да отричат това, родителите са длъжни да се справят със злото, което е вродено в децата им. Онези които не успеят да направят това с упорство и мъдрост, ще имат големи неприятности в бъдещето. Как аз самият реагирам на лошата наклонност на детето си? Вие сте длъжни да ѝ се противопоставите. Не трябва да я оставате на спокойствие! Твърде много родители избират да постъпят по този начин. Поради тази причина четем за 10-годишно дете, което крояло планове за убийството на родителите си или за 12-13 годишни деца, които извършват ужасяващи престъпления. Първо, за да получите “помощ отвътре” от която се нуждаете, вие трябва да обясните на детето, че Исус Христос е Господ и Спасител. Духовно мъртвата природа на детето се нуждае от живот. Само личната вяра в Исус Христос може да направи това да се случи. Спасението е от най-висок приоритет! Второ, вие трябва да се справите със проявата на злото, когато тя се изяви. Противопоставяйте се на злото с достатъчна ефективност, докато детето ви не се научи, че лошите постъпки няма да му бъдат разрешавани. Детето ви е длъжно да се научи да уважава властта ви. То трябва да се научи да се подчинява. Вие не можете да вдигнете безпомощно рамене и да кажете: “Просто не мога да се справя с 5-годишното си дете.” Дръжте на своето, докато детето ви не разбере онова, което искате да му кажете. Ако се

нуждаете от професионална помощ, търсете я. Вие искате да възпитате упоритата воля на детето си с мъдрост. Аз ще се спра по-подробно на този проблем в следващата глава. Нека да ви припомним стиха от Библията, който изучавахме: *“Тоягата и изобличението дават мъдрост, а пренебрегнатото дете засрамва майка си”* (Пр.29:15). Да погледнем отново и към Пр. 20:11-12: *“Даже и детето се изявява чрез постъпките си дали делата му са чисти и прави. Слушащото ухо и гледащото око, Господ е направил и двете.”*

Майки и бащи, за да сме сигурни, че когато детето ни порасне, то няма да ни посрами, ние сме длъжни да обръщаме внимание на проявите му и да го дисциплинираме, когато изпада под влияние на своеволието си. Когато правим това, ние можем да очакваме добри резултати. Ако пренебрегваме проявите на неподчинение, това ще доведе до трагични последици. Прочетете внимателно следващия откъс: “Бащата на Джонатан Едуардс е бил свещеник, а жена му е била дъщеря на свещеник. Между наследниците им има 14 ректори на университети, повече от 100 професори, повече от 100 адвокати, 30 съдии, 60 лекари и повече от 100 пастори, мисионери и професори по теология, повече от 60 писатели. Едва ли има някой голям раздел от Американската икономика, в която да не е работил поне един от представителите на това семейство и да не е достигнал водеща позиция. Това е резултатът от едно християнско семейство, в което децата са отглеждани в най-добри условия. Противоположността се представя от семейство на Джъкс, което не можело да бъде заставено да се учи или да работи и за което се говори, че е струвало милиони долари на щата Ню Йорк. Историята на това семейство е безкрайно описание на нищета и престъпления, безумие и глупост. Измежду 1200-та познати наследници на това семейство има 310 професионални скитници, 440 са били с физически и умствени увреждания, 60 са били крадци, 130 са извършвали престъпления, 55 са станали жертва на нехигиеничен живот, само 20 се обучили да търгуват (10 от тях се научили на това в затвора), а 7 от наследниците били убийци.” Повярвайте ми, разликата между двете семейства се дължи на това, че едните родители са се противопоставяли на лошото.

Децата са доста ловки и умни артисти. Те могат да се научат как да прикриват лошите си наклонности, но в края на краищата поведението им ще ги накара да се разкрият. Преди няколко години говорих на тържество по случай завършването на поредния випуск на един университет. След изказването си наблюдавах как 200-та випускници излизаха един по един, за да получат дипломите си. Това беше един много тържествен и грижливо проведен ритуал. Ректорът на университета призова присъстващите да аплодират без прекъсване, докато всички не получиха дипломите си. А когато съобщиха, че средният успех на випуска е много добър, аплодисментите избухнаха с такава сила и продължителност, че аз си помислих, че никога няма да спрат. Помислих си, че по същия начин би трябвало да аплодираме онези, които са имали здрава, безопасна самооценка за себе си. Но хората не са научени да аплодират тези постижения. Искаше ми се да приветствувам онзи студент, който беше имал най-добри отношения към колегите си през време на обучението си в университета. Но кой би се интересувал от такова постижение? Колкото повече се замислях над това, още повече ми се искаше да приветствувам онзи, който беше реагирал по най-добър начин на трудните и възискателни преподаватели, да аплодирам студента, който е останал лоялен към преподавателя си, независимо от многократните прояви на слабост от негова страна. Но отново повтарям, вие не бихте ръкопляскали на това. Ние аплодираме красотата, ние аплодираме интелигентността, ние аплодираме добре координираните движения на тялото на баскетболното игрище, или на бейзболното или на футболното игрище. Но кой аплодира добрата самооценка или сладкия дух на служене и подчинение или на желанието да се дава, вместо да се получава? Не, ние не правим това. Ние не искаме да кажем нищо лошо с това, това просто е начинът, по който работи системата. Но аз искам да кажа още нещо за системата.

Докато траеше това тържество, край мене седеше един преподавател, който ме накара да се замисля над следното. Докато всички аплодираха една от випускничките, той се наведе над мен и ми прошепна, че тя има едни от най-добрите оценки, но поведението ѝ е непоносимо. Опитах се да си представя семейството, в което беше отрасла тази госпожица. Някой е бил прехласнат от нейната брилянтност, но е пропуснал да ѝ помогне, за да оправи държанието си. Те са култивирали добрите ѝ способности, но са отпуснали ръце пред лошите. Аз аплодирам нейната интелигентност, но се страхувам за бъдещето ѝ. Веднъж Леонардо да Винчи е казал: “Онзи, който не наказва злото, заповядва то да бъде извършвано.”

### **Три практични предложения**

За да помогна по-добре да бъде усвоено това, за което говорих, позволете ми да направя три практични предложения към онези, които са родители.

Първо, определете приоритетите си. Запитайте се на кое място се намира семейството във



вашата скала на ценностите. Как цените децата си и по-точно - доколко сериозно отделяте време за всяко от децата си? Казали ли сте им това или на вашия съпруг/а? Готови ли сте да промените ежедневието си график, за да опознаете всяко от децата си?

Второ, записвайте наблюденията си. Ако детето разкрива наклонностите си в ежедневието, тези неща си заслужава да бъдат записвани. Съхранявайте дневник за всяко дете. Постарайте се той да ви бъде под ръка, за да можете в случай на нужда бързо да го намерите. Докато правите записите си в него, молете се за мъдрост. Молете Бога да направлява мислите ви. Моля ви да помните, че всяко дете е уникално. Не правете сравнения! Култивирайте доброто, противопоставяйте се на лошото.

Трето, споделяйте с детето наблюденията си. Децата бленуват да се опознаят по-добре. Те уважават съвета ви и дълго време ще помнят забележките ви. Бъдете искрени и честни, докато им помагате да осъзнаят какво всъщност представляват. Позволете ми да повтора онези думи, които ни дават възможност да живеем щастлив и здравословен живот: Знайте какво представлявате. Обичайте се такъв, какъвто сте. Бъдете такъв, какъвто сте. Малко неща са по-важни от това, за което говорихме в тази глава. Онези, които се заемат сериозно със задачата, ще направят повече за нашата нация, отколкото ако се заемат с изпълнението на което и да е друго начинание. Теодор Рузвелт е казал това по следния начин: “Има изключителни жени, има изключителни мъже, които имат да изпълняват и други задачи в допълнение, а не в замяна на майчинството и бащинството, на задачата за обезпечаването на дома с всичко, което е необходимо и за грижите за семейството. Но задачите, свързани с дома, са основни за човечеството. Чак след тях можем да постигнем за известно време някакъв успех в политиката, или в бизнеса или в нещо друго. Защото ако има провали в тези странични на семейството занимания, следващото поколение може да има по-голям успех в тях. Но ако майката не изпълни задълженията си, или няма да има следващо поколение, или следващото поколение ще бъде далеч по-лошо от предишните. С други думи, ние като нация не можем да имаме успех, ако не живеем добре у дома. Такъв начин на живот не само, че е най-голямо задължение, но е и най-голямата награда за положения труд. Всеки мъж или жена, който се стреми към доброто, ако заслужават да бъдат ценени, са длъжни да чувстват, че няма такава висока награда, която биха получили за нещо друго в живота си, в сравнение с наградата на децата и с наградата на един щастлив семеен живот.”

## Формиране на волята с мъдрост

Аз се противопоставям на всеки аргумент, който се основава на крайностите. Без изключение подобен начин на мислене води до смешни и глупави заключения. Например, замислете се за пътнотранспортните инциденти. Някои шофьори са невнимателни, не мислят за последиците от постъпките си и се държат безотговорно зад кормилото. Безразсъдното им поведение е причина за безброй катастрофи. При наличие на подобни шофьори по улиците и магистралите, шофирането може да се окаже опасно занимание. Човек може да бъде сериозно наранен, докато кара колата си, а даже може да бъде убит. Въпреки всичко, би било много глупаво, ако някой каже, че най-доброто решение за снижаване на големия брой катастрофи, е да се забрани на колите да се движат! Или погледнете нещастните бракове около вас. Мнозина от тези, които се женят, се борят с партньорите си. Волите им се сблъскват, аргументи се разменят, преобладава усещането за дисхармония. Съдилищата са задръстени от разводи. Независимо от тази дилема, не съм чувал някой да предложи законопроект за обявяване на браковете за незаконни, въпреки че това незабавно би разрешило всички бъдещи брачни конфликти. Но когато говорим за употребата на физическото наказание при възпитанието и дисциплинирането на децата, в наши дни се подкрепва следната логика. Тъй като физическото наказание при някои родители и учители е достигнало до брутално ниво, мнозина са склонни “да изхвърлят бебето заедно с мръсната вода.” Това става, когато дипломатичността и моментната изгода заменят проникателността и прецизността. Преди години научих един принцип, който никога не ме е подвел: “Никога не приемай никаква крайност за свой стандарт.” Какъв е смисълът на този принцип? Когато има заплаха от някакъв риск или опасност, ние трябва да се придържаме към балансирането и мъдростта. Да се премахне изцяло физическото наказание, защото някои родители го използват погрешно, означава да се заеме крайна позиция, която противоречи на здравия разум, на логиката и нещо много по-важно - противоречи на съвета, който ни дава Библията. Преди да продължим, нека ви кажа, че аз ненавиждам и порицавам всяка форма на насилие, особено насилието над деца. В моята

философия няма място за практикуването на дисциплина, доведена до такава крайност. Като родител, който е отгледал 4-те си деца и като пастор аз съм бил принуден да се занимавам с най-разнообразни случаи на домашно насилие и съм осъзнал както последиците от честната дисциплина, така и ужасът от неконтролираното насилие. Признавам, че е невъзможно да се премахне риска от погрешно приложение, но в светлината на положителни резултати, които са последица от правилно прилаганото физическо наказание на децата, сега повече от всякога съм убеден, че Бог възнагражда онези, които се подчиняват на указанията Му - независимо че някои погрешно ще прочетат и ще приложат съвета Му и ще го доведат до някаква крайност. Моля ви да разберете, че никога не съм бил и няма да бъда защитник на някакво действие, което е нечестно или унижително за децата. Как бих могъл да бъда такъв, след като сте прочели онова, което вече написах в предишните глави на тази книга? Нали си спомняте, че децата са Божии създания? Всяко едно от тях е скъпоценен и уникален дар от Бога и е надарено с определени от небето способности. Исус е казал: *“А който съблазни едно от тия малките, които вярват в Мене, за него би било по-добре да си окачеш на врата му един воденичен камък, и да потънеш в морските дълбочини”* (Мат. 18:6).

Но това твърдение не означава, че на детето трябва да се даде неограничена или безконтролна свобода. Погледнете отново към заглавието на настоящата глава. Благодаря на Бога, че съм научил някои неща, тъй като Бог ни дари с 4 деца. Преди 30 години аз може би щях да нарека тази глава “Възпитавай или си заминавай” и бих предложил 5-6 точно дефинирани стъпки, които гарантират добър резултат, ако бъдат приложени успешно. Но сега не бих направил това. Аз оставям това на лектори и автори, които нямат дом, пълен с деца. Сега, когато трудностите по отглеждането на децата и безсънните нощи са зад гърба ми, бих желал да се върна към Притчи, тази древна книга за мъдростта и да дам възможност на проверените от времето принципи да изплуват пред вас с цялата си слава.

#### **Една истина, която си заслужава да бъде запомнена**

Непосредствено преди да се запознаем със съветите на Соломон, нека да отделим време за една мисъл, която си заслужава да бъде запомнена: Вместо да накара детето ви да се съмнява в любовта ви към него, дисциплината потвърждава вашата любов. Едно дете, което живее с постоянно и честно коригиране на поведението му от ваша страна, се научава, че вие го цените. Когато сте достатъчно загрижен, за да определите здравословни ограничения, когато отделяте време, за да усъвършенствувате правилата и формирате в него чертите, които очаквате да се проявят, детето израства много по-щастливо и по-сигурно в сравнение с онези деца, които са оставени без надзор. Многобройни изследвания доказват, че обичаните и същевременно справедливо дисциплинирани деца са по-здрави и узряват, за да се превърнат в позитивно мислещи и действащи възрастни хора, в сравнение с децата, които са израснали в прекомерно свободна среда. Върнете се с мене към едно старо твърдение от Библията, което може да сте забравили, че се намира в нея: *“Който щади тоягата си, мрази сина си, а който го обича, наказва го на време”* (Пр.13:24). Соломон е притежавал мъдростта да свърже любовта с наказанието. Тези, които истински обичат децата си, разбират важността от упорито дисциплиниране. Детето чувства, че родителите му са загрижени, когато защитават позицията си и поддържат установените правила и ограничения. Това осигурява здравата емоционална основа, която е съществена за зрелия човек.

#### **Три важни различия**

Тъй като живеем в епоха на крайностите, необходимо е да се изяснят няколко различия, за да има пределно ясно разбиране по въпроса. Първо, има разлика между насилието и наказанието. Въпреки, че вече се опитах да премахна всички съмнения относно наличието на такава разлика, иска ми се да бъда пределно ясен. Без съмнение, когато някой иска да намери грешка в действията на човек, който вярва, че наказанието на децата е в тяхна полза, най-убедителният начин да се направи това е, “наказанието” да се нарече “насилие”. Нека да направим сравнение между двете:

#### **Насилие**

- Нечестно и неочаквано.
- Унижително и деморализиращо.
- То е твърде жестоко и брутално.
- Мъчително е и остава незаличими белези.
- Дължи се на омраза и обида.

#### **Наказание**

- Честно и очаквано.
- Утвърждава достойнството.
- То е балансирано и в рамките на правилата.
- Болезнено е, но не остава белези.
- Подбудено е от любов и загриженост.

- Създава страх, емоционални поражения и обида.
- Унищожава самоуважението.
- Води до ужасни и поражения и до неспособност по-късно да се поемат отговорности.
- Води до здравословно уважение към властта.
- Утвърждава самоуважението.
- Води до способността човек по-късно сам да може да се дисциплинира

Някои домове са къщи на ужасите. Болни и греховни родители, които често също са били жертви на насилие като деца, на които им липсва вътрешна сила, за да се контролират, докато наказват децата си. Някои от тях, под влияние на наркотиците или алкохола, даже не разбират какво правят, когато наказват децата си. Аз живея в Лос Анджелис, една джунгла от човешки нужди. Едва ли минава и ден, без да видя, да чуя или да прочета за деца, които са станали жертва на насилие. Добре си спомням как едно малко дете беше оставено само в заключена кола, със затворени прозорци в горещ летен ден, поради което то умряло от прегряване. Няма край такива сърцераздирателни истории. Половото насилие е друга характеристика на тази трагична сцена, което е по-разпространено, отколкото човек би желал да си представи. Някои от описанията на насилие над деца предизвикват сълзи в очите ми. Може би това е причината, поради която полагам такова старание, за да бъде сигурен, че никой няма да ме обвини, че защитавам нещо, което има даже и далечна прилика с насилието. Второ, има разлика между унищожаването на духа и оформянето на волята. В Пр. 15:13 се говори за съкрушен дух: *“Веселото сърце прави засмяно лице, а от скръбта на сърцето духът се съкрушава.”* На друго място същата идея се предава с други думи: *“Веселото сърце е благотворно лекарство, а унилият дух изсушава костите”* (Пр.17:22). За по-сигурно можем да заменим думата съкрушен със унищожен (дух). Нека никога да не забравяме, че една от крайните цели на наказанието е да се изгради в детето вътрешна сила, да му се даде безопасност и самоувереност, които ще му помагат през целия му живот, да му се помогне да култивира в себе си дух на подчинение, дух на служене. Но когато духът на едно дете е съкрушен, неговата вътрешна светлина помръква. Изчезва мотивацията и волята, които е необходими за постигането на целите, а детето се носи безцелно под въздействие на случайностите. Мъдри са онези родители, които внимателно внимават да не засегнат наранения дух на детето си, докато се опитват да шлифоват упоритата му воля. Трето, има разлика между нормалното детинско поведение и предизвикателното неподчинение. Всяко подрастващо дете се нуждае от пространство, което да изследва, да изучава, да прави грешки, да експериментира всички останали неща, които се включват в израстването и узряването на личността. Децата по естествен начин забравят да си подредят нещата. Те си разливат млякото и водата и сока, кокаколата и кашата - ВСИЧКО! Те се препъват и падат. Те чупят нещата. Те забравят и оставят камъни, охлюви и жаби в джобовете си. При пране на дрехите тези неща попадат в отточния канал и го запушват. Те замърсяват чистите си дрехи секунди след като излязат на играят. Те забравят, че вие сте им казали да ги пазят чисти. Всичко това е част от детството. Тук не става въпрос за упоритост или демонстративно своеволие, те просто проучват докъде могат да стигнат с нарушенията си. Да се подхожда с жестоко наказание за такива постъпки е нечестно и неподходящо.

#### **Правила за справяне с упоритото неподчинение**

Своеволното и упоритото неподчинение е друга работа. Тук имаме предвид преднамерено неподчинение на едно дете. Съмнявам се, че такова поведение се нуждае от подробно описание. Днешните учители са свидетели на такова поведение в класните стаи. Бакалите се срещат с него в магазините си. Полицаяте се срещат с него по улиците. Младите служители в църквите в цяла Америка постоянно са принудени да се справят с този проблем. Защо? Защото родителите не са го направили. Нещата, които сега се разрешават на децата в някои домове, са направо отвратителни. Не е необичайно да се видят ориентирани само към децата си семейства, в които детето заплашва родителите си. Страхувайки се да бъдат силни, притеснени да застанат твърдо срещу своеволието на детето си, родителите създават у дома си непоносима обстановка. В разказа си “Варваринът Блатфорд”, писателят Денис Уейтли описва по следния начин една своя случайна среща с един малък метежник: “По време на лекциите си за родителството и лидерството аз разказвах една истинска случка за едно младо семейство, което ме покани у дома си на вечеря преди известно време. И двамата бяха много интелигентни, с научни степени и се бяха постарали да превърнат дома си царство за 5-годишния си син, за да може той да стане победител в този конкурентен свят. Когато спрях

колата си пред модерната им двуетажна къща в стил “Тюдор”, аз би трябвало да предполагам, че нещо е приготвено за мене. Излизайки от колата, настъпих неволно една от куклите на детето и бях посрещнат с думите: “Внимавай къде стъпваш или ще трябва да ми купуваш друга кукла!” С влизането си през входната врата аз веднага открих, че влязах в територията на Варварина, а не на родителите му. Очевидно обзавеждането първоначално е било от превъзходно качество. Можех да разпозная една вещ, изработена от известен майстор, която беше пострадала от “яростта на Каин.” Ние направихме опит да изпием по чаша топъл аперитив в хола, но Блатфорд беше зает с изучаване на новото дистанционно управление на телевизора. Да се опита човек да намери място, където да седне, приличаше на пресичането на минно поле на куц крак и при това със завързани очи. Блатфорд трябваше да се нахрани пръв, в хола, за да не бъде самотен. Почти изпуснах чашата с горещото питие в скута си от изненада, когато родителите му домъкнаха в стаята един висок стол, нещо подобно на седалката на пилота на боен самолет с четири крака и колани. Той беше на 5 години и трябваше да бъде връзван с коланите към стола, за да се наяде! Когато започнахме да ядем салатата, младия Блатфорд стовари вечерята си на килима и продължи да излива млякото си върху него, за да се увери, че бобените зърна и морковите ще влязат дълбоко между власинките на килима. Майка му го помоли: “Брад, миличко, не прави така. Мама иска ти да пораснеш здрав и силен като татко. Ще ти донеса още малко ядене, а през това време татко ще почисти килима.” Докато родителите му бяха заети със заниманията си, Блатфорд развърза ремъците си, смъкна се от високото си гнездо и дойде при мене, като започна да се опитва да яде от маслините ми. “Мисля, че ти би трябвало да изчакаш да ти донесат твоята вечеря,” казах му аз учтиво, като извадих ръката му от салатата. Той изпъна кракът си назад, за да ме ритне в коляното, но рефлексът ми на бивш пилот не ме подведе и аз кръстосах краката си толкова бързо, че нападателят не можа да ме улучи, загуби равновесие и падна тежко на дупето си на пода. Вие бихте си помислили, че се намирате в зъболекарски кабинет! Той изпищя, изтича при майка си и подсмърчайки, каза: “Той ме удари!” Когато родителите ме попитаха какво е станало, аз спокойно им обясних, че е паднал случайно и че никога не бих ударил главата на семейството. Разбрах, че е време да си ходя, когато те поставиха Принца в леглото, като изсипваха сладкиши по стълбите към спалнята му, за да го подмамят. Така той яде през целия си път до леглото! “Как смятате да го мотивирате да ходи на училище?” попитах ги аз. “О, ние сме сигурни, че ще измислим нещо,” засмяха се те. “Да, но какво ще стане, ако съседските кучета изядат това, което ще поставите по пътя му към училище? Той ще се изгуби, подобно на Хензел и Гретел. По пътя до летището се помолих на Бога за прошка, че не останах мълчалив по време на посещението си.” Как можем да се предпазим подобно нещо да се случи и в нашия дом? Не е достатъчно да мислиш позитивно и да се молиш много. Нито пък работата ще бъде свършена, ако детето ти посещава църквата два пъти седмично. Повярвайте ми, това изисква наказание. С вашите ръце, родители. Нека да споделя с вас четири правила, които се оказаха полезни в нашия дом.

### **Започнете рано**

Противно на общоприетото становище, аз считам, че изчакването с наказанията, докато детето тръгне на училище няма да помогне. Тъкмо обратното, колкото повече изчаквате, толкова по-трудно ще имате добри резултати при налагане на наказанията. Вгледайте се внимателно в две притчи: “*Който щади тоягата си, мрази сина си, а който го обича, наказва го на време*” (Пр. 13:24); “*Безумието е вързано в сърцето на детето, но тоягата на наказанието ще го изгони от него*” (Пр.22:15).

В първата притча “на време” заслужава сериозно проучване. Първоначалният смисъл е “на разсъмване, рано сутринта.” С течение на времето терминът е придобил и други значения. Той започнал да означава да се наказва един човек в първите години от живота му. Като имаме предвид това значение, тази притча може да добие следния вид: “**Който щади тоягата си, мрази сина си, а който го обича, го наказва, докато е малък.**” Защо да се започва рано? Защо да не се изчака, докато стане на 10 години и с него може да се говори по-разумно? Защото “глупостта” е вързана в сърцето на детето ви. Спомняте ли си за лошите наклонности, за които говорихме в предната глава? За същото става въпрос и тук. “Безумието” звучи доста игриво и незряло, нещо, което е свързано с безгрижието и веселието. Но евреите са гледали на безумието доста по-сериозно. “*Безумният рече в сърцето си: Няма Бог*” (Пс. 14:1). “Безумният” притежава нечестна към Бога и мразеща инструкции природата. Следователно “безумните” мразят дисциплината. Безумието не уважава властта и авторитета. Решено да

върви по свой собствен път, безумието се съпротивлява срещу всички укори. Помнете, че всичко това “*е вързано в сърцето на детето*” - на вашето дете. Разумно е да започнете отрано да оформяте това безумие. Дете, което е оставено да върви по пътищата на безумието, с течение на времето усилва проявите си на предизвикателство и съпротива срещу всяка власт. Родители, не забавяйте процеса на дисциплинирането. Бог ще ви даде мъдрост, когато се обърнете към Него с грижата си за едно дете, чието сърце е нежно и под контрол. Разбира се, родителите са длъжни да приспособяват наказанията си съобразно възрастта на детето. По-големите деца могат и трябва да бъдат наказвани, но ако изчаквате и не започнете навреме, това само ще направи нещата по-трудни.

### **Бъдете балансирани**

Погледнете отново този стих: “*Безумието е вързано в сърцето на детето, но тоягата на наказанието ще го изгони от него*” (Пр.22:15). Очевидно е, че тук Бог е имал предвид физическото наказание. Тук наказанието включва в себе си идеята за причиняване на болка, която да бъде свързана по асоциация с извършването на нещо лошо. Детето научава две прости, но съществени истини: лошото носи болка, а доброто носи удоволствие. Напердашването носи в себе си смисъла за сурово и болезнено наказание. Нямам предвид удрянето на шамар по лицето на детето. Нито лицето, нито нещо от горната част на тялото не са създадени, за да понесат такъв удар. Бог е осигурил едно идеално място по тялото за приемане на болката. Той даже го е снабдил с допълнителна изолация! И когато тоягата на наказанието се употребява според Неговите указания и с правилни мотиви, сурово и кратко, това не остава дълготрайни увреждания. Според Божието обещание, това ще прогони глупостта от детето. За да ви предпазя да не се усмихвате на безумието и да пренебрегвате неговата опасност, мислете си за безумието като за нещо грозно и унищожително като демон. Точно това представлява потенциалната опасност, с която сме длъжни да се справим! Вие дължите това на съседите си, на учителите в училището, на обществото, за да изгоните безумието от детето си. Ако не направите това, после ще съжалявате. Като запазвате необходимия баланс, вижте какво се казва в следващият откъс от Библията: “*Да не ти се свиди да наказваш детето, защото, ако и да го биеш с пръчка, то няма да умре. Ти, като го биеш с пръчката, ще избавиш душата му от ада*” (Пр.23:13-14). Може да ви се стори чудно, но докато четях този откъс, аз се успокоих. Ако наказанието се прилага правилно, никой родител не трябва да се страхува, че то ще убие детето. Когато чуя, че някое дете е било бито толкова жестоко, че е умряло, аз знам, че то не е било наказано съгласно Божието указание. Това е било някакво крайно, не контролирано действие, плод на човешкото безумие. Бог е обещал на родителите, че детето им няма да умре от наказанието, ако те го прилагат съобразно Неговите указания. Всъщност, подходящото наказание ще предпази детето ви от допълнителни и болезнени последствия. “Независимо от това, че го биете с пръчка, вие ще спасите душата му от ада (от мястото на смъртта, от гроба).” Наказанието осигурява освобождение. Вместо да ни дава право да се отнасяте брутално към детето, казаното в този стих ни предпазва да не правим това. На практика това означава следното: “Сурово наказвай всяка проява на преднамерена съпротива и неподчинение и ще имаш Божиата гаранция, че детето ти няма да умре поради това наказание.” Такова наказание не може да го убие. Когато започнах проучванията си по този въпрос, аз бях обезпокоен от употребата на думата “тояга” в еврейския текст. После с облекчение установих, че при превода е употребена думата “тояга”, защото оригиналната еврейска дума означава “бухалка”. Внезапно се изпълних с благодарност, че баща ми не знаеше еврейски, когато бях дете. Не подценявайте това, “тоягата” означава да се използва някакъв уред, когато се пердаши детето. Може би вие ще се замислите над това и ще направите необходимите приготовления.

Докато бях дете, баща ми работеше като машинист. Той имаше силни ръце. Когато ме пердашеше, той не използваше камшик или пръчка, а правеше това с ръцете си. Може би това е причината през по-голямата част от детството си да се страхувам от баща си - аз го оприличавах и свързвах с болката от неговото наказание. Когато започнахме да отглеждаме собствените си деца (което толкова много желяхме да стане съгласно Божиите указания), Синтия и аз решихме когато пердашим децата си, винаги да използваме една малка лопатка, с размерите на ракета за игра на тенис на маса. Ние имахме няколко такива лопатки, разположени на различни места в къщата ни. По някаква странна причина те постоянно изчезваха, така че се налагаше да ги крием. По този начин винаги бяха на сигурно място, без да са изложени на показ. Ние се придържахме към една специална процедура, която ще

обясня по-късно. Имам удоволствието да ви съобщя, че тя беше ефикасна, защото децата ни свързваха болката от наказанието с лопатката, а не с нас самите. Веднъж, след като бях напердашил по-малката ни дъщеря и всичко беше приключило, тя беше в стаята си и се подготвяше да се ляга. Внезапно тя изпищя: “Тате, ела тук!” Помислих си: “Какво става? Какво прави това дете?” Втурнах се в стаята ѝ, за да разбера какъв е проблемът. Вторачена в лопатката, която по непредпазливост бях оставил в гардеробчето ѝ, тя изплака: “Махни това нещо оттук!” Интересното беше, че тя се притискаше към мене, а се държеше настрана от “това нещо.” Може би това е причината, поради която Бог ни казва да използваме “тояга”, когато наказваме детето. Но вие все още може да се съмнявате. Може би все още си мислите, че е нечестно или някак си брутално даже да ударите детето си или да използвате някакъв инструмент за това. Може би се страхувате, че ако му причините болка, детето ви може да постави под въпрос любовта ви към него. Спрете се и се замислете над начина, по който Бог постъпва с вас и с мене. Напомням ви, че Библията казва: “Защото Господ наказва този, когото люби” (Евр.12:6). Това е суровата истина! Това може да означава да “ти съдере кожата от бой”. Аз знам, че моят небесен Отец ме обича и се грижи за мене. Кое ми дава основание да мисля така? Когато не постъпвам правилно, Той се усамотява с мене и ми съдира кожата. Повярвайте ми, никога няма да забравя Неговите поучения. Аз имам нужда от тях. Ако ми се разреши да се отнасям пренебрежително към Неговата воля и Бог оставеше всичко това, без да ме накаже, аз бих се усъмнил дали Той наистина се грижи за мене. За да сме балансирани, ние трябва да помним, че заедно с физическото наказание трябва да обясняваме причините, поради което го налагаме. Към наказанието трябва да добавим и упреците си. Защо ви казвам това? Вижте какво се казва в Пр.3:11-12: “Сине мой, не презирай наказанието от Господа, и да не ти дотяга, когато Той те изобличава, защото Господ изобличава оня, когото люби, както бащата сина, който му е мил.” Какво означава всичко това? Когато балансирате принципите си за наказание, вие сте длъжни не само да се придържате към пръчката, но и към праведния начин на изразяване, към верния език. Двете вървят заедно.

Периодично чувам хора да казват: “Като дете понякога ме пердашеха, но аз не знаех защо.” Това означава, че на наказанието му липсва балансираност. С детето трябва да се отнасяме с твърдост, когато се е провинило, но то винаги трябва да знае защо е наказвано. Неправилно и нечестно е да наказваме едно дете, ако то няма представа защо бива пердашено. Извънредно важно е родителите да помнят, че с израстването на детето все по-рядко ще могат да налагат физическо наказание и все повече то ще бъде заменяно от укори и забележки. След като стигне до зрелостта, повече няма пердашене, а има само обсъждане на поведението. С израстването на детето формата на вашия съвет се променя от физическа към устна. Ще добавя следното: няма специална възраст, с достигането на която децата вече да не трябва да се пердашат. Някои деца излизат от етапа на физическите наказания когато достигнат 9-10 годишна възраст. Лично аз не съм срещал често такива деца, но все пак има и такива. Но когато дойдат годините на юношеството, вие сте се приближили опасно близо да наранимата собствена воля на детето, при което напердашването ще причини повече вреда отколкото полза. Разбира се, и тук има редки изключения.

Нека също да разберем, че устното коригиране не означава ругаене. Еврейската дума означава: “да докажа, да убедя.” Ние убеждаваме устно детето си, че прегрешението му е лошо нещо и не може да бъде толерирано. Спомнете си как завършва Пр. 3:12 “Защото Господ изобличава оня, когото люби, както бащата сина, който му е мил.” Това помага. Думата “люби” означава някой, който е “одобряван и уважаван”. Това означава да се възхищаваме и да утвърждаваме. Знаят ли децата ви, че се възхищавате от тях? Вашето възхищение им помага самите те да се възхищават от себе си. Утвърждаването прави чудеса! Детето ви не само се нуждае от периодично натискане на педала, извършвано на подходящо място и в подходящо време, то има нужда и от мъдрите корекции на езика ви. Това му помага да разбере смисъла на постъпката си и последиците от нея. Понякога децата разбират, че някои хора, които имат власт над тях, не могат да вдигнат ръка срещу тях и се възползват от това, като усилват неподчинението си, което може да се превърне в доста предизвикателно поведение. В такива случаи единственото, което може да се направи, са устните забележки, но даже за миг не си помисляйте, че те са безполезни!

Моят отдавнашен приятел д-р Добсън описва един от най-хубавите и най-ефикасни примери, които някога съм чел: “При липсата на родителски контрол някои деца стават изключително неприятни и арогантни, особено на публични места. Може би най-добрият

пример за подобно поведение беше 10-годишният Робърт, който бил пациент на д-р Слокър. Д-р Слокър и неговият персонал от педиатричната клиника тръпнели, когато по график предстояло Робърт да се появи на периодичен профилактичен преглед. Робърт буквално атакувал клиниката, сграбчвайки инструменти, папки и телефони. Пасивната му майка се задоволявала само безпомощно да повдига рамене. По време на един от прегледите, д-р Слокър забелязал, че детето има няколко каверни по зъбите си и трябвало да му препоръча посещение при някой зъболекар. Но на кого да се окаже тази чест? Да се препоръча пациент като Робърт би могло да означава край на професионалното им приятелство с “ощастливения” зъболекар. Накрая лекарят решил да го изпрати при един възрастен зъболекар, който се ползувал с репутацията, че се справя с децата. Противопоставянето, което последвало, се превърнало в един от класическите моменти от историята на човешките конфликти. Робърт пристигнал в зъболекарския кабинет, подготвен за битка. “Сядай на стола, млади човече,” казал доктора. “Няма шанс!” - отговорило момчето. “Синко, казах ти да се качиш на стола и ти трябва да направиш това, което искам от тебе,” казал зъболекарят. За момент Робърт се вгледал в противника си и след това отговорил: “Ако ме накарате да седна на стола, аз ще си съблека дрехите.” Зъболекарят кротко му казал: “Синко, събличай се.” Момчето веднага започнало да съблича ризата, долната фланелка, обувките и чорапите си и след това го погледнало предизвикателно. “Много добре, синко,” казал зъболекарят. “А сега се качвай на стола.” “Не ме ли чухте,” вбесено прошепнал Робърт. “Аз ви казах, че ако ме накарате да седна на стола, аз ще си съблека всичките дрехи?” “Снеми ги, синко,” отговорил човекът. Робърт продължил да съблича панталоните и долните си гащета и най-накрая застанал абсолютно гол пред зъболекаря и неговия помощник. “А сега сядай на стола,” казал докторът. Робърт направил това, което му било казано и послушно се подложил на всички процедури. Когато кариесите били почистени с бормашина и запълнени със съответното лекарство, той бил инструктиран да слезе от стола. “А сега дайте си ми дрехите,” казало детето. “Съжалявам,” отговорил зъболекарят. “Кажи на майка си, че аз ще задържа дрехите ти за днес. Тя може да дойде да ги вземе утре.” Можете ли да си представите шока и изумлението на майката на Робърт, когато вратата към чакалнята се отворила и тя видяла порозовелия си син, гол, така както го е родила? Чакалнята била пълна с пациенти, но Робърт и майка му минали покрай тях и влезли във входната зала. След това се качили в асансьора и отишли до паркинга, без да обръщат внимание на ироничните погледи на хората около тях. На следващия ден майката на Робърт се върнала, за да вземе дрехите му и помолила да размени няколко думи със зъболекаря. Но тя не била отишла, за да протестира. Тя му казала: “Вие не знаете колко много съм ви задължена за това, което се случи вчера. Разбирате ли, от години Робърт ме шантажираше, че ще се съблече гол. Когато бяхме на публично място, като например в кварталната бакалия, той се обръщаше към мен с неразумни желания да му купя нещо. Ако не му купех незабавно това, което искаше, той ме заплашваше, че ще си съблече дрехите. Вие сте първият човек, който не се поддаде на този шантаж и влиянието на вашата постъпка върху Робърт е невероятно.” Нека да разгледаме още една притча, свързана с този проблем, а след това ще разгледаме третия принцип. Аз обичам Пр. 29:15, защото тя дава баланс: “*Тоягата и избличението дават мъдрост, а пренебрегнатото дете засрамва майка си.*”

Физическото наказание и упреците дават мъдрост. Родители, ние изграждаме здраво семейство, когато започнем рано и стоим балансирани при налагането на наказанията.

#### **Бъдете последователни**

Стигнахме до една от най-трудните ми борби като родител. Може би това се отнася и за вас? Понякога аз знаех в сърцето си, че детето ми се е държало преднамерено предизвикателно и умишлено е демонстрирало неподчинение, така че трябваше да бъде напердашено, но аз не го правех. Друг път аз знаех, че е направено нещо, но не се стремях да се задълбочавам, понеже ми липсваха сили да се преборя с това, което можех да открия. Но това не помагаше на децата ми. Сигурен съм, че те носят в себе си същата склонност. Просто и ясно казано, проблемът е в липсата на последователност. Въпреки, че не винаги сме били последователни, когато сме го правили, това се извършваше по следния начин. Надявам се тази процедурата да ви послужи като инструкция, към която да се придържате.

Първо, ние въведохме строги правила, така че децата да разберат какво се очаква от тях, какво е добро и какво е лошо. Когато още не можеха да говорят, когато бяха твърде малки, за да можем да разговаряме с тях, едно пошляпване по дупето беше достатъчно. Те се научаваха да свързват болката си с нашето неудоволствие и нашата болка. Неподчинението водеше до

болезнени изживявания! Обаче, отначало ние полагахме всички усилия, за да се убедим, че детето е разбрало правилата. Детето никога не трябва да бъде изненадано с незаслужено наказание.

Второ, когато пердашихме някое дете за нарушение на правилата, ние правехме това насаме. (Бог също ни наказва насаме.) Ако беше възможно, ние се стараехме никога да не бъде свидетел на пердаха. Най-унизителното нещо за едно дете е да бъде пердашено пред други хора. Даже децата ни не гледаха, докато някое от тях биваше пердашено. Защо да добавяме обида и объркване към болката от наказанието? Точно така, както ние никога не вадим на показ и не сравняваме записите с това, какво се е случило с всяко от децата ни, ние никога не ги биехме пред други членове или приятели на семейството. Спомняте ли си какво ви казах по-рано? Наказанието трябва да утвърждава достойнството на детето, а не да го унижава. Поне няколко пъти, докато сме пазарили в супермаркета се е налагало преждевременно да излизам от него с някое от децата си, за да го напердаша. (Имало е случаи, когато ми се е искало да изляза от магазина, за да напердаша някое чуждо дете, но няхах право да направя това.) Най-самотното достъпно място в този случай беше колата. Така че ние влизахме в колата и аз се справях с непокорството. Иначе, обикновено това се вършеше в стаята на детето, като вратата се затваряше.

Трето, след като урокът ясно и кратко се обяснеше и детето биваше напердашено, ние го прегръщаме и успокоявахме. Понякога даже поплаквахме заедно с някое от децата си. Не пиша това, за да се издигам в очите ви, пиша го просто защото това е истина. Едва ли мога да си спомня случай да съм пердашил някое от децата си, при което да не ми се е доплаквало заедно с него. Винаги ме боли, когато причинявам болка на детето си. Ние прегръщаме битото дете и му говорим тихо, понякога по половин час, а след това заедно излизаме от стаята. Ние не изгонваме децата си да плачат сами в стаята си. Ако някога едно дете се нуждае от нежност и родителско присъствие, то това е след налагането на физическото наказание. Нашият най-малък син винаги протягаше ръце да го вземем в прегръдките си след наказанието. Той правеше това автоматично, очаквайки нашето утвърждаване и успокоение. След това ние разговаряхме за това, което се беше случило и как повече не трябва да се повтаря, как това е натъжило неговите мама или татко и е причинило нещастие на цялото семейство. Трябва да спомена няколко много важни неща.

Първо, съперничеството между децата въобще не трябва да се толерира. В нашия дом не се разрешаваше на брат или сестра да се нападат помежду си, както физически, така и устно. Ние изисквахме от децата си да обсъждат помежду си разногласията. Да, това отнемаше време. Да, това налагаше често мама или татко да седне заедно с тях и да бъде “съдия”. Но ние отказвахме да си кажем “нека да се бият помежду си”, докато се занимавахме с нещо друго. Според мене, бедствието на съперничеството между децата е по-разрушително за семейната хармония, отколкото всеки друг случаен конфликт, с който семейството трябва да се справя. Моля ви да ме чуете: Децата ви трябва да се научат как да разрешават трудностите си по един спокоен, интелигентен, контролиран начин, иначе когато пораснат, те ще пренесат в себе си духът на съперничеството.

Второ, ние полагахме всички усилия да се справяме най-строго с лошото поведение, така както правехме и с лошите постъпки. Подобно на съперничеството между децата, с него също е трудно да се справи човек. Сега, когато децата ни са пораснали, ние забелязваме, че когато те станат свидетели на лошо поведение на някое друго дете те си казват: “Той се нуждае от корекция на поведението, някой трябва да му обърне внимание.” Те наистина се научиха на това колко важен е положителният, кооперативният подход. Започнете рано. Бъдете балансирани. Бъдете последователни. Трябва да разгледаме още един принцип, за да завършим тази глава. Най-чистосърдечно си признавам, че не съм говорил за това от 30 години.

### **Бъдете разумни**

Във всичко това вие трябва да бъдете разумни. Нито във вашия, нито в моя дом живеят безгрешни деца. Нито пък безгрешни родители. Разбирате ли, ще има случаи, когато вие сами ще нарушавате собствените си правила. Нито за вашето, нито за моето семейство е добре да живее с постоянното чувство за вина. Поради липсата на нещо по-добро, оставайте малко свободно пространство. Старайте се да не се стремите към безпогрешност или да си припомняте минали и простени случаи или пък да имате прекомерно високи очаквания. Семейството трябва да остане отбор. Това означава, че вие сте длъжни да живеете заедно, да



сте гъвкави, да се приспособявате, да давате и да вземате. Когато децата израстват в разумна среда, те усещат свободата да сбъркат, без да бъдат винени за това и израстват с по-добри спомени за детството си.

### **Важни цели**

Нека да ви помогна с няколко главни цели, свързани с физическото наказание.

Първо: Играйте ролята на Бога за детето си, докато то порасне достатъчно, за да може Бог да заеме полагаемото му се място, а вие да отстъпите на по-заден план. Ние трябва да демонстрираме пред децата си Божия авторитет, докато те узреят достатъчно, за да може този авторитет да се прехвърли от нас на небесния ни Отец. Бащи, след като тази промяна се извърши, не си позволявайте да удряте детето си! Сега пред вас стои един възрастен човек, а не дете, така че не се отнасяйте с него като с дете. Дайте му свобода. Ако то отива да следва в университета, освободете хватката си. Ако ще се жени, оставете го да се жени. Ако иска да прави собствена кариера, прекрасно, нека да се стреми да я осъществи. Уважавайте даденото му от Бога право да израства. Играйте ролята на Бог за детето си, докато то израсне достатъчно, за да се извърши естествената подмяна на авторитетите и го освободете да върви по пътя си!

Второ: Култивирайте в децата си здравословно уважение към тях самите и към другите хора, така че те да се придържат към това поведение независимо от трудностите, които ще се изпречат на пътя им, когато пораснат. Когато формирате живота на децата си, работете упорито за да създадете в тях здравословно уважение към тях самите и към другите хора, което те да могат да прилагат в живота си даже в ситуации, при които трудно може да се повярва, че може да се направи това. Синтия и аз се опитахме за направим това основна цел, докато инвестирахме часове с децата си. Нашата крайна цел като родители беше да изградим в тях решителност, надежда, бързо възвръщане към автентичността им и високи морални добродетели във всяко от децата ни. За това са необходими години!

Следващият разказ е истинско описание на историята на едно семейство. Майкъл Елмор е гастроентеролог. Това е лекар, който се е специализирал в болестите на храносмилателната система на човека. Докато бил в медицинския университет, той издържал тест за интелигентност с оценка 126 точки, което е изключително висока оценка. Кой би могъл да се досети, че преди много години директорката на основното училище, в което е учел, казала на майката на Майкъл, че детето е почти невменяемо? Шарлот Елмор постъпила мъдро, тя просто отказала да повярва в това, което ѝ е било казано. Нещо повече, тя не казала за това на Майкъл до деня, когато се дипломирал като лекар. Нека да прочетем разказа на Шарлот, който започва със случката в кабинета на директорката на основното училище, когато Майкъл бил само на 6 години: “Изпаднала в отчаяние, аз попитах не е ли възможно детето да бъде подложено отново на теста за интелигентност. Тя поклати отрицателно глава и каза “Не.” В стремежа си да ѝ докажа наистина колко “нормален” беше Майкъл, аз започнах да ѝ разказвам за всички неща, които той правеше добре. Но тя не обърна никакво внимание на думите ми, стана и срещата ни приключи с думите ѝ: “Майкъл ще бъде много добре.” По-късно същата вечер, след като Майкъл и 3-годишната му сестра си легнаха, аз изплашено разказах на съпруга си какво бях научила през деня. След като си поговорихме, ние решихме, че познаваме детето си много по-добре от директорката или от теста за интелигентност и че резултатът от изследването е погрешен.

Подобно на мене, съпругът ми не вярваше, че синът ни е слабоумен. Нещо повече, той ми каза за някои неща, които Майкъл е направил в последните дни, които доказваха че той е интелигентно дете. Той ми каза, че една вечер Майкъл проявил интерес към един чертеж, върху който работел баща му. След това намерил няколко стари кубчета и набързо направил пространствена скица на две от тях. След това съпругът ми го накарал да идентифицира всяка скица със съответното кубче и Майкъл се справил много добре с тази задача. Съпругът ми разказа колко лесно Майкъл конструирал с модулния си конструктор различни неща, следейки диаграмите, придружаващи играта. По-късно ние се преселихме в Индиана, където Майкъл завърши гимназия. Високите му оценки му осигуриха безпроблемно включване в подготвителните курсове за университета, включително по биология, латински и по алгебра - един предмет, по който ни беше казано, докато беше първокласник, че никога няма да бъде в състояние да се справи. Скоро биологията се превърна в любимия му предмет. Той започна да говори на всички, че ще става лекар. Майкъл постъпи в Университета в Блумингтън през 1965 год. в подготвителния клас по медицина. Към средата на годината, показвайки среден успех

той покри изискванията за постъпване в редовния курс и получи специално разрешение да взема повече от препоръчаните часове и скоро беше приет за редовен студент по медицина. През първата година в университета Майкъл се яви на нов тест за интелигентност и събра 126 точки, като повиши предходния си резултат с 36 точки. Съгласно казаното от директорката в основното училище, такова увеличение на резултата беше невъзможно. В деня на неговото дипломиране, на 21.05.1972 двамата с баща му и сестра му присъствувахме на церемонията и казахме на Майкъл и на сестра му за случката в основното училище. Отначало двамата си помислиха, че се шегуваме. От този ден Майкъл ни поглеждаше понякога и казваше с широка усмивка: “Родителите ми никога не ми казваха, че не бих могъл да стана лекар, поне докато не се дипломирах!” Това е неговият начин да ни благодари за вярата, която сме имали в него. Казва се, че децата се издигат до онова ниво, до което родителите им очакват да достигнат. Казвайте на едно дете, че е “тъпо”, и то ще стане такова. Често се питаме какво ли щеше да се случи, ако бяхме се отнасяли с Майкъл като с бавноразвиващо се дете и да поставяме ограничения на мечтите му.”

Знаят ли децата ви колко вярвате в тях? Дали са наясно колко високо ги цените? Готови ли сте като родителите на Майкъл да откажете да приемете някои резултати от изпитите? Предпазвате ли децата си от несигурна информация, която би могла да увреди високото им самочувствие? Няма да има по-добро време от това днес да си зададете тези въпроси. Можете да започнете, като прегърнете детето си и без да се надявате, че то знае това, да му кажете каква радост е то в живота ви. Кажете на всяко от децата си колко много сте уверени в него и колко много му вярвате. Може би в ръцете си държите дете като Майкъл, което притежава потенциала да постигне много повече от това, което обещават училищните му оценки.

Някои деца може от години да не са чували такива думи. Не смятайте, че те ги знаят. Родителите, които се надяват да оформят волята на децата си с мъдрост, трябва да добавят много любов и утвърждение към наказанията си и на това е посветена следващата глава от тази книга.

## Глава 6

### Повишаване на самочувствието

“Ти получаваш Червената чиния”. Не мога да си спомня колко пъти тези думи са произнесени в нашия дом. Това е единият от многото начини, които установихме, че допринасят за свеж полъх на утвърждаване и окуражаване на членовете на семейството ни. Червената чиния представлява една блестяща червена чиния, по периферията на която с бели ръкописни букви е написано “Днес ти си отличник.” Когато за пръв път купихме нашата червена чиния, която може да се намери в повечето магазини за подаръци, тя беше придружена от следното писмено разяснение: “Червената чиния е прекрасен начин да се отличи един член на семейството, да се отпразнува неговия рожден ден, да се похвали една добре свършена работа, да се награди едно постижение или просто да се каже ДНЕС ТИ СИ ОТЛИЧНИК. Когато се използва Червената чиния, всяко събиране на семейството на масата за хранене се превръща в тържество в чест на един специален човек, събитие или постижение. Тя е видимо напомняне за любов и уважение. Червената чиния, ако се превърне в традиция в семейството ви, символизира добрите и щастливи времена. Тя ще демонстрира безкрайната любов там, където думите просто не са достатъчни.” Във всяко семейство има моменти, когато думите не са достатъчни. Преди години един от членовете на семейството ни страдаше от дълбоко разочарование. Никой извън семейството не знаеше колко болезнено беше това, защото никой друг не знаеше колко много всички членове на семейството мечтаеха това да свърши. Когато това се случи, ние изненадахме този член на семейството, като я наградахме с Червената чиния, което беше придружено с прегръдки и целувки на разбиране и окуражение. Когато някой има рожден ден, Червената чиния се появява на масата, за да се отбележи това събитие. Същото става в Деня на майката и Деня на бащата. Когато Колийн успешно завърши бягането в един марафон в Лос Анжелс през март 1988 год., това стана повод за специално тържество с гала-обяд и тя яде от Червената чиния, в присъствието на всички членове и някои приятели на семейството. Когато тя прие наградата с широка усмивка, всички аплодираха нашата бегачка. На компютъра си Кърт беше отпечатал едно голямо знаме,

на което с големи букви беше написано КОЛИЙН, ГОРДЕЕМ СЕ С ТЕБ! Това знаме беше закачено на стената близо до масата, на която се хранехме и седмици не беше свалено от мястото си. Ние празнувахме такива събития като избор на член на семейството за: ръководител на училищната група на мажоретките, участието във футболен отбор, дипломиране или даже успешното завършване на някой труден курс. Вие се усмихвате, но семейството ни веднъж беше на ресторант и ние предварително се бяхме договорили със сервитьора да покани на “Почетното място” на масата онзи от нас, който беше виновник за тържеството, а всички останали го аплодирахме, докато заемаше мястото си зад Червената чиния. Аз и жена ми обичаме да подготвяме подобни изненади! Нека да стане пределно ясно: високото самочувствие не може да бъде култивирано от съучениците или от съседите или от колегите на работното място. Даже приятелите често пропускат да изкажат необходимото окуражение. Повишаването на самочувствието е преди всичко семейна работа и ако това не се извърши там, съмнително е дали въобще някъде ще се получи. Надявам се, че е ясно какво искам да кажа. Ако родителите са решили да възпитават децата си с решителност и последователност, за които настоявах в предишните глави, то ние трябва да балансираме строгата част от възпитателните ни мерки с равностойно по сила желание и стремеж към повишаване на самочувствието им. Повярвайте ми, те имат нужда от всичко, което можем да им дадем! В прекрасната си книга “Самочувствието на детето ви” Дороти Вригс мъдро съветва: “Ако приличате на повечето родители, надеждите за децата ви се основават на нещо повече от това да не изпаднат в нервни кризи, да не са алкохолици или престъпници. Вие искате те да бъдат позитивни личности, да имат самоувереност, чувство за цел и призвание в живота, да имат разумни и конструктивни взаимоотношения, да имат успех в училище и в работата си. И най-важното - да са щастливи. Това, което им желаете, е ясно. Вашата неувереност най-често е свързана с това как да им помогнете да постигнат тези цели. Като родители ние имаме нужда от основно средство, което да ни служи като указание, особено в моменти на стрес и объркване. Днес има достатъчно натрупани доказателства, които могат да ви представят такова правило: ако детето ви има високо самочувствие, то това самочувствие е създадено по някакъв начин. Многобройни изследвания показват, че активното дете и активният възрастен човек се различават от една личност, която се лута в живота си. Разликата се крие в отношението на човека към себе си, в степента на неговото самочувствие. Какво представлява самочувствието? Това е чувството, което човек изпитва към самия себе си. Това е общото мнение на човека за себе си - колко много се харесва самият той. Високото самочувствие не е държание с високо вирнат нос. Това е спокойно чувство на самоуважение, на чувство за собствено достойнство. Когато това чувство се намира дълбоко във вас, вие сте радостен от това, което сте. Предназначението на самонадеяността е да прикрие липсата на самочувствие. Когато имате високо самочувствие, вие не губите времето и енергията си, за да впечатлявате другите. Вие вече знаете, че имате висока цена. Оценката на детето ви за себе си оказва влияние върху вида на приятелите, които ще си избира, как ще се разбира с другите деца, върху това с каква личност ще избере да сключи брак и колко продуктивен ще бъде в живота си. Това засяга неговите творчески възможности, липсата на противоречивост в поведението му, неговата стабилност и даже това дали ще бъде лидер или последовател. Неговото чувство за собствено достойнство формира сърцевината на личността му и определя употребата на неговите способности и умения. Неговите способности, насочени към него самия, са пряк изразител на това, как изживява живота си. Всъщност, самочувствието е главната пружина, която определя дали едно дете ще има успех или ще се провали в живота си като човек. Важността на самочувствието в живота на детето ви едва ли може да бъде надценена.

Повишаването на самочувствието на детето ви е почти най-голямото нещо, което можете да направите в неговия живот. Разбира се, най-важното е да му помогнете да култивира в себе си една жизненоважна, неразрушима връзка с живия Бог. Нека да го кажа просто и ясно: Ако детето ви напусне родното си гнездо, намирайки се в безопасност в Христос и е уверено, че е създадено от Бога за изпълнението на една специална задача, като е снабдено с всичко необходимо, за да се справи с изискванията на ежедневието, то вие сте свършили работата си. Ако постигнете това нещо, вие заслужавате да ядете от Червената чиния до края на живота си!

#### **Съществената роля на самочувствието**

Мога дълго да пиша за важността на човешкото самочувствие, като разказвам безброй случаи от живота, но на тази тема вече са написани толкова много книги. Това, което ме

мотивираща да пиша, е да разбере какво казва Библията за самочувствието. Ако Божието Слово е в подкрепа на самочувствието, а това е така, то ние знаем, че неговото преследване си заслужава времето и усилията. Последната част от Ефесяни 5 е посветена най-общо на дома и по-точно на брака. В ст. 22-24 на жените се дава мъдър съвет, а за съпрузите се говори в ст. 25-29. Нека да видим какво пише там за съпрузите: *“Мъже, любете жените си както и Христос възлюби църквата и предаде Себе Си за нея, за да я освети, като я е очистил с водно омиване чрез словото, за да я представи на Себе Си църква славна, без петно, или бръчка, или друго такова нещо, но да бъде света и непорочна. Така са длъжни и мъжете да любят жените си, както и своите тела. Който люби жена си, себе си люби”* (ст. 25-28). Мъже, нека да разгледаме написаното. Любовта, която трябва да изпитваме към жените си, е в пряко съотношение с любовта, която изпитваме към самите себе си, не външна показност, а спокойно и дълбоко чувство за собствено достойнство. Покажете ми съпруга, която се чувства обичана и високо ценена от съпруга си и аз ви гарантирам, че тя се е омъжила за мъж, който по подходящ начин обича самия себе си. Но ако тя е съпруга, която се притеснява и казва: *“Не би ли могъл някой да научи съпруга ми как да ме обича?”* аз ви уверявам, че нейният мъж е с понижено самочувствие. Ако нямате правилно чувство за любов към себе си и здравословно и цялостно самочувствие, вие няма да сте в състояние свободно и пълноценно да обичате някой друг човек. Вие не можете да се отдадете на другите или да ги цените високо, ако не цените високо себе си. Вашата собствена несигурност ви кара постоянно да сте прекалено вгледан в самия себе си. Любовта се концентрира върху високата самооценка на човека, за да бъде в състояние да отдели достатъчно от това чувство за някой друг човек. За да е в състояние да направи това, човек се нуждае от чувство за лична сигурност. *“Така са длъжни и мъжете да любят жените си, както и своите тела. Който люби жена си, себе си люби. Защото никой никога не е намразил своето тяло, но го храни и се грижи за него...”* (ст. 28-29). Никой нормален човек не се мрази! Аз казах “нормален,” защото в наши дни има хора, които мразят самите себе си. Това може да е най-пазената тайна във вашия дом, или на работното ви място, но истината е, че някои хора не харесват и даже мразят себе си. Вие никога не сте се харесвали. Вие не виждате в себе си нищо ценно и стойностно. Вие се чувствате безполезен, смятате че никой не се нуждае от вас, че другите просто са принудени да ви понасят. Вие чувствате, че не сте на мястото си и не сте в хармония с другите. Усещате, че можете да допринесете малко за обществото. Понякога даже се чудите, защо Господ ви е дал живот или още ви държи на земята през всичките ви години. Да, има хора, които са толкова дълбоко емоционално наранени, че те буквално мразят себе си. Но истината е, че нито един нормален човек не се мрази, особено тези, които мислят, че Бог ги е създал, за да не се мразят. Но какво можем да направим? Откъде ще се появи нашето самочувствие? Погледнете към следващия стих: *“Защото никой никога не е намразил своето тяло, но го храни и се грижи за него, както и Христос за църквата”* (ст.29). Замислете се за момент над двете думи “храни” и “грижи”. Първата е гръцка и означава “да донесе”. Но тази гръцка дума има една представка, която променя значението ѝ и тя става “да извадя на показ”. Ако се пресегна към един красив букет цветя и измъкна едно цвете от него, аз го “измъквам на показ”. Това е значението на думата “грижи”. Никой нормален човек не се мрази, а има способността да изважда на показ онова, което е скрито дълбоко в него и да му даде възможност да стане видно за другите хора. Същата дума се използва и в Еф.6:4, само че там тя се отнася за деца: *“И вие, бащи, не дразнете децата си, но възпитавайте ги в учение и наставление Господне.”*

С други думи, изваждайте на показ от децата си уважението към властта. Задача на родителите е да възпитават децата си така, че да извадят на показ от тях желанието да се придържат и подчиняват на инструкциите и указанията на хората, които са облечени с власт. Скритата цел на това е един ден порасналите деца да са в състояние сами да упражняват власт над себе си, без да има нужда някой друг да ги принуждава да се подчиняват. Връщайки се към Еф. 5:29, ние виждаме важността да се грижим за себе си, да “изваждаме на показ от себе си” определени качества. И какво правим с това, което изваждаме на показ от себе си? Библията казва, че ние мечтаем за това нещо. За мене беше много интересно да установя, че оригиналната дума е използвана само на две места в Новия Завет - тук и в 1 Сол.2:7, където се говори за една майка-кърмачка, която се грижи нежно за бебето си. Тази дума буквално означава “да стопля, за загрее.” Тя е използвана във Второзаконие в Септуагинта (древния превод на Стария Завет от еврейски на гръцки). Тя е цветиста дума, която описва една кокошка, която мъти яйца или е разперила криле над малките си пиленца. Тя ги топли, тя ги

пази и се грижи за тях. Разбирайки ценността на всяко едно от тях, тя се грижи за тях. Нека да го обясня по следния начин. Хората, които достигат възрастта на зрелостта с добро самочувствие, притежават способността да изваждат на показ от себе си нещата, които са ценни и да фокусират вниманието си върху тях. Такива личности са сигурни, готови винаги да окажат помощ и са компетентни да се справят с онова, което им предостави животът. Когато човек истински се обича, той знае какво се намира вътре в него и го изважда на показ. Няма значение какво е външното налягане, което се оказва върху такъв човек, той отказва да се огъне и да се предаде. Той изважда на показ и защитава онова, което е ценно. Така трябва да бъде и в семейството. Една майка, която търси талант и способности в детето си, независимо от съществуващите трудности, се грижи за тези неща. Тя ги “топли” и защитава, за да може детето ѝ да си каже: “Аз имам талант, аз имам способности.” Английският художник Бенджамин Вест разказва как за пръв път разбрал, че има дарбата да рисува. Един ден майка му излязла, като го оставила да се грижи за по-малката му сестра Сели. В отсъствието на майка си той открил няколко шишенца с цветни мастила и за да забавлява сестра си, започнал да ѝ рисува портрет. Докато правел това, той доста изцапал около себе си и тук-там направил някои мастилен петна. Когато се върнала майка му, тя видяла бъркотията, но не му направила забележка. Тя преднамерено пренебрегнала всичко това и взела портрета, за да го разгледа, а след това усмихнато казала: “Хей, това е Сели!” и прегърнала и целунала момчето си. От този момент Бенджамин Вест казал: “Целувката на майка ми ме направи художник.” Бог дава таланта, но една сигурна и мъдра майка дава криле на този талант. В днешния ни забързан свят за родителите е лесно да обръщат внимание на бъркотията, а не на таланта и така да пропуснат да забележат красотата на скрития талант. Кой е най-важният секрет за увеличаване на самочувствието на детето ни? Да се грижим за него. Като култивираме онова, което Бог е поставил в живота на децата ни, ние изваждаме на показ тези способности и ги целуваме. Грижовно надвесили се над нашия полож, ние наблюдаваме тези яйца и всяко дете израства с вяра в Бога, но и с вяра в себе си, което го кара да си мисли, че е ценна личност.

#### **Когато липсва самочувствие**

Всеки човек, който се замисля над всичко това, може да си зададе въпроса: “Кои са белезите на липса на самочувствие?” Аз нямам претенции да бъда психолог или психиатър, но съм доста добър ученик на човешката природа и имам някои наблюдения. Нека да спрем да крием ужасната истина от другите. Какво да кажем за издигането на защитни стени около себе си? Онова нахално и предизвикателно момче, което стои на улицата, има проблем със самочувствието си. Същото се отнася и за училищният грубиян. Извънредно силният, винаги готов да доказва физическото си превъзходство младеж, е духовно мъртъв човек. Покажете ми един човек, който агресивно се сражава, за да бъде пръв, да изглежда добре, да накара хората да си мислят за него, че е велик и аз ще ви покажа, че той е едно изплашено малко момче, което се бори със своето понижено самочувствие. Когато сме с понижено самочувствие, ние имаме склонността да си поставяме маски. Често това означава да сме намръщени, с което казваме на другите: “Аз ще си пробия път в живота! Юмруците ще ми помогнат да преуспеея!” Забележително е да се видят възрастни хора, които се опитват да прикрият пониженото си самочувствие по този начин. Друга маска казва: “Аз не участвам в този свят” или “Аз ще се приспособя. Каквото и да поиска тълпата от мене, аз ще го направя и ще доставя удоволствие на всички.” Друга често срещана маска в наши дни е усмивката. Тя казва: “Аз ще съм върхът. Аз ще накарам всички да се смеят и те ще обръщат внимание на онова, което казвам, а няма да се вглеждат в мене.” Това е особено разпространено в Америка. Превръщането в клоун се използва за прикритие на някои телесен недостатък или на нещо извънредно болезнено от миналото. Кой не се е смял, докато Бил Козби обяснява семейните си корени, потънали дълбоко в бедността? Мнозина от съвременните комедианти използват хумора си като защитно средство срещу болезненото си детство. Един от любимите ми комедианти, Джонатан Уинтър, прикрива личните си сърдечни болки. Родителите му са се развели, когато той е бил само на 7 години. Много от онези, които се смеят до захлас на смешките му, не знаят, че той плаче, когато е сам. Докато е бил дете, връстниците са му се присмивали, че няма баща. Сега Уинтър използва хумора, за да направи поносима болката от детството си. А сега си спомнете за Родни Динжърфийлд. Той е веселяк, който клати главата си, върти очите си, разхлабва вратовръзката си и мърмори: “Ще ви кажа, че никой не ме уважава.” Това кара всички да се смеят. Какво откритие! Ние се смеем над това, което всеки човек счита за непоносимо болезнено, ако не е казано като шега. Независимо в кой от известните комици ще

се вгледаме, ако проникнем в дълбочина, ние ще намерим болка в миналото им, много болка. Смехът ни помага да пренебрегваме истинската и съвсем реална болка на комедианта. Соломон е писал: *“Даже и сред смеха сърцето си има болката и края на веселието е тегота”* (Пр.14:13). Според Библията смехът не може да прикрие натъженото сърце, а когато свърши смехът, остава тъгата. Колко добре описва този стих състоянието на комедианта, след като представлението е свършило и смеещата се тълпа си е отишла вкъщи. Когато свърши смехът, остава тъгата. Моля ви да не разбирате това погрешно. Не всеки комедиант е имал болезнено детство. Освен това, нека да не мислим, че всеки смях е някакво прикритие. Всяко семейство има нужда от добро чувство за хумор, а ние, бащите, сме длъжни да окуражаваме това! Това е една от тайните за отглеждането на наистина щастливи деца, но на това ще се спрем по-подробно в следващите глави! Позволете ми да завърша тази част като кажа, че вашето дете се нуждае в това отношение от помощта ви повече от всичко друго. Това е ключът, който отключва вратата на щастие и здравето. Децата и юношите постоянно ни изпращат сигнали, викайки за помощ. Вие може да не сте родител, а учител, чичо, леля, треньор, пастор или приятел. Направете всичко възможно да се промъкнете през пукнатината в защитната стена и проникнете зад маската, която не е нищо повече от парче картон, прикриващо една дълбока и болезнена рана, направете го! Не изчакайте за по-късно. Направете крачка напред и помогнете.

#### **Когато самочувствието е силно**

Каква е разликата, дължаща се на наличието на самочувствие! Погледнете отново към откъсите от Библията, които изучаваме: *“Така са длъжни и мъжете да любят жените си, както своите тела. Който люби жена си, себе си люби. Защото никой никога не е намразил своето тяло, но го храни и се грижи за него, както и Христос за църквата; понеже сме части на Неговото тяло (от неговата плът и от Неговите кости).”* (Еф. 5:28-30)

*“Деца, покорявайте се на родителите си в Господа (т.е. като Негови представители, защото това е добро и праведно). “Почитай (т.е. цени високо като скъпоценност) баща си и майка си”; което е първата заповед с обещание (Изх.20:12). “За да ти бъде добре и да живееш много години на земята.” И вие, бащи, не дразнете децата си, но възпитавайте ги в учение и наставление Господне* (Еф. 6:1-4).

Когато имате здравословно и уверено самочувствие, вие сте в състояние да обичате. Вие сте в състояние да се отдавате, да извадите на показ онова, което е най-добро от другия човек, включително от вашите деца. Вие наистина сте способни да се фокусирате върху онова, което е най-добро за тях, да го извадите на повърхността, вместо да сте придиричиви и да ги измъчвате. Освен това забелязвам, че част от нашето чувство за сигурност се предава на децата ни. Прекрасно е да се види как се появяват тези качества, даже в едно малко дете. Жена ми и аз употребихме много енергия и внимание за изграждането на добра представа за себе си във всяко от децата ни. Ние преднамерено гласно изричахме нашите одобрения, нашата увереност и вяра във всяко дете. Година след година и по различен начин ние им предавахме нашето потвърждение за това, което са. За щастие усилията ни се възнаграждат.

Преди няколко години бях поканен да говоря в една църква пред професионален футболен отбор. Оказа се, че същия ден отборът има мач и аз реших да покая по-малкия си син и един негов приятел да дойдат с мене. Прекарахме прекрасно, като се смяхме и веселихме много. Любопитно ми беше да наблюдавам как синът ми ще реагира в ситуация, когато е в компанията на световно известни спортисти, треньори и коментатори. Но това, което видях, надмина очакванията ми. Приятелят на сина ми беше обхванат от неудържимо вълнение. Докато седяхме в сладкарницата на хотела и ядохме хамбургерите си преди посещението на църквата и мача, него не го свърташе на мястото му, защото му предстоеше да види, наистина да види, своя любим играч и много известен футболист. Той обикаляше ресторанта, хвърляйки крадешком погледи наляво и надясно, надявайки се на някоя усмивка или на автограф от футболистите. Но синът ми не се държеше така. Той изглежда повече се интересуваше от това, да не налага случайно омразния му лук в хамбургера и се вълнуваше от това кога ще започне мача, а не от факта, че на една ръка разстояние от него седяха известни в цяла Америка професионални футболисти. Трябва да си призная, че бях удовлетворен. Синът ми се чувстваше достатъчно сигурен в себе си, за да запази спокойствие в ситуация, при която много негови връстници нямаше да е възможно да бъдат удържани. И не само деца! Да бъде искрен, на мен самият ми се прииска някой да ме запознае с двама от тези играчи. Но не и синът ми. Той беше твърде зает да смуче кока-колата си със сламка. Ако сте прекомерно

впечатлен, докато се намирате в компанията на знаменитости, това може би се дължи на факта, че се прекланяте пред тях. Ако не сте внимателни, вие ще си издигнете тайни идоли в съзнанието си. Пониженото самочувствие ви кара да се вглеждате в някой човек извън себе си, докато изживявате вълненията и фантазиите си в техния “успех”. Но когато загасите телевизора след поредната серия от “сапунената опера”, когато знаменитият футболист изчезне, когато звездите от подиума залязат, вие сте обратно във вашата чуплива черупка, борейки се да оцелеете. Някои от най-самотните хора, които познавам, са тези, които не вярват повече в себе си и се опитват да намерят безопасността си в другите. Забележете теологичната основа на здравословното самочувствие, описани в Еф. 5:28: “Така за длъжни и мъжете да любят жените си, както своите тела. Който люби жена си, себе си люби.” Тук не се казва: “Срам за вас, които обичате себе си!” Тъкмо обратното, в този стих се твърди, че това е белег на добро умствено здраве. Тъкмо това ни предстои да прочетем: “Защото никой никога не е намразил своето тяло, но го храни и се грижи за него, както и Христос за църквата” (ст.29). Честно казано, аз си мисля, че ние, евангелистите, сме причинили повече вреда, отколкото полза с “топлата” си религия! Започнах да се уморявам да ми казват и да ме окуражават да подчертавам колко лоши, отвратителни, греховни и безбожни са хората. Както вече казах, аз разбирам, че имаме лоши наклонности. И наистина, докато не разберем, че сме лишени от права грешници, ние никога няма да почувстваме нуждата от Спасител. Но сигурно е, че това не е всичко, което се включва в съобщението за християнството! В някои кръгове обаче това като че ли е единственото съобщение.

Вярващият в Исус Христос може и трябва да бъде най-реализирания, най-уверения, най-доволния човек от всички хора на земята. Но най-често това не е така. Мнозина са толкова убедени че са лишени от всякакви качества и най-доброто, на което се надяват, е да се борят и да се въртят в черупката си. Ако летите свободно, вие просто сте нещо необикновено. Вие знаете, че червеите не са пригодени да летят, нали? От вас се очаква да се борите и да страдате. От вас се очаква да ви боли. Всъщност, ако сте действително духовен, вие продължавате да говорите само лошо за себе си и да изглеждате смирен (каквото и да означава това), да вървите приведени, създавайки впечатление, че сте ужасно нещастен. От вас не се очаква да се чувствате доволен от себе си и да давате какъвто и да е белег на самочувствие. От вас не се очаква да изглеждате отпочинал и да се смеете на висок глас! Харесва ми казаното от Чарлз Спържън, известния лондонски проповедник, който бил прочут с голямата си самоувереност. При удобен случай, докато проповядвал от катедрата, той се накланял назад и се смеел с пълен глас пред благопристойните англичани. Най-накрая няколко намръщени критици го дръпнали настрана и започнали да го обвиняват за “свободното” му поведение. Той търпеливо ги изслушал, доколкото можал, а след това им казал следното: “Джентълмени, само ако знаехте колко много неща спестих и не ви казах, вие щяхте да ме похвалите.” Хората, които притежават здравословно самочувствие, се чувстват свободни да се смеят много! Аз получавам писма от хора, които слушат проповедите ми по радиото и в тях те ми казват: “Чък, аз често настройвам радиото си, за да слушам проповедите ти. Слушай, човече, ти можеш да спреш да проповядваш, но не спирай да се смееш!” Даже съм получавал писма, в които се казва: “Вашият смях е единственият, който се чува в дома ни.” Натъжен съм, че не можем да проповядваме една вяра, изпълнена с радост. Ние се превърнахме в намръщени, вискателни, прецизни хора, които повече приличат на безпощадни изпълнители, отколкото на радостни деца на живия Бог. Позволете ми да ви окуража да промените всичко това! Култивирайте смях у дома си.

Ясно е, че човек, който обича себе си, е по-способен да обича другите и да се отпуска в тяхното присъствие. Твърде просто е да се открият философските причини за това нещо. Защо е важно да се обичате? Защото само тогава вие сте подготвен да обичате другите (ст.25). Само тогава можете да извадите най-доброто, което се намира в другия човек (ст.27). Искате ли доброто за детето си? Какви думи искате да звучат в ушите му и да бъдат в паметта му, когато то най-накрая напусне дома ви и заживее самостоятелно? Думи като: “Много добре, синко” и “Отлична работа, млада госпожице, ние се гордеем с тебе.” Или пък: “Можеше да бъде направено и по-добре”, или “Можеше да го свършиш и по-бързо,” или “Знаеш ли, ти би могъл да работиш и по-упорито!” Разказвах ми за един баща, който учел сина си как да коси трева. Детето наистина се стараело много за възрастта си. Разбира се, той пропуснал тук-там малко неокосена трева. Вместо да го похвали колко добре е свършил работата, баща му насочил вниманието си само в пропуснатите няколко места. Лесно да се постъпва по този начин!

Докато пишех тези редове, си помних един болезнен за мене случай. Бях в командировка за няколко дни и когато паркирах колата при завръщането си, аз забелязах, че службата за чистота беше събрала чувалите с боклука. Бихте ли си представили, че първите ми думи, след като излязох от колата, бяха: “Хей, Чък!” Той ми отговори от стаята си: “О, тате, добре дошъл у дома.” На което аз отговорих: “Не си забравил да изнесеш чувалите с боклука, нали синко?” Това бяха първите ми думи, веднага след като бях посрещнат с добре дошъл у дома. Той беше забравил. С унил вид синът ми застана на горната площадка на стълбището, погледна към мене и призна, че е пропуснал да изхвърли боклука. Два-три пъти той каза, че съжалява, докато му изнасях лекция номер 49 или може би 94!

Същата вечер аз осъзнах колко отрицателна и дребнава беше постъпката ми, признах това пред сина си и го помолих да ми прости. Той милостиво ми прости за 49-ти или може би за 94-ти път. Вече знаете, че аз твърдо вярвам в приучването на децата към отговорността. Това без съмнение е важно, но дали е толкова важно, че да окупира началните минути след 6-дневното ми отсъствие от дома? Едва ли. Обхваща ме тъга, когато си спомня за различни случаи, при които съм имал възможност да повиша самочувствието на жена си и на децата си, но не съм го направил. Благодарен съм на семейството си, че проявява желание да ми прощава отново и отново извършването на една и съща грешка. Това е милост!

### **Три много практични и много мощни предложения**

Повечето от нас знаят какво трябва да се направи. Това, от което наистина се нуждаем, е как да го направим. За да разясня предложенията си, нека да се върнем към великата книга на Притчи. В нея открих няколко стиха, които ще ни помогнат при повишаването самочувствието на някой друг човек.

#### ***Желание да откриваме***

*“Намерението в сърцето на човека е като дълбока вода, но разумен човек ще го извади”* (Пр.20:5). Вгледайте се в думата “намерение.” За да бъдем още по-практични, нека си мислим за “намерение” по следния начин: “Намерението в сърцето на детето е като дълбока вода, но разбиращият родител го изважда на показ.” За какво намерение говори тук Соломон? Мисля си, че можем да го наречем основните правила за живота, фундамента на мислите и желанията, най-съкровени мисли на човека. Те са подобни на потънало съкровище, лежащо на дъното на океана. Покрити са с най-различни неща, които ги скриват от погледа ни и това е причината да се казва, че са като в дълбока вода. Соломон е имал предвид най-тайните чувства, намиращи се в атомите на душата. Те може да са скрити, но един родител, приятел, съпруг или съпруга, или някой, който разбира, е в състояние да ги извади на повърхността. Семействата, в които членовете им взаимно повишават самочувствието си, са семейства, които имат силно желание да се опознават и да се разбират помежду си. Ние съзнателно работим за това. Понякога търпим неуспех, друг път постигаме целта си и тогава наградата е толкова сладка. Ние се учим да работим за откриване на доброто, на здравето, на полезното, на скритото намерение, на “плана” в сърцето на другия човек, за да го извадим на показ и да го оценим по достойнство. Имате ли дете, което проявява слабост към механиката? То трябва да научи това, което сте открили в него. Обсъдете го заедно с него. Хвалете се с неговите способности. Имате ли дете, което е атлетично и с добре координирани движения? То трябва да знае, че вие вярвате, че движенията му са координирани. Вие казвате: “Това е очевидно.” Но може би то не го е чуло директно от вас. То иска вие да му го кажете. Имате ли дете, което е интелектуално надарено? Вие усещате, че дъщеря ви ще бъде добра в изследванията, заравайки се дълбоко в изучаването на различни проблеми? Кажете й това. Говорете й за бъдещите възможности, които могат да се разкрият пред нея. Помогнете й да намери мястото си в живота. Вместо да наблягате на дребнавите забележки, които не са от значение, посветете повече време, за да откриете как могат да бъдат канализирани способностите на детето. Изграждането на силно самочувствие изисква да притежаваме желание да откриваме.

#### ***Желание да се включваме***

Друга притча заслужава нашето внимание. *“Желязо остри желязо, така и човекът остри лицето си срещу приятеля си”* (Пр. 27:17). Това красиво описание от Стария Завет представя картината на един точилен камък, с който се точи тъпа брадва. Ако влезете в месарница и помолите месаря да ви отреже няколко пържоли, той първо набързо заточва ножа си със заточващия инструмент. Смисълът е лесно разбираем: Това, което се получава при триенето между желязо с желязо, се получава и при триенето между човек с човек. Ние взаимно се заточваме при общуването си. Нека да приложим това към отношенията на родителя с детето



му. “Така както желязото точи желязо, така и родителя остри детето си.” Това включва желанието да докосваш, да бъдеш включен, да участвуваш. Ако трябва да се направи откритие, родителите са длъжни с желание да посветят време и енергия, за да може това да се случи. Да, това не е евтино. Това може да ви струва допълнителни финансови разходи за уроци по музика. Може да ви отнеме време, за да ходите на игрището и да наблюдавате играта на детето си или на пързалката и да го гледате, докато се пързалия. Цялото ни семейство наблюдаваше, докато един брат и сестра се пързалия в състезанието по двойки по време на Зимната Олимпиада в Калгари през 1988 год. Майка им и баща им ги приветстваха от местата си с разплакани очи. Телевизионните камери се задържаха върху тях и коментаторът описа жертвите на тези родители, за да стане възможно това чудно събитие. Семейството избрало да продължат да живеят в скромно обзаведения си дом, да се откажат от различни удоволствия, за да могат синът и дъщеря им да продължат да развиват уменията си във фигурното пързалияне. Наскоро бащата преболедувал тежка болест, но те бяха там, на пързалката, заедно мама и тате, ръкомахачката Стара Слава, която окуражаваше децата си да продължават по избрания път. Репортерът ги запита: “Струваше ли си да правят това? Струваше ли си да се правят всички тези жертви?” И двамата отговориха в унисон: “Да, всяка минута, ако имаме възможност, бихме го направили отново без никакво съмнение.” Тези родители бяха включени, те изостряха самочувствието на децата си и обичаха всяка минута, посветена на това дело! Ще ви трябва време, за да седите вечер в училищния театър и да наблюдавате как децата ви играят в някоя драма. Изисква се силно желание, за да се отдели време за това. Търпението ще се превърне в добродетел, докато наблюдавате бавния напредък, борбата да се постигне перфектност в това, което правят децата. Но никога не забравяйте, че заточването на желязото става само когато сте включен в този процес. Все още си спомням как учех четирите си деца да карат колело. Повечето родители се чувстват неудобно, докато учат едно дете да запазва равновесие. Обхваща ви паника, когато за пръв път детето ви повери живота си на две, а не на три или четири колела. По-късно, когато те пораснат достатъчно, че отново да поверят живота си на четирите колела, паниката ви отново се връща. Отначало те не разбират как даже биха се задържали върху тези две малки гуми. Но бащата или майката е там и казва: “Ти можеш да го направиш. Хайде, ти можеш да го направиш!” Вие не учите детето си да кара колело, докато седите у дома си, посръбвате от кафето си и си четете списанието. Вие не крещите през прозореца: “Точно така, синко, а сега се наведи надясно. Сега го направи по-добре. Ох, това е лошо. Качи се отново и се опитай пак!” Обучението в каране на колело не се извършва по този начин. Когато правите това, вие сте заедно с детето, като треньор, тичате покрай него, дишате тежко, потите се, окуражавате го, умолявате го, давате му указания и го подкрепяте. Вие давате тласък на колелото и преставате да го придържате, а когато то започне да пада, тичате като луд и го сграбчвате, преди детето ви да падне на пътя и да нарани ръцете и краката си. Ние живеехме в Масачузетс, когато научих най-големия си син да кара колело. Той се научи да кара по пътя около църквата, където работех като пастор. Той караше и караше, а аз се тътрех покрай него. Започнах да го оставям да завърти педалите няколко пъти и след това тичах, за да хвана колелото, преди да е паднал. Най-накрая наблюдавах, как той завъртя неуверено педалите и изчезна от погледа ми в далечината. Сърцето ми биеше като парен чук. Той беше сам. След това го видях да се появява от другата страна. “Кърт! Ти го направи! По целия път!” Той се усмихваше от ухо до ухо, докато аз крещях от удоволствие. Той уверено завъртя педалите и ме доближи, а аз силно го прегърнах. Човече, аз участвах в това! Мъдрото утвърждаване на родителите включва наличието на желание да бъдеш включен, да участвуваш.

#### ***Способността да отразяваме***

*“Както водата отразява лице срещу лице, така сърцето - човек срещу човек”* (Пр. 27:19).

Ако проверите този стих в Библията, вие ще забележите, че думата “отразява” е написана с курсив, което означава, че липсва в еврейския текст. Буквално в еврейския текст се казва: “Както във вода, лице срещу лице, така и в сърцето на човека - срещу човек.” Тъй като “отразява” е нещо очевидно, редакторите ни помагат да разберем внушението, като са я добавили към текста. Тук се намира и основният смисъл: “Точно така, както когато погледнете в повърхността на спокойна вода, вие сте в състояние да видите лицето си, така и сърцето отразява себе си с помощта на някой друг човек.” Заслужаващият доверие изследовател на Стария Завет, ученият Франц Делич, пише: “Както във водното огледало всеки вижда

собственото си лице, така в сърцето на другия човек всеки вижда собственото си сърце, т.е. той вижда в другия настроенията и чувствата на собственото си сърце - лицето вижда отражението си във водата, а сърцето на човека намира в другия човек ехото на собственото си сърце.” Очевидно Соломон казва, че ние не можем, разчитайки само на себе си, да се опознаем напълно. Ние имаме нужда от разбиране и помощ от друг източник. Така както е необходима вода, за да се осигури огледално отражение на лицето ни, така и ние имаме нужда от друг човек, който да ни помогне да разгледаме като в огледало собствената си душа. В идеалния случай ние за пръв път получаваме това “отражение” от родителите си. Докато израстваме, ние се научаваме кои сме и ако имаме късмет, чрез одобрението на родителите си се научаваме да се харесваме такива, каквито сме. Докато се учим и узряваме и нашите родители “отразяват” онова, което виждат, ние се чувстваме приети и все повече в безопасност. Всъщност ние откриваме себе си. Когато родителите отразяват живота на децата си, децата се научават какво представлява живота. А когато това отражение става все по-прецизно, порастващото дете открива, че е приемана, харесвана и значителна личност. От друга страна, ако на родителя му липсва способността да отразява, детето живее в неяснота и започва да се чувства пренебрегнато и си мисли, че не е ценено и поради това му липсва сигурност. Едва ли бих могъл да надценя стойността на родителското отразяване. Харесвам казаното от един автор: “Мислили ли сте някога за себе си като за огледало? Вие сте огледало - едно психологично огледало, което детето ви използва, за да изгради собствената си личност. Целият му живот е в зависимост от изводите, които ще си направи. Всяко дете се ражда без представа за себе си. Всеки човек е длъжен да се научи да бъде човешко същество в общоприетия смисъл на тази дума. Веднъж намерили едно дете, което успяло да оцелее в пълна изолация от други хора. То не можело да говори, нямало съзнание, нямало нужда от общуването с други хора, нямало чувство за идентичност, “детето-вълк” било човешко същество само по външния си вид. Подобни случаи ни учат, че чувството на идентичност и собствено достойнство не са вродени. Това е социално постижение, когато се научаваме как да живеем с другите хора.”

Как аз, като родител, откривам? Как се включвам? Как отразявам? Първо, създавам открита и добра обмяна на мнения. Аз слушам и осигурявам атмосфера на толерантност, където всеки член на семейството се чувства добре и може да каже онова, което наистина чувства. Ние живеем в реален свят, така че има предостатъчно възможности за откровен разговор. Без религиозни шаблони. Без широко употребяваните клишета или празни псевдо религиозни разговори, които звучат впечатляващо, но са изпразнени от съдържание. Второ, помагам на всяко дете да компенсира. Под компенсация аз разбирам да му се помогне да направи това, което е в състояние да направи. Едно дете, което не може да получи отлични оценки все пак е в състояние да има самочувствие в днешното високотелно училище. То компенсира липсата на отлични оценки с успехи в друга област, като музика, драма, фотография или атлетика. Правейки това, то се научава да се обича правилно заради постиженията си в тази област, а не заради оценките си в училище. Ще има родители, които ще прочетат тази глава за повишаването на самочувствието и все още няма да са убедени в неговата важност. Обаче истината остава, че тази чувствителна област е една от главните причини за семейни конфликти и за родителските главоболия. Едно дете трябва да изгради в себе си добро и силно самочувствие, което не може да бъде заменено с нищо и никога не се създава автоматично. Тайната се крие в родителите, които искат да направят всичко възможно, за да се случи това нещо. Искате ли да повишите самочувствието на семейството си, като започнете от днес? Браво! Приемете най-искрените ми поздравления. Всъщност, вие заслужавате тази вечер да ядете от Червената чиния. Бъдете мой гост.

## Глава 7

### Предизвикателните години на юношеството

Заедно с жена ми се борим да се отървем от няколко фалшиви пророци на съдбата. Преди години, когато децата ни бяха малки и животът ни беше доста по-лесен, ние се наслаждавахме без ограничения на детството им. Но се появи проблем, тъй като постоянно ни дърпаха настрана натъжени хора и ни предупреждаваха да се наслаждаваме на децата си колкото

можем сега, защото това не може да продължава дълго. С намръщени лица и стиснати устни тези мърморещи хора въртяха очите си и ни уверяваха, че ни очакват ужасни дни. Те поклащаха глави и размахваха показалците на ръцете си, докато споделяха с нас спомените си от войната. Тъй като бяха преживявали “чумата,” те се чувстваха задължени да ни информират от какво трябва да се страхуваме. И какво беше това ужасно нещо, което изплуваше в далечината на хоризонта? Юношеството! Те предсказваха: “Вие може да сте преживявали “ужасни изпитания,” но още нищо не сте видели. Почакайте и ще видите!” Все още си представям лицата им и чувам шепота им. Щастлив съм да ви кажа, че те грешеха. Точно обратното. Казваха ни, че ще изгубим контакт с децата си. Ние никога не направихме това. Предупреждаваха ни, че радостта ни като семейство ще намалее и най-накрая ще свърши. Напротив, тя се увеличи. Поучаваха ни как да преживеем тези грозни години на неподчинение и неспокойство. Те никога не настъпиха. Не пиша това поради гордост или поради липса на симпатия към някои хора, които са имали такива преживявания с израстващите си деца. Просто споделям, че в нашия случай ние бяхме ужасно дезинформирани. Никога не сме били обезпокоени от подрастващите ни деца, нито пък сме били изкарани от кожата си, или физически заплашвани, нито сме чули обидни и заплашителни думи от децата си. Така че, ако имате едно или две деца, които предстои да влязат в юношеска възраст - не се страхувайте. Бъдете напълно уверени, че с веселието не е свършено. Пред вас е семейството на един човек (както и много други семейства, повярвайте ми), за което годините на юношеството на децата не са наричани разочарование или нещастие. Принципите, с които ви запознавах в предишните глави на книгата продължават да работят и в днешния ден, давайки прекрасни резултати.

#### **Тайна, която някои родители забравят**

Имайте предвид, че аз не казвам, че годините на юношеството са точно като годините на детството. Каквото и да си мислим за тях, това е един огромен шок. За да може семейството ви да бъде сплотено и да се наслаждава на относително постоянна хармония през годините на юношеството, вие трябва да имате желание да се променяте. Нека да го кажа даже още по-силно: “Когато става въпрос за отглеждането на юноши, твърдостта е мъртва. Родители, които отказват да бъдат гъвкави, които настояват всичко да си остане точно както е било в по-ранните години, могат да очакват, че децата им ще се разбунтуват. Но родители, които са сигурни и достатъчно зрели, за да предоставят терен, да осигурят пространство, да оставят място, да слушат повече, вместо да произнасят лекции, да отпуснат строгия си контрол, да запазят един спокоен и утвърждаващ подход и добро чувство за хумор, имат основание да очакват едни от най-стимулиращите и изпълнени с приключения години от живота си. Поне това се случи с нашето семейство. Двамата с жена ми решихме, че ще останем не само родителите вкъщи, но и най-добрите приятели на децата си. Ние отказахме да позволим на каквото и да е да създаде пукнатина в отношенията ни или да прекъсне животворната връзка на открита и честна обмяна на мнения в рамките на семейството ни. Ние си казахме, че след като досега сме прегръщали и сме се радвали на всяко от децата си, това трябва да продължи и през следващите години, докато те порастат.

Обаче изпълнението на тези решения налагаше да се извършат промени в домакинството ни. Ако очакваме да запазим уважението на децата си и да поддържаме близки взаимоотношения, не само те трябва да се приспособяват, но и ние. Дали това винаги е било лесна работа? Не. Имало е случаи, когато ние не бяхме сигурни накъде ще тръгнат нещата. Да. Имаше ли някакъв източник, към който да се обърнем за разбиране и окуражение? Обикновено, повечето от помощта, от която се нуждаехме, ние получавахме от Библията и от молитвите. Но това не е не е някаква магическа процедура. Понякога, даже когато получавахме указанието от Бога, ние не бяхме абсолютно сигурни за следващата си стъпка. Може би нашият Бог идваше да ни спасява, защото знаеше, че бяхме открити и искахме да тръгнем в посоката, в която Той искаше да ни поведе. А може би нашите юноши запазиха добрите си отношения с нас и помежду си, защото знаеха, че ние винаги искахме да бъдем честни - даже ако това означаваше да се откажем от нашите намерения, за да възприемем онова, което в процеса на работа откривахме, че е правилно.

Заслужаваше ли си? Имам предвид заслужаваше ли да се посвещават толкова време и усилия за разговори, слушане, обучение и промени, ако ние откажехме да променим предварително взетото решение. Хиляди пъти ДА! Родители, нищо на земята не си заслужава повече усилия и не предлага по-голяма награда. Един древен грък казал: “Ако можеш да се

изкача на най-високото място в Атина, аз бих извикал с пълен глас: “Скъпи съграждани, защо правите всичко възможно, за да натрупате богатство, а се грижите толкова малко за децата си, на които един ден ще оставите всичко, което притежавате?”

#### **Четири въпроса, задавани от юношите**

Родителите трябва да искат да се променят, защото времето между 12 и 20 години не представлява нищо друго освен период на промени. Малкото момченце, което някога се мотаеше в краката на майка си и баща си, живееше в един доста затворен свят. Той не очакваше много от себе си и от другите. Но само за два месеца всичко това се променя. Когато момчето стане юноша, той започва един невероятен, често болезнен процес на промени. Той иска да бъде мъж, но не може. Исква да бъде независим, но не може да си го позволи. Той открива, че светът на възможностите е по-голям от дома му, училището, църквата и бейзболната топка. Нещо повече, в тялото му започват да протичат процеси, с които той се сблъсква за пръв път. В добавка към неговото объркване, това малко момиче, на което той и приятелите му никога не са си помисляли да позволят да се присъедини към техния клуб, изведнъж започва да го интересува.

Говорейки за момичетата, те също си имат своите проблеми, за които да се безпокоят. И те се безпокоят! В по-младите години животът им беше само смях и игри. Кукли, една или две приятелки, хихикането на масата, летните почивки, тържествата по случай рождените дни, Коледните ваканции и новите дрехи за Великден или рециталът по пиано. Няма големи събития, с изключение на това, че ти идва редът за миене на чиниите и понякога да се почисти стаята. Толкова е просто. Толкова е лесно. И изведнъж, буквално за една нощ, тя става извънредно съзнателна. Преди това тя не би обърнала внимание, ако косата ѝ не е добре вчесана, а сега я безпокои положението на всеки кичур коса. Любимото ѝ място вкъщи става мястото пред огледалото, пред всяко огледало. Всяко микроскопично петънце по кожата ѝ дава повод да се плаши, че съвсем скоро ще се разболее от проказа. А какво да кажем за дрехите? Ние говорим за ежедневните нервни кризи. И тя има такова тяло, което на нищо не прилича, плюс съученичките от училище, магазините, списанията, всичко това се превръща в някакъв таен заговор, който убеждава някога жизнерадостното момиченце, че тя е ужасно дебела, невероятно грозна и е безнадеждно осъдена да живее в затруднения. Невероятното напрежение, постоянно усещаното присъствие на вечно активния звяр, който пристига непоканен и предявява безкрайни изисквания по всяко време от живота ѝ не може повече да остане без внимание. Той е там и не стои мирен! Ако някой от читателите ми започне да си мисли, че преувеличавам, нека да си отговори на един основен въпрос: Срещали ли сте някога човек, който отново да желае да изживее юношеството си? Аз съм задавал този въпрос пред събрания навсякъде в Америка и все още очаквам да видя първата вдигната ръка. Промените, напрежението, приспособяването, болката, объркването, даже за юношите, които са християни, са главозамайващи. Когато задавам този въпрос, повечето хора въздъхват и пъшкат гласно! След като съм отгледал собствените си деца и съм бил пастор в църкви, където стотици юноши се чувстваха свободни да споделят проблемите си, аз съкратих най-често задаваните от тях въпроси до четири: Кой съм аз?; Какъв подход да избира?; Кои правила да уважавам?; Какъв стил на живот да възприема? Разбирате ли, те може никога гласно да не питат за тези неща или да задават въпросите така, както аз съм ги формулирал. Сигурно е, че въпросите им няма да се ограничат само до тези четири въпроса. Но въпреки това, тези четири въпроса представляват основата на повечето от това, с което те се борят. Преди да ги анализираме подробно, нека открием във всеки от тях причината за безпокойството.

**Първо: Кой съм аз?** Това е борба за разбиране на собствената личност. Юношите знаят много по-добре какво представляват родителите им, учителите им и приятелите им, отколкото какво представляват самите те. През време на прехода те задават въпроси, наблюдават, отхвърлят, въобразяват си и изиграват различни роли. Дали целта им е да направят нещастно семейството си? Не. Това е единственият познат за тях начин, за да открият какво представляват самите те.

**Второ: Какъв подход да избира?** Това е борба с отговорността. Юношите си мислят: “Аз искам да съм свободен, но не съм сигурен дали искам да платя цената за това.” Те гласно настояват за привилегиите си, но отговарят на вървящите с тях отговорности с “Не” или с “Почакай малко, може би това не си струва цената.” Юношите обичат колите, но не и ежемесечните вноски за тяхното изплащане или плащането на сметките за ремонта. Те искат вечерята да бъде готова, но не желаят да вземат участие в нейното приготвяне. Те се радват,

когато в къщи има гости, но не обичат да чистят след това.

Трето: Кои правила да уважавам? Очевидно, това представлява борба с авторитета. Във време на изчезващите герои това е особено трудно. Въпреки че юношите може да не го казват, те наблюдават, оценяват и решават. Те имат склонност към честност. Нещо повече, те очакват да получат от другите много повече, отколкото те самите могат да предложат. Например, ако са наранени от родител, който е брутален към тях, от някой учител, от треньор, който е нечестен, тяхната борба с авторитета може да се окаже особено противоречива.

Четвърто: Какъв стил на живот да възприема? Тук става въпрос за обичайната борба с приспособяването. По време на детството живота на детето се ограничава до подражаване на родителите. Мама и тате не пият и не употребяват наркотици? Няма проблеми, и децата им няма да правят това. Родителите не си позволяват вулгарни шеги или да псуват? Така ще постъпват и децата им. Ако родителите ходят всяка неделя на църква, така ще правят и децата. Родителите ценят много висшето образование? Детето им въобще не си задава въпроса дали да отиде в университета. Но когато дойдат годините на юношеството, започва да пита “защо?” Съучениците от училище, филмите и телевизията, всичко което вижда в нашия материален свят, бомбардира юношата. Той се бори, за да намери пътя си в бъркотията. Ако родителите не желаят да бъдат гъвкави, да разсъждават, да признаят безбройните житейски трудности, да отговарят на въпросите отново и отново, децата ще направят живота им черен!

### **Кратко предупреждение**

Когато говорим за семейната мъдрост, отново се връщам към любимия ми свят. Колко много се нуждаем от нея! Когато се задават въпроси, на които не може да се отговори с простите “да” или “не”, когато възниква проблем и няма ясно дефиниран начин, по който да се отнасяме към децата си, на сцената трябва да се появи мъдростта. Мъдростта ни кара да си затваряме устата тогава, когато каквото и да кажем, това ще доведе до скарване. Разумът ни помага да знаем кога е време да действваме или да говорим, да слушаме, да се противопоставяме или да приемаме безрезервно. Докато разглеждаме подробно всяка от четирите борби и докато се справяте с конкретната ситуация в семейството си, молете Бога за мъдростта, от която се нуждаете, за да реагирате както трябва, или да го оставите Той да има грижа за това. Позволете ми да ви отправя едно предупреждение: Уникалните борби изискват уникални решения. Пазете се от “формализиране на начина,” когато търсите помощ за семейството си. Пазете се от хора, които ви обещават бързи решения като: “Седем стъпки за хармония в семейството.” Винаги внимавате да не прекалите в действията си там, където се изисква подход, съответстващ на конкретната ситуация. Мъдростта ни дава възможност да гледаме разумно на заобикалящия ни свят и ни предпазва от вредни обобщения. Родители, които отказват да се приспособяват, които не желаят да употребяват спирачки, докато орат дълбоко през годините на юношеството, които не зачитат правилата и въвеждат още по-строги ограничения (цитирайки безброй откъси от Библията в защита на действията си), могат да очакват незабавна съпротива и неподчинение. Нещо повече, те ще създадат някои ужасни спомени, които нито те, нито децата им ще бъдат в състояние да забравят. Белезите от домашните наранявания са болезнени и много от тях остават за цял живот. Моля ви, четете за нуждата от мъдрост, за която се говори в тази книга и се вслушвайте във всяко правило, което ви предлагам.

### **Четири примера от Библията за промените в юношеството**

Четири личности от Стария Завет представят четирите борби, за които говорих. Първият от тях е Ефтай. **Борбата за разбиране на идентичността** “*И галадецът Ефтай беше силен и храбър мъж; той беше син на една блудница*” (Съд. 11:1). Какво въведение! “Галадецът Ефтай беше силен и храбър мъж.” Когато четем това, ние имаме склонността да си кажем: “Хей, този човек трябва да е живял приказен и безопасен семеен живот.” Грешка. Ние просто трябва да прочетем остатъка от изречението и цялата картина ни се изяснява: “*той беше син на една блудница*” Незабавно си представяме средата, в която е израсъл този човек. Притеснения, пренебрежение, гняв. Авторът ни уведомява за името на баща му, но не споменава името на майка му. Тя е била уличница. Живата Библия ни говори доста неясно за тази тъжна история: “*И галадецът Ефтай беше силен и храбър мъж; той беше син на една блудница; а Ефтаевият баща беше Галаад. И жената на Галаад му роди синове, а когато пораснаха синовете на жена му, те изтъдиха Ефтая, като му казаха: Ти няма да наследии в*

бащиния ни дом, защото си син на чужденка. Затова Ефтай побегна от братята си.” (Съд. 11:1-3) Дали Ефтай е искал да разбере кой е той? Въобще не трябва да се съмнявате в това. Бащиният му дом е бил препълнен с омраза. Той се е нуждаел от приятели, за да оцелее. “Затова Ефтай побегна от братята си, та живееше в земята Тов; и при Ефтая се събираха безделници, които и излизаха с него” (ст.3). Тази банда от гангстери е дала на младежа чувството на сигурност, на нова идентичност. Разбирате ли, ако едно момче не намери безопасно място у дома си, то ще го намери с приятелите си. И почти без изключение, приятелите, към които ще се стреми такова момче, ще са уличници, които в Библията са наречени “безделници”. Това не означава, че те са били без всякаква стойност, това означава, че не са притежавали чувство на уважение и почитание. Те живеят на улицата, прилепват се към ниските прояви на живота и спят под някой мост. Никой няма да бъде изненадан, че тази банда е дала на Ефтай смисъл да продължава да живее.

Предполагам, че ако по онова време са карали мотоциклети, бандата би могла да се нарича “тълпа рокери” или нещо подобно. Младежите са били лоши, включително и Ефтай. Той е бил класически пример на младеж, с който никога не бихте желали дъщеря ви да се среща. Това, което му липсвало у дома, той го е намерил на улицата. Какво става? Какво прави той? Той се опитва да разбере кой е той? Защо живее? Той не знае коя е майка му. Братята му (другото място, откъдето е можел да получи сигурност) казват, че не искат да го виждат. Баща му го изгонил от къщи. Тогава Ефтай заживял на улицата. И в наши дни там израстват много юноши - на улицата. Те изглеждат силни и самоуверени. Това, което им липсва, е собствена идентичност. Групата им придава идентичност. Те си приличат един на друг, обличат се по еднакъв начин, действат по един и същ начин. Повечето банди имат същата отличителна черта. На повърхността другите юноши са изкушени да си помислят, че заедно те са преуспели. Отново грешка. Никой в бандата не е в безопасност сам за себе си. Тяхната уникалност е в групата, в това да бъдат с приятелите си. Тъкмо така се е чувствал Ефтай. “А след известно време амонитците воюваха против Израеля. И когато се биеха амонитците против Израеля, галаадските старейшини отидоха да доведат Ефтая от земята Тов, като казаха на Ефтая: Дойди та ни стани началник, за да се бием против амонците. А Ефтай рече на галаадските старейшини: Не ме ли намразихте и не ме ли изпъдихте от бащиния ми дом? А защо сте дошли при мене сега, когато сте на тясно? И галаадските старейшини казаха на Ефтая: За това сме се върнали сега при тебе, за да дойдеш с нас и да се биеш против амонците (Съд. 11:4-9). Те отишли при него и го попитали: “Можеш ли да се биеш?” Представяте ли си какъв смешен въпрос са му задали: Можеш ли да се биеш? Все едно да попитате един състезател от “Формула 1” дали може да кара кола. Нали истинско му име е било “Бой.” Те казали: “Ние имаме нужда от човек, който знае да се бие и да вдига скандали. Нуждаем се от някой, който да прогони амонците. Можеш ли да направиш това? Вземи приятелите си със себе си и ела да ни станеш началник.” Какъв странен обрат на събитията. Ефтай им отговорил с презрение: “Аз? Къде бяхте, когато имах нужда от вас? Къде бяхте, когато баща ми каза: “Кой е Ефтай?” Къде бяхте, когато братята ми ме изгониха от къщи?” Той е изпитвал чувство на дълбоко възмущение. Обаче приел предложението им и станал съдия на Израел. С изключение на няколко прибързани отсъждания, до края на живота си Ефтай успял да се справи доста добре с тази роля. Но искам да имате предвид, че Ефтай е намерил своята идентичност и безопасност в приятелите си. Въпреки, че са били престъпници, те го приели и не му отказвали съдействие. Сега е необходимо да спрем и да зададем няколко въпроса на родителите. Вземате ли активно участие, за да помогнете на децата ви да си изберат приятели? Ако не правите това, може да съжалявате. Докато порастват, децата ви ще си изберат някои приятели. Сигурно за тях ще е добре да бъдат предварително научени за някои от качествата, които трябва да притежава един приятел. Това ни води до следващия въпрос: “Разговаряли ли сте някога с детето си за качествата на един добър приятел?” Вие си казвате: “Какво важно има в приятелите? Аз съм родителят.” Повярвайте ми, за юношите приятелите са почти всичко. Когато децата станат 12-13 годишни или по-големи, съветите на приятелите им ще им се струват по-надеждни от вашите съвети. Децата намират изключително голяма степен от идентичността си във връстниците си. Когато ни дадат гръб, чувствайки се временно независими, те се вслушват в групата, към която принадлежат. Друг въпрос: “Говорили ли сте някога с детето си как да се пази, за да не изглежда смешен в очите на приятелите си?” Юношите са ужасно чувствителни към собственото си достойнство. Ние сме длъжни да направим всичко, на което сме способни, за

да смекчим ударите, които те получават от коментарите на другите хора. И един последен въпрос: “Помагате ли на детето си само да се изправи в трудна ситуация, така че другите да поискат да тръгнат след него, а не обратно?” Това ми припомни един случай от преди няколко години, когато алкохолът се предлагаше без ограничения навсякъде. Винаги се предлагаше в самолетите. Спонсорираните от бизнесмените банкети обикновено предлагаха алкохолни коктейли. Алкохол се предлагаше в хотелските стаи. Внезапно си помислих: Знаят ли децата ми как да се противопоставят на това изкушение? Когато мнозинството опитва наркотиците и секса, и децата ми са единствените или почти единствените, които казват: “Не, аз нямам нужда от това,” как могат те да устояват твърдо позицията си? Това ме принуди да започна една програма за обучение в семейството си. Ние започнахме да обсъждаме тайните на това как сами да защитаваме позицията си. Можете да си помислите: “Добре, ако това е християнско дете, излизащо от нашия дом, то би трябвало да знае как да направи това.” Повярвайте ми, то не знае. Нещо повече, детето ви няма да се чувства удобно да дойде при вас и да ви помоли: “Как правиш това? Помогни ми да разбера.” Вземете инициативата! Не се самозалъгвайте даже за момент. Вашият осмокласник се е чудил през цялото лято: “Как ще се справя, когато вляза в гимназията?” Най-страшното място на земята. Представяте ли си даже за миг, че те ще си признаят, че са изплашени? Те ще направят това само в най-безопасна среда и може би единствено пред най-близкия си приятел. Може би това е прекрасна възможност за родителите да бъдат въввлечени, да помогнат на децата си да разберат кои са те.

#### ***Борбата с отговорността: Авесалом***

Аз споменах, че вторият проблем за юношите е отговорността. За да можем по-лесно да разберем този проблем, нека да си припомним живота на Авесалом от 2 Цар.13. Спомняте ли си тази история? Баща му Давид го изгонил от къщи. Да, цар Давид е направил това. Може да се изненадате, ако научите, че той не само е имал много жени, но и много деца. Отгоре на всичко, той имал и няколко наложници, които също му родили деца. Посред цялата домашна бъркотия се родило малкото момче Авесалом. Тъкмо по това време, през годините, когато детето се впечатлява най-много, Давид, героят в очите на Авесалом, извършил грях с Витсавее. Представата за пример за подражание на Авесалом била стъпкана в калта. Така някога уважаваният баща наранил дълбоко сина си. Това било достатъчно лошо, но по-късно Авесалом трябвало да преглътне ужасната новина, че Амнон, син на една от другите жени на Давид, е изнасилил красивата му сестра Тамар. Авесалом побеснял от гняв! Авесалом очаквал баща му да се намеси и да направи нещо във връзка със случилото се, но Давид не направил почти нищо. Не преставам да се питам, дали пасивността на Давид не се дължи на спомените за собственото му прелюбодеяние. Как би могъл царят да обвинява един от синовете си, че му липсва самоконтрол в областта на сексуалните изкушения, ако той самият е демонстрирал подобна слабост? Всички задръжки паднали. Вбесен от безразличието на баща си, Авесалом убил Амнон. Тъй като бил отговорен за убийството на брат си, той избягал от къщи, за да се спаси. *“Но Авесалом побегна и отиде при гесурския цар Талмай Амидуовия син; а Давид жалееше за сина си всеки ден. Авесалом, прочее, побегна и отиде в Гесур, и там преживя три години. И душата на цар Давида излизаше и тъгуваше за Авесалом”* (2 Цар.13:37-39). Младежът е бил объркан и отчаян. Той не знаел какво да прави в това тежко положение. С какво се е борел? С отговорността, която се демонстрирала чрез лошо поведение, което го довела до този безотговорен акт. Давид бил пасивен, което обърквало Авесалом. Авесалом решил неразумно да се справи сам с проблема и убил Амнон. След това изплашеният младеж не знаел какво да прави. Внезапно е трябвало да отговаря за последиците от собственото си прегрешение. За да станат нещата още по-зле, вместо да понесе наказанието си, той избягал при Талмай, царя на Гесур. Ако прочетете списъка от 2 Цар. 3:3, вие ще откриете, че Талмай му се пада дядо по майчина линия. Не е ли интересно, че младежът, намиращ се в крайно затруднение, когато е трябвало да преживява най-големите си тревоги, е избягал при дядо си? Това е единственото място, което той се е чувствал сигурен, където се е считал в безопасност и разбран.

Ако между читателите на тези редове има дядовци, вие притежавате нещо, което заетите майки и бащи нямат - време. Отделяйте време за внуците си. Те имат нужда от това. Време да ги слушате. Време да ги утвърдите, да ги предупредите, да ги обичате, даже време да им дадете съвет. Впечатлен съм, че Давид всеки ден е тъгувал за сина си. Защо просто не е преглътнал гордостта си и не е отишъл да го доведе у дома си? Защо Давид е позволил на момчето да стои толкова дълго далеч от дома? В края на краищата, той е знаел къде се намира

Авесалом. *“И душата на цар Давида излизаше е чезнеше по Авесалома.”* Защо не е направил това? Може би е имало много причини, но той е пропуснал да докосне и да излекува емоционалната рана на Авесалом. *“И там (Авесалом) преживя три години.”* Без баща си, само с дядо си Талмай. Най-накрая Давид не можел повече да издържа: *“Тогавя царят каза на Йоав: Ето сега, сторих това нещо; иди, прочее, доведи младежа Авесалом...И така Йоав стана и отиде в Гетсур, и доведе Авесалома в Ерусалим. А царят рече: Нека се отбие в своята къща, а моето лице да не види. Затова Авесалом се отби в своята си къща и не видя лицето на царя”* (2 Цар. 14:21, 23-24). Забележително е, че се казва “лицето на царя,” а не “лицето на баща си.” Може би с това се подсказва, че отношенията им са били като на цар и подчинен, а не като на баща и син. *“И родиха се на Авесалома трима сина и една дъщеря на име Тамар, която беше красива”* (ст.27). За мен е откровение, че Авесалом е нарекъл дъщеря си Тамар. Защо? Името Тамар му напомняло за най-страховитото му преживяване. Младият мъж живеел с един неразрешен конфликт. Това се е случило преди години, но всичко било свежо в паметта му. Освен това, един баща, който отказва да се разправи с насилника, което довело до убийство, последица от което било неговото бягство и живот далеч от дома за три дълги години. А когато създал свое собствено семейство, той избрал името Тамар, с което назовал дъщеря си. Той все още тъгувал за насилието, на което станала жертва сестра му, а баща му не пожелал да се намеси. Съгласно библейското описание, Авесалом живял цели 2 години в Ерусалим, без да види баща си. Въпреки че са живеели близо един до друг, те се държали така, все едно че ги дели половината свят. Какво направил Авесалом, когато се върнал в Ерусалим? Прочетете сами: *“След това Авесалом си приготви колесници и коне и петдесет мъже, които да тичат пред него. И Авесалом ставаше рано, та стоеше край пътя до портата; и когато някой имаше дело, за което трябваше да дойде пред царя за съдба, тогава Авесалом го викаше и думаше: От кой си град? А той казваше: Слугата ти е от еди-кое Израилево племе. И Авесалом му казваше: Виж, твоята работа е добра и права; но от страна на царя няма кой да те слуша. Авесалом още казваше: Да бях само поставен съдия на тая страна, за да идва при мене всеки, който има спор или дело, та да го оправдавам! И когато някой се приближаваше да му се поклони, той простираше ръка, та го хващаше и го целуваше. Така постъпваше Авесалом с всеки израилтянин, който дохождаше при царя за съд; и по тоя начин Авесалом подмамваше сърцата на Израилевите мъже”* (2Цар. 15:1-6).

И това е ставало някога, преди 3000 години. Историята звучи съвременно, все едно че се отнася за някой проблемен юноша от улиците на Холивуд. “Ако не мога да получа у дома задоволството, от което се нуждая, ако не мога да се разбирам с баща си, ако не мога да реша проблема си с отговорността, тогава ще взема живота в собствените си ръце.” И Авесалом е направил тъкмо това. Той застава начело на един бунт срещу царя. И досещате ли се какво става? Мислите ли, че Давид му се е противопоставил като мъж на мъж? Не, той побягнал. Той събрал покъщнината си от трона и напуснал двореца. По-късно Авесалом направил баща си за посмешище. Най-накрая бил убит и Давид потънал в мъка заради него. Ние ще се запознаем по-подробно с това в глава 11. Това не е някаква въображаема драма в Ерусалим, измислена от някой еврейски драматург. Това е вдъхновено от Бога описание, което може да помогне на родителите в отношенията им с днешните им деца. Тя ни казва много неща. Неща като: слушай, утвърждавай, противопоставяй се на погрешното, разговаряй, чувствай, чувай неизговорените послания, проявявай разбиране за борбите на детето, дръж се за истината, бъди достъпен, не бъди противоречив, говори, разрешавай конфликтите. Но не стои пасивно и не се надявай, че проблемът ще се разреши сам по някакъв начин. Чувствам се привързан към това толкова силно, колкото не съм бил към другите неща, които съм писал. Родители, колко е лесно да загърбим отговорностите си! Винаги, когато го правим, децата ни се възмушават. Ние се надяваме, че по някакъв чуден начин на децата ни ще се случи нещо между годините 12 и 20. Казваме си, че църквата ще им повлияе положително и всичко ще се оправи. Не ме натъжавайте, грижовното църковно семейство и пасторите могат да осигурят някои полезни и важни неща. Но никога не се съмнявайте, че това, което става у дома, оказва най-голямо влияние върху възпитанието на децата.

#### **Борбата с авторитета: Йосия**

Когато бил само на 8 години, Йосия бил поставен на трона на Юда. Забележително! Едва третокласник, а вече назначен за цар. Млад, но изумително чувствителен към Бога. *“Йосия бе осем години на възраст, когато се възцари, и царува в Ерусалим тридесет и една година. Той*



върши това, което бе право пред Господа, като ходи в пътищата на баща си Давида, без да се отклони надясно или наляво” (2Лет. 34:1-2). Можете ли да си представите? Очевидно, той е трябвало да се обръща към някого, за да получи авторитет. Никой не би повярвал на думите на това момче от основното училище, което означава, че той е трябвало да слуша нечий съвет. Кой е станал авторитет за Йосия? Вижте стих 3: *“В осмата година на царуването си, като бе още млад...”* Някои изследователи на Библията предполагат, че между 8-мата и 16-тата си година той е получавал съвети, така че когато станал на 16 години, той обявил някои свои решения. Той казал, че намерението му е да прочисти страната. На 16 годишна възраст! Вижте какво се казва: *“...почна да търси Бога на баща си Давида.”* *Darash* е еврейски глагол, който означава “да търси, да изисква, да проучва за.” Така че, когато станал 16-годишен, Йосия започнал упорито да проучва личността на Йехова. Тъй като му предстояло да вземе една серия от невероятни решения, младият цар има достатъчно разум да се обърне към Бога. Чрез търсене на Йехова и като изучавал упорито Тора (Божие Слово - книгите със законите), на него му станал ясен пътя, по който трябва да върви, за да не падне. В резултата на това той насочил хората си към праведността.

Сега е подходящ момент да кажем нещо за обратната страна на нещо, за което вече съм говорил. Многократно съм писал за ценностите на дома, който се съобразява с Бога, за важноста от чувствителни и мъдри родители. Има моменти, обаче, когато някои деца постъпват правилно в живота си, когато пораснат, независимо от примера на родителите си. Пример за това е Йосия. Той не поел по пътя на баща си (ако разбирам правилно написаното в 2Лет. 33). Сигурно е, че дядо му Манасий не би могъл да му бъде добър пример, защото той е бил прочут с порочността си. Нацията се превърнала в помийна яма пред очите на Бога. И въпреки това, този мъничък Йосия израснал като красива роза на бунището. И той взема решения, които са коренно противоположни на онова, което е получил като наследство. Това е едно истинско окуражение за онези, които са израли в условия, доста по-различни от любов, стабилност и подчинение на Бога. Бидейки лишени от обич, неценени, нежелани, необучени, вие сами се възпитавате. Искам да ви уверя, че има надежда. Вие можете да бъдете като Йосия. А на вас, възрастни, които се срещате с юноши, които имат труден живот - използвайте всяка възможност да ги насочите към Библията и към Бога. Някой от приближените на Йосия може да го е подбутнал да отвори дълго пренебрегваните Писания. Някой трябва да му е казал: “Синко, ако искаш да придадеш смисъл на този мизерен, нещастен свят, ти трябва да започнеш да изучаваш тези Писания.” Ако обичате юношите и сте чувствителен към гласа на Духа, вие може да сте тази личност за един търсец млад живот.

Казва ни се, че Йосия започнал да прави проучвания. Той търсел авторитет, на който може да се вярва. Той си казал: “Йехова е авторитетът, на който ще вярвам. Ще го слушам и ще уважавам съветите Му. Всички останали съвети ще се подчиняват на Неговите съвети.” Поради това, когато младият цар възприел Бога с цялото си сърце, той започнал да почиства нацията си. Когато станал на дванадесет години, от царския палат започнали да излизат строги заповеди: *“В осмата година на царуването си, като бе още млад, почна да търси Бога на баща си Давида; а в дванадесетата година почна да чисти Юда и Ерусалим от високите места, от ашерите, от ваяните идоли, и от леяните. В неговото присъствие събориха жертвениците на вааламите; и изсече кумирите на слънцето, които бяха върху тях; и сломи ашерите, и ваяните и леяните идоли, и като ги стри на прах, разпръсна го върху гробовете на ония, които им бяха жертвували. Изгори и костите на жреците на жертвениците им, и така очисти Юда и Ерусалим. Същото направи и в градовете на Манасия, Ефрема и Симеона, и дори до Нефталима, сред околните им развалини; събори жертвениците, стри на прах ашерите и ваяните идоли, и изсече всичките кумири на слънцето по цялата Израилева земя. Тогава се върна в Ерусалим”* (ст.3-7). Това е бил цар Йосия, току-що навършил възрастта на пубертета! Той е бил само един юноша, който вземал решения, които биха поразили общества като сегашните, а не само Юда след 57 години непрекъснато управление, отличаващо се с неподчинение на Бога. Каква забележителна история!

Искате ли да научите какво е оказало влияние на Йосия, за да се противопостави по такъв начин на времето си? Това се дължало на Божието Слово, което е открил и на което се е подчинил, както и на нежното сърце на младежа. Стиховете, които следват тези, които току-що прочетохме, дават основание за такъв извод. Йосия прегърнал Писанията без резерви и възпитал в себе си сърце, чувствително към Бога. Когато тези две неща са налице, борбата с

авторитета се решава лесно.

### **Борбата с приспособяването: Даниел**

Оставих за най-накрая една от най-любимите ми истории. Дан.1 описва един чудесен пример за юноша, чиято битка срещу приспособимостта е била спечелена по един необикновен начин. Юда, нацията, над която е царувал Йосия, отказала да продължи реформите на младия цар. След смъртта му те се върнали отново към старите си пътища и най-накрая били завладени от вавилонците. Навуходоносор, царят на Вавилон, решил, че има някои способни млади евреи, които искал да вземе при себе си в двореца. Те можели да научат вавилонския език и да му бъдат от голяма помощ. А той би бил мъдър и дипломатичен цар, ако има при себе си тези младежи, произлизащи от еврейската култура. Поради това Навуходоносор, вместо да избие всички евреи, казал на Асфеназ, който бил дясната му ръка в управлението: *“Подбери няколко млади умни и способни млади евреи. Но не и некадърници. Издири такива хора и ми ги доведи. Те ще преминат 3-годишно обучение, за да научат нашия език и култура.”* Намерението му било да обучи за нуждите на управлението си една малка група блестящи млади евреи. И тъкмо това станало. Той им предоставил всичко, от което се нуждаели, за да изучат халдейската култура през време на този 3-годишен курс. *“И царят заповяда на началника на скопците си Асфеназ да доведе някои от израилтяните, сиреч от царския род и от благородните, юноши без никакъв недостатък, красиви наглед, които проумяваха всяка мъдрост, вещи във всяко знание, такива, които владееха науките и бяха достойни да стоят в царския палат, та да ги учи учението и езика на халдейците”* (Дан.1:3-4). Казва се: *“юноши без недостатък.”* Думата юноша се използва на много места в Стария Завет. Имаме всички основания да вярваме, че тук тя се отнася за онези години на юношеството, на възраст от 14-16 години. Никой от групата не е имал никакъв физически недостатък. Те били надарени, красиви и са демонстрирали интелигентност и всевъзможни познания. Не знам как са били изпитвани. Единственото, което знам е, че те са израствали като група заедно, всички надарени с разбиране и интерес към обучение. Това се били лидери, защото Навуходоносор е искал те да бъдат влиятелни хора в халдейския дворец. Той е искал да промени начинът им на мислене. Това се нарича приспособимост! Това се нарича огромен външен натиск! Вижте тези монотеистични и твърди млади израилтяни, които се превръщат в обичайни обитатели на вавилонския двор, който се характеризирал с преклонението си пред много богове. Това е бил преднамерен план да се разруши религията им и философията им за живота и да се разширят хоризонтите им, като се подлагат на много изкушения. Освен това те е трябвало да променят и диетата си: *“И царят им определи за всеки ден дял от царските изрядни ястия и от виното, което той пиеше, с които да ги хранят три години, за да стоят пред царя след изтичането на това време”*(ст.5). Едва ли можем да си представим напрежението, което е било упражнено върху тези младежи. За да променят представата им за идентичност, те им дали нови имена и променили целия им стил на живот. Вижте, това не е равностойно на случайното напрежение, създавано от група младежи в задния двор на една гимназия. Това е определен, преднамерен вавилонски план, изпълняван от професионалисти, с цел евреите да бъдат накарани да мислят като халдейците. Разбрахте ли? Трябвало е да променят и приспособят цялата си култура, включително да възприемат нова диета за хранене. Но тъкмо тук Даниил не пожелал да се подчини. *“Но Даниил реши в сърцето си да не се оскверни от изрядните ястия на царя, нито от виното, което той пиеше; затова помоли началника на скопците да се не оскверни”* (ст.8).

Тези думи са много внимателно подбрани. Поведението на Даниил е извънредно важно. Като имам предвид мъдростта, интелигентността и разбирането на Даниил, за които се говори в ст. 3 и 4, аз си представям, че той тактично е отишъл при своя непосредствен началник и му предложил една промяна в диетата, като гарантирал добрите резултати и се съгласил, в случай че резултатите са лоши, да възприеме халдейската диета. И какви са били резултатите от това предложение? *„Бог направи щото Даниил да придобие благоволение”* и му било разрешено да направи така, както предложил. *“Опитай, моля, слугите си десет дни, през което време да ни се даде зеленчук да ядем и вода да пием”* (ст.12). Това е всичко, което поискал. Докато чета тези стихове, аз се уверявам, че Даниил не се е правил на глупак. Той не се е държал войнствено, а само помолил: *“Дайте ни овесена каша и царевичен хляб и можете да ядете всички тези меса и пържоли. Всичко от което се нуждаем, е каша, няколко зеленчука и вода.”* *“После нека се прегледат пред тебе нашите лица и лицата на юношите, които ядат от изрядните ястия на царя; и според каквото видиш постъпи със слугите си”* (ст.13).

Преднамерено не подчертавах най-важната част до сега. Това е причината, поради която Даниил не е сътрудничил за изпълнението на този план. Той *“реши в сърцето си.”* Позволете ми за кратко да се обърна към юношите. Сега ти може да изживяваш труден период. Ти може да не си израснал в най-добри домашни условия. Даже сега ти може би не живееш в добри условия. Ти може даже да не знаеш каква ще бъде бъдещата ти кариера. Щях да бъда изненадан, ако знаеше. Може все още да не си убеден в собствените си грешки. Но аз ще ти кажа какво притежаваш. Ти притежаваш способността да решиш в сърцето си. Примери? Даниил! Той е решил в сърцето си, преди да започне изпълнението на плана на царя. Преди да нарасне напрежението.

През лятото преди започване на училище, Даниил решил в себе си: *“Аз няма да направя това. Аз няма да направя и онова. Аз ще намеря изход от положението, който няма да позволи на мен и на приятелите ми да направим грешка.”* И той решил, чрез един много мъдър план, по един специален начин, да остане различен. Да бъде сам. Тайната му не е била някакво свръхчовешко постижение. Той просто решил в сърцето си. Не мога да ви гарантирам, че ако решите да се подчините на Бога, вие ще произнесете прощалното слово, когато вашият випуск завърши обучението си, т.е. че вие ще бъдете първенецът на випуска. Но ви гарантирам, че Бог ще ви дойде на помощ. Вие ще бъдете уникален. Вие ще се превърнете в притегателна точка за друг вид лидерство във вашата среда. Вие ще оказвате влияние върху приятелите си, върху групата, в която живеете. Те ще видят разликата. Забележете, че никъде не се говори за родителите на Даниил. Не те са взели решението заради него. Младият мъж сам е взел решението. Всичко това е доказателство, че един юноша притежава необходимите умствени и емоционални способности, за да избере праведността, това, което е най-добро пред Бога. Със сигурност Даниил е направил така. Пред Бога той е решил да спазва един прецизно изработен от него план. Ако той е бил способен да направи това, всеки юноша може да го направи, **включително и ти.**

Той е бил толкова убедителен, че надзирателите се съгласили с него, даже като поели голяма лична отговорност. След 10 дни те проверили Даниил и приятелите му: *“И на края на десетте дни техните лица изглеждаха по-красиви и по-пълни, отколкото лицата на всичките юноши, които ядяха от изрядните ястия на царя”* (ст.15). Това изглежда невероятно. Без наличието на изобилна и калорична храна, само с каша, зеленчуци и вода! Звучи толкова заплашително, а е направило такива чудеса. *“И тъй, надзирателят отнемаше от тях изрядното ястие и виното, което трябваше да пият и им даваше зеленчук. А на тия четири юноши Бог даде знание и разум във всяко учение и мъдрост; и Даниил можеше да проумява всичките видения и сънувания”* (ст.16-17). Как е можело да се случи всичко това? Бог е уважил тяхната убеденост и привързаност. Това ми напомня за Пр.16:7: *“Когато са удобни на Господа пътищата на човека, Той примирява с него и неприятелите му.”* А когато завършил периодът на обучението, четирите зрелостници се оказали най-добрите сред съучениците си! *“И на края на дните, когато царят беше заповядал да ги въведат, началникът на скотците ги въведе пред Навуходоносора. И като разговаря с тях царят, между всичките тях не се намери подобен на Даниила, Анания, Мисаила и Азария; затова те стояха пред царя. И във всяко дело, което изискваше мъдрост и проумяване, за което царят да ги попита, намери ги десет пъти по-добри от всичките врачове и вражари, които бяха в цялото му царство”* (ст.18-20). Знаете ли къде човек взема човек решенията си? Това става по време на командировките на бизнесмените, по пътищата, където търговските пътници прекарват повечето от времето си. Това става в армията, когато сте попаднал в някакво затруднение и около вас няма никой, който да ви подкрепи или окуражи. Това става по време на лагер, в спалното помещение, в класната стая, вкъщи. Вземането на решението е отговор на борбата с приспособяването. С жена ми многократно сме наблюдавали какво отражение дава това в живота на четирите ни деца.

### **Широко приложение**

Искам да завърша тази глава, като ви предлага две неща: Първо: на един юноша трябва да се остави свободата да взема решения. Гъвкавостта е от съществено значение. Ние сме длъжни да предоставим известна свобода на юношите. Това включва свободата да грешат. Ние трябва бавно да отпусваме въжето. Това е подобно на пускането на хвърчило, което постепенно се изкачва високо в синьото небе, докато най-накрая не установите, че сте стигнали до края на въжето. Има ли опасност от дървета или електрически жици? Сигурно има. Но вие все още продължавате да държите въжето до момента (Бог ще ви даде мъдрост да

усетите кога е настъпил), когато ще го предадете в ръцете на небесния Отец. Вашият съвет е ценен. Вашата подкрепа е ценна. Но един ден вие трябва да позволите на детето ви да продължи само в живота. Родителите осигуряват фундамента на семейството, но ако липсва гъвкавост, може да се получи нещастие. Спомних си за една аналогия, която доста ясно обяснява това: мостът “Златната врата” в Сан Франциско. Този мост е гордостта на местните жители, защото неговата огромна южна подпора е разположена точно върху разлома Свети Андреас. Този мост е построен в резултат на едно изумително проучване на противоречията между гъвкавостта и здравината. Прочете едно описание на тази уникална комбинация: “Той е построен да се клати с амплитуда 6 метра в центъра на 1600 метровото разстояние между опорите. Тайната на неговата издръжливост се крие в неговата еластичност, която му позволява да се клати, но това не е всичко. По проект всяка част от моста, бетонната основа на железопътната линия, стоманените парапети и напречните му греди, е непрекъснато свързана от едно заваръчно съединение до следващото чрез огромна система от въжета към две грандиозни кули и две котвени опори, забити в двата бряга. Кулите понасят по-голямата част от теглото и са забити дълбоко в скалното дъно на морето. С други думи, мостът е изцяло зависим от своята основа. В това е цялата тайна! **Гъвкавост и здрав фундамент.**”

Майката и Бащата, здравите кули-близнаци, осигуряват семейството с здрав като скала фундамент. Но с цел да има постоянно протичане на информация и разбиране, мостът задължително трябва да бъде гъвкав! И най-накрая: Лично взетите решения устояват на изпитанията много по-добре, отколкото решенията, взети под външна принуда. Много по-ефикасно е вие сами да вземете решение да направите нещо, вместо да го вземете в отговор на указанията на друг човек. Примери? Диетите. Един лекар може да говори за всевъзможни промени в начина на хранене, но ако ние не решим да ги изпълняваме, нещата няма да се променят. И за това не е необходим костюм за спортуване за 120 долара или спортни обувки за 90 долара или някаква много сложна програма, рекламирана по телевизията. Тайната е в това, което става в ума ни. Вие просто решавате, че това ще стане. И то става. Ето това е механизмът. Лесно е, но началото е съществено. Това е борбата с юношеството. Родители, специално вие, които желаете най-доброто на децата си (аз много добре знам как се чувствате), трябва да дадете възможност на децата си да вземат решения. Говорете с тях. Ще направите това както трябва, нали? Моля ви да го направите.

Ако поискате, ако искате да се променят така, както очаквате да се променят вашите подрастващи деца, предизвикателните години на юношеството ще бъдат нещо такова - предизвикателни, но не и невъзможни.

## Глава 8

### Да се веселим в семейството си

Забързаният стил на живот води до култура на поведение, при което се изхвърлят ценни неща. Неща, които са трайни и значими се жертват на олтара на временното и незначителното. Главната последица от такъв подход е навика да гледаме несериозно на човешките отношения. Този кавалерийски подход осакатява обществото по различни начини:

- Приятели се разделят, вместо да уредят проблемите си и да си останат приятели.
- Партньорства се разтрогват, вместо да се разреши проблема между партньорите.
- Съседи престават да се посещават и да си почиват заедно. Те издигат каменни стени и живеят в изолирани острови.
- Вместо да бъдат уважавани, възрастните хора са обиждани.
- Съпрузи и съпруги се развеждат, вместо да проявят издръжливост и да продължат да живеят заедно.
- Децата биват отхвърляни настрана, вместо за тях да се проявяват грижи. Те биват използвани и наранявани, вместо да бъдат обичани и възпитавани.

Увлечени във вихъра на всичко това, най-често срещаният отговор е човек да се настрои отрицателно и да стане песимист. Всичко започва да му изглежда черно. Започва да предвижда и да очаква провал, да счита всичко за невъзможно и да очаква неизбежното осъждане. Ние ставаме коравосърдечни, твърде сериозни. Започваме да се вглеждаме в онова, което не върви добре. Безразличието започва да протича малко по малко в лодката ни, докато

Напрежението и Безпокойството я превземат на абордаж. Колко трудно е човек да остане положително настроен и окуражен в такава печална обстановка, но въпреки това, колко важно е да не отпада духом! Наскоро чух за един човек, който карал колата си през щата Северна Каролина. Когато наближил един малък град, разположен високо в планината, той забелязал една голяма табела, разположена в съседство със знака за ограничение на скоростта в населеното място. На табелата пишело: **НАУЧИХМЕ, ЧЕ ТАЗИ ГОДИНА СЕ ОЧАКВА СЕРИОЗНО ВЛОШАВАНЕ НА ПОЛОЖЕНИЕТО, НО НИЕ РЕШИХМЕ ДА НЕ УЧАСТВАМЕ.** Много ми харесва! С подобно отношение мястото се превръща в оазис на надежда и радост в пустинята на отчаянието. Позволете ми да ви окуража да възприемете подобно душевно настроение в семейството си. Нека престанем да вземаме репликите си от прочетеното в сутрешния вестник и от вечерните новини. Нека вземем решение да не се влияем от тези мрачни статистики! Омръзна ми да слушам предсказанията, които доминират даже в прогнозите за времето. Как да направим тази промяна? Вместо да помним, че утре има 20% шанс да вали, какво лошо има да си мислим, че има 80% шанс времето да бъде слънчево? Ако желаете, кажете, че съм луд, но аз съм убеден повече от всякога, че това настроение оказва влияние върху всичко, което правим. Не фактите, не някаква група от така наречените авторитети, не някоя дебела книга, описваща подробно тайните на цивилизацията, а подходът. Вместо да разрушаваме отношенията си с другите хора, ние ще се стремим един към друг. Преди да разберем това, хората ще станат по-важни за нас, отколкото общественото положение, славата или богатството. Ако не се лъжа, писателят Кристофър Морли беше казал, че ако на всеки му останат само 5 минути живот, всяка телефонна кабина би била заета от хора, като всеки от тях ще изпраща прощални думи на обич и подкрепа. Преди да бях преживял земетресение, аз може би се съмнявах в тези думи. Тъй като живеем в южна Калифорния, ние никога не знаем кога ще има земетресение. През една ранна октомврийска утрин преди години работех в кабинета си. Внезапно подът се раздвижи. Вратите се заблъскаха и прозорците задрънчаха. За миг бях покрит с книги от рафтовете над главата ми. Бюрото ми подскочаше напред-назад. С труд успях да прекося стаята, за да застана в отвора на вратата, като през това време си мислех: “Ако това не е Голямото земетресение, не мога да си представя какво ще е това нещо!” Оказа се, че не беше Голямото земетресение. Ние все още го очакваме. Очаква се да се случи всяка година, но ние решихме да не участваме! Можете ли да се досетите какво ми дойде на ум, когато земетресението свърши? Познахте. Грабнах телефонната слушалка и се обадох у дома. Първо исках да разбера дали жена ми Синтия и двете ни деца, които живеят при нас са добре. След това се обадох до жененият ми син Кърт и жена му Дебора, както и на омъжената ми дъщеря Чериша и на съпругът ѝ Байрон, главно за да разбера как са внуците. Взаимоотношенията? Когато започна земетресението, аз нито веднъж не си помислих: “Чудя се кой ли ще ме замени като пастор в църквата? Или “Дали вчера взехме изпраното бельо от пералнята?” Или “Ние може би трябва да спрем да се абонираме за списание “Нюзуиик”. Или “Я виж ти, забравих да измия колата!” Съвсем не! Цялото ми внимание беше концентрирано върху онези хора, които носят моето име, които формират кръга на моето семейство. Никога не подценявайте човешките отношения! Ако за миг забавим забързания си начин на живот и спрем да си поемем дъх, ние ще осъзнаем нуждата от преустановяване на поведението, което ги изхабява и унищожава.

## **Гъвкавостта е важна**

Когато в семейството има нервна атмосфера, то престава да функционира правилно. Когато бащата е ядосан и майката е засегната, за децата не е трудно да възприемат посланието: млъкнете и не се пречкайте в краката ни. Чувствата започват да се предават на другите членове на семейството и създават в тях объркване. Преговорите са затруднени. С нарастване на напрежението се появяват опасения. Най-накрая размяната на мнения се ограничава до погледи, сумтене, повдигане на рамене, саркастични подсвирвания и пренебрежителни забележки. Задружният живот е разрушен. Появяват се крайности - дълги периоди на мълчание, периодично нарушавани от подвиквания. Намирайки се далеч от небето на спокойствието, такъв дом се превръща в ад на земята. В предишната глава подчертах стойността на гъвкавостта. Тъй като там това се отнасяше за юношеството, аз посветих повечето от коментарите си на този период на промяна в живота на човека. В тази глава искам да разширя основата на приложението ѝ и да покажа необходимостта от гъвкавост в

цялостния живот на семейството. Помнете, аз нямам предвид някаква стерилна, откъсната от живота теория, а един много практичен подход. Аз не предлагам “серия от стъпки”, които неизменно водят до създаване на гъвкавост в семейството. Помнете, че на мъдростта трябва да се предостави пространство, за да навлезе в живота ни. Тя не може да бъде вкарана в тесните рамки на аналитичните формули или да бъде натикана в компютърни програми. Както вече подчертавах, създаването на здраво семейство е ежедневен процес, опити и грешки, прохождение в различни открития, които имат малка връзка с твърдите правила и ограничения и са безценни за подходите и постъпките ни. Посланието ми в тази глава е следното: За да израсте, да узрее и да разцъфти, всеки се нуждае от пространство, затова нека да му го осигурим. Наблюденията ми над други семейства през годините потвърдиха онова, което открих в моето семейство: Двата най-големи неприятели на гъвкавостта са Бързането и Твърдостта. Всеки един от тях допринася за създаване на напрежение в семейството. Поради това ще се запознаем подробно с тях.

#### **Какво представлява “Бързането“?**

Колкото повече остарявам, толкова по-високо цена изгодите от това да имаме време. Дърворезбата, направена бавно и методично от един майстор е прекрасна и е в състояние да издържи изпитанието на времето. Изкуството, независимо дали това е композиране на музика, шиенето на гоблени, скулптура или рисуване, изисква време и внимание в детайлите. Даже култивирането на вървенето ни с Бога или на някакви служебни умения изискват много време, за да се развият. Псалмистът е разбирал това, когато е писал: “Млъкнете и знайте, че Аз съм Бог” (Пс.46:10). Тук не се има предвид, че човек трябва да стои и да се чуди какво да прави - не това се има предвид, когато се казва да млчим. Това означава: “Нека да става каквото ще, отпуснете се.” Преводът в NSAB (на Библията) е следният: “Престанете да жадувате.” Колко навременна забрана! Ако всичко това е вярно за другите сфери на живот и отговорности, то е наистина ценно за дома и за семейството. Децата не са създадени, за да бъдат мачкани и усуквани (както обичаше да казва майка ми), а за да се грижим за тях с нежност и с внимание към детайлите. Те имат нужда от време, от много време. Обаче това съвсем не означава да ги надзираваме. Може би най-добрият начин, за да опиша света на собственото си детство е като използвам думите: без напрежение. Имах много съседски приятели. Много обичахме да играем футбол на една поляна, близо до една методистка църква. Безкрайни и изтощителни часове на игра по единично, както и на други игри заедно с някои от приятелите. Освен това играта на “Криеница” - чак до късно вечерта. Понякога играехме на “Каубои и индианци”, карахме ролкови кънки, правехме надбягвания по улиците, стреляхме с въздушни пушки в близката горичка, както и ходехме да ловим риба. Имахме достатъчно време да израстваме, лека полека, без напрежение. През лятото имаше семейни събирания на открито, посещения на малката колибка на дядо ми на брега на залива, плюс ловене на риба, плуване, каране на трактор, правене на салове от подръчни дървета и дъски, връзване на въдици и ядене. Леле, как ядохме! Миди, раци, риба, месо, птици, зеленчуци, дини, яйца, бисквити, сладкиши, сладолед...предпочитам да спра да изброявам!

Най-хубаво от всичко беше, че аз, брат ми и сестра ми си имахме собствена стая. Аз ходех босоног на училище до четвърти клас (когато заедно с Ванда Рагланд се влюбихме безумно един в друг), а аз все още продължавах да играя на “полицаи и апаши.” Никой не ме притесняваше да пораствам по-бързо. Предполагам, че всички са си представяли, че това просто ще стане. Все още си спомням един горещ летен следобед, когато седях на тротоара облечен в скъсани сини дънки, ближих любимия си сладолед и си мислех: “Това се казва живот!” Бях привършил с окосяването на ливадата, с изнасянето на боклука, с подсушаването на пода на банята и другите неприятни задачи и ми предстоеше да отида до църквата с доста поизносената си футболна топка, за да играем, докато баща ми свирнеше, за да ми съобщи, че е време за вечеря. Аз бях просто едно дете. Нямах никакви големи очаквания от бъдещето, които да ме мотивират да бъда по-добър от другите или да се стремя да постигна нещо. Животът следваше естествения си ход по онова време, подобно на мързелива река, която си проправя пътя от планината към морето. Нямах големи цели, възрастните не ме притискаха да имам добри постижения, това просто беше спокоен домашен живот, лесен и весел. Разполагах с много време. Безгрижно и спокойно детство, на което безпроблемно се наслаждавах. Но изглежда това повече няма да се повтори. Последвалите повече от 40 години промениха начина ми на живот, а по улиците виждам ново поколение деца. Забелязвате ли го и вие? Може би аз съм прекомерно чувствителен, защото прочетох книгата на Дейвид Елкинд,

озаглавена “Забързаното дете” и подсказващото подзаглавие: “Твърде бързо и твърде ранно израстване.” На корицата има малко момиченце, не по-голямо от 11-12 годишно, с обици, с оскубани вежди и с грижливо гримирано лице, с фризирана коса и скъпи бижута. Многократно поглеждах към снимката и всеки път виждах нещо ново. Момичето имаше вид на объркана невинност, почти като на едно безпомощно теле, което е водено към касапина, за да бъде заклано. То е уплашено, но не може да го каже, защото това няма да бъде шик. Тя играе роля, която я лишава от свободата да бъде просто едно дете. Какъв е проблемът? Тя бърза, подобно на много други съвременни деца и юноши. Повече не се предлага възможността да се избере лукса на детството.

Тя ми напомня за седемгодишното момиченце, за което говори Сузан Фераро в една своя статия. Там се разказва за едно тържество по случай рождения ден на това момиче: сладолед и торта, подаръци и т.н. “Ах”, въздъхнала седемгодишната Мелиша, докато отваряла първия си подарък. Това били скъпи маркови джинси. “Ех”, казала тя, когато грабнала втората кутия, от която извадила блестяща нова блузка произведена от Глория Вандербилт. Подаръкът на баба ѝ бил белъо от Кристиан Диор, а майка ѝ подарявала чудесна официална рокля, произведена от Ив Сен Лоран. Най-добрата приятелка на Мелиша ѝ подарявала спортна фланелка от Изод с емблема на алигатор.” Аз съм обезпокоен не от дрехите или от известните фирми-производителки. Безпокои ме това забързано люшкане и прескачане към различни модни тенденции и стилове. Безпокои ме подсъзнателното влияние на тези неща, с което едно дете от втори клас не може да се справи. Нито пък нещо може да повлияе повече от обкръжаващата среда. Музиката, книгите, филмите и телевизията представят младите хора като някакъв обект за прелъстяване. На децата се описват или се показват сцени, в които те са поставени в опасни сексуални и манипулативни ситуации. “Такива сцени,” пише Дейвид Елкинд, “принуждават децата да си мислят, че трябва да реагират като възрастни, преди наистина да са пораснали.” Това е особено вярно за филма “Малките сладурчета”, в който двете главни героини, момичета на юношеска възраст, се надпреварват коя от тях ще загуби първа девствеността си. Мисля си, че ще загубя дар слово, ако още веднъж чуя песни като “Не си губи времето” или “Направи ми го още веднъж”. Разбирате ли, аз не съм експерт, аз съм само баща и загрижен наблюдател. От това, което чета и чувам по този въпрос, разбирам, че чувствата и емоциите са най-сложната и трудно разбираема част от развитието. Те си имат свой собствен часовник и ритъм и не могат да бъдат ускорявани. В някои отношения децата могат да израстват бързо, а в други - не. Наистина е трудно да им се осигури среда, в която никой да не ги принуждава да бързат да израстват, но съм убеден, че е озадачаващо и объркващо, когато поведението и външният вид на децата прибързано се правят да приличат на възрастните, докато другите черти на детето крещат, че това е дете. Това просто не е честно! В Библията се казва: *“Има време за всяко нещо и срок за всяка работа под небето”* (Екл. 3:1). Какво да кажем за времето, когато едно дете трябва да бъде дете? Какво да кажем за времето, необходимо на едно дете, за да се порасне бавно, внимателно, защитено и бих се осмелил да кажа - малко наивно? Какво да кажем за времето, когато *“като дете говорех, като дете чувствах, като дете разсъждавах”* (1Кор. 13:11)? Необходими са огромни усилия, за да може това да стане. За някои хора това е твърде обременително. Може би това е така, защото те са твърде заети да бъдат това, което не са и да принуждават децата си да правят същото. Нека се откажем да правим това и отново да се веселим! Нека да се върнем към съвета на псалмиста да се отпуснем, да престанем да се борим. Приятели, гъвкавостта не се постига лесно! И вие и аз сме обградени от съвременници, които ни притискат и ни подканват да бързаме. Ние ги чуваме всеки ден. “Синът ни е едва на 7 години, но само да го видите как работи на компютъра си! Той е такъв експерт.” “Ние решихме, че нашето 5-годишно момиченце трябва да се подготвя сериозно за бъдещето си, затова тя взема уроци по балет и по дизайн.” “Ние мислим, че Тими има истински атлетични заложби. Записахме го да учи в баскетболно училище за 9-годишни. Скоро професионалните клубове ще се интересуват от тези деца!”

Не ме разбирайте погрешно. Вече говорих за важността родителите отрано да търсят потенциалните способности на децата си и да помагат за тяхното развитие, но когато това се прави твърде активно, твърде бързо, твърде рано, това отнема радостта от детството, и ни лишава от възможността да бъдем едно спокойно и здраво свързано семейство, с добре развити и близки взаимоотношения. Не бъдете толкова амбициозни! Много от това, към което се стремят родителите ще стане, когато му дойде времето. Насочете енергията си към създаване на близки взаимоотношения с децата си.

### Защо твърдостта?

Аз съм загрижен и за едно друго нещо, което ограбва радостта от семействата - твърдостта. Това което прави твърдостта трудно различима е, че тя се среща в домовете на много родители-християни. В желанието си да предпазят децата си от капаните на всичко позволяващото, безбожно общество, те бутат до крайност махалото в обратна посока. Водени от правилни подбуди, тези родители решават да поставят ограничения за всякаква свобода. За тях чрез прояви на желание да се слуша, да се разсъждава, да се отстъпва в малкото, да не се обръща внимание на някои неща и те да се приемат като част от израстването на детето, се прави твърде голям компромис. Всичко това се замества с изграждането на крепостни стени, с въвеждането на безкомпромисни правила, върху които не е позволено да се разсъждава. С риск да се повтора, аз съм длъжен да кажа отново, че основната причина, поради която семейството ни остана сплотено през всички периоди и до днес продължава да израства и да се радваме заедно, е нашата упоритост да бъдем гъвкави. Единствената причина, поради която ви занимавам със семейството си, не е да се хваля или пък да засравам онези, които имат трудности в семейния си живот. Просто искам да ви окуража и да си кажете: "Тази идея е осъществима. Тези неща, за които говори, са се доказали в живота им." Повярвайте ми, ние сме правили многобройни грешки и често пъти не сме успявали да приложим на практика онова, което прекрасно знаем, че е най-добро. По някакъв начин ние успяхме и все още живеем в хармония. Главните причини за това са Божиата милост и децата, които продължават да ни прощават, отчасти защото никога не са имали причина да се съмняват в това колко много ги ценим. Но нека да върна отново към въпроса за твърдостта в домашните отношения. Често се казва, че, твърдостта противоречи на чудната милост и свобода на евангелието. Смъртта и възкресението на Христос са основата на евангелието. Тази "блага новина" трябва да ни освободи от робството чрез това, което Исус е направил: 1) от робството на закона, който ни осъжда и 2) от робството на греха, който разкрива нашата вина пред Бога. Веднъж освободени, ние сме в състояние да наречем "Отче" нашия Бог и "Приятелю" - нашия Спасител. Каква радост и свобода ни дава това! Това е равносилно на освобождение от затвора. В духовен аспект ние се преместваме в царството на такъв екстаз, където само мисълта да бъдем поробени отново ни изглежда отвратителна. Както сам Исус казва: "*Прочее, ако Синът ви освободи, ще бъдете наистина свободни*" (Йоан 8:36). Благодаря за това! Наистина свободни. Напълно и цялостно свободни в Него. Свободни да обичаме, да служим, да се смеем, да си почиваме в Неговото присъствие. Свободни да бъдем такива, каквито сме създадени да бъдем. Свободни да споделяме открито, свободни да мислим, да творим, да Го наричаме "наш Приятел"! Въпросът ми е очевиден. Ако това е вярно за нашето небесно семейство, защо да не бъде вярно за земното ни семейство? Какво ни пречи да изпитваме такава спонтанност, близост и жизнерадост? Кой дойде и открадна радостта от семейството, особено от християнското семейство? Кой има смелостта да ни натика зад решетките на затворените ни отношения? Аз предлагам, да нямаме нищо общо с тези врагове на свободата! Ако знаете какво пише в Библията, вие знаете кое послание имам предвид, когато говоря сега - Послание до Галатяните. То съдържа само 6 глави, по-малко от 150 стиха, но е много силно послание. Павел го е писал, защото група юдеи, които имали склонност към стриктно спазване на Моисеевите закони, навлезли в църквата и ограбили свободата ѝ. Той решил да избличи тези лъжеучители и призовал християните от Галатия да разкъсат веригите, които бавно, но сигурно ги поробвали. Вместо да ви цитирам откъс след откъс, аз ви призовавам да отделите време и да прочетете това послание наведнъж и ще схванете за какво става въпрос. Споменавам за това Послание, защото има няколко прилики между това да се живее в Божието семейство, ограничен от строги правила и безкомпромисни изисквания, и да се живее в земното ни семейство по същия начин. Моите наблюдения показват, че нито едно от тези неща не са успели. Радостта, спонтанността и творчеството изсъхват. Така е и с веселието. В такива условия хората живеят в страх, че ударът ще се стовари върху тях във всеки момент. Нещо повече, със загубата на свободата си хората губят и мотивацията си.

Най-лошото е, че при това положение животът се принизява до едно сиво съществуване. Децата много приличат на пиленцата, те имат голяма нужда от свобода да писукат, да снесат няколко яйца, да разперват крила за полет, даже да напуснат курника.

Искам да ви предупредя, че постоянното им държане под напрежение ще ги накара някой ден да експлодират и вие ще съжалявате, че не сте взели предпазни мерки навреме.



### Как да поддържаме веселието вкъщи?

Някои от вас са искрено заинтересувани от промените. Вие разбирате, че това което сте правили до сега не се е оказало ефективно. Вие искате да свалите напрежението, като отворите предпазния клапан. Вие сте направили достатъчно за защитата и за законността. Добре сте се ориентирали. Ако това е вашето поведение, вие сте тръгнали по пътя, който води към щастие в къщи. Нека да ви дам няколко съвета, които ще ви помогнат това да се случи:

Опитвайте се да бъдете абсолютно автентични. Знам, че може да ви се струва страшно, но това е огромна крачка към установяване на открит обмен на мнения. Но какво означава човек да бъде автентичен? Ако сте несигурен в себе, признайте си. Ако се страхувате от риска, кажете го. Ако не знаете отговора на въпроса, който ви задава вашият юноша, използвайте чудните слова: “Не знам.” Ако сте виновен, признайте си. Ако се чувствате под напрежение от другите, признайте го. Ако децата ви запитат защо трябва да направят нещо, престанете да се криете зад любимото на всички родители клише: “Защото аз казах да направиш това.” Бъдете болезнено честен с децата си. Ако не можете да приемете един аргумент, може би това е Божият начин да ви каже, че трябва да се огънете или даже да се откажете от позицията си. Децата ни (малки или вече пораснали) искат да знаят истината, даже ако ние сме израсли в други условия. Един баща обяснява това по следния начин: “Речта ми завърши и аудиторията я награди с ръкопляскания. На път за вкъщи, в колата, 4-годишният ми син се обърна към мене и ми каза: “Тате, аз наистина ти се възхищавам, че си способен да застанеш пред толкова хора и да произнесеш такава реч. Ти винаги знаеш какво да кажеш на хората. Ти винаги знаеш какво трябва да направиш.” Когато чух това, аз се усмихнах. Може би даже срамежливо се изчервих. Но в този момент не знаех какво да кажа. След малко му благодарих и го уверих, че един ден той също ще бъде в състояние да говори пред публика, че винаги ще знае какво да каже на хората, че винаги ще знае какво трябва да направи. Но онова, което исках да кажа на сина си беше, че баща му съвсем не беше такъв, какъвто изглеждаше и че често да претендираш, че си такъв човек, е просто една фасада. Необходимо ми беше дълго време, за да си призная това, даже на себе си. Особено на себе си. Баща ми винаги знаеше какво трябва да се направи. Той беше силен и уверен в себе си и никога не показваше, че изпитва болка, че се страхува. За него нямаше течач кран или тръба, които да не може да ремонтира. За него нямаше двигател, който да не може да накара да заработи отново. Механиците никога не го мамеха, търговците никога не го лъжеха. При извънредни ситуации той винаги беше спокоен, винаги беше хладнокръвен когато беше под обстрел. Той никога не повишаваше тон. От дълго време се чудех как такъв човек може да отгледа толкова слаб син като мене. Чудех се, откъде съм получил съмненията и страховете си, които постоянно ме владеят. Чудех се защо ремонтираният от мене теч на някой кран се увеличаваше двойно след моята намеса, защо бодро работещите двигатели, след като ги ремонтирах, онемяваха. Страшно ме притесняваше мисълта, че някой ден баща ми може да ме види да плача. Аз не разбирах, че бащите не винаги са това, което изглежда, че са. Положението на бащите е различно от положението на майките. Майчинството е честно и лесно за разбиране. Майките не трябва да прикриват това, което чувстват. Те не трябва да се преструват. Когато посред нощ се чуе шум от стъпки по стълбата, една майка обикновено се завива през глава и се надява опасността да я отмине. От бащата се очаква да нахлузи чехлите, да облече халата и да слезе смело долу по стълбите, даже когато е напълно убеден, че в къщата има неканен посетител. Когато пътните знаци ни объркват и положението, в което изпадаме, започне да става застрашително, за една майка е съвършено естествено да спре колата край пътя и да потърси указания от първия преминаващ човек. От бащата се очаква винаги да знае къде отива, даже ако трябва да се лута 200 км по пътищата, за да докаже това... Майките могат да изпуснат един нов буркан с фъстъчено масло на пода, докато се опитват да отвият капачката му, за да го отворят. От бащата се очаква да изстиска съдържанието му с голи ръце и при това - без да се зачервява. Майките, които биват уволнявани от работа, нямат късмет. Уволняваните бащи са некадърници. Когато една майка се удари, може би ѝ се иска да изругае, но на нея ѝ е разрешено само да плаче. Когато един баща се удари, може да му се иска да заплаче, но му е позволено само да изругае... Аз трябваше да му кажа, че единствената причина баща му, подобно на повечето други бащи, да не признава слабостта си, се дължи на това, че се страхува да не би някой да си помисли, е той не е

*истински мъж. Още по-важно: това, което трябваше да кажа на 4-годишния си син в колата през тази вечер беше, че някой ден, когато стане баща, той ще изпитва болка, страх и съмнения в себе си и това е напълно нормално. Но баща ми никога не ми го каза и аз никога не го казах на сина си.”*

2. Придържайте се към възможно най-малко правила и принципи. Това е особено вярно, когато имате работа с пораснали деца. Малките деца се нуждаят от сигурността да знаят докъде се простират ограниченията. Това е основата на дисциплината, за която говорих в глава 5. Но малките деца порастват и когато продължаваме да ги ограничаваме прекомерно, започват да дават ясни сигнали, че се нарушава тяхната самостоятелност. За това добавете повече гъвкавост. Бъдете винаги готов да разсъждавате. Не искам да кажа, че трябва да правите компромиси с важните неща. Разбира се, че не. Винаги трябва да има граници. Осигуряването на пространство за израстване е едно нещо. Отказът от всички морални ограничения и лични убеждения в името на “мир на всяка цена” е съвършено друго нещо. За това ще говорим повече в глава 10, където ще разгледаме един стар бунтовник. Целта ми е да добавя смазката на мъдростта в зъбната предавка на човешките взаимоотношения. Когато децата пораснат и започнат да се грижат за себе си, мъдрите родители разбират, че повечето правила и ограничения започват само да пречат. Децата престават да уважават родители, които отказват да обсъждат съображенията им и никога не обсъждат правилата, към които се придържат. Когато порасналите ни деца започнаха да излизат с приятели и приятелки, ние преценихме, че трябва да знаем времето и местата на срещите. Изисквахме те да ни казват къде отиват и кога ще се върнат. Дадохме им да разберат, че ако нещо им попречи да отидат на предварително определеното място или ако нещо налага да закъснеят след определеното за връщане време, ние очакваме те да ни се обаждат по телефона, независимо от затрудненията, с които е свързано това. Оказа се, че само с няколко изключения, това е изпълнимо. Докато децата порастаха, ние им разрешавахме да се връщат по-късно, но не отстъпихме от изискването да ни се обаждат по телефона. Обяснихме им, че това е въпрос на учтивост, а не на недоверие. Когато две от децата ни се ожениха, за нас беше интересно да наблюдаваме, че те бяха толкова свикнали със тази взаимна отговорност и отчетност, че продължиха да се придържат към този навик. Те продължават да се обаждат на съпругите и съпрузите си, когато се очаква да закъснеят с прибирането си в къщи. “Правилото” се превърна в стил на живот, което е белег, че това е жизнеспособно правило.

3. Само когато не е абсолютно невъзможно, казвайте “да”. Това може да ви се стори смешно и странно, но ще го разберете, когато се замислите. Обичайната родителска реакция е да се казва “не.” Независимо какво питат децата, родителите са по-склонни да отговорят с “не”, отколкото с “да.” Поради това с жена ми решихме да мислим положително и само когато се окажеше абсолютно невъзможно да отговорим с “да”, ние отговаряхме с “не.” Удивително е да се види какво положително влияние осигури това правило в дома ни. Мога да свидетелствам, че това коренно промени поведението ми. Нека да ви дам няколко примера: “Може ли да спим на открито тази нощ?” Нормално, като всички бащи, аз бих помислил и бих отговорил “Не.” В главата ми ще се завъртят всички нормални съображения за отказа: “Комарите” или “През нощта ще поискате да идете до тоалета, а входната врата ще бъде заключена” или “А ако завали?” Вие разбирате колко неубедително е това. Никога вече. Спането на открито се превърна в любимо развлечение и за мене. Друг случай: “Можем ли да спим с дрехите си?” Защо не? Всъщност кой се интересува с какво са облечени децата през нощта? Както казва жена ми, когато имате 4 деца, вие сте толкова благодарен, когато видите че всички те са си легнали, че за вас е без значение с какво са облечени. “Можем ли да организираме парти у нас?” Разбира се. “А може ли да бъде с преспиване на гостите у дома?” Няма проблеми! Ние ги научихме, че привилегията да организират парти у дома включва и чистенето след него и те го приеха като нещо напълно нормално. Атмосферата у дома ставаше все по-забавна, но нали за това е семейният живот?

Неуспехът не е край на света. Когато се ценят взаимоотношенията, когато забавлението е нещо важно, когато стремежът да се отговаря положително е налице, съществува и определен риск. Ще има случаи, когато правилото ще бъде нарушено поради недоглеждане, т.е. ще има пропуски в системата. И така трябва да се оценява. Ако е случайно нарушение, проявете разбиране. След признанието на грешката следва прошка. Без скъперничество. Да се надяваме, че бащата ще остане спокоен, както обикновено и няма да произнесе лекция по въпроса. Ако правилото е нарушено преднамерено, това е друг въпрос и проблемът се

разрешава насаме с много по-строги средства. Всеки дом, който се придържа към този принцип на милостта се нуждае от място, което в нашето семейство наричаме “стаята за разтърсване.” Не винаги нещата вървят гладко, но най-важното нещо е отношението. В нашето семейство ценим високо смиреното и абсолютно честно признание, изречено с дух на разкаяние.

### **Раздвижете мускулите си за забавление!**

Ако сте издържали да прочетете това, което съм написал до тук, вие заслужавате да бъдете упреквани. Изключително твърдите родители може би вече са престанали да четат и са започнали да ми пишат писмо, в което да изложат многобройните си несъгласия с мене. Искате ли да ви предложи няколко идеи как да раздвижете мускулите си? Ако сте съгласни, ето няколко от тях:

- Когато семейството е младо, балансирайте по-строгите правила с дебело подчертаване на доверието. Децата имат нужда да знаят, че им се доверяваме, те искат само най-доброто, искат да им вярваме. Вместо да гледаме към тях с подозрение и да ги шпионираме, ние сме длъжни да им предадем нашата убеденост, че те са ни верни. Тъкмо заради това съществува милостта. Нещо повече, в такава среда децата процъфтяват. Тук е подходящо да добавя, че разликата между “принципи” и “правила” е много съществена. Правилата могат да се изработват и поради това - да бъдат променяни или нарушавани. Принципите не могат да се подчиняват на временната изгода. Правилата са временни, а принципите са вечни. Правилата ни помагат, а принципите са жизнено важни. Мъдри са онези родители, които разбират тези различия.

- С течение на времето преднамерено увеличавайте степента на свобода на децата си и намалявайте контрола си над тях. Разбира се, в това има риск. Разбира се, че е трудно да се направи. Но няма да ви стане по-лесно, ако изчаквате те да станат 20-годишни! Мисля си, че би било прекрасно, ако родителите наистина напишат “декларация за независимостта” за всяко от децата си и да му го връчат, когато детето им стигне до възрастта на зрелостта и може да се придържа към нея. Това би било събитие, подобно на връчване на зрелостното свидетелство в гимназията.

- През цялото време култивирайте и подчертавайте важността от близки взаимоотношения. Когато картите са свалени на масата нищо, абсолютно нищо на тази земя не е по-важно за нас, отколкото членовете на семейството ни. Правете всичко възможно да създавате такива взаимоотношения.

Петерсън, пишейки за същия проблем, ни разказва следната поучителна история: “Всяко кътче на огромния Боинг 747 беше претъркано. Самолетът излетя посред нощ от Бразилия, където чехях лекции. Докато той летеше в нощта, аз задряхах. Не знам колко дълго бях спал, но бях в просъница и се събудих от висок глас, който съобщаваше: “Намираме се в изключително опасно положение.” Три от двигателите на самолета бяха спрели поради замърсяване на горивото, а четвъртият се очакваше всеки момент също да спре. Стюардът каза на английски: “Сега сте длъжни да изпълнявате точно това, което ще ви кажем. Никой да не се опитва да прави нещо, което не му е казано. Животът ви зависи от нас. Ние сме обучени да осигурим вашата безопасност, поради това трябва да правите точно това, което ще ви кажем.” След това той повтори това на португалски. Всички се огледахме тъжно. Стюардът каза: “Сега дръпнете перденцата от илюминаторите, защото след малко ще останем без осветление.” Мислено се помолих: “Господи!” Самолетът направи завой и започна да се снижава, тъй като екипажът се стремеше да стигнем до летището. Стюардът тичаше насам-натам и командваше: “Сега извадете тази инструкция от запечатания плик и погледнете към указанията за употреба.” Разбирате ли, аз бях прелетял милиони километри по цял свят и си мислех, че знам тези указания наизуст, но се паникьосах, защото не можех да намеря проклетата инструкция. Всички изглеждаха вцепенени, докато усещахме как самолетът пада стремително към земята. Най-накрая стюардът каза: “Сега се пристегнете възможно най-здраво с коланите към седалката, съгнетете краката и поставете главата в скута си.” Ние не можехме да разберем къде се намираме, горе или долу. Аз се огледах - около мен си говореха уплашено на португалски и аз си помислих: “Ето това е. Това е сериозно. Не мога да повярвам, че това може да се случи. Аз не знаех, че това ще се случи тази нощ. Предполагам, че тези неща стават така.” Имах

ужасно усещане. След това до съзнанието ми достигна гласът на стюарда, лаещ като картечница: “Подгответе се за удара.” Честно казано, аз не мислех за фотокопирния апарат. Не ме беше грижа за маслото за колата ми. В подобни моменти, неволно, от някъде дълбоко вътре в нас излиза нещо, за което никога не сме мислили, нито сме планирал и за което не сме се сеждали. Единственото което можех да правя, беше да се моля. Установих, че се моля по начин, по който никога не съм се молил. Докато заравях глава дълбоко в скута си и повдигах нагоре колене, убеден, че всичко е свършено, аз казах: “О Боже, благодаря Ти. Благодаря Ти за невероятната привилегия да Те познавам. Животът беше прекрасен.” А докато самолетът продължаваше да пада, моята последна мисъл, моят последен вик беше: “О Господи, жена ми! Децата ми!” Сега, драги читателю, трябва да ти кажа, че аз оцелях! Докато се учудвах над това посред нощта, докато стомахът ми беше свит на топка и имах усещането че устата ми е пълна с памук, аз не можех да промълвя една дума. Всичко в мене беше изпепелено. Мислех си: “Какво направих? Какво казах? Какви бяха последните ми мисли? Защо си мислех за това?” Чудех се: “Къде се намира дъното?” Ето къде е дъното - взаимоотношенията. Когато видях жена си на летището, погледнах към нея, спуснах се да я хвана за ръка и ѝ казах: “О, колко много те ценя!” След това я погледнах с просълзени очи и казах: “Толкова много те ценя. Не знаех дали ще те видя отново. О, колко много те ценя!” Когато си отидохме вкъщи, аз казах на тримата си сина: “Аз много ви ценя. Момчета, радвам се, че вие сте вкъщи и аз съм част от вас.” Аз съм сам, вие също сте сами. Но защото сме в семейство, всеки от нас притежава парченце от пъзела и сме длъжни да правим това, което е необходимо. Аз съм убеден, че вие ще кажете заедно с мене: “И по милостта на Бога, аз ще правя всичко, на което съм способен за семейството си.”

Ако сте попаднали в клетката на забързания стил на живот, призовавам ви да забавите темпото и да излезете от капана. Семейството ви заслужава повече, отколкото огризките от времето ви. Заради милостта на Бога направете всичко, на което сте способен. Започнете днес. Моля ви.

## Глава 9

### Предупреждение към незаинтересованите

Сега усещам, как някои от вас започват да си мислят: “Тази книга е твърде идеализирана, къде са трудностите на семейния живот?” Може би липсата на “реализъм” в прочетените до сега страници ви кара да се чувствате пренебрегнат или самотен? Вместо да се занимавам със семейните кризи, аз пропилях 8 глави, за да ви говоря за това, на което аз и съпругата ми сме се наслаждавали на всеки етап от семейния ни живот. Аз не ви разказвах как сме се борили, за да помогнем на едно от децата си, което се беше пристрастило към наркотиците или към алкохола. Нито пък как сме се трудили, за да извадим от затвора един от синовете ни, или да убеждаваме друг да се откаже от идеята си за самоубийство, или да спасяваме някое от децата си, попаднало под влиянието на някаква секта, или да помогнем на някоя от дъщерите си да направи нелегален аборт. От горе на всичко, аз напълно се отделих от погледа ви, когато казах, че ние сме се наслаждавали на юношеството на децата си! Да, представям си, че сега си мислите, че това е някаква книга, в която се говорят фантазии. Може би ще ви бъде интересно да научите, че последните 6 глави са посветени на нещо свършено друго. Ако наистина проявявате интерес да четете повече за трудностите в семейния живот, следващите глави са за вас. Всъщност аз имам една добра и една лоша новина за вас. Добрата новина е, че до края на книгата ще се занимаваме само с реалните неща от живота. Лошата новина е, че нямам магическа пръчка, която да размахам над някои от тези потискащи семейни борби. Аз съм загрижен да ви помогна с каквото мога, но не мога да ви обещая бързо и лесно решение. Отказвам да ви предложа подредена розова градина, само ако направите тези 4 стъпки, ако запомните 6 стиха от Библията или ако се насладите на тази или онази формула. Разрешаването на проблемите не е толкова просто. Ние сме хора, които търсят здраво семейство, а не някакви суперсветци, избягващи трудностите и борбите на днешното общество. Следователно, в останалите 6 глави искам да се спра на някои от тъмните страни на семейния живот, на които трябва да издържим. Може да не говоря за вашия конкретен проблем, но може би ще откриете помощ и окуражение, които ще ви дадат достатъчно сили да

продължите борбата. Аз се надявам това да е така.

#### **Фактите не лъжат**

В един доклад на Президента на САЩ, озаглавен “Семейството: Да предпазим бъдещето на Америка” се казва следното: “Статистиката за болестното състояние, в което се намират много американски семейства е красноречива. Вгледайте се в следващия статистически портрет на 3,6 мил. деца, които за пръв път са прекрачили прага на училището през 1986 год.

3. 14% са деца на родители, които нямат сключен брак.
4. 40% ще живеят в разведено семейство, преди да навършат 18 годишна възраст.
5. при завръщането си от училище от 25% до 35% от децата сами си отключват входната врата, защото къщата им е празна.

Обезпокоителни са и други факти:

6. През 1960 в Америка е имало 393 000 разводи; а през 1975 год. - 1 187 000 разводи.
7. за последните 30 години процента на незаконно родените деца се е увеличил 4,5 пъти.

Семейството наистина има нужда от помощ! Когато към тези тъжни факти се прибавят ежедневните аборти, побоят на съпругите от мъжете им, насилието над децата (в Америка всеки 2 минути някое дете бива бито от родителите си), кръвосмесителни връзки, отвлечането на деца, увеличаването на броя на самоубийствата сред младите хора, пренебрежителното отношение, детската порнография, детската престъпност, епидемичното разпространение на сексуални заболявания, някои от които са нови и смъртоносни, вие ще разберете, че докладът на Президента не преувеличава нещата. Нито един от тези факти не ни интересува, ако не се отнася конкретно за нашето семейство. Ние не усещаме ужилването, докато семейството ни е в безопасност, но когато някоя от тези трагедии се докосне лично до нас, нашето хладно и егоистично безразличие се заменя с остра загриженост. Например, насилието над децата може да се разглежда като още една от многото тъжни новини, поместени в някой вестник. Ние поклащаме глава и пасивно си казваме: “Какъв срам!”, докато довършваме вечерята си. Но когато едно от внучетата ни се окаже жертва на насилие, изведнъж болката става реална. Когато чуем за разпадането на нечие семейство, ние лесно можем да поцъкаме с език и да въздъхнем, че това е “белег на времето ни,” докато това не се случи с някой от близките ни приятели или съседи. В такъв момент реалността за разпадането на семейството изглежда особено лична и ужасно трагична. Даже оптимисти като мене не могат повече да се усмихнат и да извършат глава. Нещо трябва да се направи - и то сега!

Когато реалността удари домът ни, пасивността се заменя от спешни действия. Тъй като съм преживял повече от 50 години, аз съм бил непосредствен свидетел на разпадането на няколко семейства. Повечето от тези случаи бяха с наши съседи, докато бях дете, а след това, съпруг и баща на собственото си семейство. Всички засегнати семейства в началото бяха образец на здрави семейства - съпрузите се обичаха, децата бяха желани, обичани и очевидно за тях се грижеха добре. Погледнато отстрани, тези семейства бяха здрави и в тях царуваше разбирателство между членовете им. В нито едно от тях нямаше белези на бедност, на физическо насилие или на умопомрачение. Отстрани всяко семейство изглеждаше хармонично, с близки взаимоотношения на членовете му. Всеки дом приличаше на щастливо място, в което всеки би искал да живее. Но всяко от тях се разпадна толкова очевидно, че надеждата за възстановяване на добрите отношения се оказа нереална. И до сега ме натъжава споменът за тези семейства. Без да се опитвам да драматизирам описанието си, аз все още си спомням лицата на членовете на тези семейства и все още ме боли за тях. Без съмнение вие също сте били свидетели на подобни сцени. Може би това се отнася за вас лично. Това може да става в собствения ви дом, даже в настоящия момент. Ако все още семейството ви е здраво, ако все още обичате, ако все още си говорите в семейството, ако все още си помагате взаимно, ако все още се смеете и се молите заедно, вие сте по-скоро изключение, а не правило. Но вместо да се гордеете с това, аз ви призовавам да бъдете дълбоко благодарен. Нашето уморено, трагично общество има нужда от вас. Някои от вас може да са били оцетени, докато са полагали усилия за изграждане на здраво семейство. Смърт може да е отнела партньора или някое дете, или някой може да е заболял неочаквано и тежко, което изсмуква енергията ви. Но вие все още не сте паднали. Може би развод против волята ви е откраднал веселието от живота ви. Но Бог милостиво ви е дал друга връзка и вие можете да продължите да живеете, защото работите упорито над това и искате да промените живота си. Бог да ви помага. Моля ви, не спирайте! Ние нямаме достатъчно примери като вас.

#### **Как едно семейство се разпада?**

Искам за малко да посетим едно затруднено семейство, което е съществувало преди столетия. Иска ми се да ви предупредя, да не се ограничите само да слушате и да се мръстите. Ние трябва да открием и да се замислим над сигналите за опасността, която в края на краищата довежда до разпадането на семейството. Надеждата ми е, че ще можем да научим някои незабравими уроци от това, което ще видим. Библията описва твърде пестеливо това семейство в 1Царе. Нека първо да се срещнем със него.

### ***Бащата наречен Илий***

В 1Царе 1 често се споменава за бащата Илий. Там се казва, че той е заемал много отговорна длъжност. Всъщност той се носел две отговорности, които са изисквали много време - той е бил едновременно свещеник и съдия. По онова време не е било необичайно свещеникът да бъде и съдия. Моят дядо по майчина линия изпълняваше тази двойна роля в малкото тексаско градче Ел Кампо, където бях роден. От много години той беше религиозен лидер (не свещеник, а много уважаван учител в Неделното училище за възрастни към местната църква), а освен това беше и Миров съдия. През цялото ми детство, в същност до смъртта на дядо ми, аз не си спомням баща ми да го е нарекъл Татко, защото той се обръщаше към него с името "Съдия Лънди." Той беше много известен в околността като обществена личност и религиозен лидер. Тъкмо такъв е бил и "Съдия Илий." Илий е било неговото фамилно име. В последното изречение на 1Царе 4:18 се казва: "*И той съди Израиля четиридесет години.*" Запомнете това. Той е заемал отговорен пост в обществото. Той не само е бил зает, но и много уважаван човек. Почти без изключение, когато в Библията се споменава за Илий, той е наричан "свещеникът Илий" или "съдията Илий." Освен това Илий е бил вярващ. За него да представя Бога пред хората означавало да бъде Божий човек в истинския смисъл на това име. В 1Царе 2:11 за него се казва: "свещеника Илий." Между другото, името му означавало "Йехова е превъзвишен," равностойно на "Йехова е мой Бог." По-вероятно последното, което ни уверява, че тази религиозна обществена личност е бил вярващ човек. Илий е имал двама сина, които според 1Царе 1:3 били наречени Офний и Финеес. Библията ни казва още четири неща за Илий. Първо, той е бил много възрастен, а синовете му са били млади мъже. В 1Царе 3:2 се казва: "*очите му бяха почнали да отслабват, та не можеше да вижда.*" Ние разбираме, че когато наближил края на живота му, Илий е бил почти сляп. В 1Царе 4:15 се казва, че по това време той е бил на деветдесет и осем години. Второ, Илий е бил духовно чувствителен. Когато Бог говорел на младия Самуил, Илий разбрал, че това е Бог. Той даже казал на момчето какво да направи. "*И Господ повика Самуила още трети път. И той стана та отиде при Илий и рече: „Ето ме, защото ме повика.“ Тогава Илий разбра, че Господ е повикал детето. Затова, Илий каза на Самуила: „Иди та си легни; и ако те повика, кажи: Говори, Господи, защото слугата Ти слуша.“ И тъй, Самуил отиде та си легна на мястото си*" (1Царе 3:8-9). Илий открил присъствието на Бога през тази нощ. Той е знаел какво означава да разговаряш с Бога. Не искам да си мислите, че Илий е бил някакъв деградирал старец, който безумно се стремил към известност. Това не би било вярно. Не виждам признаци той да се е стремил към слава и известност в религиозния си живот. Трето, Илий вече не бил достатъчно активен. Казано направо, човекът е бил дебел. Имам ли право да кажа това? Вие преценете, след като прочетете следния откъс: "*А щом спомена за Божия ковчег, Илий падна от стола възник край портата, и вратът му се строши, и умря; защото беше стар и тежък човек. И той съди Израиля четиридесет години*" (1Царе 4:18). Ние не можем да оценим значимостта на този факт, докато не го свържем с цялата история, което ми предстои да направя. За сега е достатъчно да се знае, че този човек не само е бил стар, но е бил и с наднормено тегло. Докато разглеждаме ст.18, аз забелязах четвъртото нещо, казано за него. Той не е бил като някоя прелетна пеперудка, някакъв проповедник, който всяка вечер произнася проповеди на различни места. През цялото време той е живял в Сило, и вярно служил на Бога в продължение на 40 години. Трябва да отдадем почит на Илий, че не е напуснал поста си. Да беше постъпил така и като баща на семейството си!

### ***Двамата родни сина Офний и Финеес***

"...дето двамата Илиеви синове, Офний и Финеес бяха свещеници пред Господа" (1Царе 1:3). В Библията често професията на бащата се наследява от синовете му. В този случай какъвто е бащата, такива са и синовете му, но колко различни са характерите им. По професия те са били свещеници. Но преди да се изпълните с уважение към синовете заради професията им, по-добре прочетете 1Царе 2:12: "*А Илиевите синове бяха лоши човеци, които не познават Господа.*" Запомнете това добре. Двамата сина на Илий били невярващи и неподчиняващи се

хора. По професия хората може да се свещеници, но в сърцето си да са далече от Бога. В това няма нищо необичайно. От векове е имало фалшиви пророци, фалшиви учители, нищо не струващи пастори, невярващи проповедници. Това винаги ще бъде така. Синове на Илия може да са носили свещенически дрехи и да са участвували в свещеническите ритуали, но начинът им на живот е разкривал, че те не са се подчинявали на Бога и се живеели скандално: *“А Илиевите синове бяха лоши човеци, които не познават Господа. Тия свещеници постъпваха към хората така: когато някой принасяше жертва, като се вареше месото, слугата на свещеника дохождаше с тризъба вилица в ръка и забождаше я в тенджерата или в котела, или в котлето, или в гърнето; и каквото издигаше вилицата, свещеникът го вземаше за себе си. Така постъпваха в Сило с всичките израилтяни, които дохождаха там. Даже преди да изгорят тлъстината, слугата на свещеника дохождаше та казваше на човека, който принасяше жертвата: „Дай на свещеника месо за печене, защото няма да приеме от тебе варено месо, но сурово.“ И ако човекът му рече: „Нека изгорят първо тлъстината, и сетне си вземи колкото желае душата ти,“ тогава му казваше: „Не, но сега ще дадеш, и ако не, ще взема със сила.“ Така грехът на тия младежи беше твърде голям пред Господа; защото хората се отвращаваха от Господната жертва”* (1Царе 2:12-17). Не пропускайте последното изречение. В тона на тези думи се съдържа описанието на откритото безсрамие, демонстрирано от синовете на Илий. Те са извършвали грях, като са устройвали безсмислени ритуали, като целта им е била да задоволяват собствените си апетити. Те не са демонстрирали уважение към Бога в сърцата си, не са имали чувствителност за значението на жертвоприношението. За тези безсрамници религиозните отговорности не са били нищо повече от ритуал, чиято цел е да им осигури храна, за да натъпчат стомасите си. От горе на всичко, двамата братя живеели неморално: *“А като беше Илий много стар, чу всичко, що правили синовете му на целия Израел, и как лежели с жените, които служували при входа на шатъра за срещане”* (1Царе 2:22).

Репутацията им станала широко известна. Даже когато новината за неморалното им поведение се разпространявала, те даже не се опитвали да я прикриват. В последвалите събития на тази история ние четем, че освен това те били упорити и неподчиняващи се хора, които отказвали да се вслушат в чужди съвети. Чудно нещо! Въпреки че имали баща, който като свещеник и съдия бил посветил целия си живот на Божиите дела, двамата му сина израснали като цинични хора. За разлика от баща си, те въобще не се интересували от Божиите неща, а сърцата им са били затъмнени и безмилостни. За тях Бог е бил някакво далечно Божество, а служението в храма - скучна шега. Няма нищо ново в това, че децата на свещеници и мисионери често живеят безбожно.

Веднъж един приятел от Тексас ми каза с усмивка: “Причината, поради която децата на свещениците са толкова лоши е, че те са в постоянен контакт с децата на дяконите.” Може би в тези думи се съдържа повече предположение, отколкото истина, но за децата е толкова лесно да заболелят от така нареченият “оранжерийен синдром.” През целият си живот, с цялото си сърце, всички тези деца са в контакт с библейските неща, с духовните неща, с църковните неща, с разговорите за Бога, с много молитви, с много срещи, че най-накрая им идва до гуша.

Ако като родители не са внимателни, ние можем да си мислим, че децата ни живеят в хармония с Бога, че го обичат толкова много, колкото и ние Го обичаме, а всъщност те са му обърнали гръб. Даже още по-лошо, те могат да станат цинично критични към духовните неща, точно както виждаме това в живота на Офний и Финеев.

#### ***Осиновеният син, наречен Самуил***

Илий е имал още един син, едно момче наречено Самуил, което било осиновено от него, след като родните му синове станали зрели хора. Родните майка и баща на детето се наричали Анна и Елкана. Зачеването на детето било Божий дар за майка му. Раждането му развълнувало дълбоко сърцата и на двамата. Анна обещала: “Боже, ако ме дариш с момче, аз ще Ти го върна обратно.” Виджте какво точно е казала тази жена: *“И когато го отби, заведе го със себе си, заедно с един тригодишен юнец, и с една ефа брашно, и с един мях вино, и донесе го в Господния дом в Сило. А детето беше малко... За това дете се молах: и Господ ми изпълни прощението, което отправих към Него. Затова и аз го доведох на Господа; през всичките дни на живота си да бъде посветен на Господа. И той се поклонил там на Господа”* (1Царе 1:24, 27-28). Това не е картина на спокойствието - едно малко момче, живеещо в дом, окупиран от двама много по-възрастни и непокорни братя и пасивен баща-осиновител, който е стар, дебел и бързо губи контакт. Това са признаците на разпадането. Но въпреки това ние

четем: „...А детето служуваше Господу пред свещеника Илий” (1Царе2:11). Според мене Илий е работил упорито, за да научи осиновения си син на отговорностите и начините, по които се е извършвало богослужението. В 1Царе 3:19 се дава още едно описание на положението: *“И Самуил растеше, и Господ бе с него, и не оставаше да падне на земята ни една от неговите думи.”* Все едно, че Господ бил обвинил Самуил с прекрасно защитно мехурче. Прекрасно е да си представим това.

#### **Наблюдение на сцената от разстояние**

След като се запознахме със семейството, нека да се опитаме да си представим, какво щеше да е положението, ако то живееше в съседство до нас, или даже в нашия жилищен блок. Сигурен съм, че ние ще забележим непокорният начин на живот на двамата сина на Илий.

#### **Греховете на синовете**

Ако правилно съм анализирал семейството на Илий, най-обезпокояващия и очевиден факт е греховността на Офний и Финеес. На нас ни се казва, че те са презирали жертвоприношенията на Бога, че са вършели незаконни и безсрамни неща пред очите на хората, *“при входа на шатъра за срещане”*(2:22). В същност божиите хора са знаели това. Ние научаваме, че те са си разказвали един на друг как живеят двамата безбожни свещеници. Ние бихме чули подобни истории, ако живеехме тогава близо до тях. В 1Царе 3:13 се казва, че синовете му навлекли проклетия на себе си. За мен това означава, че след като са прекарвали достатъчно време в това безсрамно положение, нещата се обърнали толкова неблагоприятно за тях, че незаконните им постъпки повече не можели да бъдат извинявани. Бог решил да ги накаже. Те толкова дълго време живели безбожно, че за тях нямало друго наказание, освен смърт.

#### **Предупреждения от другите хора**

Ако имахме подслушвателни устройства по стените на къщата на Илий, ние щяхме да чуем 4 предупреждения, отправени към Илий от други хора. Първото предупреждение идва от обществото като цяло: *“А като беше Илий много стар, чу всичко, що правили синовете му на целия Израел, и как лежели с жените, които служували при входа на шатъра за срещане. И той им рече: „Защо правите такива работи? Понеже слушам лоши работи за вас от всички тия люде. Недейте, чада мои; защото не е добър слухът, който чувам; вие правите Господните люде да стават престъпници”*” (1Царе 2:22-24). Това означава, че поведението на синовете му е било общоизвестно. Обществото не е запазило в тайна от любимия си съдия тези лоши новини. На старият свещеник било казано: *“Това, което правят синовете ти е лошо и грешно, и вреди на Божието дело. Това е скандално и измамно нещо. Това вреди и на тебе. Още повече, че се петни Божията работа.”* Няма съмнения, че Илий е чул предупрежденията, идващи не само от хората около него, но и от един безименен пророк. В Библията той просто е наречен *“Божий човек.”* Вгледайте се в горчивите думи на предупреждението: *“Тогаво дойде един Божий човек при Илий та му рече: „Така каза Господ: Не съм ли Се открил явно на бащиния ти дом, когато те бяха в Египет у Фараоновия дом? И не съм ли избрал него измежду всичките Израилеви племена за Мой свещеник, за да принася жертва на олтара Ми, да гори тамян и да носи ефод пред Мене? И не съм ли дал на бащиния ти дом всичките приноси чрез огън от израилтяните? Защо, прочее, ритате жертвата Ми и приноса Ми, който съм заповядал да принасят в жилището Ми, и почитааш синовете си повече от Мене, за да се гоите с по-доброто от всичките приноси на людето Ми Израеля?”* *“Затова Господ Израилевият Бог казва: „Аз наистина думах, че твоят дом и домът на баща ти щяха да ходят пред Мене до века; но сега Господ казва: далеч от Мене! Защото ония, които славят Мене, тях ще прославя Аз, а ония, които Ме презират, ще бъдат презрени. Ето, идат дните, когато ще пресека мишцата ти и мишцата на бащиния ти дом, така щото да няма старец в дома ти. И посред всичките блага, които ще се дават на Израеля, в жилището Ми ще видиш улеснение и не ще има старец в дома ти до века. И оня от твоите, когото не отсека от олтара Си, ще бъде за изнуряване на очите ти и за огорчаване на душата ти; и всичките внуци на дома ти ще умрат в средна възраст. И това, което ще дойде върху двамата ти сина, върху Офния и Фенееса, ще ти бъде знамение: в един ден и двамата ще умрат”*” (1Царе 2:27-34). Това наричам поверителна информация. Илия чул предупреждения не само от хората, но и от Самия Бог: *“Тогаво Господ каза на Самуила: Ето, Аз ще извърша в Израеля такава дело, щото на всеки, който го чуе, ще му писнат двете уши. В оня ден ще извърши против Илий всичко, що говорих на дома му; ще почна и ще свърша”* (1Царе 3:11-12).

#### **Сериозни думи за предупреждение**



Според оценката на Бога, изпитанието на лидерството на бащата не се основава на социалните му умения, на връзките му с обществото, на уменията му да ръководи или как се представя пред хората. Изпитанието се извършва в къщи. Това е особено вярно за всеки църковен служител. Спомнете си онези вечни думи отправени от Павел към Тимоти - които непряко се отнасят за всички, които работят като лидери в църквата: *“Вярно е това слово: Ако някой поиска епископство, добро дело желае. Прочее, епископът трябва да бъде непорочен, мъж на една жена, самообладан, разбран, порядъчен, честолобив, способен да поучава, не навикнал на пияни разправиши, не побойник, а кротък, не крамолник, не сребролюбец; който управлява добре своя си дом и държи чадата си в послушание с пълна сериозност; (защото ако човек не знае да управлява своя си дом, как ще се грижи за Божията църква)”* (1 Тим. 3:1-5)? Вгледайте се отново в онова, което се казва в последното изречение. Лидерите на църквата задължително трябва да са добри ръководители на дома си. Понякога не само съм изненадан, а и шокиран, че някои църкви, които си търсят лидери, даже не се срещат с членовете на семействата на потенциалните кандидати. Те се превръщат в нещо като “пакет с изненади”, когато такъв човек заеме поста си. Църквата може да познава новия лидер, но тя не е виждала и не е разговаряла със съпругата и децата му. А тъкмо в семейството си човек показва дали е способен да бъде пастир на Божието стадо.

### Отговорът на бащата

По какъв начин е отговорил Илий на тези многобройни предупреждения? Първата му реакция е представлявала едно незавършено мъмрене: *“И той им рече: „Защо правите такива работи? Понеже слушам лоши работи за вас от всички тия люде. Недейте, чада мои; защото не е добър слухът, който чувам; вие правите Господните люде да стават престъпници”* (1 Царе 2:23-24). Нали ви звучи доста наивно и неефективно? Все едно им казва: “Момчета, чух някои неща, казани по повод на вашето поведение. Знаете ли, че това, което чух не е много добро.” Това е почти всичко, което им е казал баща им. А дали те са го послушали? Ясно е, че не са го послушали! Те са били възрастни мъже. Спомняте ли си? Те били цинични безсрамници. Те са се наслаждавали и са се стремели към удоволствията на лекия начин на живот. Тъй като Илий не представлявал авторитет за тях, той не успял да ги накара да го уважават. Въпреки че е бил съдия и свещеник, самият Илий е бил част от проблема. Второто нещо, което забелязах е, че той даже се наслаждавал на синовете си. Бог ясно му показал това: *“Тогавя дойде един Божий човек при Илий та му рече: Така каза Господ: „Не съм ли Се открил явно на бащиния ти дом, когато те бяха в Египет у Фараоновия дом? И не съм ли избрал него измежду всичките Израилевы племена за Мой свещеник, за да принася жертва на олтара Ми, да гори тамян и да носи ефод пред Мене? И не съм ли дал на бащиния ти дом всичките приноси чрез огън от израилтяните? Защо, прочее, ритате жертвата Ми и приноса Ми, който съм заповядал да принасят в жилището Ми, и почитааш синовете си повече от Мене, за да се гоите с по-доброто от всичките приноси на людето Ми Израиля”* (1 Царе 2:27-29)? Илий почитал синовете си повече от Бога, като им е разрешавал подобна свобода и такова отношение към свещеническите им отговорности. Илий може да е стоял зад сцената, със скръстени ръце и даже да се мръщел малко, но това не било достатъчно! Той просто оставял течението да го носи. Като постъпвал по този начин, той на практика одобрявал действията на синовете си. Семейството се разпадало буквално пред очите му! Мисля, че освен това успех да открия една проява на пасивен фатализъм, успоредно с наслаждението и лекото мъмрене, което Илий отправил към синовете си. Представяте ли си как старият свещеник повдига рамене, докато четете следните редове: *“Господ е; нека стори каквото Му е угодно”* (3:18). Вие можете да попитате: “Добре, какво би могъл да направи Илий?” По-добре ще е да не си задавате този въпрос! Потърсете отговора в закона на Моисей и се подгответе, защото ще бъдете шокирани: *“Ако има някой упорит и непослушен син, който не слуша думите на баща си или думите на майка си, и при все, че те го наказват, пак той не ще да ги слуша, тогава баща му и майка му да го хванат и да го заведат при старейшините на града му и при портата на местожителството му, и да кажат на старейшините на града му: Тоя наш син е упорит и непокорен; не слуша думите ни, разбуден е и пияница. Тогавя всичките мъже от града му да го убият с камъни, та да умре; така да отмахнеш злото от сред себе си; и целият Израел ще чуе и ще се убои”* (Втор. 21:18-21). Ако Офний или Финеес бяха заведени при старейшините и ако те бяха постъпили по определения от Бога начин, мога да ви уверя, че Илий нямаше да бъде пасивен

фаталист.

### Признаци за разпадането на семейството

Достатъчно разгледахме тази стара история. В нея открих поне 4 белега, сигнализиращи за разпадане на семейството:

1. **Прекомерна професионална заетост на бащата, ставаща за сметка на пренебрегване на нуждите на семейството.** Старият човек е бил зает свещеник и уважаван съдия. Вследствие на това, той бил прекомерно ангажиран с обществените и професионалните си задължения и пропускал да види нуждите на семейството. Къде е бил той, когато са пораствали синовете му и се е оформял характерът им? Сериозно се съмнявам, че този човек е забелязал постепенното им превръщане в циници. Едно дете разкрива сърцето и характера си чрез постъпките и думите си. Бащата трябва да наблюдава внимателно детето си, за да забележи сигналите за опасността. Един баща с чувствително сърце или една майка с отворени очи ще усети сигналите за влошаването на положението и ще вземе мерки отрано. Старият писател Александър Уайт, един от най-добрите английски прозаисти описва това по следния забележителен начин: *“Сега синовете на Илий станали синове на Сатаната; те не познавали Бога.” Невъзможно, ще протестираме вие, това не е писано в Библията. Но това което е записано в Библията ни кара да се запитаме, как е възможно синовете на такъв свят човек като Илий да станат синове на Сатаната. Не е възможно да не познават Бога, след като са се родили и са израли в двора на църквата! Та нали първото нещо, което са чули, са били хваленията на свещениците, отправяни към Бога от олтара. Та нали първото нещо, което са видели, е бил баща им, облечен в свещенически дрехи, застанал до олтара, върху който били поставени приноси, хляба и жертвоприношенията и издигацията се около него дим от тамян. Но ето, записано е черно на бяло: “Синовете на Илий са били синове на Сатана; те не познавали Бога.” Нека да помисля. Нека да поразсъждавам как може да стане така, че Офний и Финеес, които са били родени и израли в Сило, да не познават Бога. Има една причина - баща им никога не е бил вкъщи. Каква полза от това, че е съдил всички хора от Израел, ако Илий никога не е видял децата си, преди да са си легнали, т.е. той се е прибирал много късно у дома. “Какво означават всички тези религиозни ритуали?” са питали всички израелски деца бащите си, когато бивали завеждани в храма. И по целият път до храма и обратно до дома бащите водели за ръка любопитните си деца и им разказвали всичко за Авраам, Исаак и Яков, за Йосиф и Моисей, за Аарон и за Изхода, за странстването на дедите им през пустинята, за завладяването на Обещаната Земя и за ежегодната Пасха. Офний и Финеес са били единствените израелски деца, които са виждали храма всеки ден и не са му обръщали внимание. Всеки баща и всяка майка знаят много добре, че времето тече, че децата им израстват, докато изведнъж установят, че те са ги настигнали на ръст. Но синовете на Илий са израствали по-бързо от нашите най-високи синове. Изглежда, че всичко е било срещу Илий, първите прояви на зряло поведение на синовете му били насочени срещу него. Той си е мислил, че някой път ще му остане време, но през целия си живот е съжалявал, че никога е нямал време за децата си. Но нещата са взаимно зависими, така е и с прекомерната заангажираност на бащата и обзетите от зло сърца на синовете му. Дватама младежи станали синове на Сатана още докато били малки деца. “Защо правите такива неща? Страхувам се заради всички лоши неща, които хората говорят, че сте направили. Не, синове мой, не е добро това, което чувам за вас.” Подобно на една пословица, ние виждаме Илий да затваря вратата на обора и дълги години да рони сълзи, много след като расовият кон е бил откраднат.”*

2. **Отказ да приемем и признаем порочния стил на живот на децата ни.** Илий е бил зает да избегне болката от истината. Той е чувал отзивите и предупрежденията на хората, той може даже да се е изчервявал и да е поклащал тъжно побелялата си глава, но не е осъзнал и приел последиците от греховния живот на синовете си. Бог е казал: *“В оня ден ще извърши против Илий всичко, що говорих на дома му; ще почна и ще свърши. Защото му известих, че ще съдя дома му до века поради беззаконието, което той знае; понеже синовете му навлякоха проклетия на себе си, а той не ги възпря”* (1 Царе 3:12-13). Какво обвинение! Илий е знаел, но обърнете внимание: той не е реагирал. В Пр. 19:18 се казва: *“Наказвай сина си, докато има надежда, и не закоравявай сърцето си да го оставиш да загине.”* Смисълът на това е следният: “Наказвай сина си, докато е малък и има надежда. Ако не правиш това, ти ще провалиш живота му.” Това може да се каже и по следния начин: “Наказвай децата си, докато са достатъчно малки, за да се научат. Ако не направиш това, ти им помагаш да се самоунищожат.”

3. **Невъзможност да реагираме правилно на предупрежденията от другите хора.** Бог си има начини да ни информира. Той използва хора, които да ни помогнат да разберем истината.

Колко важно е да чуем тези упреци и да реагираме правилно на предупрежденията на другите! Как реагирате, когато някой ви предупреди за членове на вашето семейство? Посещава ви полицай и ви казва истината за непокорното ви дете. Вслушвате ли се в това, което ви казва? Учител от училището му ви говори за задълбочаващи се слабости в поведението на детето ви. Благодарите ли на този учител? Вие имате няколко приятели, които са ви достатъчно близки и честни, за да ви кажат истината. Чувате ли искрените им забележки? Уважавате ли тяхната загриженост? Мога ли да въведа нов персонаж - дядовците и бабите. Понякога те имат нещастната участ да кажат: “Скъпи, ела тук. Искам да ти кажа нещо за твоето безсрамно дете.” Добре, може да не се каже по такъв директен начин, но когато те съберат кураж да ви кажат откровенно какво мислят за възпитанието на детето ви, дали го възприемате без съпротива? Ние сме длъжни да реагираме правилно на предупрежденията на другите хора.

**4. Опитваме се да оправдаем лошото, като по този начин се превръщаме в част от проблема.** Вече споменах, че Илий е бил много дебел. Нека да ви покажа онова, което може да сте пропуснали да забележите в тази история: *“Защо, прочее, ритате жертвата Ми и приноса Ми, който съм заповядал да принасят в жилището Ми, и почитааш синовете си повече от Мене, за да се гоите с по-доброто от всичките приноси на людеите Ми Израиля?”* (2:29). Забележете, тук се казва “да се гоите” - в множествено число! Какъв е смисълът? Накрая Илий се присъединил и започнал да яде от месото, което синовете му вземали от приносите. Той възприел техния начин на живот! Поради това Бог казва: “Вие се угоихте.” Това е една от причините за неговата смърт. Част от излишното си тегло той е придобил, когато е започнал да води начина на живот на синовете си. Столетия по-късно един пророк, наречен Йеремиа, плачел, докато обикалял руините на любимия си Ерусалим: *“Бащите ни съгрешиха и няма ги; и ние носим техните беззакония”* (Пл. Йер. 5:7). С други думи, бащите ни пируваха, а ние ще почистваме масата. Ние има да изнасяме много боклук, останал от вчерашното тържество. А семейството е мястото, където се складира всичкия боклук.

#### **Честен и подходящ анализ**

В една прекрасна книга, писана през 1947 година, социологът и историкът Карл Цимерман сравнява упадъка и пълното разпадане на различните култури, сравнявайки ги с упадъка на семейството в Америка. Проучването му разкрива специфични образци на поведение, които характеризират последните етапи от разпадането на всяка култура. Преди да се разпадне, всяка култура демонстрира определени, ясно различими елементи. Карл Цимерман проследява онези елементи, които характеризират упадъка на семейството:

- а) Увеличен брой на лесно и безпроблемно получавани разводи.
- б) Намаляване броя на децата, намаляване на населението, увеличено обществено неуважение към родителите и към проблемите, свързани с отглеждането на децата.
  - в) Изпразване на брачната церемония от истинското ѝ значение.
  - г) Широко разпространение на песимистични учения за древни герои.
  - д) Отпадане на повечето задръжки срещу извършване на прелюбодеяние.
- е) Неподчинение на младите към възрастните, поради което отглеждането на деца става все по-трудно.
  - ж) Бързо увеличение и разпространение на детската престъпност.
  - з) Всеобщо приемане на всички форми на сексуални извращения.

Всичко това ни звучи странно познато, нали? Трябва да се замислим, че отново повтаряме стари грешки! Няма смисъл да се отрича очевидното. Семейната институция действително се разпада. Сега трябва да спрем вниманието си не върху това как можа да се случи това, колко сме слаби и в каква голяма нужда са семействата, а да помислим как можем да възстановим здравето семейство. Какво може да направим, за да спрем този порочен цикъл и да възстановим семейството, може би тъкмо вашето семейство? Като начало, трябва да прочетете глава 10. Там ще получите някои специфични съвети и окуражения, за да се справите с най-неприятното семейно главоболие - когато детето пораста и става непокорно или както веднъж го е описал Исус - става “блуден син”.

#### **Семеен съвет**

- Ако все още семейството ви е здраво, ако все още обичате партньора си, ако все още разговаряте помежду си, ако все още си помагате, ако все още се смеете и се молите заедно - аз ви призовавам да бъдете дълбоко благодарен. Не приемайте тази здравина на семейството си за даденост! В подходящ момент се замислете заедно с партньора си или с цялото си семейство над причините за вашето щастие и хармония. Изразете високото си мнение един

към друг. Запитайте се: ”Кои са онези неща, които е възможно да заплашат семейния ни живот през следващите седмици или месеци и как да се справим с тях?” Завършете този размисъл и обсъждане с молитва, като помолите Бога за сила и мъдрост да се справите с изпитанията и кризите, които неизменно ще се изпречат на пътя ви.

- 1 Царе 3:19 ни казва, че Бог е бил с младия Самуил и го е дарил с духовен успех, докато е пораствал. Като имаме предвид средата, в която е израствало детето, това ни изглежда забележително. Дали наистина Бог го е бил обградил с прекрасно предпазно мехурче? Какъв е бил ефекта на влиянието и молитвите на богобоязливата му майка Анна върху живота на израстващото ѝ дете? Кой е най-добрият начин, чрез който майките и татковците могат да подготвят децата си за живот в едно разпадащо се общество?

## Глава 10

### Противопоставяне на неприятното

Едно от най-привлекателните качества на Библията е нейният реализъм. За разлика от много съвременни доклади от изследвания, които са пълни с теория, Библията ни представя големи дози реалност. С това не искам да кажа, че в Библията липсва идеализъм - напротив, в нея има идеализъм. Но без изключение, там, където има идеализъм, той е добре балансиран чрез наличието на реализъм. Например, нека да вземем народа на Израел, избраните от Бога хора, юдеите. Бог ги е създал и ги е нарекъл ”Мои”. Той ги е защитавал и се е грижил за тях. Но независимо, че ги е обичал, Той не е скривал от тях истината за греховете им. Техните провали и непокорство са описани реалистично, с живи цветове. Освен това Библията изважда на показ някои мъже и жени, които са били много смели, даже са били герои. Божието Слово описва как тези мъже и жени понякога **застават сами** срещу течението на злото. Ние сме впечатлени от безкомпромисният им характер. Но Библията никога не ги осветява отдалеч, а ни разкрива белезите им и не скрива греховете им. И двете се показват без стеснение или възхвала. Например, ние виждаме Ной, който строи Ковчега независимо от невероятните подигравки на съвременниците си. Въпреки че изглеждало, че никога няма да завали, ние сме впечатлени от упоритостта на Ной, тъй като строежът е продължил повече от един век, упоритост, която в края на краищата е била възнаградена. Но скоро след свършване на потопа ние го виждаме отдаден на безсрамно и безпаметно пиянство. Божието Слово ни показва и двете страни от характера му. Ние виждаме как Петър, застанал сам срещу господстващото мнение на съвременниците си, казва на Исус: *”Ти си Христос, Синът на живия Бог.”* Но само след няколко седмици същият този човек се прикрива около горящия огън в двора на първосвещеника и отрича даже да познава Онзи, който е подложен на изтезания и му предстои да бъде разпънат на кръст. Такъв е реализмът на Библията. Това, което е вярно за един народ и за хората от Библията, е вярно и за семействата. Бог е създал семейството. Често споменавам, че Той е дал първообраза на брака. Това е Негова идея. Един мъж и една жена, съединени за цял живот: да зачеват и раждат деца, да ги отглеждат и възпитават, и да пускат порасналите си деца самостоятелно в живота. Всичко това е Негов план и е описано за нас в Библията. Има много реализъм за семейните отношения, вплетени в текста на Писанията. Примерите на семействата, които срещаме в Библията, не са ”идеализирани”. Тези семейства са съставени от реални, често пъти борещи се помежду си хора. Никой от примерите, представяни в Библията, не говорят за постоянна хармония и неспирна радост. Както и в наши дни, някои от тях е трябвало да се справят с упорити и непокорни деца. Както на нас, така и на тях, противопоставянето на неприятното не е било лесна работа.

#### Бог и непокорството

Може да ви окуража, че Бог никога не одобрява непокорството и му се противопоставя най-строго. Бъдете смел, ако сте родител, който живее в дом с пораснало дете, което става все по-упорито и непокорно. Бог е заедно с вас в решимостта ви да направите това, което е правилно. Той е натъжен, когато наблюдава непокорството на децата и говори строго срещу непокорството. Даже в древните времена Бог е отказвал да свие рамене и да погледне на другата страна, преструвайки се, че не е видял проявите на непокорство. Имам предвид една

сцена от 1Царе 15. Нека никой не се заблуждава, че само юношите проявяват непокорство. Човекът в центъра на тази картина не само че е възрастен мъж, но той е и цар, царят на Израел. Името му е Саул. Казано по-точно, Саул е постъпил безсрамно, проявявайки неподчинение. Бог е погледнал на постъпката му като на демонстративно непокорство и поради това изпратил Самуил да му се противопостави. Това е описано в 1Царе 15:22-23: “И рече Самуил: *Всеизгарянията и жертвите угодни ли са на Господа, както слушането на Господния глас? Ето, послушанието е по-приемливо от жертвата, и покорството - от тлъстината на овни. Защото непокорността е като греха на чародейството, и упорството като нечестието и идолопоклонството. Понеже ти отхвърли словото на Господа, то и Той отхвърли тебе да не бъдеш цар.*” Вгледайте се внимателно, за да анализирате Божията оценка за неподчинението. За Бога неподчинението е равностойно на чародейството и преклонението пред демони. Бога поставя непокорството на едно ниво с демонизма. А упорството? Просто прочетете стиха. В очите на Бога то е като чародейството и идолопоклонството. Това е твърде сурово твърдение, защото Бог мрази само няколко неща повече от идолопоклонството. И въпреки това ние четем “непокорството е като...чародейството, и упорството като...идолопоклонството.” Непокорството е причината да бъде детрониран царят на Израел, то е причината Саул да бъде отстранен от най-високия пост на земята.

Когато е налице упорито и постоянно непокорство, това не е шега работа. В него няма нищо смешно, нищо забавно. Нито пък Бог гледа на него като на някакво дребно нарушение. Упоритото непокорство е неприкрито зло, заслужаващо най-суровото наказание, което човек може да наложи. Ако Бог го наказва, ние като родители сме длъжни също да не го отминаваме без наказание. Но нека да бъдем мъдри. Непокорството не трябва да се обърква с нормалния процес на израстването на детето, когато то се бори за независимост. В предишните глави аз подчертах факта, че домът трябва да бъде лабораторията, в която родителите помагат на децата си да станат независими зрели хора. С узряването на младежа в него се развива собствен стил на живот, той трябва сам да се справя със собствените си финансови проблеми, сам да си избира приятели, да кара собствената си кола. Те узряват да се ръководят сами, когато достигнат това ниво на отговорности. Достигат до възрастта, когато могат сами да се грижат за себе си. Напомням ви, няма “магическа възраст,” за някои младежи тя идва по-рано, а за някои - по-късно. Този вид здравословна независимост не трябва да се разглежда от родителите като белег на непокорство. Мисля си, че много от нас ще се съгласят: малко неща са по-болезнени от това да се види един пораснал човек, който е неразривно свързан със собствените си родители, все още зависим, все още нуждаещ се от тях, за да удовлетвори житейските си потребности. От друга страна, трябва да се справяме с пораснали деца, които правят опит да управляват семейството чрез заплахи и шантаж, че ще тръгнат по свой собствен път. В този случай родителите са длъжни да гледат на непокорството със същата сериозност, с която гледа и Бог на нея. Тя просто не може да бъде толерирана. Многото началници в семейството създават обстановка за хаос. Без да искам да произнасям лекция с отрицателни обобщения, аз искам да кажа, че ние отглеждаме поколение от объркани деца. Мнозина не знаят кого да уважават, защото продължават да се променят стандартите за домашни отношения. Децата заплашват родителите си и никой не им се противопоставя. След това същата заплаха се отправя към учителя в училището, към младежките им ръководители в църквата и даже към полицаия на улицата. Ако им се позволи, тези егоистични непокорници няма да се спрат пред нищо по пътя си. Сега по-често от целия ми 25-годишен опит като пастор ставам свидетел на такива прояви. Нека да ви окуража: Родители, наше задължение е да се справяме решително и твърдо с непокорството. Това е неприятна и трудна работа. От нея винаги ще ви боли сърцето и понякога може да си помислите, че ще полудеете. Но трябва да останете твърди. Понякога нещата могат да станат трудно предсказуеми. Вие можете да останете сами срещу непокорството и да нямате лесен избор. В такива моменти или запазете властта си, или изоставете тази позиция и отворете пътя за едно мизерно съществуване, при което цялото ви семейство ще живее в постоянен стрес. Може да се окажете в положение, при което да се чудите дали не трябва да потърсите професионална помощ или съдействие от гражданските или полицейските власти. Ако се стигне до това, вие трябва да действате така, както диктува най-добрият интерес на семейството ви. Вие сте родителят и не можете да си позволите авторитетът ви вкъщи да бъде унищожен. Познавам семейства, които изживяват дните си под заплахата на пораснали и непокорни деца, които все още живеят при родителите си. Това е трагична и сърцераздирателна гледка. Родителите не знаят на какво ще станат

свидетели, когато се събудят на следващата сутрин. Те не знаят какво да очакват, когато непокорникът се прибере вкъщи от училище след обяд (ако въобще ходи на училище). Те живеят в страх, постоянно заплашвани от престъпен син, чийто стил на живот е неконтролируем. Такава обстановка не се създава за една нощ. За това са необходими години. Бог, който е създал семейството, никога не е имал предвид домът да се управлява по такъв начин.

### Притчата за Блудния син

Казаното досега е добър декор за изследване на една притча, разказана от Исус. Историята за блудния син се повтаря всеки ден в реалния живот в нашата страна. Мисля си, че сходството с нея ще ни помогне да разберем какво всъщност представлява Библията в наши дни. Историята е разказана в Евангелието на Лука и започва с прости думи: *“Някой си човек имаше двама сина. И по-младият от тях рече на баща си: Тате, дай ми дела, който ми се пада от имота. И той им раздели имота”* (15:11-12).

#### Нареждане на сцената

Според юдейския закон, когато едно семейство има двама сина, по-възрастният безусловно получава две-трети от наследството, а по-малкият получава оставащата една-трета. Тези финансови отношения се уреждали писмено при оттегляне на бащата от активен живот или при неговата смърт. По-младият син от тази история настоял нетърпеливо: *“Искам си дела СЕГА!”* Все едно че казва: *“Искам да се махна от това място и неговите ограничения. Искам да бъда независим.”* Това е философия, която е най-добре е изразена в естрадната песен на Франк Синатра: *“I did it my way.”* (Коментар: *„Живях по моя си начин.“ Д.Пр.*) В гласа на младежа се усеща нотка на непокорство. Това е неговото желание: *“Дай си ми моето богатство! Искам го незабавно!”*

Бащата не спорил, нито го молил да промени решението си. Той благородно дал на сина си полагащата му се част и го пуснал да си върви. Не след дълго младежът пропилял онова, което имал. Той отишъл в една далечна страна, като може би си е мислил, че никога няма да се върне у дома. За мен е интересно, че бащата е пуснал сина си на замине без борба. Даже не пише да му е дал някакви последни инструкции. Силно аплодираме това, че бащата е бил силен. Не е било лесно да се направи това, което той е направил. Напротив, това е болезнено, даже е малко заплашително събитие. Замислете се над мъдрите, проникателни думи на д-р Джон Уайт: *“Отношението на Бога към хората Му представляват пример за родителите-християни. Подобно на Него, ако се налага, ние трябва да позволим на непокорните ни деца да пожънат последствията от намеренията си. Може да дойде време, когато трябва да оттеглим всякаква подкрепа от тях и да им кажем, че поради собствените си решения ще трябва да напуснат дома ни...Има случаи, когато експлозивната обстановка изисква незабавни действия. Често “добрите деца” биват обхващани от горчивина, която родителите могат да пренебрегнат в желанието си да възстановят старите добри отношения с бунтовника. Но понякога нещата отиват толкова далече, че родителите са принудени да избират какво да имат вкъщи: едно проблемно дете или останалите деца без проблеми. Скърцащото зъбно колело може да поеме толкова много грес, че останалите не скърцащи зъбчатки могат да се изхлузят от оста и да се разтъркалят. Родителите, които не искат да вземат драстични мерки трябва да се запитат дали са пасивни, защото се страхуват? Те имат всички основания да се страхуват. Какви родители щяха да бъдат, ако не се страхуваха? Мисълта да се подложи едно дете на житейските трудности, на самотата и на моралните изкушения инстинктивно се намира в главата на всеки родител. А може би родителите се страхуват от общественото мнение? Дали все още подхранват нереалистични надежди, че нещата ще се оправят сами по някакъв магичен начин, като от тях се иска само да изчакат още малко, когато стане ясно прави ли са или не? Родителите, които не могат да се противопоставят на грешащите си деца са длъжни да разберат, че като плащат дълговете и глобите им, преди ясно да са определили правилата на взаимоотношенията си или когато продължават да им предлагат подслон, храна и дрехи, те морално стават съучастници на това престъпно поведение. Техните действия могат да дадат възможност на непокорните им деца да продължават да живеят греховния си живот. За тях домът просто е един безплатен хотел. Вместо да помогнат на децата си да тръгнат в Божия път, родителите все едно им казват, че не е нужно да станат добри,*

защото те, техните родители, ще се грижат винаги за тях и ще им помагат да се измъкват от затрудненията. Решението да се изгони едно дете от дома не трябва да се взема, защото може да се окаже ефикасно или поради спешността на положението. То трябва да се вземе въз основа на справедливостта. А справедливостта трябва да разгледа всяка страна на проблема. Морално справедливо ли е да се държи едно дете в къщи, когато останалите членове на семейството страдат от лишаване на правата си в една или друга форма поради неговото присъствие? Дали е достатъчно голямо, за да се грижи само за себе си, т.е. да си търси работа и да печели за храна и подслон? Дали е навършило възрастта да бъде самостоятелно по закон? Било ли е предупреждавано многократно, какво ще се случи, ако продължава да постъпва по същия начин? Дали тези предупреждения са били просто гневни заплахи или са били казани в сериозни разговори, в които е обсъждано защо може да се предприеме такава мярка?...Аз няма отговор на всички въпроси, които зададох, но съм длъжен да отговоря на някои и от тях.” Справянето с непокорството е сериозна работа. Това е особено неприятно, защото имаме работа с плът от нашата плът. Наистина няма по-голяма болка. Едва ли е необходимо да ви напомням, че накрая на никой наръчник за отглеждане на деца няма списък на отговорите на трудните въпроси. Липсва обещание, че непокорният син ще се разкае и върне обратно. Даже не можем да кажем със сигурност дали той или тя ще бъдат предпазени от опасностите. Нашият свят е студен и грозен. Нещата не винаги вървят на добре. Никой от тези непокорници не е живял щастливо до края на живота си. След напускането на дома, някои от тях с трепет и ужас очакват всяко зазоряване. Но да се върнем обратно към нашата история. Момчето каза: “Аз си отивам. Дай ми това, което ми се полага.” Много скоро след това той се превърнал в малка точка на хоризонта. Сигурен съм, че сърцето на бащата се е разкъсвало, докато е стоял на пътната врата, чудейки се дали някога ще се видят отново. Да си родител в такъв момент е най-трудното нещо на света.

### Начин на живот

“И не след много дни по-младият син си събра всичко и отиде в далечна страна, и там разпиля имота си с разпуснатия си живот. И като пропиля всичко, настана голям глад в оная страна; и той изпадна в лишение” (ст. 13-14). Момчето изгаряло мостовите след себе си. Той си казвал: “Не ме интересува онова, което не виждам” и се отдал на лек живот. Сега не бил принуждаван да се съобразява с никой, освен със себе си. Омръзнали му били всички ограничения въкъщи. Най-после е свободен и може да задоволи всичките си желания! Кой знае? Може да си е наел малка квартира близо до плажа с прекрасен изглед и след това се е сдобил с нови приятели. Сигурно е, че е бил в състояние да се наслаждава на живот като “плейбой”, какъвто не би могъл да води, ако беше останал у дома. Парите му купили много веселие, приятели (ако имате пари, те винаги имат време за вас) и поредица от млади жени. Това е било дълго очакваната и неограничена сексуална фантазия, за която младежът си мечтаел. Постепенно парите му се свършили. В този момент Библията е много красноречива в своята краткост. Страната може би е била обхваната от сурова икономическа криза и “той изпадна в лишение.” Нарастваща паника заменила чувството за свобода. Добре дошъл в реалния свят на улицата! Най-накрая той бил принуден да си търси работа. Единственият проблем бил, че не можел да си намери никаква работа. Сега младият еврей паднал до най-ниското си ниво. Той се съгласил да работи срамната работа на свинар. “И отиде да се представи на един от гражданите на оная страна, който го прати на полетата си да пасе свине. И желаеше да се насити с рошковите, от които ядяха свинете, но никой не му даваше” (ст.15-16). В наши дни да бъдеш свинар е най-лошата работа, която човек може да си представи. Аз поех пресметнатия риск да приложа тези думи от първия век от новата ера към реалния свят на сегашното поколение, но правя това с надеждата да спра някое младо момче или момиче, което се готви да напусне дома си. Наясно съм, че следващият текст може да се окаже твърде реалистичен за някои хора, но може би той ще привлече вниманието на някой млад бунтовник и ще го накара да преосмисли идеята си да избяга от подслона и защитата на родния дом. Момчетата се продават не само по улиците на големите, но и в по-малките градове на Америка. Съгласно уличния жаргон, бегълците се наричат “пилета,” а техните клиенти - “ястреби за пилета”. В по-големите градове момчетата се скитат по улиците, търсейки работа. Престъпници, които са опитни в привличането на младите бегълци към тази високодоходна и не изискваща квалификация търговия, обикалят автогарите и другите

транспортни центрове, търсейки новодошли и наивни юноши. Понякога някое отказващо да приеме предложенията им момче се превръща в мъжка проститутка с помощта на наркотици или чрез брутално насилие и се държи като затворник, докато от него може да се вземе всичко, което може да предложи и бъде изцяло изтощено, а тялото му - напълно износено. В Америка и по света съществуват перфектно ръководени организации, осигуряващи на богатите си клиенти порнографска литература и хомосексуални услуги с млади момчета. Тези високоплатени предприятия имат по-висок стандарт от жиголото, което работи на улицата и използват различни процедури. Момчетата доставят удоволствие на филмови звезди, прочути атлети, политици и в някои случаи - на високопоставени държавници.

Преди известно време един млад мъж, попаднал в този трагичен капан ми телефонира, без да си каже името. Неговата безсрамна история, която няма да повтора, представлява още едно ужасно описание на насилието. Имал съм и други възможности да се срещам с такива случаи, когато започнаха да се търсят момчета, избягали от дома. Изцяло объркани, морално корумпирани и физически изтощени, момчетата остават белязани за цял живот. Гласовете им разкриват паника и объркване. Те са били подлагани на неща, които вие и аз не бихме желали да обсъждаме и просто не бихме могли да си представим. Когато такива момчета започнали да търсят, те не знаели към кого да се обърнат. Бавно, но сигурно порокът ги завладявал и най-накрая те се оказват поробени от един ужасен начин на живот. Тяхната съвест, каквото и да е останало от нея, е като много тънък конец. Те са загубили всякакво себеуважение и често си мислят за самоубийство. Няма нещо, което да не са опитали. За тях веселието от така наречената свобода е отдавна отминала измама. Страстта им към наркотиците, алкохола, порнографията, перверзиите и към много други неспоменати извращения ги държи в железния си юмрук.

Улицата може да изглежда примамлива. Тя може да изглежда царство на свободата и на лесния живот. Но истината е, че тя представлява безбожно и безсрамно свинарство в най-лошия смисъл на тази дума. Ако си мислите за бягство от къщи, по-добре помислете още веднъж дали трябва да го направите! Момчето в библейската история, разбирайки че е в нужда, осъзнало, че никой не ще се погрижи за него като баща му, ако се върне у дома. Забелязахте ли ужасната реалност на неговото положение? *“И желаете да се насити с рошковите, от които ядяха свинете, но никой не му даваше”* (ст.16).

Ето това е неприкритата, разголена същност на живота! Храната на свинете представлява грозотата, безбожието, неморалния живот. Никой не му давал и най-евтино неща, никой не му давал безплатно ядене. А нещата ставали все по-лоши и по-лоши. Най-накрая, когато сте неспособен да намерите изход, отчаянието достига своя апогей: вие сте готов да се подчините на всеки човек, да ядете всичко, да спите навсякъде, да приемете всяко предложение. Божията Книга, за разлика от другите книги, ни казва истината. Както казах в началото на тази глава, тя е ясна, когато става дума за реалността.

### **Завръщането**

Най-накрая блудният син се събудил и започнал да говори на Бога. Следващото изречение е много показателно: *“А като дойде на себе си.”* Това предполага, че до тогава той не е бил на себе си, че временно е бил в безсъзнание, когато е напуснал дома си. Може би това обяснява защо родителите не могат да провеждат разумен разговор с бунтарите, които отказват всеки съвет. Позволете ми да напомня на всички родители, че вие можете да порицаете един непокорен син. Вие можете да го накажете. Вие можете да го предупредите, да го поправите и да го насочите в правилна посока. Вие можете да устоявате убежденията си срещу неговото неподчинение. Но вие не можете да го принудите да се промени. Някои непокорници са толкова неприятни в своето неподчинение, че стават абсолютно нелогични и неразумни, т.е. временно изпадат в безпаметност! В този момент вие сте подвластни на милостта на времето. Когато му разрешите да напусне дома ви, вие трябва да се молите на Бога да го доведе в съзнание. Никой не знае колко време е прекарало това момче на улицата. Аз не знам колко време то е работило като свинар. Но най-накрая той дошъл на себе си, а когато дошъл на себе си, започнал да се оглежда. За пръв път от доста време той започнал да разсъждава разумно: *“А като дойде на себе си, рече: Колко наемници на баща ми имат излишък от хляб, а пък аз умирам от глад!”* (ст.17). Това ни говори, че младежът е бил от доста заможен дом. Баща му не само е имал слуги, не само е имал служители, но те са били добре хранени. Родители, понякога детето ви ще трябва да изстрада дълги години болезнените последици, за да разбере, какво би получило, ако се върне обратно у дома. Те могат да претърпят неуспех в обучението



си или даже да бъдат изключени от училището. Те може да избягат от къщи и да станат жертва на улично насилие. Те могат да бъдат осъдени и да бъдат изпратени в затвора. Понякога това означава в буквалния смисъл години на самота, на отчаяние и на разбито сърце. Това може да означава загуба на крак или ръка, умствени увреждания, заразяване от спин, преди да осъзнаят последиците от неподчинението. В повечето случаи това ще представлява една серия от трагични събития, които най-накрая ще разтърсят непокорния млад човек, за да се събуди. Най-после момчето дошло на себе си и си казало: *“Ще стана да отида при баща си и ще му река: Тате, прегреших против небето и пред тебе; не съм повече достоен да се наричам твой син; направи ме като един от наемниците си”* (ст. 18-19). С други думи, той казва: *“Нищо не очаквам, нищо не ми се полага, нищо не заслужавам. Ще бъда доволен да живея в навеса в задния двор. Готов съм да работя денонощно. Тате, просто искам да се върна при тебе.”* Не е ли интересно, че той не е казал: *“Ще се върна при съседа си,”* или *“Ще се върна в стаята си.”* Той казал: *“Ще се върна при баща си.”* Замислете се над това изречение! Най-много от всичко на него му е липсвала връзката, отношенията. Родители, най-важното нещо от вашия дом сте ВИЕ. Не вашите вещи, не вашият имот, не това колко стаи имате в къщата си и колко коли имате в гаража си. Това, което си спомнят непокорните ви деца, когато най-накрая се осъзнаят, сте вие. *“Ще се върна при моя татко! Ще се върна при онзи, който се отнасяше справедливо с мене. Ще се върна при онзи, който не се извърта, който държи твърдо на принципите, който ме обичаше достатъчно, за да ми позволи да замина. Ще се върна при баща си и просто ще му кажа: „Направи ме като един от служителите си.”* За появата на тези мисли е необходимо дълго, дълго време на страдания. Неподчинението умира трудно, но когато умре, на негово място идва разкаянието.

А колко вълнуваща е срещата при завръщането! *“И стана и дойде при баща си. А когато беше още далеч, видя го баща му, смили се и като се завтече, хвърли се на врата му и го целуваше”*(ст.20). Баща му не се е приближил тичешком към сина си с насочен към него показалец, обвинявайки и натяквайки му: *“Аз ти казах! Аз те предупредих!”* Не, той дошъл при него с отворени обятия и със сърце преливащо от състрадание. В текста се казва, че двамата се прегърнали и се целували, когато се срещнали. Бащата не спирал да го целува. Каква сцена! Думите не могат да опишат достатъчно добре този емоционален момент: Очакваният баща държи непокорния си син, докато сълзите се стичат от очите им. Докато чакаме да настъпи този момент, може да ни се стори, че е преминал целия ни живот. Идва пролетта с дъждовете си. А след това идва и горещината на лятото. Но все още няма завръщане. Бунтовникът отказва да се завърне у дома. Идват носталгичните ветрове на есента, носейки със себе си зимния хлад. След това ще дойде следващата пролет. Все още няма признак за надежда. Няма сведения, няма обаждания, няма син. Горещината на още едно лято, идването на следващата есен ще разкъсват сърцето ви, докато си спомняте за щастливите дни на детството на детето ви. *“Къде е синът ми? Къде е дъщеря ми?”* Ще завали сняг, ще дойдат дъждовете, ще мине лятото и те все още няма да са се прибрали у дома. Чакането ни изглежда вечно. Не мога по адекватен начин да ви опиша агонията, която изживяват някои родители. Понякога мъката е просто невероятна. Но никога не забравяйте, че окаяното състояние на беглеца също е болезнено. Наскоро получих писмо от един човек, който описваше толкова добре последиците от плътското, че ми се иска да споделя с вас някои откъси от това писмо: *“Сигурен съм, че повечето хора не осъзнават последиците от това, което правят (поне с мене това е така). Изпитвам съжаление към онези, които “падат”, защото знам какво ги очаква. Не се съмнявам в Божието опрощение и изцеление, но коловозът става дълбок и връщането обратно е продължително и трудно. Човекът отново ще заживее добре, но това не е промяна, която ще стане за една нощ, а и някои загуби никога няма да бъдат възстановени. Когато имате възможност, казвайте на хората, че времето на подем по никакъв начин не компенсира болката на “бурята.” Белезите никога не изчезват и аз съм убеден, че вие никога няма да изпитате радостта, която Бог първоначално беше планирал за вас. Може би греша, но не си заслужава да се рискува с експерименти. Съжалението е упорит унищожител на задоволството.”* Когато свършат краткотрайните удоволствия, остават белезите. Но да се върнем към нашата история. Накрая момчето си е у дома. Нещастно, измъчено, засрамено, то търси подходящите думи. Нагледно си представям как синът започва да говори: *“Тате, прегреших срещу небето и срещу тебе; повече не заслужавам да се наричам твой син.”* Без да обръща никакво внимание на думите му, бащата извиква на слугите си: *“Бързо, бързо донесете това от което имаме нужда.”*

(Забележете, че на синът даже не му е дадена възможност да завърши онова, което е искал да каже и не могъл да предложи на баща си да го направи като своите слуги.) Бащата вика, преглъщайки радостните си сълзи: “Това момче трябва да облече нещо. Свалете тези улични парцали от него! Облечете го с чиста премяна. Той се нуждае от достойнство. Поставете пръстен на пръста му и нови обувки на краката му.”

Младежът живял като роб. Таткото го погледнал и казал: “Момчето ми заслужава нещо повече от това, което има! Обуйте му нови обувки, Заколете угоеното теле. Ние ще празнуваме така, както не можете да си представите! Нека да ядем и да се веселим!” Можете ли да си представите отрупаната с ядене маса? Усмиввам се, докато си представям това момче, което до скоро се е хранило от копанята на свинете, как гледа сега към храната, която не било виждало от месеци, а може би и години. Но още не сме стигнали до най-хубавото. “*Защото този мой син бе мъртъв и оживя...*” (ст.24). Не е ли чудно това? Бащата казва: “Това момче, което напусна преди толкова време къщата ни беше практически мъртво. Все едно че не бях го имал. Той съвсем не беше като нас. Той не вярваше в това, в което вярвахме ние. Той не се държеше така, както съм го учил. Все едно, че беше умрял! Но сега е оживял. Той беше загубен, напълно загубен. Но това е минало! Сега той е намерен.” Изказването на момчето за това колко лошо е постъпил и колко незаслужено е това, което получава, потънало в опрощението и радостта на бащата. С възстановена почест и цел в живота, блудният син трябва да се е чувствал напълно зашеметен. Завършекът на този епизод е описан с няколко чудесни думи: “*И почнаха да се веселят*” (ст.24). Какво разбиране! Представете си радостта в дома от това завръщане. Каква чудна история! Уви, някои от вас още не са изживели този радостен край... все още.

#### **Противопоставяне на неприятното в семейството ви**

Може би най-добрият начин за завършване на тази глава е да обобщим онова, което видяхме в историята. Предлагам ви няколко полезни принципи, които ще ви помогнат да се справите с един непокорник. Мисля си, че те ще дадат увереност на някои родители, а на други ще представляват храна за размисъл. Надявам, че те ще говорят и на онези от вас, които сериозно си мислят за бягство от дома.

На никой непокорен син не трябва да се позволява да разруши семейството. Не се интересувам на колко години е и колко надарено е детето, защото никой непокорник не струва колкото разрушаването на един семеен съюз. Независимо от конкретните обстоятелства, независимо от отправените заплахи, независимо от степента на насилието, независимо от отражението, независимо от затрудненията, с които може да е свързано противопоставянето на неприятното, на един непокорник не трябва да се разрешава да унищожи дома. Окуражавам ви да прочетете книгата, от която ви цитирах по-рано - “Родители в болка” от д-р Джон Уайт. В подкрепа на този принцип той привежда един много подходящ случай.

Ако степента на неподчинението изисква раздяла, вие трябва да предпочетете принципът, а не непокорника. Ако имате принцип, независимо от отношенията ви, вие се дръжете за принципа, даже ако се отнася за детето ви. Знам, че някои може да не са съгласни с това, което казвам, но за мен това е въпрос на справедливост. Една от причините да имаме толкова объркано поколение в наше време е, че детето не знае какъв е стандарта. Ако то се държи лошо у дома, после ще се държи лошо и в училище. А ако се държи лошо в училище, то ще се държи лошо и в живота, докато накрая съвсем се провали. Границата между доброто и лошото става размита и неясна. Деца, на които им е позволено да поемат контрол над живота си, не знаят по кой път да вървят. Придържайте се твърдо към този принцип!

Когато е налице очевидно разкаяние, прощката с любов е отговорът, който Бог цени. Имам приятел, който е лекар и живее в Тексас. Всичките му деца са момчета. Децата бяха юноши по време на лудите 1960-1970 години на домашно и гражданско неподчинение. Доиде време по-голямото момче да отиде в колеж. То беше надарен музикант и свиреше на цигулка. Момчето избра да учи в училище на Западното крайбрежие и напусна дома си с благословията и одобрението на родителите си. Заможното семейство удовлетворяваше всяка негова прищявка през първата му година в колежа. Но през тази година, намирайки се далеч от дома, момчето стана жертва на личното си неподчинение. Той започна да приема пълна доза наркотици, докато беше на Западното крайбрежие и се беше пристрастил към тях, когато се върна у дома за първата си лятна ваканция. Предполагам, че можем да кажем, че той се върна у дома, за да даде на семейството си да разбере какво означава да има син-наркоман. Но нямаше шанс. Това, което не беше разбрало момчето, беше, че си имаше работа с баща, който имаше

повече воля и решителност, отколкото то си представяше, че баща му притежава. Спокойно, твърдо и с много молитви този баща отрано разбра какво се беше случило и се противопостави. Накрая, тъй като момчето предявяваше всевъзможни изисквания и превърна дома им в хаос, отричайки лошите си постъпки, баща му го накара да седне, за да разговарят, използвайки следните думи: “Сине, ако искаш да живееш по този начин, това е твой избор. Ти си достатъчно голям, за да избираш начина, по който предпочиташ да живееш, но не можеш да направиш това под този покрив. Майка ти и аз, както и по-малките ти братя, отказваме да бъдем заплашвани. Ако искаш да напуснеш, добре...но трябва да помниш, че всичко, което имаш е купено от мене и следователно ми принадлежи. Тази цигулка е моя. Искам да я оставиш тук, когато си заминеш. Колата, която караш, също е моя. Не си прави сметка да заминеш с нея. Остави я в гаража. Ти ще трябва да си отидеш пеша. Дрехите, които носиш, са мои. Остави ги в гардероба, когато си заминаваш. Мое е всичко, което си облякъл, включително парите в джоба ти. Моля те, изпразни джобовете си, преди да си отидеш. Ще ти позволя да задържиш дрехите, с които си облечен и обувките, с които си обут. Ето входната врата, ако искаш - напусни. Ние се надяваме, че ти ще решиш да останеш, но ако не искаш, напусни сега при тези условия.” Учудващ е внезапният урок, който младият колежанин получил, докато седял в прекрасно подредения хол срещу баща си, разбирайки, че няма да разполага с нищо, ако напусне. Той бил достатъчно умен да осъзнае, че ще изгуби, ако си отиде. Бащата приключил изказването си с думите: “Ако си заминеш, не се връщай, преди да си станал такъв, какъвто беше преди година, когато замина за колежа, осъзнавайки как се управлява този дом - честно, с любов, според Библията и както винаги, по волята на майка ти и моята воля.” Те бързо се договорили и момчето разбрало, че върви по грешен път. С радост мога да кажа, че цялото му поведение се промени. Оттогава се превърна в зрял, отговорен и надежден млад мъж.

Не е приятно да се справя човек с един непокорник, но това не е невъзможно. Ако трябва да се справяте с такъв проблем, повярвайте ми, вие имате моето уважение и моите молитви. Най-важното е, че вие имате Божията сила, на която да се облегнете. Нека да завърши тази глава с молитва:

“Боже, благодарим Ти за Твоето присъствие. Всеки от нас знае за ужаса на бягството от дома, някои бащи - повече от другите. Освен това ние знаем радостта от очистването, някои - повече от другите. Но сега сърцата ни са развълнувани заради онези, които скитат далеч от Тебе. Колко силно желаем да започнат да идват на себе си! Моля Те, доведи ги до състояние на пълно разкаяние. Нито аз, нито моят читател можем да променим нечие сърце, но Ти можеш да направиш това. Използвай Словото Си като остен, за да ги накараш да се върнат към подчинението. Притегли ги към Себе Си. Използвай каквото е необходимо, за да пречупиш духа им на неподчинение. Моля се за родителите, които живеят с терора на спомените си, това най-тежко изпитание за едно семейство. Моля се Ти да подкрепиш онези родители, които очакват. Помагай им да продължават да чакат. Предпазвай ги от горчивина и отчаяние. Обгърни ги с ръката Си и ги обичай. Успокоявай ги като Пастир, докато чакат завръщането на член от семейството си. Освен това се моля за самотните родители, чиито съпруг или съпруга са напуснали дома си и са избягали. Моля се да направиш същото и за тях. Помагай им, докато полагат грижи за семействата си. Запази ги морално чисти, дай им сила и смелост. Моля за всичко това в името на Онзи, който е способен да ни предпази от препъване и да ни направи да застанем пред Тебе без недостатък, с голяма радост...единствения наш Господ и Спасител, Исус Христос. Амин.

## Глава 11

### Среща с непредвидимото

“Доколко ще напреднеш в живота си зависи от това, дали си нежен с малките деца, дали си жалостив към възрастните, дали си състрадателен към гладуващите и дали си толерантен към слабите и към силните. Защото един ден в живота си ти ще станеш точно такъв човек” (Джордж Вашингтон Карвер). От години се възхищавам на тези думи. Те отразяват една гледна точка, която лесно забравяме в забързаното си ежедневие. В такива условия е лесно човек да стане късоглед, да мисли, че това, което вижда пред себе си, ще трае вечно. Но онези,

които се придържат стриктно към мъдростта, имат склонността да бъдат по-нежни, по-жалостиви, по-състрадателни и по-толерантни от хората, чиито свят се върти около тях самите. С мъдростта идва дълбочината и стабилността. Когато семействата се ръководят в живота си от мъдростта, те може би няма да избегнат бурите, но ще имат силата да се държат здраво. Те могат да се срещнат с непредвидимото без да се страхуват, че ще потънат. Нека бъдем реалисти, животът на всяко семейство съвсем не е точна наука. В момента, когато си помислим, че гледаме компаса и плаваме сигурно в предвидимо направление, ние се натъкваме на подводен риф, който ни изненадва и ни принуждава да променим курса на движението си.

#### **Животът: такъв, какъвто е, а не такъв, какъвто може би си представяме**

С остаряването ми се струва, че има 4 основни неща, от които трябва да съм доволен: хората, събитията, решенията и резултатите. Те изглеждат доста прости, праволинейни и предвидими, но всъщност съвсем не са такива.

#### **Хората**

Ние имаме склонността да си мислим, че повечето хора са учтиви, разсъждаващи, надеждни, неегоистични и стабилни. Прекрасна мисъл... бих желал да е така. Но реалността ни принуждава да бъдем честни и да признаем, че хората са грешни, егоисти и често имат проблеми и затруднения. Наистина, има случаи, когато лъчите на добротата пробиват облаците, но това са изключения. Всеки, който работи с хора и семейства, е длъжен да приеме тези болезнени реалности. Хората с недостатъци създават семейства с недостатъци. Тези недостатъци се умножават и усложняват живота на семейството.

#### **Събитията**

Нереално е да се мисли, че житейските събития са предсказуеми. Никой не знае какво ще му донесе утрешният ден. Промените са добри, ако се ограничат само до една-две изненади. Събитията са непредвидими и понякога са по-лоши, отколкото очакваме. Независимо че ми се иска да го кажа по друг начин, аз съм твърде привързан към истината и съм твърде близо до драмата на човешката природа, за да постъпя така. Проблемите са около нас и са преизобилни. Нещата, които бихме могли да се изкушим да си помислим, че никога няма да ни се случат, могат и понякога се случват. А когато се случат, често те са по-лоши отколкото бихме могли да си представим.

#### **Решенията**

Позволете ми за опростяване на примера да огранича тази категория само до християните. Можем да си мислим, че християните ще вземат решения, основаващи се на Божията воля. Можем даже да си мислим, че тези решения ще демонстрират дълбочината на разбирането и готовността да се подчиняват на Бога, без значение накъде ги води Той. Но не това е обектът на моите наблюдения. Повечето, ако не и всички решения, са хоризонтални и рядко се основават на библейските принципи.

Преди да се противопоставите на това, което казвам, замислете се за собствения си живот. Ще рискувам да се опитам да отгатна какво ще откриете. Има голям шанс да се окаже, че повечето решения в живота си вие сте вземали, мислейки преди всичко за себе си. В повечето, ако не и във всички случаи, вие сте вземали решенията си, основавайки се на човешкия си разум, а не на някои принципи от Божието Слово. Малцина са се молили и то твърде повърхностно, ако въобще са се молили. Съветвал съм много християни в продължение на повече от 20 години и имах възможност да установя, че основната причина те да изживяват трудности и неприятности в живота си се дължи на това, че те бяха вземали решенията си само от хоризонтална гледна точка и много рядко се бяха съобразявали с библейските принципи.

#### **Резултатите**

В светлината на казаното досега, никой не би трябвало да се изненадва, че семействата трябва да понесат сложни и опасни последствия. Та нали животът е болезнен, объркан и взаимно обвързан? Никой не живее само за себе си, никой не умира само за себе си. Нито пък греховете се заплашат само от прегрешилия човек. Греховете в живота ми засягат жена ми, децата ми, църквата ми, приятелите ми, даже роднините ми. Ако тези грехове са достатъчно сериозни, те засягат съседите ми и света като цяло. Никой не може да отрече последиците от неподчинението. Влиянието на тези последици може да бъде разрушително. Когато смесите всичко това в едно семейство, добавяйки повече хора, роднини, проблеми, лоши навици и липсата на библейска ориентираност, не е трудно да се види в каква бъркотия можем да бъдем

въвлечени. Веднага можете да осъзнаете, че когато семейството ни бъде поставено пред изпитание, вместо да ни закали, изпитанието ни създава безпокойства, защото ставаме много податливи на външно въздействие. Ако живеем в някакъв измислен и идеализиран свят, непредвиденото може да окаже ужасно въздействие върху нас. Мъдри са тези, които живеят в реалността.

Независимо от нашата греховност, слабост и склонност да служим на себе си, ние трябва да помним, че Бог остава всичко онова, което ние не сме. Тъй като това е вярно, Той може и ще ни даде всичко, което ни липсва, когато бъдем връхлетени от неочакваното нещастие. Вместо да ви плаша, бих желал тази глава да ви помогне да се подготвите за онова, което много скоро може да ви се случи. Ако знаех какво ще ви се случи, аз щях да бъда по-конкретен, но тъй като не знам, аз мога да ви предложа само най-общо съдействие. Но ви умолявам да погледнете сериозно на това, което ви казвам. След по-малко от 12 часа вие можете да станете жертва на сърдечен удар или да загубите някой много близък и скъп за вас човек. Възможно е да се наложи да изживеете някои нещастия, преди да завърши настоящият месец, някоя ужасна трагедия, която днес изглежда немислима. Може да се случи да изживеете нещо тъжно, като например преди следващата годишнина да чуете брачния си партньор да изрече ужасните и смразяващи думи: “Аз те напускам”... или дъщеря ви, която е в началните класове на гимназията да ви признае: “Мисля, че съм бременна” или “Аз употребявам наркотици.” Непредсказуемостта може да бъде болезнено, но не е невъзможно да бъде превъзможнато.

#### **Животът: такъв, какъвто е, а не такъв, какъвто го очакваме**

В подобни времена аз съм много благодарен, че разполагаме с Библията. Не е ли прекрасно, че не трябва да се ровя във въображението си и да измислям някаква история и надежда, която да ми помага? Колко по-добре е да се цитира случка от реалния живот от библейските дни и след това да се намери аналогията между нея и нашето състояние. Бог ни е дал всички подробности, от които се нуждаем, за да се срещнем с непредвидимото, без да се страхуваме. В настоящата глава искам да разгледаме събитията в живота на един човек, чийто свят се разрушил в разстояние само на няколко часа.

#### **Семейство за завиждане**

Ако се бяхме разхождали по улиците на древните населени места, търсейки къде живее идеалното семейство, ние непременно щяхме да спрем пред жилището на Йов. Той е живял в земята Уз. Ние наистина знаем много малко за семейството му. Изследователите се опитват да се досетят, проповедниците - да си представят, но никой не знае със сигурност подробности за семейството на Йов, преди бурята на събитията да го повали. Но това не е важно. Онова, което ни се струва най-съществено в този момент е, че Йов е бил пример за баща: *“Имаше в земята Уз един човек на име Йов. Тоя човек бе непорочен и правдив, боеше се от Бога и отдалечаваше се от злото”* (Йов 1:1). Какъв човек, какъв баща! Семейството му отразявало прекрасното му лидерство. Колко прекрасно трябва да е човек да има подобен баща - с добра репутация, с праведност, вървящ близо до Бога, човек, който преднамерено отхвърля злото. Отгоре на всичко, той е имал голямо семейство: жена и десет деца, всичките пораснали. *“И родиха му се седем сина и три дъщери. А добитъкът му беше 7000 овце, 3000 камили, 500 чифта волове и 500 ослици; имаше и голямо множество слуги; така че тоя човек бе най-големият от всички жители на изтока”* (ст.2-3). Йов е притежавал огромно ранчо със стада от различни животни, както и много слуги, които са задоволявали всички нужди на семейството. Очевидно, Йов и семейството му са били финансово задоволени. Когато четем, че той е бил *“най-големият от всички жители на изтока”*, можем да сме сигурни, че името му е било синоним на богат човек. Като баща за мен е окуражаващо, че Йов е гледал сериозно на семейните отношения. Вижте какво се казва в следващите два стиха: *“И синовете му отиваха и правеха угощения в къщите на всекиго от тях на неговия ден; и пращаха да повикат трите им сестри, за да ядат и пият с тях. И когато се изреждаха дните на угощението, Йов пращаше за чадата си, та ги освежаваше, като ставаше рано заранта и принасяше всеизгаряния според числото на всички тях; защото Йов си думаше: Да не би синовете ми да са съгрешили и да са похулили Бога в сърцата си. Така правеше Йов постоянно”* (ст.4-5). Порасналите синове и дъщери си живеели добре. Пред нас е едно семейство, което живее задружно. Те заедно са празнували рождените си дни. Заедно са се веселили по празниците, смеели са се и от време на време са се наслаждавали на големи семейни пиршества. Те заедно са яли от Червената чиния! Това е една желана картина на

хармония и щастие. Родителите на тези синове и дъщери добре са свършили работата си. Когато порасналите деца продължат да живеят заедно, това до голяма степен се дължи на родителите им. Аз не знам кое най-много харесвате в един добър баща, но за мене постоянството е най-ценното качество. Мисля си, че този човек е притежавал това качество, като се вземе предвид казаното в последното изречение на ст. 5. Той съвсем не е бил безпогрешен, (въпреки че ст.1 може да ви изкуши да си мислите, че той е бил по-близо до безгрешността, отколкото мнозина други), но е бил добър човек и справедлив баща. Сърцето на Йов е било нежно към Бога. Даже когато децата му пораснали и напуснали дома му, той продължил да се моли за тях пред Бога. Между другото, заслужава си да си спомняме и да правим същото, когато и нашите деца напуснат родното си гнездо.

### **Серия от нещастия**

Внезапно животът се променя. Вие почти можете да чуete как радостта и хармонията се прекъсва изведнъж с думите: “И един ден...” Спрете се на това място. Йов е застанал на границата на непредвидимото. Виждате как става това. Това е бил сутрин като всяка друга сутрин в живота на Йов. Слънцето изгряло подобно на всяко друго зазоряване. Денят му започнал и изглеждал подобно на всеки друг ден. През предходните дни липсвал всякакъв признак, че приближава някаква опасност. Няколко нощни кошмари, които да го събуждат и да го накарат да бъде нащрек. Никакъв глас не го предупредил да се пази. Просто още един ден, изгрев - залез. Но колко трагичен щял да бъде този ден. Йов никога нямало да бъде същият. Преди няколко години аржентинският тенисист Гилермо Виляс даде интервю за един вестник. Той беше високо ценен в Аржентина и се намираще в зенита на кариерата си. Виляс изглеждал силен и стабилен като Гибралтарската скала. Независимо от това, с беззащитна искреност той призна: “Честно казано, аз си мисля, че много пъти човек се чувства сигурно и безопасно, и внезапно светът му се разрушава за няколко секунди подобно на къща, построена от карти за игра.” Тъкмо така става, когато нещо непредвидено удари семейството. Светът на това семейство се разрушава! Тъкмо това се е случило и с Йов. През тази сутрин той се събудил, смятайки, че това е ден като останалите дни. Протегнал се, прозинал се, станал от леглото, облякъл се и закусил. След това погледнал през прозореца, очаквайки всичко да бъде както през всеки друг ден, но през този ден му предстояло да загуби всичко. Четирима нечакани пратеници му донесли една от друга по-трагични новини, които прииждали една след друга, без да му оставят възможност да си поеме дъх. За Йов това означавало загуба на всичко, което притежавал и всички, които обичал. *“И един ден, когато синовете и дъщерите му ядяха и пиеха вино в къщата на най-стария си брат, дойде вестител при Йов та рече: Като ораха воловете и ослиците пасяха при тях, савците нападнаха та ги откараха, още избиха слугите с остро то на ножа; и само аз се отървах да ти известя. Докато още говореше той, дойде и друг, та рече: Огън от Бога падна от небето, та изгори овцете и слугите и ги погълна; и само аз се отървах да ти известя. Тоя като още говореше, дойде и друг, та рече: Халдейците образуваха три чети и се спуснаха върху камилите и ги откараха, още избиха слугите с остро то на ножа; и само аз се отървах да ти известя. Тоя като говореше още, дойде и друг та рече: Синовете ти и дъщерите ти като ядяха и пиеха вино в къщата на най-стария си брат, ето, дойде силен вятър от пустинята та удари четирите ъгла на къщата, и тя падна върху чадата ти, та умряха; и само аз се отървах да ти известя”* (ст.13-19).

Светът на Йов се разпаднал, подобно на къща, направена от карти за игра. Даже ако достигнем стогодишна възраст, ние никога няма да можем да изживеем толкова голяма мъка като мъката, която Йов изживял в този момент. Без всякакво предупреждение той загубил добитъка си, слугите си, имота си и най-накрая - семейството си. Представете си това! Ето, той стои край 10 пресни гроба, изкопани на един ветровит хълм, една тъжна жертва на непредвидимото. Тези трагични сцени все още се случват. Едно телефонно обаждане: “Със съжаление трябва да ви съобщим, че родителите ви пътуваха с полет 282, но тази сутрин самолетът катастрофира на път за Далас.” Или лекарят се намръщва и внимателно търси подходящите думи: “Трябва да ви кажа, че има усложнения при раждането на детето ви.” А след няколко дни може да ви съобщи: “Има мозъчно увреждане” или “Имаме всички основания да считаме, че бебето ви има синдрома на Даун.” Двама полицаи посещават дома ви и ви признават, че след като са положили всички усилия, те не са открили следа, нито даже каквато и да е информация за изчезналата ви малка дъщеричка. Стомахът ви се свива на топка при мисълта “изгубена”, защото вече са изминали 36 часа, откакто е в неизвестност. Те ви

казват, че очевидно детето е било отвлечено. Светът ви се смаява до размерите на тази една едничка цел, която сега не излиза от главата ви. Или един ден баща ви идва да ви вземе с колата след училище. Докато пътувате към дома, той със запъване ви казва, че е решил да се разведе с майка ви. В този момент ви идва да завиете от мъка. Познавам семейна двойка, които след като веднъж вечеряли в ресторант и прекарвали много весело, се прибрали с колата у дома и на входната врата намерили бележка. Някакъв полицаи им оставил кратко съобщение, което ги отвело в болницата. Техният 21-годишен син, образец на здраве, с който се видели преди да отидат на ресторанта, получил мозъчен аневризъм на път до къщата на приятелката си и ...умрял. Познавам една жена, която в една дъждовна вечер се прибрала с кола у дома си. Тя натиснала бутон за автоматично отваряне на гаражната врата и когато вратата се издигнала, жената видяла висящото тяло на съпруга си, който се бил обесил същия следобед. За да направим аналогия с историята на Йов, това е, когато “савците” ви нападат, когато станете жертва на пожар, когато “халдейците” нахлуят у вас. Това е, когато бурята задуха срещу дома ви. Това е, когато непредвиденото не е само теория, а се превърне в ваш личен кошмар и откаже да си отиде. Това се случва ежедневно с някой човек. В един вестник напоследък се разказваше историята на жена, която 6 години обикаляла по целия свят, за да купува уникални антични предмети, тъй като искала да отвори свой собствен магазин. Една седмица, само една седмица преди да отвори магазина си, избухва пожар в същия район, където се намирал магазинът ѝ, причинен от късо съединение в електрическата инсталация. Няколко съседни магазина, включително нейният, се превърнали в пепелище. Намиращите се в него предмети били безценни и незаменими и застраховката покривала само част от тяхната стойност. В такъв случай какъв застрахователен договор би могъл да компенсира тази жена на средна възраст за шестте години от живота ѝ, посветени на издирване и колекциониране на тези безценни скъпоценности? Подобно на къща, направена от карти за игра...

Четох за един млад аптекар, наречен Рон, който притежавал аптека заедно с друг по-възрастен съдружник. Когато Рон решил да стане съдружник в тази аптека, един негов по-опитен колега му казал, че тя наскоро била обект на серия от обири. Млади наркомани търсели възможност да си набавят наркотици и пари от подобни места. Късно една вечер, когато Рон затварял аптеката, един младеж насочил малокалибрен пистолет към него и нервно му казал да му даде наркотици и пари. Рон не се опитал да се прави на герой. Той имал много по-голямо желание да загуби дневния оборот, отколкото живота си. Ръцете му треперели, докато се обръщал да отвори касата. Побъркан от страх, Рон се олюлял и се пресегнал да се облегне на масата. Нервният нападател си помислил, че той иска да извади пистолет и незабавно стрелял веднъж, само един куршум, а след това избягал. Но този единствен куршум преминал през стомаха на Рон и заседнал в гръбначния му стълб. Лекарите го извадили, но поражението било неизлечимо и Рон цял живот няма да може да ходи. Така стават непредвидимите неща. Тъкмо толкова лесно и бързо. Все едно, че сте чели за това от години във вестника, само че един ден то се случва във вашия склад, във вашето училище, във вашето семейство. И когато се случи, непредвидимото се превръща в реалност. Винаги е така, винаги е едно и също. То е внезапно, то е изненадващо, то е по-лошо, отколкото очаквате и е неизбежно. След като се преборите с мисълта, че това просто е някакъв сън, случилото се ви оставя в плен на тази тъжна реалност.

Еврейският учен Глийзън Арчър описва Йов по следния начин: *“Първоначалната реакция на Йов е била безгранична мъка и тъга. Огъвайки се под влияние на тези последователни удари поради финансовата загуба, загубата на всичките му верни слуги, мнозина от които сигурно е обичал, и отгоре на всичко, загубата на всичките му любими деца, Йов бил докаран до положение да изрази тъгата си по обичайния за източните народи от онова време начин: той разкъсал дрехите, които носел, когато научил новината и обръсна косата си (вместо да я скубе с ръцете си, както предписвал обичаят). Тъй като бил жертва на такова несравнимо нещастие, той се чувствал твърде съкрушен, за да изрича някакви фалшиви думи за окуражение.”* Аз забелязах нещо любопитно. Хората предпочитат преди всичко да говорят за търпението на Йов. Повечето хора много малко се замислят за мъката на Йов. Нека да отделим време за това. *“Тогави Йов стана, раздра дрехите си и обръсна главата си и като падна на земята, поклони се”* (ст.20). Подобно на всеки баща, който е загубил децата си, Йов е старал и се е измъчвал. Той е бил напълно съкрушен. И как да не бъде съкрушен? За него е нямало нещо по-скъпо от децата му. Аз съм разочарован, че някой, някъде, преди много години е казал, че човек, който познава Бога, не тъгува. Че даже ако загубите нещо или някой,

който ви е много скъп, вие не трябва да плачете. С цялото си сърце се противопоставям на подобно схващане! Като правило, ние не тъгуваме като хората, които не вярват в Бога. Но да не проливаме сълзи, да не тъгуваме? За мене това е немислимо. Откога един християнин става нещо повече или по-малко от човек? В ст.20 се казва, че Йов се поклонил пред Бога. Неговото поведение не е демонстрирало гневна тъга. Това не е някаква цинична, измъчваща мъка, при която човек издига стиснати юмруци към небето и вика: “Как посмя да да постъпиш така с мене!” Вместо това, Йов плакал :”Боже мой! Какво да правя отгук натагък?” Той прославил името на Бога, но трябва да сме уверени, че в същото време е тъгувал заради загубата на семейството си. Не знам как си представяте това, но вярвам, че това описание на състоянието на Йов е реалистично. Такова разбиране ще ви предпази да не се поддадете на фанатични крайности. Вярващите християни трябва да си останат изцяло човечни, напълно автентични. Докато не изразим мъката си напълно, ние не можем да се възстановим окончателно. Докато тъгувал и молел Бога да му даде сила, Йов промълвил следните думи: “*Гол излязох из утробата на майка си; гол ще и да се върна там. Господ даде, Господ отне; да бъде благословено Господното име. Във всичко това Йов не сгреши, нито се изрази безумно спрямо Бога*” (ст.21-22).

Забелязахте ли това? Няма грях в неговото тъгуване. Той е изпитал ужасните удари на загубата. Той е изживял всичко това, като същевременно е разбрал, че не е сам в мъката си. Обаче това трябва да се изпита, за да се разбере. Известният мислител К. С. Луис е бил прав, когато е казал, че Бог ни говори, когато ни боли. Човек може да си помисли, че Йов е страдал достатъчно. Сигурно той е изтърпял своя дял от мъката и нещастията. Ние сме склонни да вярваме, че по някакъв начин Бог ще оправи нещата отново, ще изправи падналия Йов и ще възстанови богатството му. Погрешно. Агонията му е била продължителна. Ако сте чели историята, вие знаете, че той е станал жертва на още един непредвиден и болезнен удар. “*Тогава Сатана излезе от присъствието на Господа, та порази Йов с лоши циреи от стъпалата на нозете до темето му*” (2:7). Все едно че не е било достатъчно, че е загубил имота и семейството си, та сега загубил и здравето си, последната си материална частица от надеждата. Той е бил покрит с циреи! Когато бях малко момче, аз разнасях вестници и веднъж ми се появи цирей на ръката, малко под лакътя. Спомням си, че не можех да поставям вестниците в пощенските кутии с двете си ръце, тъй като това движение беше много болезнено. И всичко това само поради един цирей. Само един. Ще ви кажа, че когато бях малък и за пръв път прочетох историята на Йов и за това, че имал циреи от ходилата до върха на главата си, аз можах да разбера съвета, който жената на Йов е дала на съпруга си. “Защо просто не прокълнеш Бога и да умреш! Това е достатъчно.” Не бъдете твърде критични към жената в този момент. Спомнете си, че тя също е имала 10 деца, които е загубила.

Казаното дотук ми напомни за един много любопитен факт. Парализираната от врата до ходилата си Джони Ериксън Тада ни помага по-добре да разберем света на инвалидите. Чувал съм я да казва, че около 3 от всеки 4 брака се разпадат, когато семейството бъде завладяно от напрежението, причинено от наличието на умствено или физически увредени деца. Брачните конфликти не са рядкост в семейства, които преживяват непредвидени трагедии в живота си. Тъкмо това е ставало и в семейството на Йов. В предишните години аз бях нечестно критичен към жена му. Кой знае какво щях да кажа аз, ако бях в нейното положение? Както е писал Джордж Вашингтон Карвер, ние трябва да бъдем “състрадателен към гладуващите,” защото един ден ние също можем да гладуваме. Йов е в такова мизерно здравословно състояние, че е чукал керамични парчета, за да се чеше с тях. Сигурно сърбежът по цялото тяло го е подлудявал. Представям си как жена му го гледа през един ужасен ден, след като двамата току-що се били върнали от гробищата, където били погребани десетте им деца. Там те плакали заедно и си задавали въпроса: “Как ще продължим да живеем? По-добре е да умрем.” Тогава жена му го призовавала да похули Бога. Отговорът на Йов е забележителен и аз му се възхищавам! “*А той ѝ каза: Ти говориш както говори една от безумните жени. Що! Доброто ли ще приемаме от Бога, и да не приемаме и злото? Във всичко това Йов не съзреш с устата си*” (ст.2:10). В наши дни процъфтява “евангелието на преуспяването.” Ние сме приканвани да вярваме, че добрият Бог прави само добри неща, че всичко, което идва от ръката му, има за цел да ни създаде удобство в мисленето, облекчение в болката и усмивки на удовлетвение. Отгоре на всичко това, на нас ни се казва, че Бог се грижи да имаме пикници на някой прекрасен плаж, здрави деца, много пари, лесен живот и пенсионерски живот като в света на “Алиса в страната на чудесата.” Нека да спра дотук! Всички тези неща са толкова



далече от истината. Някои от най-скъпите светии на Бога и от най-доверените му последователи са и ще бъдат хора, които изпитват болка. Един човек ни дава следната мъдра и балансирана гледна точка: *“Бог е създал един свят, в който се случват много повече добри, отколкото лоши неща. Ние считаме, че нещастията в живота ни са неприятни не само защото са болезнени, а и защото са изключения. Повечето хора в повечето от дните се събуждат с чувството, че са добре. Повечето болести са лечими. Повечето самолети излитат и кацат без инциденти. Повечето от случаите, когато изпращаме децата ни да си играят навън, те се връщат безопасно у дома. Инцидентът, грабежът, неизлечимият тумор разтърсват живота ни, но те са много редки изключения. Когато станете жертва на нещастие в живота си, за вас може да бъде трудно да си спомняте, че това е изключение. Когато стоите до нещо много голямо, всичко, което можете да видите, е само това нещо. Само когато се отдръпнете от него, вие можете да видите останалото, което ви заобикаля. Когато сме въвлечени в някаква трагедия, единственото, което виждаме и чувстваме, е тази трагедия. Само с течение на времето и от дистанция ние можем да видим трагедията в контекста на целия живот и на целия свят.”* Жената на Йов виждала само трагедията, а той е виждал и заобикалящия го свят. Подготвяйки се за неочакваното, едно от най-полезните неща, които родителите могат да направят, е да си помагат един на друг, за да разширяват виждането си и да си напомнят един на друг за цялата картина, за многото дни в живота си, когато са били благословени, за многото болести, от които са били излекувани, за многото дни, които са преживяли общо като едно семейство, а не като разведени, за многото радостни моменти в живота и за ражданията, а не само за загубите и за смъртта. Заедно с жена ми често се окуражаваме по този начин. Ние не отричаме болката поради онова, което се е случило. Ние просто отказваме да се фокусираме само върху паденията и нещастията.

#### ***Процес на възстановяване***

Когато си мисля за възстановяването, на ум ми идват няколко неща, които могат да се видят в реакциите на Йов.

- Първият етап от възстановяването е агония на човечността. Ние видяхме това по-рано, когато наблюдавахме случващото се в живота на Йов. Налице е дълбока емоционална болка, твърде дълбока, за да може да се опише точно с думи. И нека да добавя, към нея често се прибавя често неосъзнато чувство за вина. По някакъв начин аз съм отговорен за това, което стана. Не си спомням да съм срещал родител на дете-инвалид, който да не се е измъчвал от въпроса: “С какво причиних всичко това? Дали Бог не ми отмъщава за нещо, което съм направил?” Чувството за вина е ужасно нещо в човешките страдания. Колкото и да е болезнена, ние трябва да позволим на мъката да се излее напълно от нас, за да имаме надежда, че ще се възстановим напълно.

- Вторият етап от възстановяването е борбата с религията. В случая с Йов, тази борба се разкрива чрез думите на жена му: *“Още ли държиш на правдивостта си? Похули Бога и умри”* (2:9). В какво се състои проблемът? Религията на жената я карала да гледа на случилото се по един начин, а религията на Йов - по друг начин. Има борба, когато емоциите са силни и две гледни точки се сблъскат. Познавам едно семейство, в което майката на няколко деца постепенно губи зрението си. Тя се бори безкомпромисно с религията си поради това, бори се и съпругът ѝ. Познавам и едно друго семейство, в което едно от децата страда от ужасна болест. И двамата родители са покрусени от мъка. Другите им деца са здрави, но едно не е. “Честно ли е това от страна на Бога? Аз си мислех, че той е добър.”

Когато някакво непредвидено нещастие се превърне в реалност, започваме да си задаваме всякакви религиозни въпроси:

- Къде е Бог, когато ни боли?
- Познавам много хора, които правят много повече грехове, но въпреки това преуспяват.
- Защо Бог позволява такива неща да се случват?
- Дали не греша нещо във вярата си?
- Аз си мислех, че Бог отговаря на молитвата!
- Може би учителят ми от училище, който е атеист, е прав, когато казва, че няма Бог?
- Бог не обеща ли, че ще бъдем защитени?
- Бог ни каза, че ще ни осигури изходен път, но не го направи!

Религиозните борби са съставна част на подобни случаи. Колко полезно е човек да има

около себе си малка и грижовна група от хора, които да са близо до него и да го окуражават. Те ни придружават през времето, когато преминаваме минното поле на подобни религиозни въпроси, но ние трябва да им позволим да направят това.

Третият етап от процеса на възстановяване е това, което наричам “приемане на реалността.” В случая с Йов, той преминал това изпитание с развято знаме. Той запитал жена си: “Наистина ли трябва да приемаме доброто от Бога, но да не приемаме нещастията?” Това е твърдението, което ми се иска да проповядват онези проповедници, които прекомерно подчертават успехът, който очаква хората, които повярват в Бога! Ние не живеем в лесен свят. Ние не служим на един Бог, който ни глези. По човешки казано, животът нито е честен, нито пък живеем в някакъв фантастичен свят. Противно на записаното в нашата конституция, всички хора не са създадени равни. Ако искаме да се подготвим за непредвиденото, ние сме длъжни да поддържаме приятелски отношения с реалния свят. Нещо повече, ние сме длъжни да приемем каквото и да ни се случи. Това е причината още в началото на тази глава да кажа, че съм доволен от хората, събитията, решенията и резултатите в живота си. Като си напомняме за тези четири неща, за нас не е толкова страшно да се изправим срещу непредвиденото.

Четвъртият етап е освобождаване от чувството за несправедливост. “Доброто ли ще приемаме от Бога, и да не приемаме и злото? Във всичко това Йов не съгреша с устните си” (2:10). По-рано в това описание (1:22) четем, че Йов е отказал да размаха юмруци срещу Бога. Отново казвам, човекът е бил пример, който си заслужава да следваме. Един от най-важните въпроси, който трябва да си задаваме, когато някаква непредвидена трагедия ни донесе болка и страдания, е на кого ще служим - на Бога или на дявола? Дали това, което правим ще ни позволи да живеем в мъдрост или ще бъдем парализирани от горчивината? Отново се връщаме към нашето поведение, нали? Не обстоятелствата, в които изпадаме, а нашата реакция на техните предизвикателства превръща всяка случка в триумф или в трагедия. Колко бързо избираме един от двата пътя: обвинение или самосъжаление! Но и двата водят до смъртен край. Обвинението ни изпълва с горчивина. Самосъжалението ни прави самотни. Никой не желае да бъде в близост с човек, който се държи като жертва на обстоятелствата и постоянно иска да бъде съжаляван. Докато говоря за обичайните човешки реакции, трябва да кажа нещо и за случая, когато един човек казва на друг човек, че връхлетелите го нещастия са Божие наказание. Според мене, Бог разкрива дали това е така само на страдащият и на никой друг. Нека да бъдем внимателни и да не играем ролята на самопровъзгласил се пророк на праведността и да подменяме реалността с нашите фантазии и умозаклучения. Преди години чух за един проповедник от Канзас, който се връщал у дома след посещение в друг щат. На гарата го посрещнал един от членовете на неговата църква. “Какво е положението у вас”, опитал проповедникът? “Тъжно” - отговорил посрещачът. “Изви се тайфун и помете къщата ми.” “Не съм изненадан” - казал твърде суровия пастор и се намръщил. “Нали си спомняш, че те предупреждавах за начина, по който живееш. Наказанието за греха е неизбежно.” “Но господине, бурята разруши и твоят дом” - добавил посрещачът. “Така ли!” - ужасил се пасторът. “Според мене, Божиите пътища са неразбираеми за хората.”

#### ***Забележително възстановяване***

Чудната част от историята на Йов е, че тя завършва по един удивителен начин. Трябва да прочетем глава 42, за да разберем как е станало всичко. Това е една сцена, когато се появява спокойствието, когато най-накрая всичко е излекувано и цялата трагедия се превръща в триумф. Обръщайки се към Бога, Йов казва: “*Слушал бях за тебе със слушането на ухото; но сега окото ми Те вижда. Затова отричам се от думите си и се кая в пръст и пепел*” (42:5-6). Той е научил някои уроци и е получил по-задълбочено разбиране. Той е вярвал на Бога. Той се е борил с четири така наречени утешители, които дошли при него със своите строги и осъдителни коментари. В процеса на случилото се той най-накрая намерил мястото на спокойното разбиране. Йов усетил близостта на Бога, Неговото присъствие, Неговата непроменима любов. Най-накрая Бог се превърнал в убежище за човека, посредством което Йов открил милостта да устоява: “Във време на трудности, във време на нещастие има едно убежище, където се ражда надеждата. Във време на опасности, когато нашата вяра е подложена на проверка, има едно убежище, където сме обичани. Във време на мъка, във време на тъга, има едно убежище, където можем да получим успокоение. Във време на слабост, във време на страх има едно убежище, където Бог е близо. Има убежище, една крепост, където Бог

ни дава милостта да устоим. Защото нищо не може да ни лиши от любовта на Отца, защото въпреки че всичко се променя, в Него нищо не се променя.”

И вижте какво се получи: *“И Господ преобърна плена на Йова, когато той се помоли за приятелите си; и Господ даде на Йов двойно повече, колкото имаше по-напред”* (42:10). Можете ли да си представите радостта? Можете ли да усетите екстаза на облекчението? Имало е отново велико семейно обединение, дошли братята и сестрите му. *“Тогава дойдоха при него всичките му братя, всичките му сестри и всички, които бяха го познавали по-напред, та ядоха хляб с него в къщата му; и, като плакаха за него, утешиха се относно цялото зло, което Господ му беше нанесъл; и всеки му даде по един сребърник и всеки - по една обица. Така Господ благослови последните дни на Йов повече от първите му; тъй щото придоби 14000 овце, 6000 камили, 1000 чифта волове и 1000 ослици”* (42:11-12).

Господ благословил последните дни на Йов повече от първоначалните му дни. Бог увеличил двойно дохода на Йов! Тук аз не давам никакви обещания, аз просто чета написаното в Библията. Освен това Бог увеличил двойно и добитъка му! Не 7000 овце, а 14000, не 3000 камили, а 6000, двойно се увеличил и броя на воловете и на магаретата. *“Още му се родиха 7 сина и 3 дъщери”* (42:13). Господ му дал същия брой деца, защото нека разберем това: ако бяха два пъти повече, това не би било благословия! Отново да обичаш 10 деца. Десет деца, които да придадат завършеност на семейството. Пред нас стои Йов, помъдрял и заобиколен от любимите му хора. Накрая той умира, *“стар и сит от дни”* (42:17). Сега непредвиденото е добре познато. Йов умрял блажен и възрадван от Божието присъствие.

**Животът: такъв, какъвто ще бъде, а не такъв, какъвто бихме предпочели да бъде**

Позволете ми веднага да ви кажа, че в края на тази емоционална глава стигнах до заключението, че животът съвсем не е такъв, какъвто бихме искали да бъде.

Ние предпочитаме да няма изненади. Ние си казваме, че би било прекрасно, ако Бог си каже: “От началото на следващата година няма повече да има никакви изненади.” След това Бог разговарва камиона, като ни казва всичко за следващите 365 дни, започвайки от 1 януари. Какъв шок! Ние ще пожелаем да избягаме и да се скрием, ако изведнъж разберем какво ще се случва през всеки ден от предстоящата година. Колко милостив е Бог, че прави бъдещето ни непредсказуемо, че ден след ден ни разкрива всяка година от живота ни!

Ние предпочитаме да избягваме нещастията. Но съм длъжен да ви кажа истината: Животът ще продължи да бъде болезнен и пълнен с нещастия. Ние искаме съседа ни да има сърдечен удар, но не и някой член от семейството ни. Ние се пазарим с Бога, като обещаваме, че ще помагаме на съседа си. Ние искаме нечие чуждо дете да има затруднения, но не и нашето дете. Ние ще даваме храна на чуждото дете, което е болно, ние ще го обичаме, ако е необходимо, даже ще го караме с колата си, докато порасне, но “Боже, не поразявай моето дете!” Отново искам да ви напомня, че нещастieto може би няма да отмени вас и близките ви през тази година.

Ние предпочитаме да наблюдаваме болката от разстояние. Ние искаме болката да е поне на една ръка разстояние от нас. Но в живота не е така, нали? Забелязал съм, че изживяването на болката ни прави по-мъдри. Внезапно си спомних за нашия небесен Отец и за Неговия план за Сина Му. В продължение на 3 години животът му течел почти напълно предсказуемо. Тогава, внезапно, започнал да говори за Кръста. Исус казал на дванадесетте си ученици какво го очаква. Те не можели да си представят такова нещо! За учениците целият смисъл на Кръста не бил нищо повече от един ужасен кошмар. В кръвта на Исус те виждали само трагедия, а Бог е видял триумф. Те са виждали железните гвоздеи и дебелите греди на това ужасно място, наречено Лобно. Но когато Бог видял да издигат Исус да умре на кръста, за да плати цената за нашите грехове, ужасната трагедия се превърнала в удивителна победа. През следващите години последователите не само разбрали смисъла на Кръста, но и започнали да го проповядват. Те започнали да приемат с готовност и да умират за това, на което преди се противопоставяли и от което бягали. Разпъването на Христос на кръста, което в началото било неочаквано и непредсказуемо от най-близките му последователи, се оказало най-забележителното събитие за всички времена.

Окуражавам ви да продължите да бъдете нежни към малките деца, състрадателни към възрастните, да съчувствате на гладуващите, да сте толерантни към слабите и към силните и нека добавя още нещо - да сте готови за непредвидимото. Някой ден вие непременно ще се срещнете с него, но ще станете по-мъдри поради него.



### Понасяне на непоносимото

Ние навлязохме надълбоко в проблемите на семейния живот. На някои въпроси, свързани с отглеждането на децата и със създаването на семейни отношения е относително лесно да се отговори. Но не е лесно да се отговори на въпросите, с които ще се срещнем до края на тази книга. Всъщност, много от въпросите, с които се занимаваме са толкова сложни, че не се поддават на лесно разрешение. Колко примамливо е да се предлагат патентовани, добре проверени отговори на хората, борещи се със сложните проблеми! Въпреки, че на пръв поглед такива отговори изглеждат искрени, когато бъдат подложени на проверка, те се оказват безполезни. Всичко това ми напомня за един бизнесмен, който пътувал по обедно време със самолет. След като самолетът излетял и достигнал рейсовата височина на полета, стюардесите започнали да сервират обяда на пътниците. Когато човекът повдигал вилицата си, за да опита салатата, той забелязал под нея една голяма черна хлебарка. Отвратен и вбесен, той едва издържал докато се прибере в къщи и написал гневно писмо с оплакване. И така, същата нощ той излял яда си до президента на авиокомпанията в писмото и го пуснал в пощенската кутия на следващата сутрин. Когато се върнал у дома в края на следващата седмица, той с удивление открил едно препоръчано писмо, което го очаквало. То било перфектно отпечатано на много красива бланка на авиокомпанията и било написано от самия президент. Писмото било много дипломатично. Поднасяйки извиненията си, президентът го уверявал, че са взети незабавни мерки за наказание. “Временно преустанових полетите на този самолет. Ние ще разпорим облицовките на всички седалки и ще демонтираме килимите по пода. Поръчали сме нова тапицерия. Самолетът няма да полети отново, преди всичко да бъде перфектно възстановено.” По-нататък продължавал: “Стюардът, който ви е обслужил по време на обяда ви беше наказан. Уверявам ви, че оставането му на същата длъжност е под голям въпрос. Вие имате моята дума, че подобен неприятен инцидент никога няма да се повтори отново. Ние се надяваме, че вие ще продължите да пътувате с нашата авиокомпания.” Писмото било подписано от президента. Ето това е! Бизнесменът бил впечатлен. Така трябва да се реагира, мислел си той. Но той забелязал нещо необикновено. По една случайност секретарката, която писала писмото на президента, по невнимание поставила в същия плик и неговото писмо с оплакването. Когато разгледал писмото си, бизнесменът забелязал на празното място в долната му част една бележка, написана на ръка от президента и предназначена за секретарката му. Очевидно писана при липса на време, бележката гласяла: “Изпратете на този приятел стандартното писмо, което използваме при оплакване от хлебарки.” Толкова често отговаряме с нашите “стандартни писма” на хората, които имат напълно реални проблеми. Ние звучим толкова загрижено и искрено, казвайки любезно много добре звучащи неща, които могат да впечатлят страдащият. Той може да си отиде, поклащайки глава и да си мисли колко полезни сме му били, но по-късно ще разбере, че това което е получил е набор от религиозни клишета, които предлагат фалшива и празна надежда. Думите са били казани, но в тях е липсвала мъдростта. Аз не искам да правя никога такава грешка. Никъде в тази книга не съм искал да напиша нещо, което не е автентично или което мирише на фалшиво състрадание. Преди всичко, аз не искам да оставям впечатлението, че има бързи и лесни решения на всички семейни затруднения. Ще бъда абсолютно искрен с вас и ще ви призная, че понякога съм много затруднен да намеря правилния отговор. В такива случаи отказвам да използвам привидно печелившата методика на сходството и да подбера някои стихове от Библията или да напиша нещо звучащо претенциозно, което ще ме направи да звуча като всезнайко, а читателите да изглеждат като лишени от духовност или че им липсва вяра. Някои случаи не могат да бъдат разрешени от човек или от прекрасно звучащ принцип. Те трябва да бъдат изтърпени, докато се намеси Бог и донесе желаното облекчение. Ние вече се занимахме сериозно с това, как да се справяме с неприятното - когато едно израстващо дете избере да се разбунтува. Освен това, ние говорихме за това, как да посрещаме неочакваното в живота си - трагичните обстоятелства, които ни връхлитат без предупреждение и разрушават живота на семейството ни. В тази глава искаме да навлезем по-дълбоко и да изследваме случаите, когато семействата са принудени да понасят непоносимото. Гледката съвсем не е приятна. Искам да ви уверя, че нямам “стандартни писма”, които могат да ви заблудят да си помислите, че има

лесни решения за сложните моменти от живота ни. Аз няма прибързано да добавя “просто вярвай в Бога” или “вие трябва повече да се молите.” Уверявам ви, че Бог знае и се грижи и че на мъдрост му може да се разчита, въпреки безнадеждността на положението.

**Непоносимото е неизбежно.** През последните няколко години съм се вълнувал от много случаи. Един от тях е семейство Берг, за което прочетох във вестника. “Когато Дейвид Берг влязъл в болницата преди 5 години, той изглеждал като модел за реклама на клуб на здравето. Висок около 190 см, слаб и мускулист, с тегло около 90 кг, тогава Берг бил 22 годишен, бягал и ежедневно се занимавал с вдигане на тежести. Само след един месец му предстояло да започне последната година от обучението си в Университета в Южна Каролина, където изучавал ветеринарна медицина. През оставащите дни от лятната ваканция Берг планирал да се подложи на някаква дребна операция за отстраняване на един досаден проблем. Процедурата се считала за толкова рутинна, че личният му доктор му казал, че ще може да отиде на къмпинг край река Керн две седмици след операцията. Но той никога не отишъл. Сега Берг лежи в една болнична стая в Ингълуд и изглежда блед и нежен. Тъй като тежи само 55 кг и е толкова слаб, че не може даже да седи в леглото. Дълбоко загрижен да контролира спазмите на мускулите си, Берг лежи по гръб и гледа с очевидно изплашените си сини очи към света, за който неговият невролог казва, че е някакво неясно петно за него. Всеки 6 часа монотонността се нарушава от сестра, която присъединява тънка пластмасова тръбичка към отвор в стомаха му, посредством която той се храни със сокове или течна храна. Когато Берг нацапа чаршафа под себе си, той е принуден да чака идването на сестрата, защото е безмълвен и може да разговаря единствено със слаби жестове, като например мигане с клепачи. Една грешка при извършването на анестезията по време на операцията лишила Берг от кислород за около 20 минути и той останал с неизлечими мозъчни увреждания. Баща му, който е 63 годишен, се отказа от работата си на адвокат, за да се грижи за сина си и е най-честият посетител на болничната му стая. Берг казва, че за разлика от хората в кома, синът му е в по-тежко положение, защото е наясно с ужасното състояние, в което се намира. Той добавя, че за един баща смъртта на детето би трябвало да се възприеме по-лесно, отколкото това състояние. “В смъртта има някакъв край и с течение на времето споменът става малко неясен,” казва той. “Същността на трагедията е, че това състояние продължава и продължава и продължава.” Това наричам понасяне на непоносимото. Чували ли сте за Лаура Бродли? Молили ли сте се за нея? Може би си спомняте, че тази малка Лаура изчезна на 18.10.1984. Отвлечена? Кой знае? Родителите ѝ са уверени, че тя е била отвлечена, но още не е открита. Наскоро беше рожденият ѝ ден и имаше “тържество”. Поставям “тържество” в скоби, защото семейството ѝ ще ви каже, че това съвсем не беше тържество. Просто не може да бъде тържество, когато Лаура липсва. Дали някога ще се върне? Това наричам понасяне на непоносимото. Мога да дам още много подобни примери. Мисля си за семейството, за което чух миналата седмица, на което наскоро съобщили, че синът им се е прирастил към наркотиците и че трябва да осъзнаят и да приемат този факт. Изумени, родителите започнали да проучват фактите. Колкото повече се задълбочавали, за да разберат истината за живота на синът им, толкова повече ужасни неща научили. Той не само бил прирастен към наркотиците, а бил и наркопласър. Но той бил не само наркопласър, а и практикуващ хомосексуалист, заразен от спин и се криел от полицията. И всичката тази информация била нова за родителите му. Не ги осъждайте. Просто наречете това понасяне на непоносимото. А какво да се каже за едно семейство, което преди било прекрасно, щастливо и безгрижно. То живее на около 2 км от нашата църква в оживен и добре осветен район, но животът на съпругата и на трите им деца беше прекъснат внезапно, защото колата им била ударена челно и преобърната от пиян шофьор. Когато жената и децата не се прибрали у дома в уреченото време, бащата излязъл навън да ги потърси с колата си. Той подкарал в същото направление и се оказал на мястото на инцидента. Той гледал и не можел да повярва на очите си. В един ужасен миг загубил най-скъпото в живота си. Същата нощ се върнал в празната си къща и при спомените от изминалите години. Самотата, ужасяващата самота. Положението, в което е изпаднал този човек, наричам понасяне на непоносимото.

Били ли сте някога там? Сега там ли сте? Толкова самотни, усещаци, че болката е толкова непоносима, че молитвите ми не се издигат по-високо от тавана на стаята? Йов, страдалецът, е оценил точно това състояние: “Човек, роден от жена е кратковременен и пълен със смущение” (14:1). Перифразирано това означава: “Колко нараним е човека, колко краткотрайни са дните му, с колко мъка е изпълнен живота му!” Възможно е вашият живот да

е много добър. Всичките ви деца да са добре. Вие да сте здрав. Да притежавате уважавано семейно наследство. Може да имате прекрасна работа, икономическа безопасност, малко грижи. Вие очаквате бъдещето ви да бъде още по-хубаво, отколкото вашето минало. За вас е много трудно да се намерите мястото си в някоя от разказаните истории. Те ви изглеждат като някакво заглавие от вестникарска страница. Вие не сте арогантен, просто на вас тези проблеми са ви чужди. Ако това е така, вие трябва специално да се замислите над Псалм 102. Онзи, който го е писал, е разбирал за какво става въпрос. Той не само е изживял мъката, но по време на страданието си е успял да напише този псалм. Независимо от какво е страдало семейството му, мъката така го е задушавала, че той е трябвало да опише чувствата си пред Бога. Толкова съм радостен, че този псалм е включен в древния Пластир, увековечен за вечни времена. Първоначалните стихове са изпълнени с вълнение: *“Господи, послушай молитвата ми, и викът ми нека да стигне до Тебе. Не скривай лицето Си от мене; в деня на утеснението ми преклони ухото Си към мене; в деня, когато Те призова, послушай ме незабавно. Защото дните ми изчезват като дим, и костите ми изгарят като огнище. Поразено е сърцето ми и изсъхнало като трева, защото забравям да ям хляба си. Поради гласа на охкането ми, костите ми прилепват за кожата ми. Приличам на пеликан в пустиня, станал съм бухал в развалини. Лишен от сън, станал съм като врабче, усамотено на къщия покрив”* (Пс.102:1-7). Той се чувствал като малко чуруликащо врабче, което е загубило способността си да пее. Колко ужасно! “Чувствам се самотен, привързан към покрива на къщата. Няма изход от положението, в което се намирам.” Няколко стиха по-надолу се казва: *“Дните ми са като наклонила се сянка на слънчев часовник, и аз изсъхвам като трева”* (ст.11). “Сега аз съм най-нещастния човек”, писал прочут вожд на Америка. “Ако това, което чувствам, се възприема по същия начин от цялото човечество, на земята не би трябвало да има нито едно усмихнато лице. Не мога да остана в положението, в което се намирам. Аз трябва да умира, или да стана по-добър.” За вас може да е изненада, но това е писано не от някой друг, а от Абрахам Линкълн. Години по-късно, по време на мрачните години на Гражданската война, Линкълн се борел постоянно с безмилостна депресия. Разбирате ли, непоносимото може да удари всеки човек. Никой не е имунизиран. Даже и президента на държавата. Пред нас е този забележителен човек със своя удивителен характер, но той се е чувствал абсолютно самотен. Но въпреки това, подобно на безсмъртният автор на псалма, за който бихме могли да си помислим, че за разлика от останалите хора има най-малко основания да се чувства самотен, Линкълн наистина се е чувствал самотен. Предполага се, че президента би трябвало да спи добре, защото е охраняван, защото има мъдри съветници, без да говорим за финансовата му обезпеченост. Но въпреки това той е пред нас, страдащ от безсъние и въртящ се в леглото си, преследван от черни и подкопаващи силата му мисли.

**Изглежда, че на непоносимото не може да се издържи.** Нека да ви покания на една семейна сцена, която придава живот на тези абстрактни мисли. От думите на псалмиста ние се връщаме към една книга от Стария Завет, към 2Царе18. Ако знаете Библията си, вие веднага разбирате, че се връщаме към биографията на един цар. Цар Давид, но положението в което се намира съвсем не е царствено.

#### ***Предварителни данни за семейството***

Необходими са някои предварителни данни. Давид не се бил смял от седмици. Лично аз се съмнявам, че след прелюбодеянието му с Витсавее, Давид някога се е смял искрено. Пътят на грехопадението не само е труден, но е и тъжен. От този момент нататък животът му се превърнал в изучаване на трагедията. Срамът и унижението от това морално падение така го задушавали, че той може би се чувствал виновен да се засмее някога отново. Той извършил такива неща: измама, убийство, прелюбодеяние. Той разрушил репутацията си в очите на Бога, както и в очите на народа си. Но въпреки това, по милост, Бог го предпазил да не бъде убит с камъни и хората му позволили да остане техен вожд. Но, както вече казах в една от предишните глави, семейството на царя започнало да се разпада. Вие си спомнете един от синовете на Давид, млад мъж в непокорно сърце, който се наричал Авесалом. Какъв красив чаровник, с дълга и гъста гарванова черна коса. Но живота на Авесалом бил белязан от това, че Давид не положил усилия за неговото възпитание. Твърде зает с държавническите си задължения, Давид не успял да отдели необходимото време и внимание на Авесалом. Не е необходимо да повтаряме нещата, с които подробно се запознахме в Гл.7. Минали години, преди бащата и синът да си проговорят. Накрая Давид позволил на сина си да се завърне в Ерусалим и да живее там. Но отношенията помежду им останали натегнати. Авесалом приел

дадените от баща му привилегии и започнал да злоупотребява с тях. Започнал да си създава приятелства с много хора, които ставали по-лоялни към него, отколкото към Давид. Авесалом преднамерено крадял сърцата на хората от царя. Накрая застанал начело на бунт с цел да завземе царския престол. Вместо да убие синът си заради държавната измяна, Давид избягал, опасявайки се за живота си. Авесалом, по време на един объркан период от историята, завладял трона, въпреки че не го заслужавал и съвсем не го бил спечелил. Времето минавало и както често се получава, събитията променили хода си. Авесалом се превърнал в обект на бащиното си преследване, тъй като късметът на младият бунтовник започнал да му изневерява. В една преднамерено поетична справедливост ние виждаме Авесалом да бяга, за да спаси живота си. Давид, след като е имал достатъчно време да преосмисли обтегнатите си лични отношения с порасналия си син, търсел възможност да възстанови отново старите мостове помежду им. Смазан от съзнанието за собствената си вина пред сина си, покрусен поради многобройните нещастия, Давид оттеглил войните си от пътя на Авесалом и им заповядал да не го нараняват. *“Тогавя царят заповяда на Йоав, на Ависея и на Итая, казвайки: пощадете ми младежа Авесалома. И всички люде чува, когато царят заповядаше на всички военачалници за Авесалома”* (2Царе 18:5). Той ясно е казал това, за да не стане грешка. Той не искал някой воин, независимо дали е пехотинец или яздещ на кон, да нарани момчето му. Авесалом е бил нещо неразбираемо. Той спечелил сърцата на много хора, други били объркани, а малцина го ненавиждали. Но, без съмнение, един човек е бил вбесен от него - Йоав. Този човек е бил верен военачалник на армията на Давид. Той е бил ненадминатия, въпреки жестокостта си, верен вожд на войската през детството и юношеството на Авесалом. Йоав станал свидетел на всички сцени, които са се случвали в двореца на Давид. Наблюдавал бягството на Авесалом след като той убил един от братята си. От разстояние наблюдавал как чаровният измамник краде сърцата на хората. Йоав бил вбесен, че Авесалом имал смелостта да заграби трона, който принадлежал единствено на цар Давид. Йоав мразел закъснялото наказание и липсата на справедливост от страна на Давид. Поради това, когато Давид заповядал да запазят живота на Авесалом, Йоав не пожелал да чуе. Единственото нещо, което искал Йоав, е било да види как Авесалом увисва обесен. *“И тъй, людете излязоха на полето против Израйля; и сражението стана в Ефремовия лес. И там Израйлевите люде бидоха разбити от Давидовите слуги, и в она ден там стана голямо клане на 20 000 души...И случи се Авесалом да се срещне с Давидовите слуги. А Авесалом яздеше на мъска; и като влезе мъската под гъстите клони на един голям дъб, главата му се хвана в дъба, и той увисна между небето и земята: а мъската мина изпод него”* (2Царе 18:6-7, 9) Не сте ли съгласни, че понякога Библията е пълна с хумор? Виждаме Авесалом да препуска с всички сили и изведнъж - Щрак! Косата му се заплита в едно разклонено дърво и той увисва във въздуха, напълно незащитен, докато мулето му продължило да бяга. Сега е моментът на Йоав! Обаче всички си спомнят заповедта на царя. Вижте какво се казва в описанието: *“И един човек го видя та извести на Йоав, казвайки: Ето, видях Авесалома увиснал на дъба”* (18:10). Ушите на Йоав трябва да са щръкнали като ушите на немска овчарка на пост, когато е чул това име. Умът му бил обсебен от желание за мъст. Сега бил неговият шанс да изпусне насъбралото се напрежение.

#### **Смъртта на Авесалом**

*“А Йоав казва на човека, който му извести: Ето, ти си го видял; а защо не го поразил там до земята? И аз бих ти дал десет сребърника и един пояс. А човекът рече на Йоав: И хиляда сребърника, ако бяха претеглени в шепата ми, не бих дигнал ръката си против царския син; защото ние слушахме царят как заповяда на тебе, на Ависея и на Итая, казвайки: Внимавайте всички, никой да не докосне младежа Авесалома. Иначе, ако бях постъпил невярно против живота му, нищо не се укрива от царя, и тогава сам ти би се обърнал против мене. Тогавя рече Йоав: Не трябва да губя време така с тебе. И като взе в ръката си три стрели, прониза с тях сърцето на Авесалома, като беше още жив всред дъба. И десет момъка, Йоавови оръженосци, заобиколиха Авесалома, та го удариха и убиха го”* (ст.11-15). Към този момент Давид не знае нищо за ставащото. Сърцето на царя не желае спечелването на една победа на бойното поле, той много повече желае да бъде спасен живота на синът му. По някакъв начин, в процеса на разкаянието, Давид постигнал съгласие с много тревожещи го неща. Не се ли случва това със всеки баща в мигове на спокойствие и размисъл? Когато започнете да стареете, много неща започват да си спомняте и да гледате на децата си от друга гледна точка. Изглежда, че реката се разширява и нещата започват да изглеждат по-различни.



Мътилката се утаява и водата се избистря. Вие започвате да осъзнавате грешките си пред децата си. Те вече не са виновни за всичко. Вие осъзнавате пропуските си; вашите провали ви стават несравнимо по-очевидни от техните грешки. Вие разбирате вината си, с която живеете. Става нещо странно: от тук нататък за вас възстановяването на добрите отношения с децата ви става много по-важно, отколкото спечелването на някакви нови победи в борбата помежду ви.

Давид искал Авесалом отново да застане на негова страна. Той искал близки отношения, даже по-близки от преди. Колко малко е осъзнавал, че това никога няма да се случи? Към този момент Авесалом вече е бил труп, висещ на едно дъбово дърво. Последвалият диалог, когато Йоав и двама воители обсъждат кой да занесе на царя новината за смъртта на сина му, е много интересен. Единият от воителите отчаяно желае да свърши тази работа, но задачата се възлага на другия: *“Тогаваш рече Ахимаас, Садоковия син: Да се заветека сега да занеса на царя известие, че Господът въздаде за него на неприятелите му. А Йоав му рече: Няма да занесеш днес известия; друг ден ще бъдеш известител; а днес няма да занесеш известия, понеже царския син умря. Тогаваш рече Йоав на Хусина: Иди, извести на царя каквото си видял. И Хусин се поклонил на Йоав и се заветече. Тогаваш Ахимаас, Садоковият син, рече пак на Йоав: Но каквото и да стане, нека тичам и аз, моля, след Хусина. А Йоав му рече: Защо искаш да тичаш, синко, като не ще имаш възнаграждение за известията? Но той пак рече: Но каквото и да стане, нека се заветека. Тогаваш му рече: Тичай. И така Ахимаас се заветече през полския път, и замина Хусина”* (18:19-23). Това което виждаме е едно надбягване към двореца на Давид, в което побеждава Ахимаас. Просто се постарайте да си представите сцената. Ето царят чака на вратата.

Не ми казвайте, че той не се е безпокоял! Защо? Защото е бил в непоносимо положение. Той е чакал така, както вие бихте чакали обаждане по телефона от семейството си, което се е оказало точно в този град, който е разрушен от торнадо. Вие не сте сигурен. Вие сте “на вратата,” болен от притеснение. Това е вид безпокойство, което има по време на война, когато синът ти е в състава на войските, които са влезли във вражеската територия. Вие живеете в състояние на постоянно умствено напрежение, очаквайки почукване на вратата или позвъняване по телефона късно през нощта. Този вид непоносимо безпокойство е изпитвал и Давид. Той е чакал, разхождайки се напред-назад пред вратата. Тогаваш видял вестносеца в далечината и сърцето му се е свило. *“А Давид седеше между двете порти; и стража се изкачи на покрива на портата към стената, и като повдигна очи видя, и ето, един човек тичаше насам. И стражът извика и извести на царя. А царят рече: Щом е сам, има известия в устата му. И той притичваше и се приближаваше”* (ст.24-25). Давид полага всички усилия да мисли позитивно. *“Знам, че ако тича само един човек, той ми носи добри вести. Чакам го да дойде. “После стражът видя друг човек, който тичаше; и стражът извика към вратаря, казвайки: Ето още един човек, който тича сам. И рече царят: И той носи известия. (ст.26). “Има още един вестносец, който носи добри вести. Ние ще чуем добри вести и от двамата вестносеци! Всичко ще бъде прекрасно!” “И рече стражът: Струва ми се, че тичането на първия прилича на тичането на Ахимаас, Садоковия син (ст.27). Може би той е бил известен бегач по онова време. “Прилича на тичането на Ахимаас.” “И рече царят: Добър човек е той, и иде с добри известия”* (ст.27)

Но цялото положително мислене на света не би могло да промени съобщението. На разтревоженият баща му предстояло да чуе за непоносимото. Нека се поставим на негово място. Нека почувстваме натиска на надигащото се в него вълнение. Въпреки, че това е станало преди около 3000 години, сцената е толкова живо и нагледно описана: *“И Ахимаас извика та рече на царя: Радвай се! И поклонил се на царя с лице до земята и рече: Благословен да бъде Господ твоя Бог, Който предаде човеците, които повдигнаха ръка против господаря ми царя”* (ст.28). С други думи се казва: “Царю Давиде, ти спечели победата. Тронът отново е твой. Врагът е победен. Ние спечелихме! Най-накрая гражданската война свърши. Ти отново си на власт, царю!” Но ако се съмнявате какво е обсебвало ума на Давид в този момент, вижте как е отговорил царят: *“И царят рече: Здрав ли е младежът Авесалом? А Ахимаас отговори: Когато Йоав изпрати царевия слуга, мене слугата ти, видях едно голямо смущение, но не знаех що беше”* (ст.29). Точно в този момент пристига другият вестносец Хусин. *“И, ето, дойде Хусина. И рече Хусина: Известия, господарю мой царю! Защото днес Господ въздаде за тебе на всички, които се подигнаха против тебе. И царят рече на Хусина: Здрав ли е младежът Авесалом? А Хусина отговори: Неприятелите на господаря ми царя, и всички,*

които се подигат против тебе за зло, дано станат като този младеж!” (ст.31-32). Тези думи ударили като мълния Давид и той бил зашеметен.

### **Мъката на Давид**

В еврейската Библия главата завършва със този стих, а Гл.19 започва със следващия стих. Той представлява емоционалното начало на главата на мъката. Малко са библейските сцени, които са по-душераздирателни! От царската стая се чува ехото на болезненият и мъчителен плач на един самотен човек. Подобно на стиха на Колеридж, Давид се е чувствал сам, сам, напълно самотен. Между другото, това е човекът, който пише: *“Господ е Пастир мой; няма да остана в нужда. На зелени пасбища ще ме успокоява; При тихи води ме завежда. Освежава душата ми; Води ме през прави пътеки заради името Си. Да! И в долината на мрачната сянка ако ходя, няма да се уплаша от зло”* (Пс.23:1-4). В този момент Давид върви в долината на мрачната сянка. *“Царят бил печален...”* (ст.19:2). Мъката му е била открито демонстрирана. Преди няколко дни гледах последните новини по телевизията и видях един тъгуващ баща, който се държеше за ковчега на някакъв близък човек от семейството му. Той се протягаше към ковчега, опитваше се да го задържи, даже скъса парче от украсата му с ръцете си. Най-накрая седна, хвана главата си с ръце и гласно заплака. Това представлява понасяне на непоносимото. За да не бъде никога забравен този пример, прочетете бавно следното: *“И царят се смути много, и възкочи се в стаята над портата, та плака; и като отиваше говореше така: Сине, мой Авесаломе, сине мой, сине мой Авесаломе! Да бях умрял аз вместо тебе, Авесаломе, сине мой, сине мой!”* (ст.33). Ако никога не сте изпитвали такава мъка, не можете да си я представите. Тя е абсолютно непоносима. Главата на човек е обзета от спомени: *“Спомням си, как те държах в ръцете си. Аз си играех с тебе. Гледах как растеше, имах мечти за тебе. След това се отдалечихме един от друг. Ти искаше да бъдем близо един до друг, но аз не отделих време за тебе. В един глупав момент на емоции аз разруших живота си. Ти попадна в капан без изход. Ти избяга. Аз се борех. Аз исках ти да се върнеш! Но ти си откъщаваше. Аз исках всичко да бъде както трябва. И точно тогава, когато почти бяхме преодолели разделението... О, скъпи сине, ти си отиде. Ти умря!”*

Победата от този ден се обърнала в печал. Кой се интересува, че знамето на Давид се вее отново над Ерусалим? Авесалом бил мъртъв. Триумфиращите воители се завръщали тихо в града. Но нямало радостна възбуда, нямало песни. Защо? Защото Авесалом бил умрял. Царският дворец е окичен с черни знамена. Най-силният звук, който се чувал над града не е бил радостният вик на победителите, а плачът на царя. Човек можел да го чуе от голямо разстояние. Не сте ли съгласни, че това е така? Тогава вижте какво пише в следващия стих: *“А царят покри лицето си; и царят викаше със силен глас: Сине мой Авесаломе! Авесаломе, сине мой, сине мой!”* (19:4). Но този плач не можел да върне умрелия младеж. Нищо не удря едно семейство по-силно от мъката, която не може да бъде преодоляна. Вие как се справяте с непоносимото? Какво правите, когато сте засегнат от него? Вие знаете, че това може да се случи. Това се случва както на високопоставените, така и на обикновените хора. Това се случва на богатите и известните, както и на бедните, на президента и на бездомника. Така е и с царят. Той е смазан. Костите му са строшени. Облян е в сълзи. Няма надежда. Той няма да види отново жив Авесалом. Всичко изглежда, като че ли Давид никога няма да се възстанови и че мъката му ще бъде безкрайна.

### **Непоносимото не е безкрайно**

Верността на Йоав към Давид може да се опише най-добре като противопоставяне. Припомням ви, че Йоав е бил свидетел на всичко още от началото. Той е трябвало да повдига учудено вежди, виждайки какво прави Авесалом. Според него, царството се управлявало от Авесалом, а не от Давид. Не бащата, а синът контролирал положението, този “беглец от правосъдието.” Поради това, когато Давид бил парализиран от чувството за вина, когато бил лишен от възможността да помръдва поради мъката си, Йоав запретнал ръкави и направил най-трудното нещо. Той провел един откровен разговор с Давид. *“Ти посрами лицата на всичките си слуги, които опазиха днес живота ти и живота на синовете ти и на дъщерите ти, живота на жените ти и живота на наложниците ти. Понеже обичаши ония, които те мразят, а мразихи ония, които те обичат; защото ти показва днес, че за тебе не са нищо военачалници и слуги; защото днес познах, че ако бе останал Авесалом жив, а ние всички бяхме измрели днес, тогава щеше да ти е угодно. Сега, прочее, стани, излез та говори насърчително на слугите си; защото се заклевам в Господа, че ако не излезеш, няма да остане с тебе тая нощ ни един човек; а това ще бъде по-лошо за тебе от всички злини,*

които са те сполетели от младостта ти до сега” (19:5-7). Въпреки, че Давид е тъгувал над непоносимото, той е трябвало да чуе тези думи. Съвета на Йоав може да бъде обобщена в следните три части:

- Погледни реалността. Не позволявай на мъката от смъртта да ти попречи да видиш истината.
- Отхвърли самосъжалението. Всичките ти мисли са концентрирани върху теб самия, върху твоята загуба, върху твоя син. Самосъжалението ти, подсилено от чувството за вина, не може да прикрие факта, че ти никога не си имал добри отношения със сина си.
- Подкрепи най-близките си хора. Воините, които се биха за Израел са ти по-близки отколкото е бил синът ти. Твоята мъка по Авесалом не изглежда честна за техните тъгуващи семейства. Някои от воините умряха, докато се биеха да тебе, Давиде.”

Имало е нужда здравомислещият Йоав да ни върне в реалността. Бъдете реалисти. Отхвърлете самосъжалението. Не забравяйте онези, които са най-близо до вас. В непоносимата си мъка от загубата на член на семейството е лесно да забравим онези, които са оцелели, въпреки че те често също са членове на семейството ни и повече от всякога се нуждаят от нашата подкрепа. Сещам се за семейството на Стенли Патц от Мичиган. Те имали син, наречен Етан. Сега бащата се чуди какъв баскетболист би могъл да бъде синът му. Майката се чуди дали все още би могла да познае Етан, ако внезапно влезе през вратата. През мъгливата сутрин на 25 Май 1979 година майката стояла на външната стълба и гледала с гордост как 6-годишният ѝ син отива за пръв път към спирката на училищния автобус. След малко той се изгубил от погледа ѝ в тълпата пешеходци. От тогава синът ѝ липсва... Дребничката г-жа Патц потиска вълнението си, докато говори за онова, което е изпитало семейството, когато детето изчезнало: мъка, чувство за вина, гняв, отчаяние и парализа. “Не съществува такова неща като синхронизирана мъка,” казва тя. Всеки член на семейството, (а те имали още едно 15-годишно момиче и 3-годишно момче), се справял по свой собствен начин със загубата. Един ден, скоро след изчезването на Етан, братчето му Ари отишло при майка си и я попитало: “Кога ще се усмихваме отново?” Майката си припомня, че Ари се опитвал да запълни липсата, “превръщайки се в изгубеното си братче.” Въпреки, че бил толкова малък, според думите на баща си той успял да се самообучи на това буквално за една нощ. Той започнал да се облича в дрехите на Етан и да яде само онова, което брат му обичал, а освен това се преместил да спи в леглото на липсващото дете. Припомняйки си това, майката се бореше да запази контрола над себе си, обхваната от чувството за вина, че Ари и сестра му Шайра имат нужда от повече любов и внимание, отколкото отчаяните им родители били в състояние да им дадат. Докато посещавал детска градина, Ари започнал да се яде много и се пристрастил към културизма. Той искал да порасне достатъчно силен, за да се защитава срещу безименните престъпници, които откраднали брат му. Когато станал 6-годишен, Ари бил обхванат от паника, защото тъкмо на тази възраст изчезнал брат му. “В денят, когато навърши 7 години, Ари изпита невероятно облекчение, че е успял да се справи и да изживее тази неприятна година,” казва майка му. Завиждащи заради вниманието, което се оказвало на семейството ѝ, съучениците на дъщерята Шайра се отнасяли грубо с нея. “Те даже казваха неща като: “Хей, аз бих искал и моят брат да изчезне, за да се радвам на такова отношение,” казва майката. Някои от най-близките приятелки на дъщерята престанали да се срещат с нея, защото за тях било твърде потискащо да бъдат с нея. Шайра отказа да дойде при нас, докато разговаряхме. Майка ѝ обясни, че тя била ядосана и не можела да приеме постоянното внимание към този случай в живота ѝ.

Отчасти, това е гледната точка на Йоав. “Животът трябва да продължи. Ти трябва да се събудиш, Давиде. Цялата ти армия върви тихо по улиците, очаквайки да те види, да чуе гласът ти, да усети вниманието ти. Ти дължиш това на хората.” За радост, Давид е постъпил така, както го посъветвал Йоав. Позволете ми да бъда болезнено откровен с вас. От много години бях навикнал да казвам, че ако се случи нещо с някое от децата ми, например ако загубим някое от тях, аз просто ще се предам. Но сега, когато съм по-стар и съм имал време да размисля, не считам, че имам право да постъпя така. Не мисля, че това е най-добрата реакция. Колкото и да ми е тъжно и колкото и дълго да усещам мъката, аз считам, че моето призвание, работата ми в служба на хората, за утвърждаване и подкрепа на останалите членове на семейството ми, изисква да постъпя така и да продължа. За мене да се крия в собствения си свят на тъга, да променя цялото си мислене и да си позволя да бъда обхванат от самосъжаление и тъга през оставащите дни от живота ми, ще се окаже контра продуктивно. Животът ми трябва да продължи. Божият план е по-голям отколкото всяка загуба, колкото и

мъчителна да е тя. Всичко това има многостранно отражение. То може да се отнася до развод, отвлечане на детето ви, пристрастяване на детето ви към наркотици, то може да се отнася до смъртта на някой близък човек. Животът не може да спре. Вие трябва да продължите да живеете! За вас да ограничите живота си до тесния кръг на собствения си свят е не само егоистично и нечестно към вас самите, нечестно е към семейството ви, към приятелите ви и към всички други, на които можете да бъдете от полза през останалите дни от живота ви. Бог използва по един чуден начин счупените си съдове! Йоав може да е бил безсърдечен, жесток и суров, но съветът му улучва право в целта. Добрата новина е, че Давид се е измъкнал от покрусата: *“Тогавя царят стана та седна в портата. И известиха на всичките люде, казвайки: Ето, царят седи в портата. И всичките люде дойдоха при царя”* (19:8).

#### **Непоносимото може да бъде понесено**

Как се подготвям за подобна трагедия? Какво правя днес в това отношение? Какво може да помогне на хора като нас да продължат да живеят? Какви “инструменти” трябва да притежаваме, за да се справим с това обаждане по телефона, да отговорим на почукването на вратата, да открием, че детето ни не е слязло от училищния автобус? Какво мога да направя, за да остана здраво на краката си в такъв момент?

- Аз трябва да се придържам към реалността. Да правя това докато си седя в моя защитен дом и си мисля: Какво ужасно нещо се случи на семейство Бредбъри? Какво страхотно отражение ще има нещо друго върху семейство Берг? Колко трудно трябва да е на семейство Патц от Мичиган? Колко трудно е на човек да се справи с развода? Колко ли е трагично да имаш син, който е пристрастен към наркотици или да получиш обаждане от полицията, в което се казва: “Това е било челен удар, а синът ви е бил пиян.” Колкото и ужасно да е това нещо, дотогава докато аз си седя и си казвам: “Това не може да ми се случи,” аз не съм подготвен да се справя с това. Заставете се да си помислите, че “това би могло да бъде следващото, което ме очаква.” Семействата се нуждаят от реализъм. Не да се плашим, а да сме реалисти.
- Аз имам нужда от честен приятел. Такива приятели не се явяват внезапно в живота ни. Необходимо е време да бъдат открити, да се създаде подобна връзка. Поддържате ли връзка с приятел, който е честен, който ще знае кога да те прегърне през рамо и да ти каже: “Хайде, време е. Ти тъгуваш от месеци. Време е да продължиш да живееш.” Всички имаме нужда от подобни приятели.
- Аз имам нужда от Спасител, който е надежден. Аз винаги ще имам нужда от него! Даже ако доживея до дълбока старост, пак не бих могъл да разбера как някой би могъл да понесе непоносимото без Бога. Приятелю, това се отнася и за тебе. Не знам как ти правиш това! Ако се опитваш да постъпваш така, защо не спреш? Ела при Кръста. Ела при Христос и кажи: “Аз имам непоносима нужда, в моята отчайваща самота и в съкрушеното състояние, в което се намирам, Господи Исусе Христе, имам нужда от Тебе. Влез в живота ми.” Преди години някой ми даде една малка картичка, която често давал на други хора. На нея е напечатана една проста молитва: “Господи, помогни ми да помня, че днес няма да ми се случи такова нещо, с което Ти и аз заедно да не можем да се справим.” (Пс.68:19). Това е, което Господ може да направи. Всички ние имаме нужда от един надежден Спасител.
- Аз имам нужда от вяра, която нищо не може да разклати. Подчертавам: НИЩО. Даже когато не знам защо, с помощта на такава вяра аз мога да преживея, даже когато не знам защо се случва нещо!

За продължителен период от време Хелен Розевър била английска медицинска мисионерка. Веднъж работила в Конго по време на безредици. Когато мястото, където работела било завладяно от революционерите Мау-Мау, тя станала жертва на тяхното насилие. Тази невинна монахиня била изнасилена, ограбена и унижена. Животът ѝ зависел от вярата, която отказвала да се поклати. Докато се възстановявала от това непоносимо преживяване, Хелен и Господ се сближили още повече. Тя написала едно изречение, под формата на въпрос, който всеки читател на тази глава трябва да си зададе. Тя твърди, че този въпрос е получила от Бога, който я попитал: “Хелен, можеш ли да Ми благодариш, че аз ти вярвах по време на преживяването ти, даже ако никога не ти кажа защо се случи това?” Дано нашия всезнаещ Бог да ни даде кураж да си зададем този въпрос, да ни даде честност да му отговорим и да ни даде мъдрост да го използваме, когато семейството ни трябва да понесе непоносимото.

## Приемане на необичайното

Чарли Стейнметц бил едно сакаато джудже. Но онова, което физически му липсвало, било преизобилно умствено компенсирано. Когато ставало въпрос за електричеството, Стейнметц бил ненадминат майстор. По негово време никой не знаел за електричеството повече от него. Хенри Форд разбрал това, когато го взел на работа, за да му помогне да изработи онези огромни генератори и турбини, които трябвало да произвеждат електроенергия за захранване на първият му завод за производство на автомобили в Детройт, Мичиган. След като всичко било завършено, монтажната линия заробила като часовник. Благодарение на гения по електричеството, колите започнали да слизат от линията и печалбите започнали да се изливат в джоба на Форд. В продължение на месеци нещата вървяла гладко. Внезапно, без предупреждение, производството спряло. Целият завод потънал в тъмнина. Изредили се много специалисти, но не били в състояние да открият причината за аварията, която направила вбесила Хенри Форд. Накрая той се свързал с мозъка, който стоял зад системата. Стейнметц се появил в завода и незабавно се заел за работа. Той включил някои контакти и изключил други, като същевременно наблюдавал показанията на уредите. След това ремонтирал няколко мотори, натиснал няколко бутона и се заровил в някакви кабели. След това включил главния прекъсвач и досещате ли се какво се случило? Лампите светнали, моторите се завъртели и нещата отново се нормализирали. След няколко дни, Чарли Стейнметц изпратил на Форд сметката от 10.000 долара. Форд не можел да повярва. Той бил богат, но съвсем не бил готов да плати толкова необичайно висока цена за услугата, особено когато всичко било извършено за толкова кратко време. Форд върнал сметката обратно, придружена с бележка, на която пишело: “Чарли, не ти ли изглежда малко пресилено да искаш да ти платя 10.000 долара заради това, че си натиснал няколко бутона и си разместил положението на няколко жици?” Стейнметц написал отново сметката и я върнал обратно. В нея пишело:

За натискането на няколко бутона и разместването на няколко жици - 10,00 долара

Заради това, че знам къде да натисна и какво да разместя - 9 990,00 долара

На сцената се е появило едно джудже, което е гигант на идеите. Понякога онова, което изглежда твърде просто и обичайно всъщност представлява нещо, което е неочаквано. В продължение на 12 глави аз се опитвах доста неумело и неточно да обсъждам семейните проблеми. Личното ми мнение и съвети не представляват никаква ценност и едва ли струва пет пари. Но през това време Светия Дух осветяваше умовете ни с истината на Писанието и Той притежава ненадминатото и необходимо умение да знае къде да натисне и какво да промени, което прави казаното от Него безценно. Може би той е засегнал някои нерв по отношение на дисциплината и за това, че трябва да сте по-постоянни и упорити. Може би сте имали най-вече нужда да чуете съвет за одобрение, окуражение и за приятелство. Когато навлязохме надълбоко в трудните проблеми на семейния живот, като справянето с неподчинението или с посрещането на неочакваното или понасянето на непоносимото, вие наистина чухте тихият глас на Бога. Ако нещо от това, което сте чули ви е помогнало, аз съм благодарен, а Бог получава цялата слава.

Ние приближаваме края на книгата, но още не сме стигнали дотам. Остават две области, които трябва да изследваме, но те са близки до темата на книгата, както и останалите, които вече изследвахме. В настоящата глава имам предвид да се занимаем с необходимостта семейството да приеме необичайното. За да го направя по-лично, нека да го кажа така: с нуждата на вашето семейство да приеме необичайното. Трябва да ви предупредя предварително, че Бог наистина знае къде да извърши промените.

### **В Божието семейство: Една необичайна процедура за действие**

Бог притежава удивителен начин да ни кара да се досещаме. Той е пълен с изненади! Тъкмо когато си мислим, че нещата в живота ни са подредени по един управляем начин, Той ни поднася нещо необичайно. Мъдро е онова семейство, което позволява на Бога да бъде Бог, което разбира, че Той има право да кривне в дясно, когато всички е нормално да очакват, че ще продължи нагоре и наляво. Помнете, че неговите пътища са непроследими! Той много често разчупва шаблона, отколкото остава в него. В Стария и в Новия завет има няколко откъса, които искам да погледнем, преди да концентрираме вниманието си към едно

конкретно семейство. Нека да се върнем към Йов 5. Стихът, който имам предвид е един от онези “кой”, “какво” и “защо”, които си задаваме, четейки Библията. “Кой” е Бог. “Какво” се отнася за това, което прави. “Защо” обяснява целта на действието. “*Но аз Бога ще потърся и делото си ще възложа на Бога*” (Йов 5:8). Ето за кой се говори в този стих. Авторът казва: “Аз ще отида при моя Бог и просто ще изложа положението си пред Него.” След това продължава, казвайки ни какво прави Бога: “*Който върши велики и неизследими дела и безброй чудеса*” (5:9) Авторът казва, че ще отиде при Бога и ще му обясни положението си, защото само Той е единственият, който извършва велики, неизследими и чудни неща, които също са безкрайни. Бог никога не страда от липса на идеи. Например: “*Който дава дъжд по лицето на земята, и праща води по нивите; Който възвишава смирените и въздига в безопасност нажалените, Който осуетява кроежите на хитрите, така щото ръцете им не могат да извършат предприятието си*” (ст. 10-12). Колко необикновено. Колко странно. Колко изненадващо. Той прави неочаквани неща. Случвало ли се е това в живота ви? Виждали ли сте Го да разбърква нещата в живота на други хора? Имам предвид хора, които са толкова хитри, толкова изобретателни, които си мислят, че са в безопасност, докато кроят интриги срещу вас, но Той ги разбива на пух и прах. Нещо повече: “*Който улавя мъдрите в лукавството им, тъй че намисленото от коварните се прекатурва. Денем посрещат тъмнина, и по пладне пипат както нощем. Но Бог избавя сиромаша от меча, който е устата им и от ръката на силния*” (ст.13-15).

А сега да разгледаме въпроса “защо”. Защо Бог върши всичко това? “*И така сиромашът има надежда, а устата на беззаконието се запушват*” (ст.16). Харесвам начина, по който е написан този стих. Това е описание на Божият непредсказуем и неочакван стил. Той вижда изпадналите в безнадеждност и им дава надежда, за да направят необичайното. Той се обръща към безчестните и им казва по Своя не подлежащ на подражание начин: “А сега млъкнете!” Помнете това. По-късно ще видим как нещата са обвързани помежду си. А сега да погледнем какво пише в Рим.11:33. Този стих се явява заключение на една великолепно описание на влиянието на Божията суверенна ръка в живота на хората. Написаното от Павел достига своята кулминация, изразяваща се в един апотеоз на хвалението. Това е един от първите стихове от Библията, които си поставих за цел да запомня наизуст преди много години. От тогава до сега аз често си го повтарям: “О, колко дълбоко е богатството на премъдростта и знанието на Бога! Колко са непостижими Неговите съдби и неизследими пътищата му.”

Не е ли великолепно това? Когато става въпрос за Божиите решения, ние не можем да ги изследваме. Когато става въпрос за Неговите пътища, ние не можем да ги проследим. Ние никога няма да разберем Неговия план за играта. Но въпреки това, аз постоянно срещам хора, които се опитват да правят това. Напразни усилия! Както обичаше да казва един от моите учители в семинарията: “Трябва да спрем да се опитваме да развържем това, което не може да бъде развързано.” В Божият план се включва онова, което е неразбираемо, което ни удивлява и ни кара да се учудваме, включва и чудеса, велики дела, необясними неща. Слаби и дребни същества като нас си мислят, че могат да разберат всичко и след това да го обясняват на останалите. Грешка! Ние не можем да направим това! Защо? Защото Бог е неограничен. Той е неразбираем. Той е пълен с изненади. Неговата работа е да спасява изпадналите в безнадеждност и да затваря устата на измамниците. От всички неща, които обичам в моя небесен Отец, мисля че най-обичам Неговата способност да постъпва така, както постъпва! Има случаи, когато си мисля, че е по-добре бъдещето ми да е предсказуемо, но когато се връщам назад, винаги съм благодарен, че не ми казва предварително какво ще ми се случи. А колко чудни са Неговите решения! Колко абсолютно неповторими са пътищата Му! Прекланям се и се възхищавам от Него. Позволете ми заедно с вас да си припомним някои истории от Библията и да ви напомня за няколко удивителни и необикновени събития. Като начало е добре да започнем от случая, когато Бог освободил евреите от Египетското робство. Те били безпомощни и без ръководство. Единственото нещо, което правели добре, е било да правят тухли. Изгубили всяка надежда и отчаяни, те виждали, че положението им постоянно се влошава в продължение на 400 години. Обаче четирите столетия не са намалили Божията сила или да са променили Божията цел. Какъв е бил неочакваният му план? Той се появява с един 80-годишен водач (каква изненада е това?), който е притежавал куража да се изправи пред най-безстрашния човек в Египет - пред Фараона. И какъв е бил резултатът? Бог разкъсал оковите на египетското робство.

След като излезли от Египет, евреите побегнали от преследващите ги египетски воители и стигнали до Червено море. Положението им било такова, че хората мислели, че отново нямат изход и отново непредвидимият и неразбираем Бог се намесва. Водите на морето се отдръпнали, позволявайки им да преминат по дъното до отсрещния бряг. Неочаквано. Чудно! И точно когато евреите стигат до другия бряг - буум! Отдръпналата се вода се върнала на мястото си и ги защитила от настигащия ги неприятел. Когато стигнали в Обетованата земя, евреите се изправили пред непревземаемите стени на крепостта Йерихон. Невъзможно положение, с изключение на това, че Бог не е имал никакви трудности с крепостните стени около Йерихон или около всеки друг град. Бог просто казал на хората си да обиколят 7 пъти града и стените паднали. Неочаквано. Необикновено. Кой би могъл да се досети, че това може да се случи? А не ви ли казах, че Бог е хранил евреите в пустинята с небесна храна, мана, която псалмистът нарича "ангелска храна." А какво да кажем за начина, по който ги е водил през пустинята? През деня като облак, а след свечеряване - като огнен стълб. Това е неочакваното присъствие на Бога, което е траяло 40 години. Има стотици подобни истории, за които просто няма място, за да бъдат споменати.

Когато стигнем до пристигането на Спасителя, ние виждаме друга необичайна и чудна ситуация. Как можете да доведете безгрешния Син на Бога от небето на земята, без да бъде замърсен от греха и въпреки това да се запази истинската Му човешка същност? Изненада - да бъде роден от девица! Какъв гениален план. Когато видял повече от 5 000 гладни хора, Исус не е имал абсолютно никакъв проблем да вземе 5 хляба и 2 риби и с тях да ги засити. Как? Той ги е нахранил по един най-неочакван и необикновен начин. Когато става въпрос за жертвоприношение за греха, Бог е избрал най-необичайното агне, Божият Агнец, Собствения Си Син! Неговата смърт е заплатата за наказанието за греха и след това необикновено разрешение - заплащане чрез смърт - Отец е върнал Сина си от смъртта. Възкресението е било друг необикновен и чуден план. Библията е пълна с подобни неща. Онези, които познават Библията достатъчно добре, за да признаят съществуването на необичайни, необясними и неразгадаеми неща, се покриват с Божията истина от главата до петите. Сега вие си казвате: Аз си мислех, че това е книга за семейството. Каква е връзката с всички тези истории за необичайни събития? Основната ми цел не е да преразказвам забележителните истории от Библията. Целта ми е да ви окуража да започнете да вярвате в Бога заради необичайното в живота на вашето семейство. Разбирате ли, Бог не е престанал да прави необикновени неща. Мисля си, че има някои от читателите, които тъкмо в този момент са въввлечени в необикновеното, но въпреки това не знаят това. В същност, може да бъдете изненадани, ако научите точно в този момент какъв е Божият план за вас и за вашето семейство! Обаче, ако не сте внимателен, вие ще позволите на предсказанията да ви приспят. Събудете се! Божиите пътища са непредсказуеми. Както казах по-рано Бог знае къде и как да се намеси в живота на всички хора.

#### **Едно древно семейство: Урок от Библията**

Избрал съм една история, с която вие и вашето семейство можете да се оприличите, поне се надявам това да е така. Най-вече се надявам да бъдете възприемчиви. Предизвиквам ви да мислите, все едно че гледате семейството си от страни. Надявам се, че сте готови за работа. Моля се нищо да не ви попречи да повярвате, че Бог може да пожелае да използва семейството ви по най-необикновен начин. Основният проблем е: ДАЛИ СТЕ ВЪЗПРИЕМЧИВИ, ДАЛИ ИСКАТЕ ДА РАБОТИТЕ В ХАРМОНИЯ С БОГА?

Един от нашите проблеми да се оприличим с тези библейски примери на неочакваното е, че ние не се считаме, че сме на същото ниво. Ние повдигаме рамене и казваме: „Кой съм аз? Аз съм просто един незначителен човек, живеещ в 20-я век.“ Когато четете за тези велики мъже, жени и семейства от древността, колко лесно е на човек да си каже, че това не може да се случи в наши дни. Ние се нуждаем някой да ни подбутне и да ни убеди, че това е възможно. Харесвам следната история на семейство Тафт: “Хората се нуждаят от среда, в която могат да се специализират, да повишават уменията си и да разкрият талантите си. Биографиите на великите личности са пълни с истории за това, как някакъв учител или някой благоразположен работодател е вникнал достатъчно задълбочено в тях, за да види искрата, която никой друг не е виждал поне дотогава и е повярвал в техните способности да усъвършенствуват дарбите си, нещо което никой друг не е вярвал.

Например семейство Тафт е било очевидно добро в стимулирането на децата си да търсят собствения си път и да се специализират в нещо, с което да се гордеят. Когато Марта Тафт

била в основното училище в Синсинати, тя била помолена да се представи. Тя казала: „Казвам се Марта Тафт. Пра-прадядо ми е бил Президент на САЩ. Дядо ми е бил сенатор. Баща ми е Посланик в Ирландия. А аз съм скаут.“

Харесвам този отговор. Всички вие можете да се чувствате че сте в Божия клуб на скаутите. Но позволете ми да ви припомня, че като християнин вие сте дете на Царя! Като вярващ в Христос, ти си син или дъщеря на живия Бог. Повдигнете високо глава, Той не ви е изоставил! Неговия план включва извършването на необикновени неща. Нещо повече, Той не е престанал да използва семействата, за да върши чудесата си. Бог все още иска да повлияе на нашето поколение чрез забележителни семейства на вярата.

И това включва вас и вашето семейство. Ако изключите тази възможност, вие няма да приемете Божият необикновен план, нито ще бъдете готов за него, когато ви дойде редът. Вие ще намерите някакво извинение да преотстъпите тази привилегия на някой друг и да му позволите да вземе мястото ви в завладяващото надбягване. Предизвиквам ви: Не позволявайте това да се случи!

Тези мисли ме карат да освежа паметта ви относно семейството на Ной. Въпреки, че историята е достатъчно позната, подробностите за този необикновен епизод не са толкова добре известни на мнозина. Странно, като че ли знаем достатъчно за тази история, за да пренебрегнем най-важното послание към семействата от нашето поколение - даже към вашето семейство!

### ***Трудно за живеене време***

В какво време е живял Ной? Във време, което е било много прилично на нашето - трудно и цинично, жестоко към духовните неща. *“И като видя Господ, че се умножава нечестие на човека по земята и че всичко, което мислите на сърцето му въображаваха, беше постоянно само зло, разкая се Господ, че беше направил човека на земята и огорчи се в сърцето Си. И рече Господ: Ще избрея от лицето на земята човека, когото създадох - човеци, зверове, влечуги и въздушни птици - понеже се разкаях, че ги създадох”* (Бит. 6:5-7). Ужасни дни, зли дни, дни на морално падение и на компромиси. Накъдето и да погледнеш човек, навсякъде виждал доказателства за корупция. Това бил парад на нечестността. Но е имало едно изключение и от тук почват чудесата на историята. Един човек, едно семейство е било различно. Ние четем: *“А Ной придоби Господното благоволение”* (ст.8). Ако някъде има откъс от Библията, който е доказателство, че околната среда не предопределя характера на човека, този откъс е класическият пример за такова нещо. Ной е живял като прекрасно лале, разцъфтяло на бунището. Посред човешката корупция имало един харесван от Бога човек, възпитаващ едно вярно семейство. *“Ето Ноевото потомство. Ной беше човек праведен, непорочен между съвременниците си; той ходеше по Бога”* (ст.9). Това означава, че той е бил праведен, държал е за праведността и за Бога: *“Ной беше...непорочен между съвременниците си”* (ст.9). никой не можел да го обвини в нечестност: *“...Той ходеше по Бога”* (ст.9). Не знам какво е семейното ви родословно дърво, но може би не е такова, с което да се гордеете. Вие може да се върнете назад в историята на семейството си и да не можете да намерите велик мъж или жена сред прадедите си. Вместо да използвате това като извинение, за да бъдете като останалите, разберете, че Бог иска да започне от вас. Може да имате минало, което е нелицеприятно, пълно с разрушени отношения и разбити съдби. Може да сте направили голяма бъркотия от живота си. Но окуражението към което трябва да гледате е тъкмо в обратната страна: **“НО НОЙ.”** Това е началото.

Спомням си, че скоро след сватбата живеехме с жена ми в една малка къщичка заедно с една бременна самотна млада жена. По време на нейната бременност, преди да роди, тази жена се влюби в един семинарист, който се обучаваше да работи като мисионер. Двата бяха влюбени до уши. Времето минаваше и за младият мъж стана ясно, че след раждането на детето, което не беше негово, те трябва да се оженят. Той видя красотата в нейния характер, а повярвайте ми тази жена наистина имаше много добър характер. Той прозря онова, което се намираще зад нейния грях. Никога няма да забравя големият надпис, който този мъж постави в стаята ѝ, когато тя очакваше да се върне след раждането на детето от болницата. Надписът гласеше: *“Днес е първият ден от останалата част от живота ти.”* Семействата трябва да помнят това! Това е мястото, от където да започнем, когато Бог планира да направи нещо необикновено. Ако сте притиснат от миналите си грехове, вие никога няма да бъдете използвани по един възхитителен начин в Божия план. НИКОГА. Ако слушате хора, които винаги ви натискат надолу, вие никога няма да разкъсате оковите на предсказуемото. Вие



просто се лишавате даже от възможността Бог да направи нещо необичайно с вас и вашето семейство. Но Ной е бил различен. Той е бил готов да приеме всичко, което Бог му предложи. И е бил изненадан!

### **Страховито предсказание, съзидателен план**

*“И рече Господ: Ще изстребя от лицето на земята човека, когото създадох - човеци, зверове, влечуги и въздушни птици - понеже се разкаях, че ги създадох”* (Бит. 6:7).

*“И рече Бог на Ноя: Краят на всяка твар се предвижда от Мене, защото земята се изпълни с насилие чрез тях; затова ето, ще ги изстребя заедно със земята”* (Бит. 6:13).

*“И, ето, аз ще докарам на земята потоп от вода, за да изстребя под небето всяка твар, която има в себе си жизнено дихание; всичко що се намира на земята ще измре”* (Бит. 6:17).

Аз наричам това страховито предсказание. Такова нещо не се е случвало преди и никога няма да се повтори. Това нещо се е случило един единствен път на земята, когато всяко живо същество е трябвало да умре и в Божия план е имало място за семейството на Ной. Ной трябва да е останал с отворена уста от учудване, когато е чул за Божието решение. Но преди да е има възможност да размисли, на него му било казано за един съзидателен план, който скоро предстояло да се приведе в изпълнение. Той бил толкова продължителен, че щял да заангажира Ной и семейството му да работят упорита 120 години. *“И тогава рече Господ: Духът който съм му дал не ще владее вечно в човека: в блуждаенето си той е плът; затова дните му ще бъдат сто и двадесет години”* (Бит. 6:3). От тук стигам до заключение, че изпълнението на Божият план е предстояло да продължи повече от един век. През целия този дълъг период от време, заключаващ се между срещата на Бога с Ной и потопа, сигурно Ной е имал много възможности да предупреждава хората и съседите си какво трябва да направят в отговор на Божието решение. Аз наричам това милост. В същност Бог е казал: *“Давам на всеки 120 години, за да отговори. През това време ти Ной и твоето семейство ще бъдете Моят образец.”* Тук се намира изненадата, която ще изисква тяхното време и усилия: *“Направи си ковчег от гоферово дърво; стаи да направиш в ковчеза; и да го измажеш отвътре и отвън със смола. Направи го така...”* (Бит. 6:14-15).

На стената пред нас виждаме закачен графика за построяването на ковчеза и чертежите, по които трябва да бъде построен. Сигурен съм, че Ной е разговарял продължително време с Бога относно подробностите по строителството. А размерите на ковчеза са били: дължина 137 метра, ширина 23 метра и височина 14 метра - това е доста голяма баржа, (*Коментар: Аз съм инженер-корабостроител и ви уверявам, че съотношението на тези размери напълно съответства на съотношението на същите размери на съвременните баржи. И тези размери са били определени от Бога преди няколко хиляди години. Това не е ли чудо? Д.Пр.*) която е трябвало да бъде построена в предния двор на един човек! Авторите Уиткомб и Морис в книгата си “Потопът от Битие” предоставят полезна информация, като описват товароносимостта на ковчеза: “Ковчезът е имал товароспособност, равностойна на 522 стандартни товарни 40 тонни вагони, които се използват в съвременните железници, което е равно на 8 товарни влакови композиции, съставени от по 65 такива вагони всяка!” Какво ще кажете, ако можехте да видите това нещо да се издига пред гаража на съседа ви? Всеки път, когато си мисля за ковчеза, аз си спомням за нещо, което се случи в нашата църква във Фулъртън. Проповядвах за Послание до евреите. Когато стигнах до глава 11, аз прочетох как Бог казал на Ной да построи ковчеза. Разбрах, че нито хората от църквата, нито аз самият бих могъл да осъзная размерите на този кораб, ако не изляза навън и буквално да отмеря с крачки неговата дължина на паркинга пред църквата. Поради това една сутрин взех лист хартия и начертах много старателно една скица с размерите на ковчеза. Искайки да си представя нагледно големината на тези размери, аз излязох на паркинга и отмерих 137 метра, броейки крачките си. Докато правех това измерване, с крайчеца на окоето си забелязах един от съседите, (който не посещаваше църквата), да разхожда кучето си. Той погледна към мене и аз погледнах към него и се усмихнах. След това заедно с кучето си той прекоси улицата и дойде при мене. “Добро утро”, каза той. Аз казах: “53, 54, добро утро, 55, 56” Той каза доста намръщено: “Какво правите?” Аз отговорих: “59, 60, Измервам ковчеза...61, 62, 63...” Аз се усмихвах, но не и той. Скоро аз се върнах и започнах да измервам ширината, броейки крачките си. “Значи, ковчеза?” “Да,” промърморих аз, “подобно на Ноевия ковчег.” Тогава той попита: “Вашите хора да ни би да са решили да започнат да строят нещо подобно на това място?” Бях сразен! Хората не искат срещу домът им да бъде построен Ноев ковчег. Петър нарича Ной проповедник на праведността. Гръцката дума, използвана в 2Пет.2:5 има смисълът на “хералд” или “човек

който известява.” През цялото време, докато Ной и семейството му забивали гвоздеите и са рязали дървения материал за ковчега, те са отправяли известие към порочната поколение. Вие си казвате: “Хайде де, не са били чак толкова много хората, които даже са забелязали това строителство.” Да не се забележи баржа с височина 4,5 етаж? За да бъдат нещата даже още по-странни, семейството на Ной е живяло на разстояние най-малко 800 км от най-близкия воден басейн. Разбира се, че хората трябва да са забелязали. Какъв необикновен и фантастичен проект!

Отгоре на всичко, по онова време никога не е валил дъжд. Не знаете ли, че по това време земята не се е напоявала от дъжд, а от росата? Преди потопа хората не били виждали дъжд и повечето от тях даже никога не били виждали голямо езеро, да не говорим за море или океан. И въпреки това, пред нас е едно семейство, което прави нещо необикновено, работещи неуморно за изграждането на тази огромна баржа. Можете ли да си представите подигравките на хората, наблюдаващи как Ной, жена му и децата им са строели това нещо в двора на къщата си? Само снабдяването с огромните количество дървен материал би могъл да ви довърши. Това е достатъчно, за да ни накара сега да се усмихваме, но каква чудна проява на вярата е било изграждането на ковчега! Не мога да спря да се чудя, какво е обсъждало семейството на Ной, докато са се хранели заедно. За какво са си говорели, как са се молили, как са се чувствали. Те са били призвани като семейство да направят необикновеното. Ако бяхте на тяхното място, разбиването на шаблона, извършвано по този начин е достатъчно, за да разруши всичките ви представи.

Нека да си представим следното. Бог потупва някой баща по рамото и му казва: “Аз не искам да се занимаваш повече със сегашната си професия. Искам да я смениш и да използваш уменията си, за да Ми служиш.” Ако не сте внимателен, вие можете да прочетете всичко, написано за Ной и семейството му и да не чуете Божието послание към вас. Бог може да каже на някои семейства: “Искам да осиновите едно дете. Знам, че вече сте семейство, но искам вие да отгледате това специално дете в една богоугодна атмосфера, защото искам вие да бъдете уникален пример за Моя необикновен план.” Не сте ли чували за Каролин Куунс? Сигурен съм, че много от вас са чували за нея. Каква история разказва тя! Забележителното нещо в нейния живот не е само това, че разказаното от нея е истина, но и че то разчупва шаблона. Като неомъжена жена и професионална учителка, тя направила кратко мисионерско посещение в Мексико. Докато била там, тя видяла едно малко момченце, стоящо сред голяма група деца и се влюбила в него от пръв поглед. Незабавно го осиновила и започнала да се грижи за него. Това е огромна и необикновена демонстрация на вяра. Сега нейната история е разказана в една книга, наречена “Тони”. Днес всички се възхищават от Каролин: “Много добре си направила, Каролин. Ти си направила това, което Бог е искал от тебе. В това има много смисъл. Каква вярна, самотна жена, която осиновява едно малко дете. Въпреки, че даже не си могла да говориш езика му. Ние се гордеем с тебе, госпожо!” Но тогава, когато тя е направила това, можете ли да си представите колко много хора са си казали: “Хей, Каролин, ние започваме да се безпокоим за тебе. Наистина ли си сигурна, че постъпваш правилно?” Разбирате ли, необикновеното винаги изглежда чудно след като стане факт, след като бъде извършено. Тогава, в момента на неговото извършване, това е била велико свидетелство за Божия неразбираем, неизследваем, необикновен и чуден план. Но преди това да стане факт? Тогава някои се подсмивват, а други открито се смеят. Двата с жена ми познаваме едно семейство, което се грижи за деца, израсли на улицата. Това са трудни за общуване деца! Нито един от двамата съпрузи не е тренирал джудо. Те не изглеждат груби и силни. Съмнявам се, че някой от тях може да се бие. Нито пък че са имали опит, когато са започнали да се грижат за такива деца. Преди това те живели сигурен и защитен живот и едва ли са чули много богохулни неща. Какво чудно, богоугодно семейство! През изминалите години те бяха използвани от Бога, за да доведат до знанието на мнозина трудни, лошо възпитани и обиждани момчета и момичета без семейства, живеещи на улицата, че има Спасител. Защо? Защото това семейство, най-необикновеното семейство което очаквате, че би се заело да извършва такава работа, казало: “Да, Господи, ние ще Ти вярваме. Ние ще поемем риска да правим необикновеното.”

В тази глава ви призовавам да разчупите шаблона, да решите да рискувате, подобно на семейството на Ной. Моля ви да спрете да обикаляте колите в магазина и да подритвате гумите. Аз взех този образ от прекрасната книга на Дейвид Сиимандс, наречена “Излекуване на ранените чувства”: “Спомням си, че преди няколко години разговарях с един търговец на

употребявани коли. Докато гледахме навън през прозореца към изложбената зала на магазина, ние наблюдавахме един мъж, който оглеждаше колите и подритваше гумите им. Той отваряше капака над двигателя на всяка кола и пробваше състоянието на амортизаторите. Търговецът каза презрително: “Вижте този човек. Той е ритач на колелета. Такива като него са чума за нашето съществуване. През цялото време се въртят около колите, но никога не купуват, защото не могат да вземат решение. Гледайте го какво прави. Той рита гумите, след това ще каже, че предните и задните колела на колата не се движат в една линия. После ще прислуша работата на двигателя и ще каже: “Чувате ли това чукане?” Никой освен него не чува чукане, но той го чува. За него винаги има нещо, което не е в ред. Той се страхува да избере, не може да вземе решение и винаги намира оправдание за това.” Животът е пълен с ритачи на колелета, хора които се страхуват да не сгребат, които се страхуват да не вземат погрешно решение. Какво става с такива хора, когато се интересуват от християнския живот? Да се вярва е голям риск, това е трудна работа. Вземането на решения ги разкъсва. Трудно е да се вярва, трудно е да се свидетелства за Христос. За тях е травмиращо да се потопят в Светия Дух и да се предоставят изцяло на Бога. За тях да бъдат послушни и дисциплинирани е трудна работа. Страхливите хора живеят в света на “само ако”: “Само ако това или само ако онова, тогава ще живея добре.” Но тъй като “само ако” никога не се случва, те никога не стават това, което биха желали да бъдат. Страхливите хора са победени и нерешителни.” Дали семейството ви е ритач на гуми? Обръщам се към родителите, които са склонни да чуват чукане, което не съществува, които се страхуват да рискуват, които мислят по шаблона “само ако”, които се фокусират основно върху опасностите. Моля обърнете внимание! Вие няма да знаете какво означава да се вярва в Бога за необикновеното, докато не се справите директно с древния, традиционен страх да се рискува. Страхът е убиец на вярата.

#### ***Подчинение, Освобождение, Благословия***

Най-хубавата част от историята за Ной е следната: “*И Ной извърши всичко според както му заповяда Бог; така стори*” (Бит. 6:22). Само си представете: пред вас е Ной, вървящ тихо с Бога. Бог му казва: “Построй един ковчег.” “Ще го построя, Боже. Но какво представлява ковчегът?” Бог му обяснява: “Построй го с такива и такива размери, с такава форма и използвай тези материали, докато следваш указанията Ми.” “Ще бъде направено. Сега, от къде да започна?” (Забелязвате ли, че няма никакво колебание.) “Започни с това тук, с това и онова.” “Готово!” И Ной го прави! Ние трябва да помним, че никой преди това не е строил ковчег. Ной, който не е имал възможност да прочете Бит.6, не е знаел какво го очаква. Всичко, което е знаел е, че Бог му е говорил. Независимо, че планът е бил необикновен, той е бил готов да го осъществи. Това е, която прави тази история вълнуваща. В семейството на Ной не е имало ритач на гуми. Те са били готови и са искали да изпълнят казаното им от Бога. Случва ли се това във вашия семеен живот? Защо не се случва? Какво още чакате? Защо сега за нас е толкова трудно да повярваме, че Бог все още може да прави невъзможни неща? От кога Бог е престанал да води хората си по пътеките на невъзможното? Както вече видяхме, Библията е пълна с подобни истории. Семейството на Ной, което е живяло в Божието присъствие, се появява на сцената в пълно подчинение. “*Тогавя Господ рече на Ноя: Влез ти и целия ти дом в ковчег; защото в това поколение тебе видях праведен пред Мене*” (Бит. 7:1). Когато плаващата зоологическа градина била напълнена с животни, Ной и семейството му се качили и Бог затръшнал след тях вратата на ковчега. Завършил периода от 120 години. Всички съседи стояли извън ковчега, може би все още са продължавали да се подиграват. Внезапно, за пръв път в живота си, хората извън ковчега са усетили първите дъждовни капки по раменете си. За пръв път те изпитали завист към семейството на Ной, но вече било твърде късно. Писанията ни спестяват ужаса, който семейството на Ной са изпитали, докато са стояли в ковчега и са чували виковете на съседите и на приятелите си, които са настоявали да бъдат пуснати да влязат вътре.

Не се опитвам да драматизирам нещата и да подлагам чувствата ви на изпитание. Това е историята на една невероятна присъда и едно свръхестествено спасение. Ако използвам казаното в книгата на Йов, която разгледахме по-рано, на безпомощните (сиромасите - семейството на Ной) е била дадена надежда, докато Бог е запушвал устата на беззаконие (съседите). В идващите столетия ще се появи един друг ковчег. Този път той ще има формата на Кръст и ще бъде построен за Онзи, за Единственият, който е достоен да увисне на него. Всеки гвоздей, забит в тялото Му, всеки стон от гърлото Му, са казвали на наблюдателя: “Ти ще съжالياваш. Ти ще направиш една вечна грешка, ако не повярваш в Мене.” Нашият скъп

Спасител плати наказанието за греха, за да могат всички, които повярват в Него да бъдат освободени от вечното осъждане. В истинският смисъл на думата Той е пожелал да направи необикновеното, за да постигне невероятното. Ще се съгласите ли, че повечето хора все още не могат да повярват и все още не желаят да приемат Спасителя. Нека сме наясно, че повечето хора никога не реагират правилно, когато става въпрос за духовните неща. Ако установите, че се намирате сред това мнозинство и си казвате: “Ох, аз никога не бих могъл да повярвам в този Спасител на Кръста,” то бъдете сигурен, че сте в компанията на огромен брой хора, които правят същата грешка. Бъдете умни! Повярвайте. Приемете спасителното предложение на Бога! Ако направите това, следващото изречение може да се превърне в истината в живота ви: *“А на ония, които Го приеха, даде право да станат Божи чада, сиреч, на тия, които вярват в Неговото име”* (Йоан 1:12). Отворете си очите! Иде съдът. Като отказвате да влезете в ковчеза на Неговото освобождение - Кръстът - вие ще станете жертва на Божието осъждане. Вратата ще бъде затворена и ще бъде твърде късно. Но да се върнем при семейството на Ной. Присъдата била произнесена и е била ужасна. Загинало всяко живо същество на земята, което се намирало извън ковчеза. Но по един чуден начин Бог избавил Своя приятел и семейството му. След около една година Бог им заповядал: *“Излез от ковчеза, ти, жена ти, синовете ти и жените им с тебе. Изведи със себе си всичко живо от всяка твар, що е с тебе - птици, добитък и всичките животни които пълзят по земята, да раждат и да се умножават по земята. Ной излезе, и с него синовете му, жена му и снахите му”* (Бит. 8:16-18). Най-после ковчезът се изпразнил и така изпълнил предназначението си. Дървеният материал, от който бил построен, не е имал по-голяма стойност от гредите, от които е бил направен Кръста за разпъването на Господа. Събитието е станало преди много столетия, но вечната му надежда достига и до нашите дни. Трагедията е, че малцина я възприемат. Вижте кое е първото нещо, което е направил Ной, след като излезли от ковчеза: Той построил олтар. Заедно със семейството си те били единствените хора по цялата земя, самотни в един обширен и празен свят, събрано около олтара. Това е било потвърждение на тяхната вяра, на тяхната увереност в непроменимия Бог. Сега светът им бил изцяло променен. Сега имало климатични особености и годишни времена. На хоризонта се издигали непознати планини, а в мъглявата далечина се забелязвали стръмните склонове на дълбоки долини. Пред тях се простирал един напълно нов свят и по повърхността му не се чувал друг звук освен от шума от разпръсващите се животни и от хвърчащите птици. Ной и семейството му паднали на колене пред Бога край олтара. Как ли са се молили! Думите на молитвите им са се издигали в небесата като сладък аромат, направо към Бога. И Бог повторно уверил Своя приятел. *“Не ще проклинам вече земята поради човека, защото помислите на човешкото сърце са зло още от младините му, нито ще поразя вече друг път всичко живо, както сторих. Додето съществува земята, сеитба и жътва, студ и горещина, лято и зима, ден и нощ няма да престанат”* (Бит. 8:21-22) Какво обещание!

### **Дъга и напомняне**

За да направи обещанието си сигурно, Бог му дал едно напомняне: *“Поставям дъгата Си в облака, и тя ще бъде белег на завет между Мене и земята”* (Бит. 9:13). Имате ли представа колко малко хора знаят за произхода на дъгата? Аз обичам да им разказвам за това! Любимото ми място да правя това в самолета. Когато видя дъга на небето, аз се обръщам към съседа си и му казвам: “Знаете ли, че Бог е поставил дъгата на небето?” Обикновено това го кара да подскочи и той не знае, дали да плюе през рамо или да навие часовника си. Най-често съседа поглежда през илюминатора, все едно, че Бог внезапно ще се появи или ще направи нещо неочаквано. “Това е истина”, продължавам аз. “В книгата “Битие” има обещание, в което се казва, че Бог никога повече няма да предизвиква потоп на земята.” Това създава допълнителна възможност да се говори за Христос! Дъгата представлява идеален декор за подобен разговор. Между другото, знаят ли децата ви защо е създадена дъгата? Ако не сте им казали, те няма да знаят. Защо не попитате децата си за това тази вечер преди да се легнат и да им обясните от къде е дошла дъгата и защо продължава винаги да се появява? Това ще стане началото на едно прекрасно обсъждане. Харесва ми казаното в стих 16: *“Дъгата ще бъде в облака: и ще я гледам, за да си напомням всегашния завет между Бога и всичко живо от всяка твар, която е на земята.”*

В същност Бог казва: “Аз ще видя дъгата и ще си кажа: “Хей, това Ми напомня за Ной и за потоп и аз никога няма да го повторя.” Децата ви не трябва да се страхуват за това. Силната буря и проливният дъжд ще спрат. Няма да има друг потоп на земята. Чарлз Шултц използва

тази идея в една от известните си карикатури. Луси и Линус гледат през прозореца, а навън вали дъжд. Луси казва: “Гледай какъв дъжд...какво ли ще стане, ако наводни целия свят? Линус: “Това никога няма да се случи, в Битие 9 Бог е обещал на Ной, че потопа няма да се повтори, а дъгата е белег за това обещание.” Луси: “Ти свали голямо бреме от плещите ми...” Линус: “Здравата религия е способна да направи това!” Харесва ми начинът, по който говори Линус. Каква увереност! “Здравата религия е способна да направи това!” Повярвайте ми, децата обичат да намират практични истини в Библията, на които могат да разчитат. Знаете ли от какво най-много се нуждае семейството ви в периоди на затруднения? От здрава религия! И вие и те се нуждаят от твърдата основа на библейската истина, за да я използват като стабилна котва, особено когато искате да рискувате. Трудностите ще ви изкушават да се съмнявате, да се върнете обратно, да ритнете гумите няколко пъти и да кажете: “Ние няма да се справим.” Отпуснете се, винаги си спомняйте, че необикновеният план на Бога завършва с дъгата на новата надежда. Хората, които Му вярват са специално почитани и защитени.

### **В семейството...някой практически съвети**

Достатъчно за древната история. Тази книга е посветена не на Ной и на неговото семейство, а на вас и на вашето семейство. Предлагам ви три съвета, за да прилагаме поуците от тази история:

Припомняйте на семейството си, че необичайното е стандартната Божия практика. Предлагам ви да направите това още днес. Не чакайте до момента, когато Бог ще ви постави в положение, когато трябва да решите дали да рискувате. Припомняйте си предварително за необичайният стил на работа на Бога. Припомняйте на семейството си, че Библията е пълна с личности и семейства, които са разчупили стандарта на предвидимото, когато са постигали невероятното. Започнете да възприемате този необичаен план, който може би Бог е приготвил за вас. Децата харесват такива идеи!

Помнете, че Бог продължава да търси семейства, които да служат като образец за вяра. Това означава, че си заслужава да си поговорите с вашия съпруг или съпруга. Запитайте се: “Дали ние сме семейство, което може да служи като пример за вяра? Защо?” Божият план не е всички християни да се съберат на едно място в света и да живеят там в една добре защитена среда на изобилие. Неговият план е ние да разпространяваме солта и светлината по цялата земя. Бог все още търси семейства, които да служат за образец на Неговото съобщение към хората. Може би с вас на кухненската маса седи един малък бъдещ герой. Знае ли вашият син или дъщеря колко специален е той или тя за Бога? Дали призовавате детето си към по-високи цели, дали му вярвате, дали го окуражавате да лети, да живее над нивото на посредствеността? “Историческите книги са пълни с истории за надарени личности, чиито таланти са били пренебрегвани от заобикалящите ги хора, докато най-накрая някой не повярвал в тях. Айнщайн бил на 4 години, когато проговорил, а се научил да чете на 7 години. Исак Нютон бил слаб ученик в гимназията. Един редактор на вестник уволнил Уолт Дисней, “защото му липсвали добри идеи за работа.” Лев Толстой бил изключен от университета, а Вернер фон Браун получил “слаб” по алгебра в 9 клас. Хайдн се отчаял и отказал, че някога от Бетовен ще излезе музикант, защото имал вид на муден и тромав младеж без очевиден талант, с изключение на това, че вярвал в музиката. От тези истории може да се извлече поука: различните хора се развиват по различен начин и най-добрите им мотиватори за развитие са онези, които винаги са нащрек, за да открият скритите им таланти.” Родителят е символ на мотиватор. Нека да продължаваме да правим това!

Борете се срещу склонността да предпочитате сигурността на онова, с което вече разполагате. С други думи, престанете да се вкопчвате към удобството на днешния ден. То ще ви попречи да приемете предизвикателството на утрешния ден. Може би си мислите, че аз от малък съм бил възпитан да мисля по този начин, но това не е вярно. Баща ми беше извънредно предпазлив и отговорен човек. Постоянно си спомням как търсеше безопасното и сигурното, а не се стремеше към риска. Моята философия да се живее чрез вяра за пръв път беше култивирана от примера на по-големият ми брат Орвил. Какъв прекрасен човек е той! Никога няма да забравя когато брат ми, който сега е ветеран мисионер в Буенос Айрес, преди много години се върна със семейството си от Мексико, където беше работил като мисионер няколко години. Това беше през 50-те години, малко преди да се премести да живее в Южна Америка. Те се върнаха от Мексико с една очукана кола. Баща ми, Бог да го благослови, не можеше да повярва на очите си. Той беше такъв човек, който просто не можеше да повярва, че човек би рискувал да направи подобно продължително и трудно пътуване, без да има впечатляваща

сума пари на разположение, пълен резервоар с бензин, две резервни гуми, парашут, допълнителен чифт бельо и кутия с инструменти за ремонт. Вие познавате такъв тип хора. Не е необходимо да казвам, че философията на брат ми беше коренно различна. Благодаря на Бога, че тя все още не се е променила. Същата вечер, след като се нахранихме, баща ми каза нервно на брат ми: “Е, Орвил, нека да те попитам направо: Колко пари имаш?” (Те планираха след един или два дни да отпътуват за Канзас.) “О, татко, не се грижи за това,” отговори брат ми. “Това не е важно.” “Не,” каза тате, “аз видях колко са износени задните гуми на колата ти и исках да знам, с колко пари наистина разполагаш? Загрижен съм за тебе и за семейството ти.” “Наистина ли искаш да научиш?”, попита Орвил и очите му припламнаха. Той се усмихна, когато пхна ръката си в джоба на панталоните си и извади една монета от 1 долар, която търколи по масата. Цялото семейство наблюдаваше, как тя се отдели от пръстите на брат ми, претърколи се по цялата маса и падна в скута на баща ми. Никога няма да забравя този момент! Устата на баща ми беше широко отворена, когато сграбчи монетата. “Ти се шегуваш!” “Не,” отговори брат ми. “Това не е ли вълнуващо?” Един долар! Помислих си, че баща ми ще получи сърдечен удар. Ето това е и все още е философията на семейството на брат ми Орвил. Те постоянно приемат необикновеното. Какъв изпълнен с приключения живот изживяха те за прослава на Бога. Те отгледаха 4 деца, всички вече щастливо оженени, а по какъв прекрасен начин Бог задоволи всичките им нужди.

Но вие може би не искате да пътувате толкова надалече, поради това ми позволете за ви задам следния въпрос: Има ли семейството ви някаква представа какво означава да се живее чрез вяра? Децата ви разбрали ли са, че са длъжни да вярват в Бога? Нали знаете, че Той винаги побеждава. Той награждава онези, които правят необикновени неща и вярват в Него, за да постигнат невероятното. Заедно с жена ми обичаме едно семейство, Дейв и Кейа и 7-те им деца. Наскоро ни разказаха за един период от живота си, когато чрез някои необикновени обстоятелства са били принудени да повярват в Бога. Веднъж се случило така, че буквално нямали какво да ядат! Същата сутрин бащата се помолил заедно с децата, докато майката остъргала последните остатъци от брашното и млякото, за да им опече питка. Когато я изяли, преди да отиде да работи, бащата, който бил дърводелец, казал на цялото семейство: “Децата, Бог е длъжен да се погрижи за нас през днешния ден. Изядохме всичко, с което разполагаме. Но Той много ни обича. Длъжни сме да вярваме, че Той ще ни даде онова, което ни е необходимо.” Съмнявам се, че децата този ден са имали какво да си сложат в чантите за обяд, докато са отивали на училище.

По-късно същата сутрин в домът им се отбила една приятелка и казала: “Разбрах, че сега Дейв работи като дърводелец.” “Да, така е,” казала жена му Кейа. Те си поговорили малко и преди да се осъзнае, приятелката започнала да подава торби и пакети с хранителни продукти. Когато свършила, купчината била по-висока от кухненската маса, като най-отгоре бил поставен даже пакет със сладкиши. Зашеметена от случилото се и изпълнена с благоговейна почит, Кейа казала на посетителката какво се било случило по време на сутринната молитва на семейството и как случилото се е директен отговор на молитвата. Разбира се, посетителката нямала и най-малка представа за това. Бог просто я накарал да извърши незабавно този жест на милост. Тя била извънредно развълнувана. Кейа била радостна да напълни кухненските си шкафове с хранителни продукти. Какво удивително разрешение! Най-накрая поставила сладкишите на масата в една чиния, защото знаела, че децата много ги обичат.

Когато вечерта Дейв се върнал от работа и видял сладкишите, той казал: “Добър вечер, Кейа! Нима си купила тези сладкиши с последните ни пари?” Тя отговорила: “О, не, Дейв, не с последните.” А след това с широк жест отворила шкафовете и му показала огромното количество хранителни продукти.

Досещате ли се чии деца разбират вълнението от това да се живее с вяра? Какво правите вие и семейството ви, за да демонстрирате риска да се вярва в Бога? Наистина ли сте отворени, за да приемете необикновеното? Искрен ли сте, когато казвате, че искате да бъдете образец на вяра в Бога? Хайде, спрете това ритане на гумите! Рискувайте! Бог знае кое копче в живота ни да натисне, нали?

## Приемане на онова, което не може да се откаже

Книга като тази, която е посветена на семейството, предизвиква много емоции. Някои от читателите получават от нея потвърждение, окуражение и повторни гаранции. Други са малко объркани, чудейки се как могат да сменят влака във време на движение. Но има и такива, които са разочаровани, очаквайки аз да обсъждам теми, които съм пропуснал. Обаче над всички чувства, които изплуват на повърхността, доминира чувството за вина, дължащо се на оправданието “само ако.” Връщайки се назад в спомените си, много родители съжеляват за невъзможното, например за възможността да отгледат отново децата си. От години казвам, че не познавам друга дейност, която да внушава по-голямо чувство за вина от родителството. Ставате родител, минават години и независимо, че сте дали най-доброто от себе си, когато се върнете назад в спомените си, вие ще откриете безброй поводи да се чувствате засрамен от себе си. Приемането на неоспоримият факт, че сме извършили тези неща, е едно от най-болезнените неща в живота ни. Преди няколко години, когато изнасях една серия от проповеди, посветени на същата тема, получих следното писмо от една прекрасна жена, която освен това е и честна майка: “Скъпи пастор Суиндъл, Със съпруга ми се наслаждаваме на сегашната ви серия от проповеди, посветени на семейството. Ние сме гладни за библейски истини в тази област, защото имаме проблеми с безотговорността на по-големия ни син. Той беше на 12 години, когато чу за Бога, а година по-късно прие Христос за свой Спасител. Година и половина след това и съпругът ми стана християнин. Когато синът ни стана на 16 години, ние слушахме магнетофонни записи на ваши проповеди от серията “Ти и твоето дете” и разбрахме, че в много отношения, независимо че сме имали добри намерения, но поради незнание, не сме спазвали Божиите принципи при възпитаване на децата си. От тогава ние правехме всичко, на което сме способни, за да променим нещата, но имаме много малък успех. Ние ще бъдем много разочаровани, ако завършите серията, без да засегнете някои от принципите, свързани с възстановяване на това, което сме разрушили. Ние изживяхме прекрасно изцеление в други области от живота си и сме уверени в Божията милост и указания, докато се справяме с този болезнен проблем. Молим се вие да ни предложите някои идеи, от които отчаяно се нуждаем.” За нея и за хиляди родители като нея искам да започна тази последна глава, като подчертая четири много реални факти. Въпреки, че не са новост, тези наблюдения лесно се забравят от онези от нас, които са загрижени за децата си и се борят с болезнената мисъл, че някои наши стари грешки може да са причинили непоправими вреди.

### Неизбежни и болезнени реалности, породени от човешката ни природа

Би било прекрасно, ако живеехме малко над човешките си възможности - да летим през живота си, носени от крилето на милостта. Но ние не можем да направим това. Говорейки за това, има някои твърдения, за които се говори в Исая 53, които повечето от нас никога не прилагат към семейството, въпреки че бихме могли да го правим. Тъй като тези твърдения предоставят идеална основа за коментарите ми в началото на тази глава, аз ви предлагам да се замислим над познатите думи на пророка: “*Той наистина понесе печалта ни, и със скърбите ни се натовари; А ние Го счетохме за ударен, поразен от Бога и наскърбен. Но Той биде ранен поради нашите престъпления, бит биде поради нашите беззакония; на Него дойде наказанието, докарващо нашия мир, и с Неговите рани се изцелихме. Всички ние се заблудихме както овце, отбихме се всеки в своя път; и Господ възложи на Него беззаконието на всички ни*” (Ис. 53:4-6). В това живо описание на страданията на Месията ние откриваме не по-малко от 4 неща, свързани с най-общите ни човешки нужди: нашите мъки; нашите съжаления; нашите грешки; нашата неспособност. Нещата са доста трагични, нали? И преди да бъдете изкушени да помислите, че вие или детето ви сте някакво изключение, имайте предвид казаното в стих 6: “*Всички ние се заблудихме както овце, отбихме се всеки в своя път...*” Това ме довежда до първия от четирите факта.

#### 1. *Всички ние сме грешни и това включва и детето ни*

Съзнателните родители имат склонността да живеят под непосилното бреме на вината, защото се чувстват изцяло отговорни за блудните си деца. Честно казано, това е нереална и неразумна позиция. Нещо повече, тя не съответствува на Библията. Никой човек не е изцяло

отговорен за блудното поведение на друг човек. Подобно на нас, децата ни също притежават собствена воля. Те са грешници като нас, които са тръгнали по “своя път.” Казано пределно ясно, при раждането си децата идват при нас като повредена стока. Както вече говорихме в глава 4, те имат склонност към злото, което е част от вродените им качества. Да се ремонтират тези повредени стоки е много трудна задача. Под “повредени” аз имам предвид духовни увреждания по рождение. Независимо от това, колко искрени са усилията ни, упоритостта ни, неуморната ни енергия, ние никога не трябва да забравяме, че имаме работа с личност, която съвсем не е безгрешна. Ако забравите това, в процеса на родителството отчаянието ви ще се увеличава. Вместо да бъдете победени, като си мислите, че можете да се изхитрите и да създадете безпогрешен образец, гледайте на родителството като на закърпване на онова, което е разкъсано. Това няма да ви позволи да се потопите в отчаяние или постоянно да се самообвинявате.

### **2. Ние не можем да променим миналото, в което се включва и начинът, по който сме възпитали децата си**

Всички ние, абсолютно всеки родител с който съм се срещал, би искал да може да се върне назад във времето и да попадна на “Острова на втория шанс.” Ние бихме дали всичко, за да изживеем отново онези години и да поправим грешките и провалите, които сме извършили първия път. Всички подобни фантазии трябва да бъдат изоставени. Това никога не може да се случи! Родителството предлага само един опит с всяко дете, само един шанс, който никога не се повтаря. Веднъж някой е казал: “Животът е като монета, вие можете да я изразходвате по какъвто начин си искате, но можете да я похарчите само веднъж.” Това се отнася в най-голяма степен за възпитанието и отглеждането на децата. Тъкмо сме станали доста опитни родители, а се оказва, че децата ни са вече пораснали и са напуснали семейството. Точно когато сме се доближили възможно най-близо до високия професионализъм в родителските задължения, ние внезапно разбираме, че никой не ни слуша! Това означава, че ние сме се квалифицирали за една важна роля: на бабите и дядовците, когато идва нашият ред да нарушим всички правила и да развалим характера на скъпите ни внучета! Колко глупав и нелогичен е света. Всичко това ме навежда на третия факт, който е доста болезнен.

### **3. Ние сме лично отговорни за грешките си, включително за онези, направени поради незнание**

Нека предположим, че не знам как се управлява кола, но независимо от това я карам в продължително време със скорост 100 км/час, разполагайки само с 200-300 грама смазочно масло в картера. Най-доброто, което може да ми се случи е да стопя лагерите на двигателя. Не съм срещал механик, който да дава отстъпка от цената на ремонта на шофьор, който е унищожил лагерите на двигателя, защото не е разбрал, че е има нужда от повече смазочно масло. Повечето от механиците които познавам, няма да се притеснят да ви накарат да платите цялата цена, въпреки че вие не сте били наясно за причината на проблема. Ето ви друг пример. Ако не знам как да определям разстоянията и ударя някой човек, докато се движа с висока скорост, аз все пак съм отговорен за случилото се. Незнанието не ми дава привилегията да не бъда виновен. Така е и с отглеждането и възпитанието на децата. Поради незнание вие можете да правите грешки, но това са грешки, приятелю, и вие сте отговорен. Аз привличам вниманието ви към това, не за да увеличавам чувството ви за вина. Вие нямате нужда от това. Правя това, за да ви помогна да се осъзнаете факта, че обвиняването на някой човек никога не е било решение на проблема. Ние сме много добри в обвиненията. Нали си спомняте, че сме наследили тази склонност от Адам: “Жената, която си ми дал за другарка, тя ми даде от дървото, та ядох” (Бит. 3:12). Не е ли интересно нашето поведение? Даже жената, когато ѝ посочили, че е сгрешила, каза: “Змията ме подмами, та ядох” (Бит. 3:13). Змията е виновна, Господи. Ние хвърляме упреци, ние обвиняваме, ние посочваме с пръст в други посоки и използваме всевъзможни оправдания: ограничаващи обстоятелства, икономически затруднения, брачен партньор, който ни е напуснал, своенравно и непослушно дете, недостатъчно обучение как да се обличаме, лоши навици, които сме научили от родителите си - списъкът е безкраен. Но не можем да избегнем истината, че ние сме виновни за грешките си. Преди да осъзнаем това, ние няма да тръгнем по пътя на възстановяването и обновлението. Бог ни предлага неограничено количество надежда и опрощение, но ние трябва да танцуваме в такт с музиката. Имам предвид целият танц от началото до края! Спомнете си горчивото заключение: “Отбихме се всеки в своя път” (Ис. 53:6). Четвъртата истина, която ще ви кажа предлага огромно облекчение. С други думи в нея се казва: Колата може да бъде



ремонтирана, лагерите на двигателя могат да бъдат подменени. За пострадалия при инцидента могат да се погрижат, независимо, че аз съм виновен.

**4. Ние имаме надежда за изцеление, защото всичките ни грехове са платени от Христос, а в тях се включват и греховете към семейството ни**

Нали не сте пропуснали да прочетете последния ред от цитата от Исаия: *“И Господ възложи на Него беззаконието на всички ни”* (Ис. 53:6). Това приятелю попада в категорията на МИЛОСТТА. Чудната милост на Бога ни осигурява надежда за изцеление. Но веднага искам да свържа тази мисъл с мисълта за личната отговорност. Излекуването от пораженията в семейството не се извършва автоматично, нито пък е толкова бързо. То започва с осъзнаването и признанието за греха, а това е трудна работа. Писателят Пол Търнър правилно отбелязва: *“Не е лесно да се освободим от психологичните си реакции. Разбира се, първата стъпка е да ги осъзнаем. Но това не е достатъчно. Това е причината, поради която истинската свобода не може да се постигне без да признаем греховете си и да изживеем небесното опрощение. Това изживяване незабавно ни придава решителност, когато вземаме решения, независимо от обстоятелствата, да избираме Божията воля.”*

Писателката Сели Дий стига до подобен извод: *“Възприемането на истината е единственият начин, за да се освободим от необходимостта да се крием зад някаква маска. Изглежда, че човек трябва да признае греховете си, да приеме очистиването от неприемливите чувства и действия и да възприеме реалното и приемливото, осигурявано от Божията милост, да разбере Божията любов, че Той опрощава и приема всеки, който дойде при Него със смирено сърце.”* Тези коментари ми напомнят за един стих от 2Кор.13:7. Павел се обръща се към коринтяните като към свои деца, защото той ги е обичал с християнска вяра, молил се е и се е грижил за тях, а с този случай им пише: *“И моля Бога да не сторите никакво зло - не за да се покажем ние одобрени, но за да струвате вие това, което е честно, ако и ние да бъдем порицани.”* Краят на този стих в превода Крал Джеймс на Библията на гласи така: *“въпреки, че сме като осъдените.”* Помислете за тези думи в контекста на семейството. Като родители ние неизбежно ще правим грешки и ще изгледаме като осъдени. Но както и да изглежда, ние все още притежаваме това дълбоко скрито в нас желание, децата ни да станат добри и да правят това, което е добро и правилно. С други думи Библията ни казва: *“защото ние искаме вие да сте одобрени, даже ако ние самите сме осъдени.”* Какво им желае Павел като “родител”? Разбира се, той е искал те да не грешат! Защо? Не защото той може да бъде приет и възхваляван заради тях (той е имал всички основания да се отърве от тях, защото нито поведението им, нито начинът им на живот биха подобрили репутацията му), но за да може да се осъществи неговият план за тях: вие да правите това, което е честно. Какво искам да кажа с това? Че родителите искат само най-доброто за децата си. Ние желаем това, даже когато не сме се отнасяли винаги безпогрешно с децата си. Това позитивно желание ни помага да призовем родителите да признаят грешките си, с което да поставят началото на процеса на излекуването.

**Указания за възстановяване и обновление**

Убеден съм, че в Библията има някои специфични указания, които могат да ни помогнат, след като сме сгрешили. Те могат да ни служат като път, водещ към възстановяване и обновление, даже до пълно излекуване. Но първо, нека да разгледаме:

**Отрицанието: нещата, които не могат да помогнат**

1. На никой родител няма да е от полза да си мисли, че “всичко се дължи на мои грешки.” Повтарям, няма проблем между родител и дете, за който да е виновна само едната страна. Същото е валидно за развода, за завист между деца в семейството, които са от различни бракове или при прекъснати любовни връзки. Винаги и двете страни имат своята вина. В Послание до галатяните Павел описва Бога като наш родител: *“Защото всички сте Божии чада чрез вяра в Исуса Христа...А когато се изпълни времето, Бог изпрати Сина Си, Който се роди от жена, роди се и под закона, за да изкупи ония, които бяха под закона, та да получим осиновението”* (Гал. 3:26; 4:4-5). Единственият начин, използван от Бога, за да доведе човешките същества във вечното Си семейство, е осиновението. Очевидно е, че в Неговото семейство не може да има физическо раждане, че става въпрос за едно духовно раждане. Вие сте физически родени във вашия земен дом. Вие сте духовно осиновени във вашия небесен дом. Докато живеете на земята като християнин, Бог е вашият небесен Родител. Но нека да продължа още малко по-нататък. Продължаваме да четем: *“И понеже сте синове, Бог изпрати в сърцата ни Духа на Сина Си, Който вика: Авва, Отче!”* (ст.6).

“Авва” е била една от първите думи, произнасяна някога от малките деца, които са говорили на арамейски език и означава: “Тате, тате.” В духовен смисъл, когато вие сте се раждали в божие вечно семейство, Светия Дух е бил там и ви е водил да кажете “Авва.” Така вие имате отношение като към “баща” с вашия Отец. Павел продължава: “*Затова не си вече роб, но син; и ако си син, то си Божий наследник чрез Христа*” (4:7). Ние не само сме осиновени, не само Го наричаме “Тате”, но на свой ред сме наречени осиновено дете на Бога и сме направени наследници в семейството. Аз наричам това да се намираш в най-вътрешния кръг на взаимоотношения с нашия вечен Отец. Но тогава Павел порицава онези, които не живеят като деца на Царя! “*А сега, когато познахте Бога, или по-добре, като станяхте познати от Бога, как се връщате надире към слабите и сиромашки първоначални учения, на които изново желаете да робувате?*” (4:9).

Каква е връзката на семейството с този стих? Въпреки, че като християни имаме безпогрешен Родител, ние продължаваме да избираме да правим лошото. Честно казано, това ми дава надежда. Даже идеалния Родител (нашият небесен Отец) има деца, които притежават непокорен характер. Даже когато получаваме перфектен съвет и мъдро напътствие от небесния си Баща, понякога ние вървим по собствения си път. Така е и в земното семейство. Някое от децата ни може да получи добър съвет от нас, не перфектен, защото идва от един неперфектен човек, но надежден и сигурен съвет - и все пак то избира да го пренебрегне и да не се подчини. Ако това се случи, това е грешка, това нананява вашето самочувствие като родител и вие си мислите, че сте виновен само ВИЕ. Един лекар и християнин пише: “Родителите са призовавани да отглеждат и възпитават децата си правилно. Децата са призовавани да отговарят разумно и мъдро на родителските забележки. Ако и двете страни изпълняват добре ролите си, всичко ще бъде добре. Но за това е необходимо отборът родител-дете да живее в хармония, за да има такъв щастлив резултат... Не можете вечно да контролирате друго човешко същество, даже ако то е собственото ви дете.” Да, някои от грешките са ваши. Вие сте сгрешили, защото не сте били безгрешни, но е неправилно и нездравословно да си мислите, че всички грешки са ваши. Това просто не помага.

2. Няма полза от това човек да опростява стиховете или принципите от Библията. Моля ви да ме разберете правилно и да не си помислите, че подценявам думите или принципите от Библията. Бог е говорил в Словото Си и ние трябва да привеждаме живота си в съответствие с написаното в Библията. Ние трябва да поставим живота си върху непоклатимите истини на вечното Божие Слово. Обаче този факт не ни дава право да сме невнимателни или да опростяваме принципите от Писанията. Например, вие си спомняте, че в началните глави на тази книга вече говорихме за Пр. 22:6: “*Възпитавай детето отрано в подходящия за него път и не ще се отклони от него, дори когато остарее.*” Библията ни предлага най-общите принципи и указания, но в нея няма магическата сила на заешката лапа. Вие не можете да се потъркате 3 пъти на ден и нещата да станат по някакъв автоматичен начин. Ако мога да използвам други думи, за да перифразирам казаното в последния стих, аз си мисля, че ще разберете какво имам предвид: “Възпитавай детето си за пътя по който трябва да върви и даже когато остарее, то по принцип няма да се отдели от него.” Някои от вас може би си казват: “Но в Библията не се казва “по принцип, обикновено”. Но почакайте, в нея не се казва и “непременно.” Ако погледнете в оригиналния еврейски текст на Библията и там не се влага такъв смисъл. Всъщност, еврейският текст е даже още по-общ от английския превод. В него е заложен един общ принцип: Нормално, по-често срещано е добрите родители да имат добри деца. Също е нормално и по-често срещано лошите родители да възпитат деца, които като пораснат стават лоши и егоисти. И вие и аз нямаме никаква полза да четем един лишен от гъвкавост закон в този стих. Това имам предвид, когато казвам “опростяване” на Библията.

Познавам няколко семейства, в които родителите създадоха домашен ад. Те пиеха много, караха се постоянно и не се грижеха за децата си. Въпреки това, децата им се оказаха добри. Всъщност - доста добри. Те се учеха добре в училище, намериха си добра работа, имат добри приятели и по всичко изглежда, че имат стабилни семейства и отглеждат собствените си деца по един отговорен и разумно балансиран начин. Но аз познавам и други семейства, в които родителите бяха топли, твърди, мъдри и даващи, но в тези семейства имаха сериозни проблеми поне с едно от децата си. С жена ми познаваме едно семейство, чийто брак е образец на доброта, вяност и християнска посветеност. Необяснима тайна е, че три от четирите им деца трябваше да изживеят болезнени разводи. Има общи правила. В сравнение с лошите родители, по-малко вероятно е добрите родители да отгледат проблемни деца. Моля

ви, като разумни зрели хора, като пораснали християни, научени да мислят за себе си, бъдете внимателни, когато от себе си добавяте “никога” или “винаги” към стиховете от Библията, отнасящи се към притчите и принципите. Когато Бог казва “никога”, Той има предвид никога. Когато не казва това, ние също не трябва да го правим. Опростяването на Писанието не помага и води до лишаване от идеалите.

***Позитивното: неща, които ще помогнат***

Мислите ми се връщат към великата книга на Исаия, този път към глава 58. Повярвайте ми, напълно съм наясно с историческият контекст на написаното в тази глава. Това не е глава, директно адресирана към семействата или към родителите. Нито пък е написана специално за американците, живеещи през 20-я век. Тя представлява могъщо съобщение, адресирано към древните хора от Юда, живели около 800 години преди Христа. Пророкът пише за постене. Исаия призовава към поведение на разкаяние пред Йехова. Първоначално се е смятало, че тя е насочена към юдеите, които са престанали да се прекланят пред Бога. Нещата бързо са отивали към тяхното унищожение и е било само въпрос на време, преди да бъдат нападнати и завладени от Вавилон. По същия начин, както сме се отнесли внимателно към други части от Библията, отнасящи се за други хора, живели в друга епоха и сме прилагали истините към днешните семейства, искам да постъпим по същия начин и с Исаия 58. Това, което е било адресирано към Юда, е определено приложимо и от днешните семейства. Поради това моля да разбирате, че ние изваждаме написаното от оригиналния му контекст. Сърцето на Исаия е било натъжено от състоянието на неговия народ. Той е разбирал, че хората са започнали да копаят гроба си. Поглеждайки към моралните и социалните ценности, подхранващи жизнеността на народа му, Исаия пише с дълбоко възмущение. Той не се въздържа, когато упреква хората: “Бог е казал да постим. Бог е казал да се разкаем, да отидем покрити с прах и пепел пред Него, да разкъсаме дрехите си. И този пост, който Бог ни е заповядал да съблюдаваме, ще ни върне да бъдем отново Негови хора. Подчинете Му се!”

Досещате ли се? Тези думи са означавали нещо за слушателите на Исаия. Хората от Юда са практикували лицемерно постене. Те си поставяли религиозни маски, но под тях си оставали неразкаяни. Поради това пророкът, предавайки Божието съобщение, ги обвинява заради лицемерието им. “*Не това ли е постът, който аз съм избрал, - да развързваш несправедливите окови, да разслабваш връзките на ярема, да пускаш на свобода угнетените, и да счуваш всеки хомот?*” (Ис. 58:6).” Откровено си признавам, че не разбирам от земеделие и никога не съм орал с чифт мулета, но знам някои неща за ярема. Виждал съм как го употребяват. Забелязал съм, че ярема рядко се прави за едно животно - обикновено той се прави за две. Исаия описва народа си като впрегнат в един ярем заедно с злите си постъпки. Той предизвиква хората да изоставят ярема на злото, да го захвърлят настрана и да се върнат обратно при Бога, за да Го молят за прошка. “Той ще приеме обратно притеснените, ако вие разкъсате връзките на ярема. Бог ще освободи пленниците на злото. Освободете се от този безбожен ярем и елате пред Бога в пълно смирение, Който ще приеме вашето разкаяние.” Това е идеята, вложена в тази глава.

Позволете ми да спра до тук, за да приложа казаното към днешното семейство. Някои родители са се впрегнали в един ярем заедно с децата си в нещастни взаимоотношения. Детето, в процеса на израстването си, се отдалечава все повече и повече от родителите си. Държи се обидно и предизвикателно към тях, понякога неволно, друг път преднамерено. Друг път са налице постоянни обиди. Ако могат да се перифразират думите на Исаия, вие сте впрегнати в един ярем на обидите заедно с детето си. Бог ви говори чрез думите на пророка и казва: “О храбри, искрени родители, аз имам план, който ще строши ярема.” Сега ние сме готови да видим как ще стане това. Може би ще искате преди това да си поемете дълбоко дъх. Това, което ви предстои да прочетете, не може да се приеме лесно. Съветът на Библията не представлява леко потупване по рамото. Това е истина, показваща как да се живее, която има силата да промени постъпките на човека. Това е вопиющ упрек към всички, които са прегрешили. Готови ли сте да слушате?

1. Ще започна със: смирете се: “*Не е ли да разделяш хляба си с гладния, и да въвеждаш в дома си сиромаси без покрив? Когато видиш голия да го обличаш и да се не криеш от своите еднокръвни? Тогава твоята светлина ще изгрее като зората, и здравето ти скоро ще процъфнее; правдата ти ще върви пред тебе, и славата Господна ще ти бъде задна стража*” (Ис. 58:7-8). Исаия казва: “смирете се!” на днешните родители, които искат да приложат казаното в семейството си. Нали не бързате, докато четете тези

стихове и забелязвате казаното: “да не се криеш от своите еднокръвни”? Забелязвате ли надеждата за възстановяване в Божието обещание? Всичко това е написано там. Може би е добре да прочетете отново стихове 7 и 8. Убеден съм, че най-голямата пречка за разчупването на най-продължителния домашен ярем е гордостта. Родителите могат да бъдат ужасно горди, твърде горди за да кажат: “Скъпо дете, от години в отношенията ни има едно нарастващо напрежение. Днес, поглеждайки назад във времето, аз разбирам, че в повечето случаи не съм бил справедлив към тебе.” Или: “Знаеш ли, сине, връщайки се в спомените си към времето, когато проблемите помежду ни се зародиха, аз разбирам, че вината за това не е само моя, но е повече моя, отколкото твоя. Смирено признавам пред тебе и пред Бога моята отговорност за развалените ни отношения. Моля те да ми простиш.” Ако прочетете и приложите този съвет правилно, вие ще започнете да промените отношението си към вашето непокорно и отчуждено дете. Вие ще започнете да делите с него хляба си, защото то е гладно. Вие отново ще го приемете в къщи и ще доведете бедните в дома си. Вие ще забележите голото и мизерното му положение и ще пожелаете да го облечете. В сърцето ви ще се извърши промяна и то започва да ви боли за него. Но нито за момент не се съмнявайте, че отчужденото ви дете също е загрижено. Повярвайте ми, когато загаснат лампите през нощта и той поставя главата си на възглавницата и се опитва да заспи, останал насаме със спомените си, той си спомня дните, когато е имало чудесна хармония помежду ви. Не се опитвам да си играя с чувствата ви. Това не е проста сантименталност. Тези думи - бедните, бездомните, голите, гладните - това са думи, изразяващи дълбоко вълнение, породени от сърдечна болка. Бог казва на родителя, от когото иска да се смири: “Протегни се, захвърли настрана гордостта.” И когато се опитате да тръгнете в посочената от Бога посока и изпълзите иззад маската си, Той ви обещава: “и славата Господна ще ти бъде задна стража”. Може би малко пресилвам нещата, като казвам това, но си мисля, че има смисъл, че в случая Бог ще бъде зад нас, а не пред нас, за да ни пази. Ние притежаваме естествената склонност да отстъпваме, за да избегнем подобни унижителни ситуации. Нашата гордост ни принуждава да се озлобяваме, когато знаем, че трябва да се справяме с толкова трудни неща. В такива случаи ние си спомняме всички прегрешения на непокорното си дете и само малко от случаите, когато е постъпвало добре. Това не е смирение. Приемете един добър съвет: Оставете Бог да съди за грешките на децата ви. Никога не се опитвайте да си отмъщавате. Вие сте отговорен за своите грешки. Бог ще се погрижи за техните грехове. Нека да продължим нататък: “Тогава ще зовеш, и Господ ще отговаря! Ще извикаш, и Той ще рече: Ето Ме!” (ст.9а).

2. Тук се намира следващото напътствие, към което трябва да се придържаме: Молете се! Да, молете се. Това е едно от нещата, които правим твърде рядко, когато се отнася до семейните ни отношения. Мамо, тате, можете ли да си спомните кога за последен път се молили за децата си поименно, сега когато те вече са пораснали и са напуснали семейството? Нали не беше скоро? Започнете още от днес. Започнете да се молите специално. Викайте към Бога. Изплачете се пред Него от името на синът или на дъщеря си. Бъдете дълбоко развълнувани и искрени в молитвата си. Вие може да не знаете къде се намират децата ви, но знаете къде се намира Бог. Той е на мястото си и никога не го напуска. Той ще каже: “Тук съм, чувам плача ти, позволи ми да ти помогна. А сега стигнахме до една наистина трудната част. Третото напътствие може да се побере в две думи:

3. Свалете ярема! “Ако махнеш изсред себе си хомота, соченето с пръст и нечестивите думи...” (ст.9б). Какво нагледно описание, нали! Какво чувствате, когато видите, че някой е насочил дълъг, кокалест показалец към вас? Чувствате се обвинен. Исаия казва: “Не прави това! Свали ярема. Престани да сочиш с пръст. Престани да говориш нечестиво всеки път когато споменаваш името на синът или дъщеря си. Промени отношението си. Промени реакциите си!” Свалянето на ярема предава идеята да се отървем от заядливиото отношение, от постоянните обиди, от всякакви намеци и натяквания. Това може да се отнася за зет ви или за снаха ви, а не само за децата ви. Какво иска да ни каже с това Исаия? Престанете да обвинявате членовете на семейството си.

4. Бъдете достъпни и беззащитни пред децата си! “Ако даруваши на гладния желаното от душата ти, и насищаши наскърбената душа, тогава светлината ти ще изгрява в

тъмнината, и мракът ти ще бъде като пладне” (ст.10). Хората, които имат проблеми в семействата си, често живеят в тъмнина и в сянката на лошите спомени. Ние подхранваме това, като сочим с пръст, като натякваме, когато натрупваме пример след пример срещу синът или дъщеря си. Съветът на Бога е следният: Бъдете достъпни и беззащитни пред децата си! След това Бог обещава: *“Господ ще те води всякога, ще насища душата ти в бездъждие”* (ст.11а). Родители, вие и децата ви се стремите към едно и също нещо. Вие искате мир. Вие искате да изградите мостове над развалените взаимоотношения. Исаия ги нарича “запустелите места.” Бог може да направи тези места отново да станат плодородни. Божието Слово казва, че Той ще направи това: *“Ще даде сила на костите ти; и ти ще бъдеш като напоявана градина, и като воден извор, чиито води не пресъхват”* (ст.11). Каква красива и успокоителна метафора! Толкова благотворно действа! Това е картина на плодородие, на изобилие и на жътва, представляващи обратното на запустели места. Развалените от дълго време взаимоотношения представляват една запустяла пустиня, но Бог казва, че тя може да се превърне в зелена градина, ако станете достъпен и нараним за децата си.

5. Вярвайте, че Бог ще се погрижи за промените. Прочетете внимателно и бавно следните стихове: *“И родените от тебе ще съградят отдавна запустелите места; ще възстановиш основите на много поколения; и ще те нарекат поправител на развалините, възобновител на места за население”* (ст. 12). Извървете вашия път и Бог ще извърви Своя. Той ще се погрижи за промените. А вие как ще бъдете наречени? Обвинител? Не. Обиждащ? Не. На вас ще ви поставят ново име: Поправител на развалините, Възстановител на места за население. Каква чудна нова идентичност! Спомням си, че майка ми казваше: “Хора не могат да променят другите хора.” Перифразирано това означава: Родителите не могат да променят порасналите си деца. Но Бог може. Това е Неговата специалност. Единствената личност, върху която можете да оказвате влияние, за да се променя, сте вие самите. Оставете Бог да променя сърцето на детето ви. Това ми напомня една поговорка, описваща човек, който сме наранили: *“Брат онеправдан е по-недостъпен от укрепен град и разногласията им са като лостове на крепост”* (Пр. 18:19).

Един друг превод гласи следното: “Да се спечели един оскърбен брат е по-трудно от това да се превземе укрепен град и разногласията с него са като крепостни греди.” Не е ли живо и картинно това описание. Съпротивата на обидените и толкова силна и непоколебима, подобно на железни решетки на прозорците на една крепост. Обидените отказват да отговарят, те ще бъдат недоверчиви и ще заемат отбранителна позиция. Помнете, че те може би няма да са в състояние да ви простят веднага. Но с течение на времето това ще се случи.

#### **Важни напътствия**

Иска ми се да завърша с три важни напътствия, отнасящи се до това, как да се сдобрите с децата си:

- Задължително трябва да направите това с правилни мотиви.
- Трябва да сте търпеливи.
- Трябва да действувате с Божията сила.

Изминете още един допълнителен километър с детето си. Това е смисълът на казаното в тази глава. Вместо да усилвате атаката, аз ви предлагам да се смирите - това е главният ключ, който отключва здравия ярем на нападението. Вместо да обвинявате, молете се. Обърнете се към Бога за помощ. Вместо да се съпротивлявате, бъдете достъпен. Да, извървете още един допълнителен километър.

Понякога един родител ще се чувства воден от Бога, за да потърси порасналото си дете, чийто начин на живот е срамен. Подобна инициатива никога не се увенчава с успех, ако родителят предварително се е настроил да осъжда или да обвинява детето си. Двамата трябва да са смирени, да имат желание да разговарят, да си признават грешките, да си простят, да се приемат един друг. Макс Лукадо разказва една вълнуваща, истинска история за любов, демонстрирана при екстремални условия. Въпреки, че това се е случило в едно бедно селце в Бразилия, тя илюстрира дълбочината, до която един родител понякога чувства нуждата да отиде и да възстанови увредените отношения с детето си:

“Малката къщичка беше бедна, но добре подредена. Тя се състоеше от една голяма стая, от която се излизаше направо на прашната улица. Покрита с червени керемиди, тя беше една от многото подобни къщи, разположени в покрайнините на едно бразилско село. Това беше удобен дом. Мария и дъщеря ѝ Христина правеха всичко, на което са способни, за да придадат

пъстрота на глинени стени и топлота на коравия и мръсен под: един стар календар, избледняла снимка на някакъв роднина и дървено разпятие. Мебелировката беше проста: по един нар край всяка стена на стаята, мивка и печка за горене на дърва. Съпругът на Мария беше умрял, когато Христина била още малко дете. Младата майка упорито отказвала да се ожени повторно, започнала да ходи на работа и решила да отгледа малката си дъщеря. Сега, 15 години по-късно, най-тежките години отминали. Въпреки, че слугинската заплата на Мария ѝ позволявала малки излишества, тя била надеждна и ѝ стигала за храна и за дрехи. А сега Христина вече била достатъчно голяма, за да започне да работи и да помага в къщи. Някои казват, че Христина е наследила независимият характер от майка си и отказала да се подчини на традицията да се ожени млада и да се грижи за семейството. Не че не можела да си намери кандидат за съпруг. Матовата ѝ кожа и кафявите ѝ очи подхранваха постоянен поток от обожатели край вратата ѝ. Тя имаше един очарователен начин, по който отмяташе назад главата си и изпълваше стаята със смеха си. Освен това притежаваше рядката магия на някои жени, която караше всеки мъж да се чувства като цар, просто защото е близо до тях. Но духовното ѝ любопитство я караше да държи всички мъже на една ръка разстояние от себе си. Тя често говореше, че иска да отиде да живее в града и мечтаеше да замени пращната си среда с вълнуващите булеварди и с градския живот. Само мисълта за това довеждаше майка ѝ до ужас. Мария винаги бързаше да напомни на Христина за опасностите на улиците. “Хората не те познават. Няма достатъчно работни места, а животът е жесток. Освен това, ако отидеш там, как ще се издържаш?” Мария много добре знаеше какво ще направи Христина или какво би трябвало да направи, за да се издържа в града. Това беше причината, поради която сърцето ѝ се сви, когато една сутрин, след като се събуди, видя, че леглото на дъщеря ѝ беше празно. Мария незабавно разбра къде беше отишла дъщеря ѝ. Освен това веднага разбра какво трябва да направи, за да я намери. Нахвърля набързо някакви дрехи в една чанта, взе всичките си пари и изхвърча от дома. По пътя си до автобусната спирка влезе в една бакалия, за да купи последното нещо. Снимки. Тя седна в кабинката на фотографа, дръпна завесата и изхарчи толкова, колкото можеше да си позволи, за да си направи снимки. Напълнила портмонето си с малките черно-бели снимки, тя се качи на следващия автобус за Рио де Жанейро. Мария знаеше, че Христина няма как да спечели пари. Освен това знаеше, че дъщеря ѝ е твърде упорита, за да се предаде. Когато гордостта се срещне с глад, човек може да извърши немислими дотогава неща. Знаейки това, Мария започнала издирването си. Барове, хотели, нощни клубове, всяко място с репутация на свърталище на уличници или проститутки. Обиколила ги всичките. И на всяко място оставяла снимката си - залепена на огледалото в тоалетната, закрепена на таблото за обяви в хотелското фойе, закачена в кабинката на телефонния апарат. На гърба на всяка снимка тя написала бележка. Скоро парите и снимките ѝ се свършили и тя била принудена да се върне в къщи. Изтощената майка плакала в автобуса през целия дълъг път до малкото ѝ селце. След няколко седмици младата Христина застанала на входната врата на къщата ѝ. Младото ѝ лице било уморено. В кафявите ѝ очи липсвали закачливите пламъчета, но били пълни със болка и страх. Смехът ѝ бил прекършен. Мечтата ѝ се превърнала в кошмар. Хиляди пъти тя мечтаела да замени безбройните легла за безопасния си нар. Но поради много причини малкото селце било твърде далечно и недостъпно за нея. Когато Христина влязла във входното антре, забелязала едно познато лице. Тя погледнала отново и на закаченото на стената огледало видяла малката снимка на майка си. Очите на Христина заблестели и гърлото ѝ се стегнало, докато се пресягала, за да свали снимката. На гърба ѝ била написана следната покана: “Каквото и да си направила, каквато и да си станала, това няма значение. Моля те, ела си в къщи.” И тя си дошла.”

Яремът не се разчупва чрез посочване с пръст и с обвинения или като манипулираме детето ни да каже: “Добре, наистина, за всичко съм виновен само аз. Цялата вина е моя.” Вие отивате при него с единствения мотив да му покажете своята загриженост и търпеливо оставяте на Бог да работи в сърцето на детето ви. За това може да са необходими месеци, понякога години. В края на краищата, обидите също са се трупали с години. Белезите от раните може да са упорити и напомнящи за себе си. Ще имате нужда от свръхестествена мъдрост, което означава да се облегнете на Божията сила. Разбирам, че създадох истински проблем, когато в глава 9 защитих бащата на блудния син, който позволил на момчето да си замине, без да се опита да го разубеди. Историята може да изглежда противоречива, но това не е така. Тя просто още веднъж подчертава необходимостта от мъдрост. Понякога на родителите им се иска да стоят пасивно, да чакат, да изчакат, докато непокорното дете дойде

на себе си. В други случаи не е необходимо да се прави опит за сближение, да се търси сдобряване.

В резултат от писането на тази глава, аз трябваше да се погрижа за някои неща в собственото си семейство. Децата ми все още са на възраст между 20 - 30 годишни. Вашите може да се 30 - 40 годишни или даже по-стари. Но винаги помнете, те никога не са твърде млади или твърде стари, за да не се изградят мостове помежду ви. Когато правим това се случват прекрасни неща. В чудесната си книга "Децата са незасъхнал цимент," Ани Ортлънд разказва следната истинска история: "Само преди няколко месеца Рей и аз си определихме среща със синът ни Нелс и отидохме с кола в хълмистата местност, от която се откриваше превъзходен изглед към плажа в Нюпорт. "Нелс," - каза Рей - "Като баща аз направих много грешки. Много те обичам, но ти казах и направих много глупави неща през 15-годишния ти живот. Знам, че съм те обиждал и не съм ти помагал много пъти и просто искам да знаеш, че много съжалявам." Последва продължителна тишина. Нелс не знаеше как да реагира. "Какво искаш да ми кажеш с това?" попита той. "Нищо," каза Рей. "Просто исках да ти кажа, че през цялото време съм грешил и съм те обиждал и съм правил глупави неща с тебе, за да бъдеш винаги победеният или да направя живота ти по-тежък, но наистина съжалявам. Просто искам да ти се извиня." От задната седалка на колата аз се намесих в разговора им: "Нелс, ние не правим грешките си преднамерено, но знаем, че съвсем не сме идеални родители. Ние избухваме, ние ви обвиняваме несправедливо, ние не винаги се отнасяме разумно към децата си и вие трудно понасяте това. Ние ставаме жестоки и заядливи понякога, а след това пренебрегваме последствията. Ние просто сме глупави човешки същества. Но нашите грешки се отразяват върху вас и това е най-страшното." Рей каза: "Ние си мислим, че ти си чудесно момче. Но каквито и наранявания да си получил, те са поради наши грешки, а не поради твои. И не си мисли, че ние не разбираме това." "Всичко е както трябва", каза Нелс. "Мисля си, че това е чудесно." "За тебе ние сигурно сме луди хора", казах аз. "Ние толкова се гордеем с тебе," добави Рей. "Ти си превъзходен, независимо от нас." "Вие сте прекрасни родители," каза Нелс. Над облегалките на седалките в колата ние си разменихме прегръдки, потупвания по рамото и усмивки. И това беше, после се спуснахме от хълма и си отидохме у дома."

При строенето на мостове няма "правилен начин" или "лесно и бързо решение." Вие поставяте началото на един процес, вие просто започвате, казвате истината, признавате си за всичко, в което сте сгрешили и търсите начин да подобрите положението. Най-важното в този процес е вашето поведение. Бъдете покорен и подчинен. От началото на семейния живот до сега ние сме имали няколко кучета. Някои от тях бяха малки и нервни, други бяха големи и спокойни. Някои от тях се биеха с другите кучета. Забелязал съм любопитен "сигнал": Когато в края на битката едно от кучетата биваше победено и разбираше, че повече не може да се бие, то се покоряваше и се предаваше, лягайки в краката на победителя, предоставяйки незащитените си гърло и стомах на надвесилото се над него куче. При това положение победеното куче би могло да бъде сериозно наранено при внезапно нападение, но интересното е, че тъкмо това спасява живота му.

Родители, моля ви да рискувате да бъдете "сериозно наранени", като приемете онова, което не може да се откаже. Ако сте грешили пред семейството си, най-мъдрото нещо което можете да направите е, да си признаете за това. Повече не крийте истината! Умолявам ви с цялата си искреност да застанете гол първо пред Бога и след това пред онзи от семейството си, когото сте наранили, а след това гледайте как ще работи Бог. Ще бъдете изумен от резултата. Вместо да бъдете нападан, вие ще бъдете спасен. Бог ще уважи кристалната ви честност. А най-хубавото е, че името ви ще бъде сменено от Обиждащ в Семейството на Поправител на развалините.

Не знам по-хубаво име за един родител, особено за такъв, който е развалил отношенията си с децата си.

**Списък на преведените от мен книги или подобрани мисли на велики хора, които мога да ви изпратя безплатно по електронната поща в PDF формат**

1. Аз и моята голяма уста - Джойс Майер
2. Бракът - не само да оцелява, но и да процъфтява – Суиндъл
3. Въпроси и отговори - 622 въпроси и отговори на библейски теми - Едуард Фюдж
4. Глад за разбиране - Калвин Милър
5. Да се срещнем в библиотеката – Суиндъл
6. Давид – Суиндъл
7. Добрата новина за безпокойството - Уилям Бекъс
8. Добрият живот – Чарлз Колсън и Харолд Фикет
9. Естир – Суиндъл
10. Живот, който винаги сте искали - Джон Ортберг
11. Здравото семейство – Суиндъл
12. Изненадани от Библията – проф. Райт
13. Илия – Суиндъл
14. Йов - Суиндъл
15. Йосиф – Суиндъл
16. Как трябва да живеем сега - Чарлз Колсън
17. Когато Бог прошепне твоето име - Макс Лукадо
18. Кой е прав - Бог или Дарвин - Кели Сегрейвс
19. Милост, повече отколкото заслужаваме - Макс Лукадо
20. Мир с Бога - Били Греам
21. Моисей – Суиндъл
22. Молитвата на Явис - Брус Уилкинсън
23. Мъжки разговор – Суиндъл
24. Нещо повече - Катрин Маршал
25. Основи на християнството - Джон Стот
26. Обикновено християнство – К. С. Луис
27. Павел – Суиндъл
28. Победа в Христос - Чарлз Трюмул
29. Победата на разума – проф. Родни Старк
30. Посланието на Проповедта на планината - Джон Стот
31. Преведени проповеди от различни автори - общо 271 бр.
32. Проповеди от Бил Букнайт - 24 бр.
33. Проповеди от Виктор Шепърд - 255 бр.
34. Проповеди от Кърк Нийли - 178 бр.



35. Проповеди от Макс Лукадо - 20 бр.
36. Проповеди от Спържън - 28 бр.
37. Просто християнин - проф. Райт
38. Религиозна класика – христоматия
39. Роден отново – Чарлз Колсън
40. Свободни в Христос - Сесил Хуук
41. Силата на Бога да променя живота ви – Рик Уорън
42. Стремеж към почтен характер и християнски живот - подбрани мисли

Част 1а – Как да живеем

Част 1б – Как да живеем

Част 1в – Как да живеем

Част 2 – За молитвата

Част 3 – За човешките отношения

Част 4 – За решителността, смелостта, страха и волята

Част 5 – Да се подчиняваме на Бога и на родителите си

Част 6 – За позитивния подход, радостта, щастието и смеха

Част 7 – За приятелството

Част 8а – Оpozнаване на Бога, как работи Бог и за Божията милост

Част 8б – Оpozнаване на Бога, как работи Бог и за Божията милост

Част 9 – Да не съдим другите, да не обвиняваме, да не отмъщаваме

Част 10 - Справедливост и несправедливост, добро и зло

Част 11 - За Светия Дух и духовността

Част 12 - За греха, изкушението и бдителността

Част 13 - Смирение, кротост, покорството, слава, гняв, гордост, високомерие и самолюбие

Част 14 - Как да говорим и как да мълчим

Част 15 - За любовта и омразата

Част 16 - За разкаянието и опрощението

Част 17 - Отмъщение, състрадание и толерантност

Част 18 - Търпение, издръжливост и отчаяние, упоритост и нерешителност

Част 19 - Престъпление, наказание и дисциплиниране

Част 20 - Страст, чувства и емоции, страх, ужас и смелост

Част 21 - Завист, ревност, богатство и успех

Част 22 - Глупост, суета, лицемерие и самохвалство

Част 23 а - Вяра, надежда, доверие, увереност и съмнение

Част 23 б - Вяра, надежда, доверие, увереност и съмнение

Част 23 в - Вяра, надежда, доверие, увереност и съмнение

Част 24 - Достойнство, почтеност, честност и непротиворечивост

Част 25 а - Мъдрост, благоразумие, разум, разбиране и обучение

Част 25 б - Мъдрост, благоразумие, разум, разбиране и обучение

Част 25 в - Мъдрост, благоразумие, разум, разбиране и обучение

- Част 26 - Задоволство от живота, щедрост и даряване
- Част 27 - Благодарност, благородство и хваление на Бога
- Част 28 - Трудолюбие, усърдие, старание и мързел
- Част 29 - Свобода, робство, самодисциплина, дълг и отговорност
- Част 30 – Самосъжаление
- Част 31 а - Истина, лъжа и заблуда
- Част 31 б - Истина, лъжа и заблуда
- Част 31 в - Истина, лъжа и заблуда
- Част 32 - Оплакване, огорчение и недоволство
- Част 33 - Душевен мир, християнска любов и милосърдие
- Част 34 - Отношение на християнина към другите религии и към атеизма
- Част 35 а - За нашият избор и за нашите приоритети
- Част 35 б - За нашият избор и за нашите приоритети
- Част 35 в - За нашият избор и за нашите приоритети
- Част 36 - Стремеж към Бога, към духовната зрелост и към светостта
- Част 37 - Демони и дяволи
- Част 38 - Факти и данни за Исус, за човешкото тяло, за света, за вселената  
и живота и изказвания на велики хора
- Част 39 - Изпитанието, страданието и чакането
- Част 40 - Как Бог пречупва упорството на човека
- Част 41 - За евангелизацията
- Част 42 - Деца, родители и семейство
- Част 43 - Смисълът на живота, на смъртта, на ада и на целомъдрието
- Част 44 - За Библията и църквата
- Част 45 - За кръстът на Христос, за нашият кръст и за служението ни на Бога
- Част 46 - Минало, настояще и бъдеще
- Част 47 - За действието, за мисленето, за активността и пасивността
- Част 48 - Бог променя хората
- Част 49 - Самота и самоубийство
- Част 50 - Сърце и ум, вяра и наука
- Част 51 - Красота, съвършенство и мечти
- Част 52 - За кръщаването и спасението
- Част 53 - За ученичеството и последователите
- Част 54 - Традиции, религия и морал
- Част 55 - Бог лекува
- Част 56 - За лидерството
- Част 57 - Божият план за моя живот
- Част 58 - Да се страхуваме само от Бога и от нищо друго
- Част 59 - Някои Библейски пророчества, които са се сбъднали
- Част 60 - Хумор, мисли и интересни истории

44. Тайната на щастието – Били Греам
45. Той е там и Той не мълчи - Франсис Шейфър
46. Управлявайте чувствата си - Джойс Майер
47. Цар Давид - Дейвид Пиърс
48. Целенасочената църква - Рик Уорън
49. Целенасочен живот – Рик Уорън